BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XXV
B
68
NAPOLI

Digitized by Google

Digitized by Google

[illegible]

XXV.
B.
68.

PHILOSOPHIÆ,
AC
MATHEMATICÆ
TOTIVS
INSTITVTIO,

Cum Aſſertionibus diſputatis, & vario genere Problematum.

Ad uſum Studioſæ Iuventutis.

Authore
P. PETRO GALTRVCHIO, AVRELIANO, Societ. IESV.

METAPHYSICA.

VIENNÆ AVSTRIÆ,
In Bibliopolio IOANNIS BLAEV,
M D C L X I.

DOMINO SVO CHRISTO IESV.

MAgnum eſt, fatemur, nomen Tuum in gentibus; nam qui IESVM dixerit, is & Solem Orientem cum Prophetis, & aquæ viventis fontem cum Evangelio, & habitantem in altiſſimis Sapientiam nominabit. Vnde ergo niſi à Sole radius, ſi quæ lux affulſit in hac Philoſophiâ? Vnde niſi à fonte rivus, ſi quæ purior & limpidior aqua fluxerit? unde niſi à Patris æterni Sapientiâ, noſtra Ratio & Logica? Primum donum eſt, ſi bene ſentimus; alterum, ſi rectè volumus; maximum, ſi in eâ quam reformavit naturâ ſtamus. Ad quem igitur niſi ad Te, optime IESV, ut grata ſit Natura, confugiet? à quo opem poſtulabit, ut recta ſit, Voluntas? à cujus luce, niſi à Tua ſapiens erit intellectus? Certè cùm Tua ſint quæ-

cunque ad nos defluunt munera, ad Te redeunt, ut firma ſint & conſtantia. Iuvabit MARIA, cujus obſtetricata eſt manus: Iuvabit & Pater, qualem habere in terris potuiſti, nutritius. His patronis ſecura lætiorque Philoſophia redibit ad IESVM, à quo fluxit ut veniret; ſeque illi totam & quo poteſt nexu obſtringet, & quâ poteſt gratià conſecrabit.

PRÆ-

PRÆFATIO

Ad univerſam

METAPHYSICAM.

METAPHYSICA eſt ſcientia de ente in communi, tum de Intelligentiis creatis, & de Deo. Sicque hæc facultas appellatur Metaphyſica, quia ejus tractatio ab Ariſtotele tunc tantùm inſtituta eſt, ubi libros phyſicos conſcripſit; uti quidem plerique interpretantur: vel quia de facto poſt phyſicam natura ordine conſequitur: quanvis maxima ex parte, juxta ordinem facilioris doctrina, ſoleat à peritioribus ante alias diſciplinas explicari, multiſque ipſius Logica quaſtionibus intermiſceri.

Hac autem vulgò dicitur eſſe naturalium omnium ſcientiarum nobiliſſima. Primò, quia objectum habet omnium univerſaliſſimum: item quia habet & nobiliſſimum, quatenùs ſaltem Angelorum, Numiniſque ipſius naturam, operationes, attributa & proprietates, ut partem objecti ſui contemplatur; unde & nuncupari ſolet Theologia naturalis, quia ſic de Angelis, & de Deo diſputat, prout lumine naturali poſſunt nobis innoteſcere. Item eſt ſupra omnes alias ſcientias naturales, cùm illi ſubordinentur. Habet enim omnium univerſaliſſima principia, ad qua ea demum reſolvi debent qua in inferioribus diſciplinis agitantur. Verùm ut ea qua pertinent ad naturam hujus ſcientia proferam, ſimulque probem,

DICO I. Habet partim pro objecto ens in communi, ſeu ens ut ens; vel ſi lubet, ens ut ſic. Ita Ariſtoteles 4. Metaph. Ratio eſt, quia de ente ut ſic debet dari ſcientia, qua alia eſſe non poteſt quàm Metaphyſica.

Notandum autem eſt, ens ut ſic, dici ens abſtractum ſecundum rationem ab omni materia; quod nihil eſt aliud quam conſiderari ens in communi, non conſiderato tali vel tali ente in particulari.

DICO II Metaphyſica non tantùm habet pro objecto ens ut ſic, ſed etiam contemplatur ens incorporeum completum, quales ſunt Angeli & Deus. Atque hujuſmodi quidem ens incorporeum dicitur, eſſe ens abſtractum ſecundùm rem à materia; quia de facto & à parte rei eſt ſine materia. Quare

Not. 1. Objectum Metaphyſica univerſale dici ens ut ſic à materia

materia abſtractum, tam ſecundùm rem, quàm ſecundùm rationem: quo pacto etiam dicitur habere objectum unum. Item

Not. 2. Pro illa duplici entis ratione, Metaphyſicam vulgò diſtribui duas in partes ſeu Tractatus duos; quorum qui primus eſt inſcribi etiam ſolet De ente in communi, variiſque ejus diviſionibus. *Secundus,* De ente incorporeo ſive creato, hoc eſt, de Intelligentiis, ſive increato, *nempe de Deo. Sed antequam negotium iſtud aggredior;*

Not. 3. Cùm ſua cujuſque ſcientia propria ſint principia, ſeu axiomata aut effata quædam generalia, quas vocant propoſitiones univerſales æternæ veritatis, & per ſe notas, ex quibus aliarum rerum quæ traduntur in illis ſcientiis veritas innoteſcat; ſic iſta pertinent ad Metaphyſicam; Quodlibet eſt, vel non eſt. *Item,* impoſſibile eſt duo contradictoria ſimul eſſe vera. *Item,* impoſſibile eſt aliquid ſimul eſſe, & non eſſe. *Quæ quidem principia, ideo dicuntur indemonſtrabilia, quia nullum dari poteſt medium per ſe notius, unde probetur eorum veritas; ſuntque omnino per ſe nota; nec opus habent niſi terminorum penetratione, id eſt, prudenti conſideratione, ut cuilibet non hebeti & ſtupido manifeſta fiant.*

Notandumque eſt 4. Illa principia vix differre inter ſeſe, & fruſtra quæri quodnam ex illis dicatur præcipuum: ſufficitque ſi dixerimus illud quod poſtremo loco recenſitum eſt, videri Ariſtoteli omnium primum, & indemonſtrabile 4. Met. c. 3. *Item*

Not. 5. Hæc dici principia entis complexa. *Nam ea vocantur* incomplexa *quæ ſunt cauſæ, aut elementa, ſeu quaſi partes illius rei de qua diſputatur. Qua ratione* entis *principia incomplexa vel ſunt externa, putà cauſa efficiens & finalis, quæ ſolent explicari in Phyſica; vel ſunt interna, ſeu quaſi partes ex quibus intrinſecè conſtituitur, cujuſmodi recenſeri poſſunt eſſentia & exiſtentia; actus & potentia; genus & differentia, &c.*

ME-

METHODVS ET INSTITVTIO METAPHYSICÆ.

TRACTATVS PRIMVS, DE ENTE IN COMMVNI, Variiſque illius diviſionibus & modis.

DISPVTATIO I. Natura & Proprietates entis in Communi.

CAPVT I. *Explicantur natura & proprietates entis in communi.*

CVM ens ut ſic & in communi genus & differentiam non habeat; proprie definiri non poteſt. Vt tamen illius natura quomodocunque nobis explicetur:

Dico I. Ens eſt id quod opponitur nihilo. Quæ definitio, vel deſcriptio fit per oppoſitum ipſius entis; tanquam per aliquid de ſe notum; convenitque realitati cuilibet ſive eſſentiæ, ſive exiſtentiæ; ſive dica-

tur actualis, ſive duntaxat potentia, &c. Atque ita

Dico II. Ens eſt prædicatum ſimpliciter tranſcendens. Nam illud eſt ſimpliciter tranſcendens, quod generis alicujus ſeu categoriæ finibus non continetur, ſed omnia pervadit, nihilque reale cogitari poteſt cui non attribuatur; ſicque, ut ajunt, vel in rerum quarumcunque differentiis quaſi imbibitur. Item,

Dico III. Ens ut ſic ſuas habet proprietates, vel ut vocant; paſſiones ſeu affectiones. Prob. Quia nullum eſt ſubjectum ſcientiæ ullius de quo non demonſtrentur proprietates: quod à pari æſtimandum eſt de Metaphyſica, cujus ſubjectum eſt *ens ut ſic*, ſeu *ens in communi.* Conf. Quia proprietates alicujus ſubjecti ſunt attributa quæ univerſalem connexionem habent cum eſſentia illius ſubjecti, & cum illo reciprocantur, ſive habeant realem diſtinctionem à ſuo ſubjecto, ut proprietates phyſicæ reſpectu corporis naturalis, ſive ab eo non diſtinguantur niſi per noſtrum concipiendi modum. Atqui unum, verum, bonum, ita ſe habent reſpectu entis; nihil enim eſt ens, cui non conveniant: ergo ſunt illius paſſiones.

Notandumque eſt, tres illas tantùm eſſe entis proprietates; Ac proinde quatuor illa ſolùm eſſe prædicata tranſcendentalia, quæ ſcilicet realitati cuilibet attribui poſſint; nempe *ens, unum, verum, bonum.* Quod enim ad numerum tranſcendentium addunt alii *eſſe rem*, aut *eſſe aliquid.* ℞. Hæc confundi cum ente.

Notabis autem 2. Ens quodlibet dici *unum*, quatenus de ſe poteſt eſſe principium multitudinis: item, ut loquitur Ariſt. dicitur unum quatenus eſt *indiviſum in ſe*; ſeu quatenus non eſt

eſt multa ſecundùm eam rationem in qua eſt unum; alioquin non eſſet *ens* ſed *entia*. Quo ſenſu Petrus *v. g.* non eſt multi Petri, ſed unus hic Petrus. Habetque *præterea* per eandem unitatem, ut dicatur quid *diviſum à quocunque alio*; id eſt, quòd non ſit res alia quæcunque: neque enim Petrus eſt Paulus, aut res alia à ſe diverſa.

Item 2. Ens quodlibet dicitur *verum*; vel quia eſt verè intelligibile, quatenus poteſt eſſe objectum veræ cognitionis: ut enim denominatur cognoſcibile per cognitionem quæ circa ipſum verſari poteſt, ita & verè cognoſcibile per cognitionem quæ vera fuerit. Vel potiùs ſi lubet ens eſt *verum*, quia conforme eſt ideæ & cognitioni Divinæ quæ talis naturæ ens repræſentat; quomodo Petrus dicitur eſſe verus homo, quia talis in ſe eſt, qualis in idea & cognitione Divina repræſentatur eſſe hominis: unde fictus homo, non eſt verus homo, quia non eſt conformis cognitioni Divinæ per quam repræſentatur homo eſſe corpus vivens, ſentiens, & rationis particeps.

Item 3. Ens quodlibet dicitur *bonum*, quatenus eſt in ſe perfectum, ſaltem ſecundùm eſſentialia, ſine quibus nec eſſe poteſt, nec concipi. Nam, ut habetur in morali *Tr.* 1. *Diſp.* 1. *c.* 1. bonum idem eſt ac perfectum.

Not. 3. Tres iſtas dici ſimplices *entis* proprietates; ad diſcrimen earum quæ ab aliis vocantur conjunctæ. Puta, *eſſe actu vel potentia*; *eſſe contingens vel neceſſarium, &c.* Item

Not. 4. *Vnum* competere enti quaſi abſolutè, *verum* autem & *bonum* aliquo modo reſpectivè ad intellectum, tum ad voluntatem. Quare cùm abſolutum præſupponatur à reſpectivo, ideo *unum* dicitur eſſe prima entis proprietas.

Tum ſecunda eſt *verum*, quod habet ordinem ad intellectum, qui in operando prior eſt voluntate quæ habet *bonum* pro objecto.

CAP. II. *Expenditur natura illarum proprietatum.*

QVi proprietates entis impugnant, ſupponunt primò, & verè quidem, illas non eſſe omni modo idem cum ipſo ente. Sunt enim diſtincti conceptus, & diſtinctæ definitiones tum entis, tum unius, tum veri, aut boni. Conf. Quia ſequeretur in ea propoſitione (*ens eſt unum*) idem eſſe prædicatum cum ſubjecto, & fieri propoſitionem nugatoriam. Item, ſubjectum & proprietates differunt ſicut prius & poſterius ab illo priori dependens: ergo habent aliquam inter ſe diſtinctionem. Atque his ſuppoſitis, ſic objiciunt.

Si ens habet veras proprietates, cujuſmodi ſupponuntur ex capite ſuperiori, neceſſe eſt illas eſſe aut poſitivas & reales, vel negativas. Atqui neutrum dici poteſt: ergo nullas habet. *Prob. min.* De negativis, quia illæ forent vel negationes aliquæ, vel relationes rationis: ergo ſic forent non ens: ergo proprietates entis forent in ſe formaliter non ens. Quod dici non poteſt: nam *non ens* non eſt proprietas demonſtrabilis de ente, &c. Deinde ut in particulari agatur de aliquibus: ſi unitas *v. g.* ſecundùm rationem ſui formalem poſita eſt in aliqua negatione, qualem dicunt eſſe *indiviſionem in ſe*; ſequeretur numerum & multitudinem, quantumvis in ratione illa formali numeri & multitudinis dicatur realis, ſequeretur, inquam, non conſtare niſi ex negationibus, quatenus non conflatur niſi ex unitatibus.

Item

Item ſi unitas in ente eſt negatio, non eſt negatio niſi multitudinis, ac proinde illam ſupponeret in ente ipſo. Atqui repugnat multitudinem ſupponi ab unitate, cum è contra multitudo ſupponat unitatem tanquam principium ſui. Item, unitas ſecundum ſe formaliter ſumpta, eſt perfectio; ſic enim Deus ut bonus dicitur perfectus; alioqui ex eo non laudaretur in ſacris literis: atqui perfectio omnis eſt quid poſitivum. Item, ut illud præterea oſtendatur in *bonitate*, quam etiam volunt eſſe poſitam in convenientia, quæ non ſit niſi aliqua relatio rationis; ſic argumentor. Sequeretur rationem formalem bonitatis in Deo non eſſe quid poſitivum: ergo in illo non eſſet aliqua perfectio. Item, ſive illa relatio ſit tantum rationis, ſive ſit realis; inde ſequeretur Deum non eſſe formaliter bonum ex eo quòd in ſe, & ad ſe perfectus eſt; ſed tantùm ex eo quòd habet ordinem ad creaturas: ergo ut docet Vaſquesius *in 1 p.* non priùs eſſet bonus in ſe, quàm intelligerentur poſſibiles creaturæ, quibus tantùm bonus foret: ac proinde natura Dei non eſſet in ſe bonitas ipſa, ſed bonitatem haberet pendentem ex creaturis poſſibilibus: quod dici non poteſt.

Iam verò Probatur minoris ſuperiùs negatæ membrum alterum, nempe illas proprietates non eſſe poſitivas. Sic inquam prob. Quia quacunque ratione poſitivâ remotâ ab ente, etiam per intellectum, *ens* ſemper remanet *v. g.* unum: quod perinde per proportionem dici poteſt de vero & de bono: ergo per nullum poſitivum conſtituitur in ratione *unius*: ergo nihil ſupereſt niſi ut per negationem aliquam conſtituatur in ratione unius. Conf. Quia illa

ratio poſitiva enti ſuperaddita eſſet ens : ergo pariter haberet ſuas ſimiles proprietates poſitivas; & ſic fieret proceſſus in infinitum, &c. His nihilominus ut ſatisfaciam, mediam quaſi viam inter utramque illam ſententiam ſequendo:

Dico I. Proprietates illæ entis ſunt quidem in ſe poſitivæ, habentque conceptum *ſecundùm rationem* à conceptu ſubjecti ſui ſaltem inadæquatè & imperfectè præciſum; quomodo per proportionem dicturus ſum poſtea ſuo loco de præciſione entis ut ſic à ſuis differentiis: nec tamen inde ſequitur eſſe formalitates quæ ſint reales alia realitate quàm ſui ſubjecti: nam eandem etiam formaliter realitatem cum ipſo habent, nec diſtinguuntur in conceptu noſtro, niſi ratione alicujus connotati.

Objic. Nulla proprietas, ſaltem ſecundùm rationem ſui formalem, includit eſſentialiter conceptum ſubjecti ſui; quod in iſto caſu contingeret. ℞. Tranſeat illud de proprietatibus phyſicis: nego de proprietatibus tranſcendentalibus, ſeu de eo genere proprietatum quæ aliud nihil ſunt quam ſubjectum ipſum ſub tali, vel tali modo ſive abſoluto, ſive relativo: unde tale, vel tale prædicatum univerſale ipſis competat. Atque ita

Dico II. Cum Vaſqueſio, unitatis ratio formalis eſt poſitiva; quæ, ut inquit, explicari poteſt per *principium multitudinis*, oſtenditque eam eſſe Ariſtotelis mentem, quatenus 10. Metaph. c. 5. docet unum & multa opponi contrariè, eâ ſcilicet contrarietate quæ eſt inter duo poſitiva; nec obſtat quòd unum explicet per negationem, ſeu per *ſui indiviſionem*; hoc enim plerumque contingit ut quæ maxime po-

ſitiva

ſitiva ſunt, non poſſint à nobis explicari niſi per negationes, ut incorruptibilitas in cœlo; immortalitas, infinitas in Deo, &c. Atque ita ut ſupra explicabam, *ens* recte dicitur unum, quatenus non eſt in ſe multa ſecundùm eam rationem in qua eſt unum. Vt *v. g.* cumulus dicitur unus in ratione cumuli, neque eſt multi cumuli, quamvis poteſt dici multa entia, ſeu multi lapides ſimul poſiti.

Notabis autem unum & multa opponi quidem contrariè, quatenus comparantur cum eodem ſubjecto, quod ſecundùm eandem rationem non poteſt ſimul eſſe unum & multa. Alioquin ſi abſolutè conſiderantur, & extra hujuſmodi ſubjectum, non habent inter ſe contrarietatem, ſiquidem & multitudo componitur ex unitatibus: quod ſecus contingeret: nam contrarium non conſtat ex ſuis contrariis. Item

Not. 2. Eodem modo rem eſſe unam, quo eſt ens. Nam eſt una unitate eſſentiæ, ſi eſt ens eſſentiæ: item ſi eſt eſſentia ſeu natura compoſita ex multis, eſt unitas compoſita, & non ſimplex. Item, ſi eſt ens ſingulare, eſt unitas ſingularis; quo pacto Petrus eſt unus unitate ſingulari. Item ſi eſſentia ſeu natura intelligitur eſſe eadem in multis inferioribus, dicetur una unitate univerſali.

Notandumque eſt 3. Aliam eſſe impropriè ſumptam unitatem *convenientiæ & ſimilitudinis*, per quam ea dicuntur eſſe unum in aliquo, quæ in eo conveniunt, ſeu in quo ſimilia ſunt: quomodo Petrus & Paulus dicuntur eſſe unum in homine; quæ non eſt propriè & metaphyſicè ſumpta unitas. Item præterea

Not. 4. Alia dici unum per collectionem; ut exercitus. Alia autem fiunt unum per ſe eſſen-

eſſentiæ, quando actus & potentia ejuſdem generis uniuntur ſimul, ut corpus & anima in homine; alioquin fiet duntaxat unum per accidens, ſi non ſint ejuſdem generis, ut albedo cum lapide faciens unum album. Item aliqua etiam ſunt unum per continuationem, quæ eſt aliud genus compoſitionis; ut quando multæ aquæ ſimul uniuntur, & fiunt una aqua continua.

Dico III. Veritas omnis rectè explicatur per aliquod genus conformitatis. Vt legitur in Logica. Diſp. 1. c.2. Quod enim ſuperiori capite ajebam, veritas entis, ſeu veritas tranſcendentalis, rectè dicitur eſſe poſita in conformitate ipſius rei cum idea aut cognitione Divinâ. Sicque ens eſt verum quatenus connotat ſui ideam in mente Divinâ.

Notandumque eſt obiter, veritatem in ratione veritatis ut ſic, ideo poſitam eſſe in indiviſibili, id eſt, non recipere magis & minùs, quia talis eſt natura adæquationis vel cognitionis cum objecto, vel objecti cum cognitione: ſi enim aut excederet, aut deficeret, tum deſineret eſſe adæquatio: quod per proportionem explicari poteſt exemplo duarum quantitatum inter ſe æqualium. Quare licet aliqua veritas poſſit eſſe naturæ præſtantioris, tum evidentior, aut certior aliâ; non idcirco plus dicit in ratione veritatis ut ſic. Ita Mendoza in Log. diſp. 11. ſ. 2. Quanquam ſi ſecundùm materiale ſumitur, ens aliquod poteſt dici magis verum extenſivè, quòd in ſe veluti plures contineat veritates, quia plures habeat perfectiones, ſed non eſſet magis verum intenſivè.

Dico IV. Tranſcendentalis bonitas primò & per ſe aliud nihil eſt quàm rei perfectio ſecun-

cundùm ſe, ad quam tanquam proprietas conſequitur convenientia, tum ſi lubet relatio rationis convenientiæ, cæteraque id genus de quibus ſupra; & in Morali; loco jam citato.

Not. Illam bonitatem eſſe conceptum poſitivum à conceptu entis diſtinctum, non quidem tanquam ens aliud, ſed tantùm ut aliam formalitatem.

Dices, Illa formalitas eſt ens, ſiquidem eſt poſitiva. *Diſt.* Eſt ens aliâ entitate quàm ſubjecti ſui. N. Aliud enim nihil ſunt formalitates ejuſmodi tranſcendentales quàm ſubjectum ipſum ut diverſo modo conſideratum, nempe vel ſub aliqua negatione, vel ſub denominationibus etiam extrinſecis, vel comparativè ad diverſa connotata, ex quibus oriuntur illa prædicata tranſcendentalia vel *unius*, vel *veri*, aut *boni*. Etſi autem prædicatum hac ratione diceretur includere ſubjectum ſuum; jam reſpondi, illud eſſe præcipuè entis proprium, ob eam quam habet tranſcendentiam, ut idem indiviſibiliter ſit conſtitutivum diverſarum formalitatum quæ ipſi identificantur.

DISPVTATIO II.

Varii Diſtinctionum modi

QVI REPERIVNTVR IN ENTE:

Tum de ipſius Diverſitatibus, &c.

CAP. I. *De variis diſtinctionum modis.*

Illa eſt vis noſtri intellectus, ut quæ ſunt maximè idem etiam indiviſibiliter, ea nihilominus dividat, diverſis conceptibus diver-

diverſas ejuſdem rei perfectiones, quas *formalitates*, aut *virtualitates* appellant, ſibi repræſentando tanquam ab invicem diſtinctas, aut ſeparatas. Sic gradus animalitatis & rationalitatis in homine; vel gradus vegetandi, ſentiendi, & ratiocinandi in anima rationali, ſunt quidem à parte rei, ut loquuntur, eadem indiviſibiliter entitas; ſed tamen poſſumus per intellectum ſingulos ab aliis diſtinguere per varios conceptus, quos ideo vocant *inadæquatos*, quia non adæquant totam objecti ſui intelligibilitatem, cùm illius duntaxat quaſi partem attingant. Hoc autem modo fit, ut quæ ſunt *indiſtincta à parte rei & nemine cogitante*, dicantur diſtingui *per intellectum*, ſeu *per operationem intellectus*.

Notabis porrò, res quidem à parte rei diſtinctas, habere per ſuam ipſammet entitatem quòd ſint diſtinctæ, id eſt, quòd una non ſit alia; quamquam communior eſt ſententia ex Suario, ut diſtinctio dicatur eſſe negatio quædam; idemque ſit eſſe diſtinctum, ac unum non eſſe aliud; nec dicatur diſtinctio aut *realis*, aut *negativa*, niſi ratione extremorum quæ ſint aut realia, aut non realia. Item,

Not.2. Quando res aliquâ ratione diſtinctæ, ex communi uſu loquendi dicuntur eſſe *conceptus* diverſi; tunc conceptus illi dicuntur *objectivi*, nec propriè ſunt conceptus, ſed eam tantùm ob cauſam nominantur *conceptus*, quia ſunt objectum *conceptus formalis*, qui propriè eſt conceptus ſeu actus noſtri intellectus, per quem objectum ipſum concipimus, nobiſque repræſentamus. His ergo ſuppoſitis, ut qui reperiuntur in ente modos omnes diſtinctionis explicemus, juxta communem uſum philoſophiæ; *Dico*

Dico I. Diſtinctio alia eſt à parte rei & nemine cogitante; alia autem per ſólam intellectus operationem, quam uno verbo appellant diſtinctionem rationis. At diſtinctio à parte rei & nemine cogitante, alia eſt *realis* ſeu *entitativa*; alia autem virtualis.

Realis, eſt inter res duas ſeu entitates, quarum una non eſt alia; ut inter Petrum & Paulum.

Notandumque eſt, diſtinctionem hanc realem aliam dici *poſitivam*, quando reperitur inter duo extrema realia: aliam verò *negativam*, ubi eſt inter ens & non ens. Item diſtinctio realis alia eſt tantùm potentiâ, ut inter partes continui: alia autem eſt actu; ut inter Petrum & Paulum: vel inter corpus & animam, ut in homine: neque enim ejuſmodi unio impedit diſtinctionem realem actu, cùm unio ſit tantùm contraria diviſioni, non autem diſtinctioni. Iam verò

Not 2. Illa diſtingui realiter vel actu, vel potentiâ, quæ poſſunt ſeparari ab invicem, aut eſſe ſine invicem, puta uno corrupto, altero adhuc exiſtente. Alioquin idem ſine ſeipſo eſſe non poteſt; neque à ſeipſó ſeparari, & diverſis ſimul in locis exiſtere, niſi per Divinam omnipotentiam reproducatur. Item, admittenda eſt quoque realis diſtinctio inter cauſans & cauſatum; cùm nihil ſeipſum cauſet. Et verò cauſa productiva effectus ſupponitur actu exiſtens ut aliquid producat, cùm effectus producendus ſupponatur eſſe in potentia, & nondum exiſtens: ergo non poſſunt eſſe idem: alioquin conciperemus in eo caſu poſſe idem ſimul eſſe & non eſſe.

Notabis tamen non ibi eſſe ſermonem de cau-

cauſa quæ ſupernaturaliter ſeipſam reproduceret, quod fieri poſſe multi docent.

Notabis præterea ſufficere diſtinctionem realem potentiâ inter cauſam & effectum, ut quando effectus productus continuatur cum cauſa. Quemadmodum habetur in Phyſicâ ubi *de diſtinctione partium in continuo.* Item, forma illa diſtinguitur realiter à ſubjecto cui advenit entitativè, ſeu ſecundùm novam entitatem in eo priùs non exiſtentem: qua ratione calor dicitur eſſe realiter diſtinctus ab aquâ calidâ. Item præterea,

Not. 3. Duplicem eſſe illam diſtinctionem realem. Primò enim illa dicitur *major*, quando extrema poſſunt Divinitùs ſaltem ſeorſim exiſtere; ut corpus & anima. 2. Alia dicitur *minor*, quando alterum quidem poteſt exiſtere ſine alio, non autem è contrà. Talis eſt diſtinctio rei modificatæ à ſuo modo; ut rei ſubſiſtentis, à modo ſubſiſtentiæ realiter diſtincto, qui non poteſt exiſtere niſi actu ſubjectum modificando; cum ex naturâ ſuâ ſit actualis modificatio.

Virtualis diſtinctio, in eo poſita eſt quòd eadem ſimpliciſſima entitas, propter eminentiam ſibi propriam, æquivaleat multis perfectionibus realiter diſtinctis; ſicque habeat in ſe vim atque virtutem præſtandi ea quæ à multis realiter diſtinctis forent. Sic in anima rationali gradus vegetandi, ſentiendi, & ratiocinandi ſunt virtualiter diſtincti, idemque præſtant in homine, ac ſi forent tres animæ realiter diſtinctæ, cùm tamen illi ſint inter ſe idem realiter atque indiviſibiliter. Sic etiam Theologi eandem ob cauſam in Deo admittunt virtualem diverſarum perfectionum diſtinctionem, ut poſtremâ hujus operis diſputatione

tatione explicabimus. Neque verò alioquin ſalvari poſſent multæ propoſitiones contradictoriæ quæ de eodem plerumque fiunt; ut ſi dixerimus hominem eundem eſſe principium ſenſationum & non eſſe: vel ſi lubet eſſe cum equo ſimilem & non ſimilem, niſi homo tunc ſumatur inadæquatè, tum ſecundùm animalitatem præſcindendo à rationalitate; tum ſecundùm ipſam rationalitatem ſimiliter præciſam.

Notandumque eſt, diſtinctionem illam virtualem præbere intellectui fundamentum concipiendi formalitates alias ſine aliis, rem eandem quaſi varias in partes dividendo, & alias ab aliis abſtrahendo, ſeu præſcindendo & ſeparando. Vt quando in homine concipitur animalitas ſine ipſius rationalitate; autè contra per alium cognitionis actum, quem conceptum formalem appellant, concipitur rationalitas ſine animalitate. Item,

Not. 2. Varios iſtiuſmodi perfectionum gradus in eodem (quos ſupra appellabamus conceptus objectivos) habere alios ab aliis præciſionem non tantùm formalem ſe tenentem ex parte intellectus, ſed etiam ex parte objecti, ita ut ex parte etiam ſui perfectiones illæ præſcindant ab invicem ſub eadem entitate, & dicantur *formalitates* diſtinctæ inter ſe, & conceptus objectivi mutuò præciſi, quas uno verbo appellant *præciſiones objectivas*: nec magis repugnat dari præciſiones hujuſmodi objectivas, ſaltem in creatis, quàm diſtinctionem virtualem. Nam *v.g.* rationale in Petro ſic diſtinguitur ab animali, ut ratio formalis unius, ſit prorſus diverſa à ratione formali alterius; definiaturque rationalitas hominis, & de ea

de ea diſputetur abſtrahendo prorſus ab ejus animalitate, perinde ac ſi nulla eſſet animalitas; aut è contra, &c. Quæ doctrina eſt contra illos qui volunt in eo caſu, dum clare & diſtinctè concipio animal in homine, ſimul attingi à me confuſè ſaltem & ipſum rationale; illiuſque mei conceptus objectum ſemper eſſe totum hominem cum ordine ad operationes animalis, aut ad alia connotata, dum alios ejus perfectionis gradus concipio. Illa igitur ſic explicata entis diſtinctione à parte rei nemine cogitante,

Dico II. Diſtinctio rationis duplex eſt. Altera quæ vocatur *rationis ratiocinatæ*; altera autem rationis ratiocinantis.

Diſtinctio rationis ratiocinatæ illa eſt quæ fingitur à noſtro intellectu cum fundamento in re. Vt quando rationalitatem in homine præſcindo ab ejus animalitate, non modò propter ordinem quem habet ad operationes diverſas ab operationibus animalitatis, ſed qui præterea & in ſe ex parte objecti præſcindit ab ipſa animalitate; ut jam ajebam.

Diſtinctio rationis ratiocinantis eſt ea quæ fit per ſolam operationem intellectus ſine fundamento in re. Vt cum ajunt *homo eſt homo*, ſic diſtinguendo hominem à ſeipſo, ut modò habeat rationem ſubjecti, modò autem prædicati. Vel etiam cùm diſtinguuntur abſtracta à concretis; ut humanitas ab homine; entitas ab ente, &c. cujuſmodi diſtinctio non eſt planè inutilis; nam intellectus noſter res ſimpliciſſimas explicare plerumque non poteſt, niſi ad modum rerum compoſitarum, inadæquatè & imperfectè illas hac ratione concipiendo.

Dico III. Scotus, uti quidem interpretantur

tur plures ex ejus ſectatoribus, præter eos quos hactenus ex communi doctrina propoſuimus diſtinctionis modos, affert aliam quam vocat *diſtinctionem formalem ex natura rei*, & citra mentis operationem, actu exiſtentem à parte rei inter duas ejuſdem rei perfectiones, quas vocant *formalitates*; puta inter *animal* & *rationale* in eodem homine. Ait enim ſic eſſe objectivè præciſas, ut independenter ab operatione intellectus una non ſit alia: cum è contrà ex ſuperiori ſententia dicatur nemine cogitante eſſe duntaxat una formalitas virtualiter duplex, ſeu duabus æquivalens; nec formaliter diſtinguantur ante operationem intellectus niſi fundamentaliter. Hac autem ratione probant ſuam ſententiam. Quæ habent mutuas ab invicem præciſiones ex parte objecti, & diſtinguunntur definitione, illa ex natura rei non ſunt idem formaliter, quamvis ſint idem ſecundum eandem indiviſibiliter entitatem. Atque ita ſe habent in eodem *v. g.* animalitas & rationalitas: ergo, &c. Et verò illa ſe habent ut actus & potentia quædam: quæ certe idem formaliter non ſunt. Item, dicuntur contradictoria de animalitate & rationalitate; nempe quòd iſta ſit principium ratiocinandi, non autem illa, &c. Ergo non ſunt idem ſaltem formaliter. Item ſic dicitur figura non eſſe idem formaliter cum extenſione locali; ut habetur in Logica *Diſp.* 2. *c.* 3. *aſſ.* 3. Neque etiam ſimiliter idem eſt motus localis cum re mota, in eorum ſententia qui negant motum localem fieri in re mota ſecundùm novam entitatem, ſed tantùm ſecundum novam formalitatem: ſoletque attribui Ariſt. ut tradit ipſe Suares *in Metaph. Diſp.* 7. Item nec videtur hæc doctrina ſecundùm

dùm rem, ſed tantùm ſecundùm nomen differre à ſuperiori de diſtinctione rationis ratiocinatæ; cùm diſtinctionem rei à re nullam inferat, ſed tantùm perfectionis à perfectione ſeu formalitate, quæ nihilominus ſint eadem indiviſibiliter entitas. Quare facilè ſub eo ſenſu conciliari poſſunt.

Obiic. Diſtinctio omnis quæ eſt à parte rei & nemine cogitante, debet eſſe realis, *Negant.Prob.* Quia diſtinctio nemine cogitante eſt tantùm inter ea quæ ex natura ſua & à parte rei diſtinguuntur. *C.* Atqui diſtinctio ejuſmodi non reperitur niſi inter diverſas realitates. *Negant.*

Inſt. Nihil prætęrea requiritur ad diſtinctionem realem, niſi ut aliqua nemine cogitante & actu diſtinguantur. Reſpondent, ad hoc requiri non tantùm ut formaliter & virtualiter, ſed etiam ut entitativè, ſeu ſecundùm diverſas entitates diſtinguantur.

Inſt. 2. Animalitas non diſtingueretur nemine cogitante à rationalitate per aliquid quod eſſet idem cum rationalitate: nam idem utrique commune non eſſet principium diſtinctionis, ſed potiùs identitatis. Ergo diſtingueretur per aliquid quod ipſi foret proprium, nec reperiretur in rationalitate. Atqui illud eſſet ens: ergo diſtingueretur per aliquam entitatem non communem cum entitate rationalitatis: ergo diſtinguerentur realiter. Reſpondent. Animalitatem in homine ab ipſius rationalitate non diſtingui per aliquid entitativum ipſi proprium; nullam enim habet entitatem niſi communem indiviſibiliter cum entitate rationalitatis; ſed tantùm diſtinguitur per aliquid ipſi proprium in ratione

forma-

formalitatis : quæ quidem formalitas, ſecundùm illud in quo diſtinguitur à rationalitate, eſt ens; quanquam negari debet ita eſſe ens entitate propriâ, ſed tantùm communi.

Inſt. 3. Ergo diſtingueretur à rationalitate in ratione entis communis utrique illi formalitati. *Negant Conſ.* Sed tantùm in ratione eſſentiali animalitati propriâ, quæ tamen non foret ens propria entitate.

Inſt. 4. Illa diſtinctio quæ foret nemine cogitante inter animalitatem & rationalitatem, vel eſſet ens; & ſic eſſet realis; quicquid enim eſt ens, eſt reale : vel eſſet non ens; & ſic foret tantùm rationis; quia nihil eſt medium inter ens & non ens. Reſpondent. Diſtinctionem illam ſecundùm ſe formaliter ex communiori doctrina, ut jam monui, eſſe negationem qua unum non eſt aliud : at nihilominus ratione extremorum dicitur vel diſtinctio realis, ſi ſit inter extrema quæ ſint realia propria realitate; alioquin ſi ſit tantum inter diverſas ejuſdem entitatis formalitates, non eſt niſi diſtinctio formalis.

Notabis autem contra eoſdem Scotiſtas, hunc diſtinctionis formalis modum, etſi admittatur in rebus creatis, non valere tamen in Divinis, quia Divinæ perfectiones non habent in ſe præciſionem ab invicem, cùm illæ potiùs ſibi ſint mutuò de conceptu formali, ut ſuo loco explicabitur.

CAP. II. *Diſcrimen inter diſtincta, diviſa, differentia, diverſa, oppoſita, &c.*

Dico I. Diſtincta illa ſunt vel realiter, vel formaliter, quæ habent negationem ſui invicem, vel realiter, vel formaliter.

Dico

Dico II. Diviſio diſtinctioni ſuperaddit negationem unionis ſeu conjunctionis. Nam quæ diſtincta ſunt etiam actu, ut corpus & anima in homine, non ideo ſunt diviſa; nec fit diviſio, niſi unione deſtructa. Item,

Dico III. Differentia aut diverſitas rebus diſtinctis ſuperaddit diſſimilitudinem. Sic Petrus eſt quidem realiter diſtinctus, & propriè diviſus in natura à Paulo; ſed ab eo non differt, aut diverſus eſt in ipſa natura humana.

Notabis tamen, differentiam propriè eſſe tantùm inter ea quæ in aliquo genere conveniunt, & ſub eo diverſam habent eſſentiam. Quomodo equus & canis differunt ſub animali; alioquin dicuntur propriè diverſa, aut primò diverſa, ſi in aliquo propriè ſumpto genere non conveniunt. Quam ob cauſam Deus & creatura; item ſubſtantia & accidens; omniaque ſuprema genera, vulgò dicuntur inter ſe primò diverſa, & ſe totis differre, quia ſub nullo propriè dicto genere conveniunt.

Dico IV. Oppoſita ſunt ea quæ ſpecialem aliquam habent inter ſe repugnantiam: cujuſmodi ſunt ex Ariſt. Primò, *contraria*, reperiunturque inter formas poſitivas quæ ab eodem ſubjecto ſe repellunt, ut calor & frigus. 2. *Relativa*, quæ dicuntur eſſe alterius; ut Pater & Filius; nam Pater eſt Filii Pater: ſicuti è contrà. 3. *Privativa*, inter formam & illius carentiam in ſubjecto apto; ut tenebræ & lumen in aëre. 4. *Contradictoria*, inter eſſe & non eſſe rei ejuſdem reſpectu ejuſdem: ut ſi dicatur Petrus eſſe homo & non homo, &c. de quibus in Logica. Diſput. 2. c. 6.

Notandum que eſt, hæc eſſe ex numero rerum earum quæ apud Logicos vel ſe inferunt, vel exclu-

excludunt. Alioquin vocantur illa diſparata, quæ nullam inter ſe habent connexionem, unde vel ſe inferant, vel deſtruant; ut album & dulce reſpectu lactis. Quia verò poſtmodùm etiam non rarò futura eſt mentio de priori & poſteriori; ut habeatur illius notio communis.

Dico V. Varia ſunt genera prioritatis. Primò enim eſt prioritas temporis, quando res aliam tempore antecedit. 2. Eſt prioritas ordinis, quomodo, inquit Ariſtot. in oratione procœmium prius eſt ordine quàm narratio. 3. Eſt prioritas dignitatis, quando quis aliis dignitate præſtat. 4. Eſt prioritas originis, quomodo in Divinis principium dicitur prius principiato. 5. Eſt prioritas cauſalitatis, quam etiam vulgò appellant prioritatem naturæ; ſic enim cauſa dicitur eſſe prior ſuo effectu, cùm ex natura rei cauſa præſupponatur ad effectum. Item prius naturâ vel ſecundùm rationem, vel ſecundùm rem eſſe illud dicitur, ex cujus exiſtentiâ non infertur exiſtentia alterius; ſed potiùs è contra: ita ſecundùm rationem prius eſt animal quàm homo: non enim valet; *eſt animal, ergo eſt homo*; ſed è contrà. Sic autem ſecundùm rem prior eſt cauſa quam cauſatum, &c. quæ per proportionem dicenda ſunt de poſteriori. Quod autem ad ſimultatem attinet;

Dico VI. Simul tempore ſunt ea, inquit Ariſt. quorum generatio eſt in eodem tempore.

Notandumque eſt, illam temporis ſimultatem ſtare poſſe cum prioritate naturæ; quomodo lumen à Sole ſimul inſtanti temporis exiſtit cum ſole ipſo, qui tamen ſimul prior eſt naturâ, quàm lumen. Poſtremò tandem illa dicuntur eſſe ſimul naturâ, quæ inter ſe reciprocantur; ſi modò unum non ſit cauſa alterius.

Sic *animal rationale* & *homo* ſunt ſimul natura, non autem *homo*, & *riſibile.*

C A P. III. *Diviſiones entis in communi.*

DIco I. Dividitur in ens potentiâ, & ens actu. *Ens potentiâ* eſt illud quod poteſt exiſtere in rerum naturâ, adhucque eſt in cauſis; ut mundus poſſibilis, qui virtualiter continetur in omnipotentiâ Divinâ. *Ens actu* eſt illud quod eſt extra cauſas, ſeu productum, & exiſtens in rerum naturâ.

Notandum verò eſt, alias præterea vulgò aſſignari entis potentialis, aut actualis rationes, nam primò, illud dicitur ens potentiale, quod habet in ſe aliquod genus perfectibilitatis, opponiturque actui puro, qualis eſt Deus, qui ob plenitudinem perfectionis infinitæ nihil habet in ſe perfectibilitatis. 2. Illud dicitur ens in potentiâ, quod poteſt in ſe recipere aliquam formam, quam nondum habet actu; alioqui diceretur eſſe ens in actu. Quare impoſſibile eſt rem aliquam eſſe in potentiâ ſimul & in actu reſpectu ejuſdem: ut lignum reſpectu caloris. Item, illud dicitur potentia, quod eſt ſubjectum receptivum alicujus formæ, aut perfectionis, quæ ſic vulgò appellatur actus vel ſubſtantialis, vel accidentalis.

Dico II. Dividitur præterea ens ut ſic in neceſſarium & contingens. Neceſſarium eſt illud quod aliter eſſe non poteſt: ſic eſſentia rei cujuſcunque quatenus talis eſt, dicitur quid neceſſarium, &c. Contingens autem eſt illud quod poteſt eſſe aliter. Ita lapidem eſſe album, eſt contingens: ita res creata omnis ſecundùm exiſtentiam eſt contingens; quia pro Dei libera voluntate poteſt exiſtere, aut non exi-

exiſtere. Sic & effectus ille omnis dicitur contingens, qui à nobis liberè operantibus eſt dependens, quia poteſt eſſe, aut non eſſe, &c. Item dividitur quoque ens ut ſic in naturale, & ſupernaturale. Naturale eſt illud quod enti creato ſecundùm principia ipſius intrinſeca poteſt convenire, poteſtque exiſtere ab agente naturali. Supernaturale autem eſt, quod à nullâ ſubſtantiâ creatâ ex principiis intrinſecis exigitur; ſed potiùs eſt ſupra omnem naturam; ut viſio beatifica, & gratia ſanctificans, quæ idcirco dicitur *infundi* à Deo, qui ſolus poteſt eſſe cauſa illius principalis.

At omiſſis aliis entis diviſionibus, quæ commodiùs ſuis locis exponentur:

Dico III. Dividitur in ens eſſentiæ & exiſtentiæ; tum in reale & rationis; in ens particulare & univerſale; in ens ſubſtantiale & accidentale; ac denique in decem categorias; ubi de abſoluto & relativo; quæ ſingulis diſputationibus deinceps explicari debent.

DISPVTATIO III.

De ente Eſſentiæ ET EXISTENTIÆ.

CAP. I. *Quid ſit eſſentia.*

DIco I. Eſſentia eſt illud per quod res unaquæque in ſuo eſſe conſtituitur; & eſt primum principium proprietatum quæ in ea reperiuntur. Quare ſolet etiam appellari à philoſophis tum *ratio formalis ipſius rei conſtitutiva in ſuo eſſe*; tum *natura*; tum *quidditas*; quia dum quæritur quid res ſit, reſpondetur il-

lud quod eſt rei eſſentia. Puta, hominem eſſe *animal rationale*: quæ eſt hominis definitio. Nam & eſſentia illud quoque ſolet dici, quod explicatur definitione; quomodo & definitio eſt oratio rei naturam ſeu eſſentiam explicans.

Notabis autem 1. Eſſentiam dividi in eam quæ eſt actu in rerum natura; tum in eam quæ tantum eſt potentia, ſeu quæ poteſt exiſtere, nec tamen adhuc exiſtit. Item alia eſt ſubſtantialis, quæ eſt eſſentia alicuius ſubſtantiæ; alia autem accidentalis, quæ eſt eſſentia alicujus accidentis. Item eſſentia alia eſt ſubſtantiæ ſpiritualis, puta Angeli, quæ ſimplex eſt entitas; alia vero eſt ſubſtantiæ materialis completæ, ut *hominis*, cujus eſſentia compoſita eſt ex pluribus ſubſtantiis, nempe ex corpore & anima rationali. Item, eſſentia alia eſt rei naturalis, ut hominis, lapidis, &c. alia eſt rei artificiatæ, ut quadrati, circuli, ſyllogiſmi; &c. quorum eſſentia eſt conſtare ex tali, aut tali partium diſpoſitione. Item alia eſt rei per accidens, ut cumuli &c. Item, alia eſt rei poſitivæ & realis; alia rei negativæ, ut dum explicatur eſſentia cœcitatis, &c. At

Not. 2. Eſſentiam *v g.* hominis modò ſumi phyſicè, ut cùm dicitur eſſe ſubſtantia conſtans ex corpore & anima rationali; modò autem ſumitur metaphyſicè, ſeu more Metaphyſicorum, ut cùm ajunt eſſe *animal rationale*, nempe quod anima rationalis unita corpori, ſic conſtituat animal rationale. Et in ejuſmodi quidem eſſentia plures conſiderari poſſunt perfectiones, ut eſſe corpus, vivens, animal, rationale: quæ perfectiones dicuntur eſſentiales, quia ſunt veluti partes eſſentiæ illius. Item

Not. 3. illas perfectiones vocari etiam *gradus eſſen-*

eſſentiales, quia per quoſdam quaſi gradus diſponũtur in arbore Porphyriana, prout aliæ ab aliis ſuperantur in univerſalitate, ſeu quatenus aliæ ſunt pluribus communes. Quemadmodum contemplari licet in ſchemate ad finem hujus capitis appoſito. Atque in illo quidem ſchemate:

Notabis 4. Superiores gradus, qui generici appellantur, ex noſtro concipiendi modo contrahi ad inferiores, per certas *differentias*, quarum ultima inter eſſentiales vocatur *ſpecifica*, & conſtituit *ſpeciem infimam*; quomodo *rationale* juxta noſtrum intelligendi modum, animal quaſi dividit, contrahitque ad hominem; quem ita cum animali conſtituit. Præterea verò, cùm natura ſpecifica, puta homo, intelligatur adhuc eſſe communicabilis inferioribus, id eſt, infra poſitis in illa ſerie Porphyriana; ideo dicitur ad illa etiam contrahi per differentiam *individualem*, quam in communi vocant *hæcceitatem*; in Petro *Petreitatem*, in Paulo *Pauleitatem*; & ſic de aliis. At Petrus quidem & Paulus ſic appellantur individua, ex eo quòd in alia inferiora dividi amplius nequeant; ſuntque hic, & hic homo: deſinuntque eſſe homo in communi.

Dico autem II. Contra nonnullos Thomiſtas, individuum ut ſic conſtitui in ratione *individui* abſtrahendo ab exiſtentia. Prob. Quia concipitur hic homo, ſeu individuum naturæ humanæ, puta Antichriſtus, etſi non concipiatur exiſtens. Item ſupponitur natura aliqua eſſe individua, ut intelligatur eſſe ſubjectum receptivum exiſtentiæ: ergo exiſtentia illam non conſtituit in ratione individui, ſed tantùm in eſſe exiſtentis actu extra cauſas. Item

Dico etiam III. Res de ſe, &, quemadmodum

ajunt, à priori individuatur per ſuam ipſammet entitatẽ, quatenus eſt hæc numero entitas, cum quadam differentia, quam idcirco vocant *individualem*: nec conſequenter individuatur aut per quantitatem, aut per materiam ſignatam, id eſt affectam quantitate, tanquam ſigno quodam ſui manifeſtativo. Eſt contra Thomiſtas, qui volunt materiam ſic eſſe principium individuationis omnis, unde res individuo differant. Quamobrem conſequenter negant Angelos poſſe inter ſe differre individuo; aut plures eſſe ſub eadem ſpecie individuo ſolùm differentes, cum ſint ſubſtantiæ immateriales. Probatur noſtra aſſertio, quia fruſtra ſunt illa ſuperaddita, ad explicandam ſubſtantiæ alicujus individuationem. Neque ullo rationis fundamento nititur doctrina Thomiſtica oppoſita. Conf. Quia ſequeretur idem numero eſſe individuum quando manet eadem numero materia; uti contingit in diverſis compoſitis ſubſtantialibus, quæ ſucceſſivè generantur ex eâdem materiâ primâ: atqui abſurdum eſt iſtud; & quamvis reſpondeant tunc non remanere ſaltem eandem numero quantitatem, quam volunt emanare à novâ formâ ſubſtantiali; neque idcirco remanere idem individuum: non ſolvunt difficultatem; quia divinitus ſaltem poſſet eadem materia prima ſub eâdem quantitate uniri ſucceſſive cum diverſis formis ſubſtantialibus etiam diverſæ ſpeciei, nec tamen ſic conſtituerentur diverſa individua; quod haberent eandem numero materiam ſignatam, tanquam idem numero principium individuationis. Atqui ſequela illa falſa eſt: ergo, &c. Item ſequeretur hoc compoſitum ſubſtantiale non remanere idem numero individuum ſubſtan-

ſtantiale, ſi deſtrueretur omnis ipſius quantitas, aut ſaltem mutaretur; quod eſt abſurdum; cum etiam ſubſtantia ſecundum ſe totam ſupponatur eſſe hæc numero ſubſtantia ante omnem quantitatem. Certè deſtructâ ſenſibili quantitate corporis Chriſti in Euchariſtia; iſtud non impedit quominus dicatur hoc eſſe idem numero corpus Chriſti Domini.

Objic. Non poteſt à nobis hic numero angelus diſtingui ab alio, defectu ſolius materiæ ſignatæ ſeu quantæ: ergo illa eſt principium diſtinctionis numericæ, ſeu individuæ. ℟. Non poſſe quidem ſic diſtingui ſenſibiliter & quoad nos: quia dignoſcimus tantùm materialia. C. Poteſt tamen quoad ſe & abſolutè; atque ita poſſunt ipſi Angeli unum diſtinguere ab alio, &c.

Inſtabis 1. Ex Ariſt. diverſas eſſe tantum Intelligentias motrices per ordinem ad diverſos cœlos quos movent. ℟. Quia exiſtimavit illas fuiſſe tantum propter motum cœlorum, nec proinde plures eſſe debuiſſe.

Inſt. Ideo Petrus eſt hoc numero individuũ, quia hanc numero habet materiam; ergo unitas & differentia individualis petitur ab unitate materiæ. ℟. In materialibus individuationem peti quidem ab unitate materiæ, ſed petitur etiam ab unitate formæ. Quia Petrus idcirco dicitur eſſe hoc numero individuum, quod ſit hoc compoſitum ex hac materia & ex hac forma. Quemadmodum à pari per proportionem Michaël Angelus dicitur eſſe hoc numero individuum, quia eſt hæc numero ſubſtantia immaterialis. Item præterea,

Dico IV. Accidens non individuari per ſubjectum cui inhæret. Nam ſi de ſe eſt ens diſtinctum ab entitate ſubjecti, ut qualitas &

quantitas, non poteſt per illius ſubjecti entitatem individuari. Prob. Quia in ſe intrinſecè includit gradus communes, quibus ſecundùm eſſentiam conſtituitur; nec ab iis diſtinguitur realiter differentia individualis, per quam ſupponimus eos contrahi ad hoc individuum. Et verò poteſt creari à Deo accidens aliquod individuum extra omne ſubjectum; item, poteſt & Divinitus tranſire de ſubjecto in ſubjectum, ſervando ſemper eandem individuationem. Ergo illam non petit à ſuo ſubjecto. Quanquam

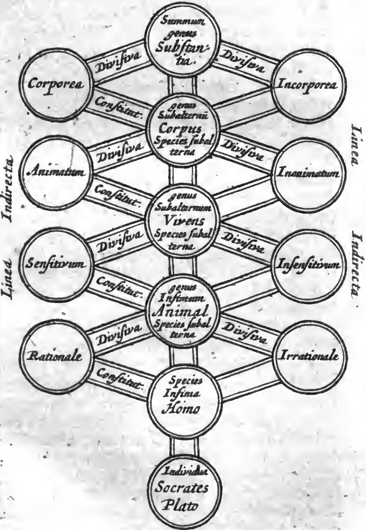
Notabis exiſtere plures modos tum ſubſtantiales, tum accidentales, qui non individuantur niſi cum ordine eſſentiali ad ſubjectum, quod formaliter modificant. Prob. Quia ex natura ſua ſunt actuales determinationes *hujus* vel in *hoc*, vel ad *hoc*; ergo non poſſunt exiſtere niſi aliud actuando cum ejuſmodi determinatione: ut dicetur poſtea de modo eſſendi.

Notabis igitur 2. Ex dictis, rem nullam individuari niſi per ſuam entitatem, ratione differentiæ individualis ipſi identificatæ, quæ ſit principium formale illius individuationis. Vt enim genus contrahitur ad ſpeciem per differentiam ſpecificam, aliquod genus actualitatis illi ſuperaddens; ita & datur aliqua differentia individualis ſpeciem contrahens ad individuum, aliquid ſimiliter actualitatis illi ſuperaddens; item & ratione illius differentiæ individualis, individua ejuſdem ſpeciei inter ſe differunt, habentque ſingula certas proprietates, aut accidentia aliis individuis non communia. Item conſequenter

Not. 3. Differentiam illam numericam non rectè appellari ſolùm *materialem*, cùm etiam per

ARBOR PORPHYRII

Linea directa

Digitized by Google

per illam individua formaliter inter ſe differant ſub gradu ſpecifico.

CAP. II. *De diſtinctione graduum eſſentialium.*

D*Ico* I. Gradus eſſentiales in diverſis individuis non ſunt idem realiter. Prob. Quia animalitas quæ eſt in equo eſt diſtincta realiter à rationalitate quæ eſt in homine: ut per ſe patet. Item

Dico II. Gradus eſſentiales in eodem individuo diſtinctionem habent inter ſe virtualem ſaltem & formalem. Prob. Quia ſic gradus animalitatis ac rationalitatis habent diverſos conceptus formales, & varias definitiones: item reſpiciunt ſeſe veluti actus & potentia quædam, ſeu tanquam perfectivum & perfectibile quoddam: item, dicuntur de illis contradictoria; ut ſuperiori capite ajebam: ergo diſtinguuntur inter ſe virtualiter ſaltem & formaliter, aut ratione ratiocinatâ, &c. At

Dico III. In eodem individuo nullam inter ſe habent diſtinctionem realem, ſeu tanquam rei à re. Prob. Quia multiplicarentur illæ realitates ſine ſufficienti rationis fundamento; ut patebit ex ſolutione objectionum. Et verò ſi propter connotata, aut propter diverſos effectus induceretur diſtinctio ejuſmodi, pari modo deberent diſtingui in luce vis illuminandi, calefaciendi, exſiccandi, &c. Item, in homine deberent eſſe tres animæ realiter diſtinctæ; nempe vegetativa, ſenſitiva & rationalis: quod falſum eſt. Conf. Quia ſi diſtinguerentur realiter, poſſent divinitus ſaltem ſeparari ab invicem; & ſic poſſet in homine eſſe rationalitas ſine animalitate, ac proinde foret homo & non ani-

animal. Et ſic de aliis, quæ per ſe abſurda ſunt, & impoſſibilia.

Objic. 1. Illi gradus diſtinguuntur inter ſe eſſentialiter. *C.* Ergo ſunt diſtinctæ eſſentiæ reales. *C.* Ergo diſtinguuntur realiter. *N. Conſ.*

Inſt. Diſtinctæ eſſentiæ reales ſunt diſtinctæ realitates, ſeu diſtincta entia. *Nego*, ſunt plura entia: ergo diſtincta, *Neg. Ant. & Conſ.*

Inſt. 1. Sunt ens & ens. Prob. Animalitas Petri eſt ens; item & rationalitas quoque ipſius eſt ens, ergo ſunt ens & ens. *Diſt.* Propria entitate. *N.* Entitate communi totius eſſentiæ. *C.* Vnde ſunt tantùm idem ens ſic virtualiter multiplex.

Inſt. 2. Sunt diverſa intelligibilia realia, quæ ſingula propriam habent intelligibilitatem realem; nam propriam habent definitionem. *C.* Ergo propriam entitatem, *N. Conſ.*

Inſt. 3. Dicunt mutuam ſui negationem; nam animalitas non eſt rationalitas; aut è contrà. *Diſt. Ant.* dicunt mutuam ſui negationem, tanquam entium diſtinctorum. *N.* Tanquam formalitatum diſtinctarum. *C.* Ergo non ſunt idem. *Diſt.* Formaliter. *C.* Realiter *N.*

Inſt. 4. Sunt genus & differentia. *C.* Ergo non ſunt idem etiam realiter. Prob. Quia perfectivum & perfectibile non ſunt idem realiter; atqui genus & differentia ita ſe habent, ſicque in compoſitionem ſimul veniunt. Ergo. ℞. Eſſe tantùm perfectivum & perfectibile ſecundùm rationem: & venire in compoſitionem tantùm ſecundùm rationem, ſeu juxta noſtrum cognoſcendi modum, non autem ſecundùm rem; unde nihil ſequitur contra theſin.

Inſt. 5. Sic genus includeret ſuam differentiam, idemque eſſet cum illâ. *Diſt.* Entitativè. *C.* Formaliter. *N.*

Inſt. 6. Ergo ſic animalitas eſſet tota entitas eſſentiæ humanæ; & pariter rationalitas. *Diſt.* Tota entitativè. *C.* Tota formaliter, *N:* non enim animalitas eſt formaliter rationalitas.

Inſt. 7. Sequeretur idem realiter ſecundùm totam ſuam entitatem ſimul convenire cum alio, & ab eo differre, ut hominem ab equo. ℞. Ita convenire ſimul & differre ſecundùm diverſas formalitates.

Objic. 2. Si gradus illi ſunt eadem indiviſibiliter entitas, non poſſet unus cognoſci, quin ſimul cognoſcerentur & alii; quemadmodum unus produci non poteſt, quin producantur & alii; cùm idem ſint. N. *parit.* Quia actio productiva ipſam attingit entitatem, non præſcindendo ipſius formalitates: at cognitio poteſt illas ab invicem præſcindere, & attingere unam ſine alia.

Inſt. Sequeretur eandem ac totam indiviſibiliter entitatem cognoſci, quatenus cognoſcitur animalitas in homine; & totam ſimul non cognoſci quatenus non cognoſceretur rationalitas. ℞. Sic cognoſci quidem illud quod eſt realiter tota entitas, ſed non idcirco eſſe illam totius adæquatam cognitionem, ſed tantùm inadæquatam, quia totum hoc pacto non cognoſcitur, niſi ſecundùm aliquam ſui formalitatem, ſeu virtualitatem.

Notabis verò ad finem hujus capitis, differentiam individualem perinde eſſe virtualiter diſtinctam ab aliis eſſentiæ gradibus, quos ex noſtro intelligendi modo contrahit; ſimulque eſſe idem realiter cum illis, nam & hoc modo pertinet ad rei eſſentiam, quanvis Philoſophi nomine eſſentiæ rectè comprehendunt ſolùm gradus communes, qui ſolùm cadunt ſub no-

ſtram ſcientiam; & à quibus manant proprietates communes.

CAP. III. *Quomodo rerum eſſentiæ dicantur eſſe ab æterno.*

Rerum eſſentias & naturas univerſales exiſtere ab æterno arbitratus eſt Plato, uti quidem fert communis opinio, juxta ea quæ leguntur in Ariſt. Eas autem appellabat Ideas, quòd iis, quaſi exemplaribus quibuſdam intentus Deus, naturas particulares procrearet. Item exiſtimabat illas naturas ſeu eſſentias eſſe incorporeas, ingenerabiles, incorruptibiles. Et ab ea quidem ſententia erat alienus Ariſtoteles, quatenus negabat naturas hujuſmodi eſſe extra individua, ſed tamen illas putavit exiſtere ab æterno in individuis aliquibus multiplicatas, tum in iis ſubinde propagari, &c. At

Dico I. Rerum eſſentiæ, quocunque modo ſumantur, ſive univerſales, ſive particulares, non ſunt actu ab æterno, vel ſi lubet, ſunt purum nihil actu ab æterno. Contraria ſententia erronea eſt. Prob. Quia nihil habet eſſe extra Deum, niſi productum à Deo; nihil autem eſt productum ſeu creatum à Deo ab æterno, uti Fides docet. Et verò etiam demonſtratur in Phyſica nihil creari poſſe ab æterno; unde certum eſt nihil habere eſſe actu extra Deum ab æterno. Quanquam

Dico II. Non ſunt purum nihil ab æterno. *Prob.* Quia quod eſt ens potentia, eſt reale; nam ens reale ut ſic dividi ſolet in ens potentiâ, & ens actu; atqui ſunt ens potentia ab æterno; ſicque in cauſis, ſeu in omnipotentia divina continentur virtualiter; ergo non ſunt purum nihil. Confir. Quia eſſentia *v.* g. Petri,

præciſa omni exiſtentia actuali ab æterno, plus habet realitatis quam chimæra. Item ſic ens poſſibile opponitur contradictoriè impoſſibili; id eſt, purè non enti; ergo eſt aliquod ens: quod enim contradictoriè opponitur non enti, illud debet eſſe ens.

Notandúmque eſt, hoc pacto propoſitiones quæ vulgò dicuntur ſempiternæ veritatis, eſſe de objecto reali, abſtrahendo ab illius exiſtentiâ.

Objic. Eſſentiæ rerum ab æterno non opponuntur nihilo: ergo ſunt purum nihil. *Prob. Ant.* Quia non exiſtunt; ergo non opponuntur nihilo. ℞. Sic ſaltem opponuntur nihilo potentiâ, quamvis non opponantur nihilo actu.

Inſt. 1. Si non ſunt purum nihil, ſunt aliquo modo ens, habentque aliquo modo eſſe ſaltem eſſentiæ. *Diſt.* Habent eſſe illud potentiâ. *C.* actu. *N.*

Inſt. 2. Quicquid habet eſſe aliquo modo, vel illud eſt creatum, vel increatum: item, vel dependens, vel independens; neutrum autem convenit eſſentiæ Petri ab æterno. *Diſt. ma.* Quicquid habet eſſe actu. *C.* Eſſe potentia. *N.* Nam ens potentia non eſt aut creatum, aut increatum, ſed tantum creabile, nec eſt dependens niſi potentiâ.

Inſt. 3. Nihil eſt ens ab æterno quod non ſit Deus. *Diſt.* Nihil actu *C.* potentiâ. *N.*

Inſt. 4. Illud ens potentiâ contineretur in Deo virtualiter ſaltem, *C.* ergo eſſet Deus; quia quicquid eſt in Deo, eſt Deus. *Diſt.* Secundùm id quod eſt actu. *C.* Secundùm id quod eſt potentiâ: *N.* Nam eſt ens creabile; atqui ens creabile non eſt Deus.

Dico III. Rerum eſſentiæ non ſunt improducibiles, ſeu ingenerabiles, aut incorruptibi-

les; quod erat Platonicorum figmentum. *Prob.* Quia Petrus fit liberè à Deo non tantum ſecundùm eſſe exiſtentiæ, ut volunt, ſed etiam ſecundùm eſſe eſſentiæ: nam corpus & anima, tum unio corporis & animæ in Petro fit à Deo; poteſtque annihilari: ergo, &c. Ita quando fit à me triangulus, ille à me producitur tam ſecundùm id quod illi eſt eſſentiale, quàm ſecundùm exiſtentiam. Quare

Dico I V. Illæ rerum ſive naturalium, ſive artificialium eſſentiæ non ſunt entia neceſſaria, niſi quatenus talia ſunt; ſeu quatenus habent talem attributorum eſſentialium connexionem; eo ſenſu quod non poſſit eſſe *v.g.* homo, qui non ſit animal rationale; aut non poſſit eſſe ſyllogiſmus qui non conſtet tribus propoſitionibus, &c. Neque illa dicuntur entia contingentia, niſi in fieri, & ſecundùm exiſtentiam.

Notabis igitur quo ſenſu rerum eſſentiæ dicantur *neceſſariæ* & *immutabiles*, nempe quia impoſſibile eſt illas ſecundùm ſe eſſe aliter. *v.g.* Impoſſibile eſt hominem ſecundùm eſſentiam non eſſe animal rationale; triangulum non conſtare ex tribus lateribus, &c. Item

Not. 2. Dici quoque eſſentias *indiviſibiles*; eo ſenſu quod ab individuis non participentur inæqualiter, ſeu ſecundùm magis & minùs. Quamobrem Petrus *v. g.* non eſt magis homo, quàm alter homo; nec calor unus eſt magis calor, quàm alter calor, &c. Sicque ait Ariſt. 8. Met. c. 3. eſſentias eſſe numeris ſimiles, quòd perinde non recipiant magis aut minùs: qua ratione binarium unum non eſt magis binarium, quàm aliud binarium, &c.

Objic. Datur calidum magis quàm aliud. Ergo

Ergo calor recipit magis & minùs. Item, & quantitas alia eſt major, alia minor, &c. *Diſt.* recipiunt illa magis & minùs vel ſecundùm intenſiorem gradum, vel ſecundùm extenſionem partium. *C.* Secundùm eſſentiam. *N.* Qua ratione unus calor non eſt magis calor, quàm alius calor, &c.

CAP. IV. *De ente exiſtentiâ.*

QVod aliis dicitur ens eſſentiæ, aut exiſtentiæ, alii vocant ens aut *nominaliter*, aut *participialiter*. Nam vox illa *ens* ut nomen eſt, ſignificat eſſentiam; ut participium à verbo *ſum*, ſignificat eſſentiæ ipſius exiſtentiam: quam exiſtentiam ſolent Thomiſtæ appellare *Tò eſſe*; & actum eſſendi, aut exiſtendi.

Hic itaque ſupponitur duplex eſſentiæ, ſeu naturæ ſtatus; alter quidem *poſſibilitatis*, cum ſcilicet nondum eſt extra cauſas; alter verò *actualitatis* ſeu *actualis exiſtentiæ*, quando producta eſt, & in rerum natura exiſtit. Sic Petrus cùm antea eſſet non ens actu, ubi per Divinam omnipotentiam tranſit ab illo non eſſe ſui ad eſſe ſui, tum fit *exiſtens*: hæcque denominatio oritur à forma illius ſtatus formaliter conſtitutiva, quam *exiſtentiam* appellant: omnis enim denominatio ejuſmodi eſt ab aliqua forma; quemadmodum per proportionem dicimus aliquid denominari formaliter figuratum à figura; aut calidum à calore quem ignis produxerit. Item,

Supponimus 2. Illam exiſtentiam eſſe aliquid ſaltem ratione diſtinctum ab eſſentia, ſeu ab ea re quæ de novo ponitur extra cauſas. Prob. Quia ut habet Ariſt. 2. *Poſt. Anal. c.* 7. aliud eſt homo, & hominem eſſe, ſeu exiſtere; conci-

concipiturque hominis eſſentia, abſtrahendo ab ejus exiſtentia; nec pauca dicuntur de eſſentia, quæ non conveniunt exiſtentiæ. At celebris quæſtio eſt, num exiſtentia illa in creatis, ſit aliquid diſtinctum realiter ab eſſentia.

Prima Sententia eſt; Exiſtentiam rei creatæ aliud nihil eſſe quàm ipſam eſſentiæ entitatem, prout eſt extra cauſas per actionem ipſius productivam. Hoc enim ipſo præciſè quo res producitur & conſervatur, non poteſt non eſſe exiſtens, etiam remota quacunque forma, ſeu modo exiſtentiæ realiter ſuperaddito: nam terminus actionis productivæ eſt aliquid productum, nempe, aliquid quod ponitur in rerum natura, cùm antea eſſet tantùm poteſtate, & ſimpliciter non ens actu. Et verò intelligi non poteſt quomodo illud fieret ens actu, ſeu reciperet entitatem actualem ex ſola unione rei ſeu formæ à ſe diſtinctæ; tum maximè, cùm ad hujuſmodi formam præſupponatur terminus actionis productivæ, qui alius eſſe non poteſt, quàm rei eſſentia. Ergo hæc habet entitatem ſuam actualem independenter ab aliqua diſtincta exiſtentia; ſiquidem id quod eſt prius, ita fieri debet independens à poſteriori. Ergo fruſtra eſt illa exiſtentia realiter diſtincta. Omitto alia hujus ſententiæ argumenta, quia facile ab adverſariis eluduntur.

Secunda Sententia eſt Thomiſtarum, qui acerrimè propugnant illius exiſtentiæ realem diſtinctionem. Iſtudque eſt primum eorum argumentum: Quia eſſentia de ſe, & antequam exiſtat, dicitur eſſe in potentia reali ad recipiendam, aut non recipiendam in ſe exiſtentiam: ergo illa exiſtentia eſt quid ab ipſa realiter diſtinctum, nihil enim eſt in potentia

ad

ad ſeipſum, vel ad recipiendum ſeipſum. *Reſpondent alii.* Eſſentiam, puta Petri humanitatem, antequam exiſtat, non eſſe in reali potentiâ ad exiſtentiam, aut de ſe indifferentem ad exiſtendum aut non exiſtendum, niſi eo ſenſu, quòd de ſe non implicet contradictionem ut exiſtat, contineaturque virtualiter in Divinâ omnipotentiâ; & poſſit pro Dei libero arbitrio vel produci, vel non produci; ac proinde ſic fieri aut non fieri exiſtens in rerum naturâ.

Inſt. Illa exiſtentia eſt tanquam actus eſſentiæ perfectivus: atqui omnis actus realiter diſtinguitur à potentiâ. *Diſt.* In phyſicis. *Tr.* At in metaphyſicis, illa plerumque non ſunt actus & potentia; ſeu perfectivum & perfectibile, niſi ſecundùm rationem; non autem ſecundùm rem.

2. *Argum.* Eſſentia creata non differret ab increata, ſi perinde haberet identificatam ſibi exiſtentiam. Cùm tamen ex eo dicatur iſtud de Deo: Exod. 3. *Ego ſum qui ſum*; quia ſcilicet ipſe eſt ſua exiſtentia, ac proinde eſt eſſentialiter exiſtens, quia habet exiſtentiam identificatam cum eſſentiâ. *Reſpondent.* Actu exiſtere ideo eſſe de eſſentia Dei, illique tantùm convenire, non autem enti creato, quia nimirum ſolus Deus ex vi naturæ ſuæ habet illud actu exiſtere abſque alterius efficientiâ, cum ſit ens ſimpliciter & abſolutè neceſſarium. Ita Suarez *in Metaph. ubi de exiſt.* creatura autem eſt ens contingenter exiſtens, & dependenter à libero Dei arbitrio.

Inſt. Nulla res poſſet corrumpi, quæ non poſſet amittere ſuam exiſtentiam; nam ipſa rei eſſentia hoc modo foret ſua exiſtentia, ſeu

eſſe

eſſe ſuum. ℞. Hoc ipſo corrumpi eſſentiam, quòd deſinat à Deo conſervari in rerum natura; quomodo & dicitur tunc fieri exiſtens, cum producitur.

3. *Arg.* Sequeretur creaturam ſic habere Τὸ *eſſe* irreceptum, id eſt, non receptum in eſſentia tanquam in ſubjecto; ſiquidem non diſtingueretur ab ipſa eſſentia. Atqui falſum conſ. Nam *eſſe* irreceptum illud foret actus infinitus. Prob. Quia actus non contractus & illimitatus, eſt infinitus. Atqui talis foret ille exiſtendi actus. Primò enim non contraheretur à differentiis; quia ex diſput. *de anal. entis*; ſupponitur nullas habere differentias. Præterea verò non limitaretur à ſubjecto, ut inquiunt, quia nullum haberet. *Reſpondent.* Creaturam habere eſſe à Deo receptum in ſe, non quidem tanquam in ſubjecto, ſed ut in termino producto. Ideoque habere eſſe limitatum, quia Deus illud eſſe producit tantùm cum tali, vel tali gradu perfectionis; ſufficitque ad eſſe finitum entis creati, quod ſit ab alio ſub tali modo, etſi non recipiatur in alio.

Alii è Thomiſtis aliam probandæ hujus diſtinctionis viam ineunt: nempe, ex communiori doctrinâ, quam etiam ſequuntur ex recentioribus complures celeberrimi, ſupponunt ſubſiſtentiam in ſubſtantiâ creatâ eſſe modum realiter ab ea diſtinctum. Item ſupponunt ſubſiſtentiam ejuſmodi eſſe idem prorſus cum exiſtentia ſubſtantiali, ſeu exiſtentia per ſe, ac proinde ſic eſſe diſtinctam ab eſſentiâ. Quamobrem Capreolus, multique inſignes Thomiſtæ docent ſacroſanctam Chriſti Domini humanitatem non exiſtere, niſi per exiſtentiam relativam, ut ajunt, verbi Divini. *Reſpondent*

dent ex Suario, non poſſe intelligi quomodo res poſſit formaliter exiſtere per alienam entitatem, puta, Chriſti Domini humanitatem per Divinam exiſtentiam; cùm tamen verè ſubſiſtat per ſubſiſtentiam Verbi Divini; ac proinde diverſam eſſe rationem ſubſiſtentiæ, & illius exiſtentiæ. Quare cùm rationes Thomiſtarum nihil evincant:

Dico I. Standum eſſe in priori ſententia. Quia non ſunt multiplicanda entia extra neceſſitatem, &c. Cùm autem nemo diſſimulare debeat, quin apud S. Doctorem frequens ſit ſermo de *modo eſſendi* ſeu *exiſtendi*, ut ab ipſo quoad fieri poteſt non recedamus, ſervata communi ſententia:

Dico II. Nullam de facto rem creatam exiſtere ſine modo eſſendi aliquo realiter ſuperaddito. Cui quidem aſſertioni, præter Nominales, nemo ferè eſt qui repugnet; quacumque tandem ratione modus ille adſtruatur. Vt nihil dicam de Thomiſtis, qui tantoperè pro exiſtentia formaliter ſumptâ dimicant. Nam recentiores illis hac in parte adverſarii, cum Suario, Vaſqueſio, Card. de Lugo, aliiſque innumerabilibus, docent nihilominus admitti omnino debere modum aliquem entitativum, unde ſaltem multiplex indifferentiæ genus tollatur ſubinde à creatura. Ita, inquiunt, ſubſtantia creata opus habet modo ſubſtantiali, quo determinetur ut vel in ſe ſubſiſtat, vel in alio; qualis ille eſt in Chriſti Domini ſacroſanctâ humanitate, quem ideo appellant *modum unionis hypoſtaticæ*. Sic materia prima ex proprio quodam eſſendi modo habet, ut connaturaliter non exiſtat niſi ſub aliqua forma ſubſtantiali; ſic forma ipſa ſubſtantialis per

modum

modum eſſendi aliquem illi ſuperadditum determinari debet, ut hanc numero materiam informet. Quo pacto per proportionem & omnis forma accidentalis modum quoque habet ſibi proprium, quo determinatur ad inhærendum huic ſubjecto, aut per quem extra omne ſujectum ſupernaturaliter exiſtat. Item, & ex diverſo id genus eſſendi modo habet idem ſpecie accidens, ut in ſubjectis diverſis diverſos, & diverſâ ratione attingat effectus naturales; Quò revocatur commune illud dictum, *modus agendi ſequitur modum eſſendi.* Sic in Phyſica ubi de actione, de corporum penetrabilitate, de ſyderum influxu, aliiſque ſimilibus diſputatur, ſupponendus eſt neceſſariò modus eſſendi aliquis ſuperadditus, cùm alioquin res explicari non poſſent.

Notandumque eſt, Hunc vocari *eſſendi modum*, quia facit ut res hac aut illâ ratione exiſtat; nec poſſit exiſtere niſi ſic modificata. Aliàs vocatur modus unionis ſubſtantialis, quatenus forma ſubſtantialis, illo ſublato, uniri materiæ non poſſet; quâ ratione cauſaliter ſaltem dicitur *unio*; ut traditur in Phyſica. Sic in accidentibus vocatur *modus inhærentiæ actualis*, quia per illum determinantur ad talem inhærentiam cum tali, aut tali ſubjecto. Neque hoc pacto poteſt eſſe diſputatio niſi de nomine, ubi ſermo eſt de modo eſſendi, de modo unionis, aliiſque id genus, quæ ſuis locis commodiùs in particulari exponuntur. Quemadmodum verò ab aliquibus Thomiſtis ipſa quoque *exiſtentia* & *eſſe* impropriè confundatur cum *ſubſiſtentia*, dicetur poſtea *Diſput.* VI.

DISPVTATIO IV.
DE ENTE RATIONIS.

CAP. I. *Quid ſit ens rationis.*

ENs rationis illud dici poteſt quod eſt à ratione, id eſt, ab intellectu, aut in intellectu; ſive realiter, ut ipſi intellectus noſtri conceptus; aut fictitiè tantùm, quod & appellatur propriè ens rationis: de quo hîc ſolet inſtitui diſputatio.

Dico autem I. Ens rationis propriè illud eſt quod fingitur à nobis per intellectum; adeóque tantùm exiſtit objectivè in intellectu. Ens reale è contrà, eſt illud quod exiſtit verè, & citra fictionem intellectus: ac proinde non habet eſſe tantùm objectivè in intellectu, ſi quando eſt noſtræ cognitionis objectum. Quare,

Notabis, illud dici eſſe objectivè in intellectu, quod eſt objectum cognitionis intellectivæ: quomodo Petrus dum actu à me cognoſcitur, accipit eſſe objectivè in meo intellectu, quia ſic illum facio eſſe objectun cognitionis meæ; ſed non habet tantùm eſſe illud objectivè in meo intellectu; nam præterea habet eſſe ſuum reale, vel actu, vel ſaltem potentiâ, ſi ſermo eſt de Petro poſſibili: quæ autem ſunt objectivè tantùm in intellectu, nullum præterea habent in ſe eſſe verum & reale; ut chimæra, aut hircocervus, cujuſmodi ſupponimus eſſe ens impoſſibile, & purum intellectus noſtri figmentum; ut ipſa nos docet experientia. At

Dico II. Ad ens rationis propriè dictum tres omninò conditiones requiri. Primò, ut ſit purè non ens, quod videlicet neque ſit ens

actu,

actu, neque potentiâ. 2. Vt ſit cognitum. 3. Vt ſit cognitum ad modum, ſeu ad ſimilitudinem veri alicujus entis; ſic enim angelus à nobis cognitus inſtar juvenis cujuſdam alati: non eſt ens rationis, quia eſt ens aliquod verum & reale, quamvis modo imperfecto, falſóque à nobis hac ratione cognoſcatur: ſic tenebræ non ſunt formaliter ens rationis, ſed fundamentaliter ſolùm, niſi dum actu à nobis cognoſcuntur ad ſimilitudinem nigredinis cujuſdam diffuſæ per aërem. Et ſic de aliis.

Notandumque eſt, imperfectam, falſâmque eſſe illam mentis noſtræ operationem, per quam fit ens rationis; ſiquidem ipſum non fingimus, niſi quatenus nobis repræſentamus non ens tanquam aliquod ens, ſeu ad ſimilitudinem veri alicujus entis; quæ cognitio falſa eſt, cùm non attingat objectum ut in ſe eſt. Nec dicas, non ens non eſt alio modo cognoſcibile, ergo ſic perfectè cognoſcitur: *N. Ant.* Neque enim ut habet D. Th. non ens ſic tantùm eſt cognoſcibile ſub ratione entis, id eſt, ad ſimilitudinem veri entis; ſed præterea etiam ſub ratione negationis; id eſt, negativè: ut ſi cognoſcam tenebras quatenus non video lumen in aëre: qui modus cognitionis nullam habet imperfectionem.

Inſt. Falſitas nulla eſt in prima mentis operatione; & tamen per eam fieri poteſt ens rationis; ergo fieri poteſt abſque ulla falſitate. ℞. Prima mentis operatio falſitatem non habet circa objectum ſimplex; habet autem circa compoſitum, quale eſt ens rationis; ut explicant Logici. *Diſp.* 1. *c.* 2.

CAP.

C A P. II. *Solvuntur objectiones.*

O*Bijciunt* Nominales, nihil fieri à noſtro intellectu præter conceptum ſeu repræſentationem rei cognitæ: ergo ens rationis eſt ipſe noſter conceptus; ergo non eſt purè non ens, quod habeat eſſe tantum objectivè in noſtro intellectu. *Diſt. Ant.* Nihil fit primariò, id eſt, nihil procedit immediatè à noſtro intellectu præter conceptum realem *C.* nihil fit ſecundariò, *N.* Sic enim per conceptum, ſeu per cognitionis actum, hircocervus fit objectum noſtri intellectus; nec eſſe ullum habet aliud, quam objectivum illud.

Inſt. Quod fit à cauſa reali realiter operante, illud eſt reale; atqui ſic ſe habet ens rationis; fit enim ab intellectu per actionem, ſeu per cognitionem realem. *Diſt. maj.* Quod fit primariò. *C.* Quod fit ſecundariò. *N.* Et verò ſic per actionem realem generari poteſt homo cæcus; quo in caſu cæcitas erit tantùm effectus negativus, qui ſecundariò per actionem realem attingetur.

Inſt. 2. Ex eo dicitur actio realis, quòd habeat terminum realem. *Diſt.* Primarium *Tr.* Secundarium. *N.*

Inſt. 3. Effectus ille eſt quid exiſtens: atqui quod exiſtit eſt reale. *Diſt.* Quod exiſtit verè. *C.* Quod tantum exiſtit fictitiè. *N.* Neque etiam ens rationis dicendum eſt fieri, aut componi verè, ſed tantum fictitiè.

Inſt. 4. Quod eſt ens verum, illud verè fit: atqui ens rationis eſt ens verum, eſt enim vere ens rationis. *Diſt. maj.* Quod eſt verum poſitivè. *C.* Quod negative tantùm, & fictitiè. *N.*

Inſt. 5. Eſt verè cognoſcibile, & per cognitio-

tionem poſitivam, qua ratione poſtea dicam verè cognoſci à Deo; ergo eſt quid verum poſitivè. Item, ſi eſt aliquid verum, ſequitur eſſe ens reale; nam *verum* eſt proprietas entis realis. ℞. Non eſſe verum niſi veritate negativâ; quo pacto *v. g.* tenebræ dicuntur eſſe veræ. Item, ſic in ſe non habet cognoſcibilitatem ullam poſitivam; nec cognoſcitur per cognitionem poſitivam, niſi ſecundariò; ex quo non ſequitur eſſe illud verum ens & poſitivum.

Objic. 2. Non poteſt cognoſci purè non ens: ergo nullum eſt ens rationis quod fiat cognoſcendo purè non ens ad ſimilitudinem veri entis. *Prob. Ant.* Purè *non ens* non habet ullam cognoſcibilitatem, cùm hæc ſit proprietas entis realis. Et verò oppoſitorum oppoſita eſt ratio; ergo ſi eſt proprietas entis ut ſit cognoſcibile, debet purè *non ens* non eſſe cognoſcibile. ℞. Cognoſci à Deo & à nobis, ſive tenebras, ſive impoſſibilia de quibus interdum miſcetur diſputatio; cùm tamen illa ſint purè non ens. At *non ens* in eo habet oppoſitionem cum vero ente, quòd non ſit cognoſcibile poſitivè, id eſt, tanquam aliquid poſitivum, & per propriam cognoſcibilitatem, ſed tantùm per alienam; nec habet propriam ſpeciem ſui per ſe repræſentativam. Sic enim tenebræ *v. g.* cognoſcuntur vel ſub ratione entis; vel ſub ratione negationis, quatenus lumen cujus habetur propria ſpecies, non videtur in aëre.

Inſt. 1. Eo modo res dicitur cognoſcibilis quo eſt ens. *Tranſ.* Ergo ſi nullo modo eſt ens, nullo modo eſt cognoſcibilis. N. *Conſ.*

Inſtab. 2. Purè *non ens* non poteſt eſſe in ſenſu, id eſt, non poteſt ſenſu percipi; quia ſenſus eſt tantùm materialium, quæ conſequen-

ter ſunt realia: ergo non poteſt eſſe in noſtro intellectu; id eſt, cognoſci à noſtro intellectu, juxta commune axioma, *nihil eſt in intellectu noſtro, quod priùs non fuerit in ſenſu*. *Diſt.* Nihil eſt in intellectu primariò ſaltem, aut per propriam ſpeciem, quod non fuerit ſub ſenſu per propriam, vel alienam ſpeciem. *Tranſ.* Nihil eſt ſecundariò, vel per alienam ſpeciem. *N.* Sic enim tenebræ cognoſcuntur per ſpeciem alienam, nempe per ſpeciem nigredinis ſub quâ nobis repræſentantur.

Inſt. 3. Illud tantùm cognoſcitur cujus habetur propria ſpecies; nam ſpecies eſt tantùm repreſentativa illius rei cujus eſt propria ſpecies. *Diſt.* Eſt illius tantùm repræſentaviva primariò. *Tranſ.* Secundariò. N. Et verò ſic mihi repræſento Cæſarem per ſpeciem alterius hominis; aut angelum per ſpeciem juvenis alati.

Ob. 3. Saltem purè *non ens* non repræſentari ad ſimilitudinem veri entis; ergo ſic nullum ſit ens rationis. *Prob. Ant.* Quia oppoſitum non habet ſpeciem repræſentativam ſui oppoſiti, quo pacto albedo *v. g.* non eſt repræſentativa nigredinis. Ac proinde oppoſitum non poteſt cognoſci ad ſimilitudinem ſui oppoſiti. atqui ens eſt oppoſitum *non enti*, ergo *non ens* non poteſt cognoſci ad modum entis. *Diſt. Ant.* De oppoſito vel proportionato ſaltem quoad nos; vel non proportionato. Sic enim ens poteſt eſſe proportionatum ſaltem quoad nos cum non ente; quomodo connaturaliter nobis repræſentari poſſunt tenebræ ad modum nigredinis diffuſæ per aërem. Et verò cùm lucem repræſentemus nobis per ſpeciem albedinis cujuſdam, ita & ipſi oppoſitas tenebras per oppoſi-

poſitum ad albedinem, id eſt, per ſpeciem nigri cognoſcimus.

Inſt. 1. *Ens* & *non ens* nullam inter ſe habent proportionem, ſiquidem in nullo conveniunt. *Diſt.* Nullam habent abſolutè & quoad ſe. *C.* Quoad nos, ſeu reſpectivè ad noſtrum cognoſcendi modum. *N.*

Inſt. 2. Minùs habent inter ſe proportionis quàm albedo & nigredo, nam hæc conveniunt realiter in multis; unde ſi non poteſt albedo cognoſci ad modum nigredinis, à fortiori non poterit cognoſci non ens ad modum entis. *Diſt.* Minùs habent, quoad ſe & abſolutè. *C.* Quoad nos. *N.* Nam ex natura rei ſpecies nigri eſt potiùs deſtructiva albi, etiam quoad nos.

Inſt. 3. Sequeretur nigredinem *v. g.* eſſe ſignum vel naturale, vel ex inſtituto repræſentatiuum tenebrarum: atqui neutrum dici poteſt: nam quod eſt ens non poteſt eſſe ſignum non entis, cùm inter ſe nullam habeant connexionem. ℞. Eſſe ſignum naturale: nigredo enim cuilibet ita eſt connaturaliter ſignum repræſentatiuum tenebrarum. Quamquam *Diſt.* non eſt ſignum naturale *non entis* abſolutè & quoad ſe *C.* Reſpectivè & quoad nos *N.*

Inſt. 4. Nihil poteſt repræſentari per ſpeciem illius cujus eſt negatio, quomodo tenebræ quæ negativè opponuntur luci non poſſunt repræſentari ad modum lucis: atqui non ens negat omne ens, ſeu dicit negationem omnis entis: ergo non poteſt repræſentari ad modum ullius entis. *Diſt. ma.* Non poteſt repræſentari per ſpeciem illius cujus eſt negatio excluſiva, ut in allato exemplo, *C.* Contrà autem eſt ſi dicitur tantùm negatio abſtrahens, id eſt, ne-

que inferens, neque excludens, ut habetur in Log. cap. ultimo.

Inſt. 5. Implicat, non ens eſſe ens, *C.* Ergo implicat cognoſci tanquam ens. *Diſt.* Verè & affirmativè, ſeu affirmando non ens eſſe ens *C.* Cognoſci fictitiè & abſtrahendo ab affirmatione & negatione. *N.*

Inſt. 6. Sequeretur ſic poſſe cognoſci infinitum tamquam finitum; & cætera id genus, *N.* Nam hæc non habent proportionem in cognoſcibilitate etiam quoad nos.

Mitto alias levioris momenti objectiones. Vt cùm ajunt, nullibi eſt ens rationis. Ergo nullum eſt. Facilè enim reſpondetur, nullibi eſſe verè, ſed eſſe fictitiè in intellectu, non quidem ſubjectivè, ſed objectivè ſaltem, &c.

CAP. III. *Cauſa effectiva entis rationis.*

ENs rationis propriè ita nuncupatur quia fit à ratione, ſeu ab intellectu. Quæritur verò an aliqua ejuſmodi alia per proportionem chimærica entia fieri poſſint ab aliis potentiis, quàm ab intellectu, verſando circa non ens ad modum entis.

Dico I. Nulla potentia ſenſitiva, ſive externa, ſive interna, ut imaginatio, poteſt facere ens chimæricum. Prob. Quia nulla poteſt verſari circa non ens; ſeu repræſentare ſibi non ens: nam verſatur tantùm circa materialia; ut explicatur in Tractatu de Animâ: atqui materiale omne eſt ens: ergo ea ex parte non poteſt fieri ens rationis.

Notandum igitur eſt, oculum quidem falli nonnunquam videndo res alio modo quàm ſint; ut quando videt per refractionem baculum in aqua veluti fractum, qui tamen fractus

non

non eſt. Item imaginatio poteſt quidem ſibi repræſentare hircum & cervum ſimul etiam conjunctos unione quadam continuationis; ut ſæpe contingit in monſtris; at non poteſt fingere *hircocervum*, nempe naturam unam conſtantem ex hirco & cervo; vel aliquod aliud purè non ens.

Dico II. Nulla potentia appetitiva etiam id poteſt. Prob. Quia non eſt repræſentativa ſui objecti; ſed potiùs illud ſupponit repræſentatum vel per imaginationem, ſi agitur de appetitu ſenſitivo; vel per intellectum, ſi agitur de appetitu rationali ſeu voluntate. Quare licèt voluntas noſtra poſſit verſari circa non ens, aut circa figmentum aliquod, puta circa bonum impoſſibile, tanquam aliquid poſſibile, illius tamen figmenti non eſt opifex, ſed intellectus.

Dico III. Deus non poteſt facere ens rationis. Prob. Quia ens rationis non poteſt fieri ſine imperfectione & falſitate: cujuſmodi imperfectio non poteſt reperiri in Deo; habemus enim ex cap. 1. illam cognitionem, per quam fit ens rationis, eſſe falſam. Et verò cùm Deus non cognoſcat res alio modo quàm in ſe ſint, (eamque ob cauſam ne quidem poſſit angelum ſibi repræſentare inſtar pueri alati, quia illa cognitio falſa eſſet, ſaltem ſecundùm repræſentandi modum) multò minùs poteſt ſibi repræſentare non ens tanquam ens.

Objic. Deus cognoſcit ens rationis; comprehendit enim cognitionem eam per quam facio ens rationis: ergo videt omne illius objectum tam primarium quàm ſecundarium *C.* Ergo facit. *N. Conſ.*

Inſt. Cognoſcere ens rationis eſt illud facere. *Diſt.* Cognoſcere directè, & quatenus fingitur,

gitur, quod eſt cognoſcere per cognitionem illius effectivam. *C.* Cognoſcere indirectè, ſeu mediante noſtro intellectu, & per cognitionem duntaxat illius veluti ſpeculativam. *N.*

Notabis igitur figmentum illud noſtri intellectus cognoſci quidem à Deo, non autem ab illo fieri. Vel ſi lubet; cognoſcit factum, non facit. Quare

Not. 2. Propoſitionem illam ſimpliciter loquendo non eſſe veram; nempe, *cognoſcere ens rationis; eſt facere ens rationis*; quia propriè facere ens rationis, eſt cognoſcere non ens ad modum entis; quod non cadit in Deum.

Inſt. 2. Facere ens rationis, eſt dare illi eſſe objectivum in intellectu; cùm aliud nullum de ſe habeat. Atqui ſic Deus illi dare poteſt eſſe objectivum. *Diſt.ma.* Eſt dare illi eſſe objectivum directè. *Tranſ.* Indirectè. *N.*

Inſt. 3. Poteſt cognoſci à Deo independenter à noſtro intellectu, puta cum à Deo cognoſcitur ab æterno, nullo adhuc exiſtente intellectu, ergo ſic à Deo cognoſceretur directè, ſicque ab illo directè acciperet eſſe objectivum. ℞. Sic etiam non cognoſci à Deo niſi in intellectu creato poſſibili, ſeu in noſtro conceptu, tanquam in imagine quadam ipſius ſecundariò repræſentativa: neque enim per ſe, aut per propriam cognoſcibilitatem poteſt cognoſci; ſiquidem eſt purè non ens, juxta ſuperiorem doctrinam.

Inſt. 4. Deus cognoſcit veritatem hanc, etiam independenter ab intellectu creato poſſibili, *hircocervus eſt impoſſibilis.* item, *impoſſibilis eſt unio naturæ hircinæ cum cervina.* Ergo ſic cognoſcit directè hircocervum. ℞. Impoſſibilia directè cognoſci à Deo non per modum entis, ſed

ſed tantùm ſub ratione negationis, cognoſcendo videlicet res omnes poſſibiles, quas inter non contineantur illa chymærica.

Inſt. 5. Eſt aliqua perfectio in noſtro intellectu ſic poſſe facere ens rationis, nam in hoc ſuperat facultatem ſenſitivam: ergo poteſt fieri cum aliqua perfectione; ergo fieri poteſt à Deo, qui poteſt omnia quæ fieri poſſunt cum perfectione. ℞. Neque illam eſſe perfectionem in noſtro intellectu, ſed potius defectum; neque in hoc facultatem ſenſitivam ſuperari ab intellectu, quòd ipſe intellectus poſſit admittere aliquem defectum, qui in facultatem ſenſitivam cadere non poſſit.

Dico IV. Conſequenter ex ſuperiori doctrinâ, ſolùm intellectum creatum poſſe facere ens rationis; quia ſolus poteſt verſari circa non ens ad ſimilitudinem veri entis. At

Not. Illud ſaltem fieri per primam intellectus noſtri operationem. Nec dicas, non eſt compoſitiva: ergo non poteſt fieri per illam, fit enim per compoſitionem plurium incompoſſibilium. *Diſt.* Non eſt compoſitiva cum affirmatione. *C.* Sine affirmatione. *N.* Sic enim componit, quatenus plura ſimul poſita & conjuncta ſibi repræſentat.

Præterea verò poteſt intellectus noſter judicare aliquod non ens eſſe ens; tum etiam & quidpiam hujuſmodi inferre ex aliquo antecedenti; ac proinde ens rationis fiet non modò per primam, ſed etiam per alias mentis operationes.

Notandumque eſt, ens rationis aliud dici fundatum, aliud non fundatum. Fundatum eſt, quando fit cum aliquo fundamento in rebus. Vt ſi tenebras, aut negationem alicui ſubjecto

jecto inexiſtentem repræſento mihi, tanquam ens aliquod. Ita etiam ſi *v. g.* viſo pariete, repræſento mihi inde aliquam entitatem in pariete per modum relationis ad viſionem meam reſurgere; quæ dicitur *relatio rationis*. At entia rationis non fundata ea dicuntur quæ citra omne fundamentum in rebus, pro noſtro libero arbitrio fiunt; ut hircocervus, chimæra, &c.

Not. 3. Alia quoque dici entia rationis *Logica*, ubi ſcilicet rationem *v. g.* prædicati, ſubjecti, generis, ſpeciei, aliaſque ſimiles ſecundas intentiones Logicas, rebus affingimus ex modo cognoſcendi noſtro; ut habetur in Logica. *Diſp.* 2. *c.* 1.

Notabis 4. Secundas ejuſmodi intentiones, tum privationes, aut negationes, aliáque id genus, non eſſe entia rationis formaliter, ſed fundamentaliter ſolùm, niſi quando ab intellectu per modum alicujus entitatis repræſentantur. Tunc enim tantùm ſunt non ens cognitum ad modum entis.

DISPVTATIO V.
DE ENTE VNIVERSALI.

CAP. I. *Exiſtentia entis univerſalis.*

VNiverſale idem ſignificat ac unum verſus alia; ſeu quod eſt unum habens ordinem ad alia. Quo pacto multiplex eſt genus univerſalis. Primò enim eſt quod vocant *univerſale in cauſando*, quæ eſt cauſa ſuperior ad varios diverſæ rationis effectus concurrens. Vt Deus, & Sol. 2. Eſt *univerſale in repræſentando*, ut ſpeculum rerum multarum repræſentativum. At 3. eſt *univerſale in eſſendo*.

Nem-

Nempe, natura aliqua una, quæ ſit apta exiſtere in multis; quomodo concipimus hominem ut ſic eſſe quid unum in Petro, Paulo, aliiſque ſimilibus exiſtens. Ac de univerſali quidem in poſtrema iſta acceptione ſolùm hîc agimus.

Dico autem I. Vniverſale in eſſendo vulgò dicitur unum quid aptum eſſe in multis univocè & diviſim. Sic enim homo ut ſic univocè, id eſt eodem modo; tum diviſim, id eſt, cum ſui diviſione & multiplicitate exiſtit in Petro & Paulo; unde Petrus & Paulus dicuntur multi homines. Alioqui natura Divina exiſtens in tribus perſonis indiviſim: aut anima rationalis in multis corporis partibus etiam indiviſim exiſtens: aut corpus idem replicatum multis in locis, aut una albedo in multis ſimul ſubjectis ſupernaturaliter inhærens, non idcirco eſt quid univerſale, ſed potius ſingulare. At

Not. Vniverſale in eſſendo appellari *univerſale Metaphyſicum*, quia eſt conſiderationis Metaphyſicæ: quatenus verò eſt prædicabile, vocatur *univerſale Logicum*, quia Logica res conſiderat tantùm ut prædicabiles. Item

Not. 2. Multa illa in quibus univerſale exiſtit, & conſequenter de quibus prædicari poteſt, vocantur ipſius inferiora; quod univerſale ſuperiori loco, illa autem infra ſoleant deſcribi, ut in arbore Porphyriana.

Dico II. Admittendas eſſe naturas univerſales. Prob. Quia vulgò ſcientia non eſt niſi de univerſalibus, puta de homine, de animali ut ſic & in communi, &c.

Notabis autem, naturas illas univerſales, vel eſſe naturas, quas vocant *ſpecificas*; puta, hominem, equum, quercum, albedinem, calorem, &c.

vel eſſe naturas *genericas*; ut animal, corpus, &c. At

Dico III. Illæ naturæ univerſales non ſunt extra individua, ut voluit Plato, quas vocabat *ideas*. Prob. Quia, ut ſupra dictum eſt, illa Platonis doctrina erronea eſt. Item quæ ſunt extra individua non poſſunt eſſe de illorum eſſentia, quia nihil magis debet eſſe rei intrinſecum, quam quod eſt ipſi eſſentiale.

Dico IV. Neque etiam in ipſis individuis à parte rei, & nemine cogitante exiſtunt univerſalia illa, ſeu naturæ univerſales.

Prob. Quia nihil exiſtit à parte rei, niſi determinatum & contractum ad individua: ergo nihil eſt univerſale formaliter à parte rei; quia univerſale, puta, homo ut ſic, debet eſſe quid indeterminatum, & de ſe indifferens ad quodlibet individuum.

Conf. 1. *Ant.* Quia nihil eſt à parte rei quod non ſit identificatum cum ſuis differentiis individuantibus: ergo eſt realiter individuum: item, quomodo illæ differentiæ individuales *v.g.* in Petro & Paulo ſunt formaliter multæ; ita conſequenter & ipſis identificatæ humanitates debent eſſe multæ: quamobrem ſicut Petrus & Paulus habent ſinguli ſuum corpus & ſuam animam cum reali diſtinctione ab invicem, ita habent & ſinguli ſuas proprias humanitates realiter diſtinctas; ac proinde ſunt homines duo realiter diſtincti ab invicem in ratione hominis: ergo non eſt in illis una aliqua humanitas utrique communis: ergo nec aliqua natura formaliter univerſalis.

Conf. 2. Quia ſi eſſet una tantùm aliqua humanitas in illis, non forent homines duo, ſed tantùm unicus cum ſuis differentiis individualibus;

libus; eodem per proportionem modo, quo tres perſonæ in SS. Trinitate non dicuntur tres Dii, ſed unus Deus cum tribus perſonalitatibus; quia in iis non exiſtit niſi natura unica.

Conf. 3. Quia ſequeretur eandem omnino indiviſibiliter animalitatem exiſtere *v. g.* in Petro & Bucephalo: eandem humanitatem eſſe in Chriſto ſanctam, in Iudâ damnatam; eandem in Adamo & omnibus poſteris per quam conſtituantur in eſſe hominis. Item, ſequeretur præterea non poſſe creari hominem de novo; quia non produceretur niſi ſecundùm ipſius differentiam individualem, non autem ſecundùm humanitatem per quam conſtituitur in eſſe hominis. Ita etiam nec Petrus annihilari poſſet, quin eadem ſemper ejus humanitas foret ſuperſtes in aliis hominibus reliquis. Atqui hoc repugnat rei annihilationi, per quam ipſa ſecundùm eam omnem quam dicit entitatem deberet deſtrui. Nec parum hoc repugnaret cum ſupremo Dei dominio, qui non poſſet abſolutè Petrum annihilare, conſervatis aliis hominum individuis. Quæ ſunt per ſe omnino abſurda.

Notandumque eſt, adverſarios in ea re propugnandâ, quæ videtur eſſe tam imaginaria, ſolâ duntaxat niti verborum homonymiâ & improprietate; vel ſupponere quod probandum eſt; vel ex modo concipiendi & prædicandi noſtro, perperam de rebus ipſis ſtatuere; quemadmodum conſtabit poſtea, tunc maximè ubi ſolventur objectiones.

Dico igitur V. Nulla eſt natura univerſalis niſi per intellectus noſtri operationem. Sicque Ariſt. in lib. de Anima, ſcribit *univerſale aut nihil eſſe, aut eſſe quid animâ poſterius.* Nempe illa

eſt vis & facultas noſtri intellectus, ut naturam communem in individuis à parte rei exiſtentem, putà *eſſe hominis* in Petro & Paulo: vel ſi lubet, ipſos naturæ ſeu eſſentiæ gradus communes, repræſentet ſibi ſine eorum differentiis; quod eſt naturam *præſcindere à differentiis*, aut illam ab inferioribus *abſtrahere*; Quamobrem natura ſic per intellectum abſtracta à differentiis ſui diviſivis, redditur perfectè *una* unitate quàm vocant *abſtractionis*, ſeu *præciſionis*. Non enim redditur multiplex niſi per differentias quibus ad inferiora, ſecundùm noſtrum concipiendi modum, contrahitur: ergo his quaſi denudata differentiis, non remanet multiplex; ergo eſt una ſecundùm intellectum; quæ ſecundùm rem, ſeu à parte rei eſt multiplex. Ergo per intellectus operationem ſic redditur una, quæ ſit, aut poſſit eſſe in multis: ergo ſic redditur univerſalis per intellectum. Quanquam

Not. 1. Naturam communem, & gradus illius eſſentiales à parte rei in individuis exiſtentes, nemine cogitante habere inter ſe aliquod genus unitatis impropriè dictæ, quam potiùs propriè *conformitatem*, aut *convenientiam* appellant; vel ſi lubet unitatem *conformitatis* aut *convenientiæ*, & *ſimilitudinis*, quæ in ſe involvit diviſionem, & multitudinem unitati propriè dictæ contrariam: ſed tamen iſta eſt materia & fundamentum illius unitatis quæ ſequitur naturam abſtractam, eſtque unitas formaliter & propriè dicta, per quam hæc natura abſtracta, eſt in ſe indiviſa, &c. Item

Not. 2. Naturam communem, & gradus illius à parte rei in individuis exiſtentes, vocari etiam *univerſales*, ſed materialiter tantùm & fundamentaliter, quia ſunt materia univerſalis pro-

propriè & formaliter ſumpti; quatenus natura communis illa in individuis à parte rei multiplicata, ob convenientiam & ſimilitudinem in ipſa exiſtentem, fit objectum intellectus propriè & formaliter unum unitate præciſionis & abſtractionis, de qua jam ajebam. Quare hoc modo animal *v.g.* aut natura humana, eſt quidem materialiter & fundamentaliter univerſalis à parte rei & nemine cogitante; cùm tamen non ſit formaliter & propriè univerſalis, niſi per operationem intellectus. Item conſequenter

Not. 3. Triplici in ſtatu conſiderari poſſe naturam. Primus eſt ſtatus ſingularitatis, ſeu exiſtentiæ realis, qualis eſt à parte rei nemine cogitante. 2. Eſt ſtatus exiſtentiæ objectivæ, prout eſt in intellectu ſine differentiis, qui etiam dicitur ſtatus abſtractionis & præciſionis; in quo eſt formaliter univerſalis. 3. Denique eſt natura ſecundùm ſe, prout conſideratur tantùm ſecundùm attributa eſſentialia, & proprietates eſſentiales, abſtrahendo ab aliis, id eſt, nullâ eorum habitâ ratione; quo ſenſu vulgò ajunt *abſtrahentium non eſſe mendacium*: ut cùm negas pertinere ad hominem ut ſic, ſeu ſecundùm ſe, quòd ſit vel magnus, vel doctus, vel albus, &c. Sic autem non malè diceretur *natura abſtrahens* à non eſſentialibus: alioquin natura univerſalis eſt *natura abſtracta* ab inferioribus, & ab eorum differentiis: ſingularis verò dicitur *natura contracta*.

Notandumque eſt, quod convenit naturæ ſecundùm ſe, illi ſemper & in quocunque ſtatu convenire. Puta, quia homini ut ſic, ſeu ſecundùm ſe convenit eſſe rationale, impoſſibile eſt aliquem hominem non eſſe rationalem. Atque ita etiam ſi homini *v.g.* ſecundùm ſe conveni-

ret eſſe naturam formaliter univerſalem, ſequeretur quemlibet hominem etiam in particulari habere in ſe naturam formaliter univerſalem; ac proinde quamlibet dici debere hominem univerſalem. Quod eſt etiam optimum argumentum contra adverſarios.

CAP. II. *Eſſentia & proprietates entis univerſalis.*

Dico I. Natura formaliter univerſalis aliud nihil eſt; quàm natura abſtracta à ſuis differentiis. Prob. Quia ſic habet conditiones requiſitas ad naturam formaliter univerſalem. Primò enim ex eo quòd ita ſecundùm intellectum exiſtit ſine differentiis, eſt conſequenter una unitate abſtractionis ſeu præciſionis, quæ eſt unitas univerſalis, quia ſic natura exiſtens una ſecundùm intellectum, eſt nihilominus ſecundùm rem in multis. Secundò, ſic apta eſt prædicari de multis; neque verò ulla res eſt prædicabilis, niſi quatenus per ſpeciem ſui exiſtit in intellectu; quemadmodum explicatur in Logica *Diſp.* 3. *c.*1. & 2. Quomodo etiam, ut obiter illud moneam, nulla res quoque eſt objectum terminativum ſcientiæ noſtræ, niſi mediante ſui cognoſcibilitate, ſeu ſpecie ſui in intellectu. Quare

Not. 1. Duo hæc conſiderari in naturâ formaliter univerſali; primò, objectum cognitionis noſtræ abſtractivæ, nempe naturam communem à parte rei exiſtentem, & quæ vocatur materiale univerſalis, aut univerſale fundamentaliter. 2. Conſideratur Tò eſſe cognitum ſine differentiis, quod illi naturæ à parte rei exiſtenti extrinſecè advenit à noſtrâ cognitione; eſtque principium formale conſtitutivum naturæ

turæ univerſalis. Quare natura formaliter univerſalis eſt concretum aliquod ex natura communi à parte rei exiſtente; & ex illo eſſe cognito, ipſi extrinſecè adveniente, quod concretum dicitur unum unitate univerſali. Item conſequenter

Not. 2. Contra Nominales, Naturam univerſalem non eſſe duntaxat conceptum, ſeu cognitionem noſtram; aut ipſum duntaxat objectum conceptus noſtri; ſed potiùs eſſe objectum ipſum ut cognitum per cognitionem abſtractivam; vel ſi lubet, eſſe objectum, quatenus per ſpeciem ſui exiſtit in noſtro intellectu ſine differentiis; quibus tamen ſecundùm rem identificatur. Quare

Not. 3. Dum fit à nobis univerſale, illud nõn fieri adæquatè ſecundùm id totum quod dicit; neque enim fit ſecundùm materiale, quod eſt natura quæ abſtrahitur, ſed tantùm fit ſecundùm eſſe abſtractum, ſeu eſſe cognitum illius naturæ. Item,

Not. 4. Naturam illam univerſalem non eſſe ſingularia confusè cognita,ſed tantùm naturam communem in ipſis exiſtentem; aut aliquem naturæ gradum communem, præciſum à differentiis. Prob. Contra Mendozam; quia alioqui ſic poſſet ſenſus facere univerſalia,cùm poſſit multa ſic confusè cognoſcere: ergo non ſolùm intellectus eſſet univerſalium, quod eſt contra Ariſt. Quinetiam cum diceremus, *Petrus eſt homo*, vel hæc propoſitio eſſet identica; vel certè omnes homines ſic prædicarentur de Petro; ergo eſſet falſa.

Not. 5. Naturam abſtractam habere quidem ordinem, ſeu relationem aut reſpectum ad inferiora; & conſequenter eſſe cum illis comparabi-

rabilem; non tamen fieri univerſale per actualem illam comparationem, ſeu per comparativam operationem; ſiquidem natura jam ſupponitur facta univerſalis per abſtractivam; neque enim comparari poteſt natura univerſalis, niſi ſupponatur natura illa univerſalis. Et verò quilibet cogitando hominem ut ſic, facit univerſale abſque eo quòd ſeſe reflectat ad ſuam operationem, unde unum cum alio comparet.

Dico II. Eſſentia naturæ univerſalis in eo poſita eſt, quòd ſit abſtracta à differentiis. Prob. Nam ad id conſequitur tantùm veluti proprietas quòd ſit una & apta eſſe in multis: tum quòd ſit de illis prædicabilis.

Notandúmque eſt conſequenter, intellectum Divinum non facere univerſalia; quia res non poteſt cognoſcere niſi perfectè, & ut in ſe ſunt: ergo ſine præciſione & abſtractione à differentiis.

Item, nec Angelus ex modo connaturali poteſt etiam facere univerſale: quia de ſe eſt perfectè cognoſcitivus; ut aliàs explicabimus; unde cognoſcit potiùs homines, quàm hominem ut ſic, nec dicit hominem eſſe animal, ſed potiùs videt homines eſſe animalia: ergo ſic proprium eſt intellectus noſtri verſari circa naturas communes cum earum abſtractione à differentiis.

Dico III. Ex proprietatibus entis univerſalis hæc præcipua eſt, inquiunt, ut ſit ingenerabile & incorruptibile, ac proinde ſit ſemper & ubique; quod poſitivè quidem intelligunt Platonici de ſuis Ideis. Sicque etiam aliqua ratione intelligi poteſt de univerſali Ariſtotelico, quatenus credit naturas univerſales in ſuis individuis exiſtentes eſſe ab æterno, & æternas ſecun-

ſecundùm ſe, quamvis ut in particularibus exiſtunt, generentur, corrumpanturque.

Quia verò dicimus univerſale formaliter fieri à nobis per operationem intellectus; ſic conſequenter eſt poſitivè generabile & corruptibile. Dicitur nihilominus alio ſenſu ingenerabile & æternum atque incorruptibile, nempe quatenus, ſi conſideratur ſecundùm ſe, & ut abſtrahit ab exiſtentiâ, fieri de illo poſſunt propoſitiones ſempiternæ veritatis. Sic enim ab æterno & ſemper de ſe verum eſt, *hominem v.g.* eſſe animal rationale, &c.

Item, univerſale eſt *totum* quoddam ſua inferiora confusè aliqua ratione continens. Atque ita animal dividi poteſt in hominem, equum, leonem, &c. quaſi in partes, quas etiam vocant *ſubjectivas*.

CAP. III. *Solvuntur objectiones.*

OBjic. 1. Datur natura humana à parte rei. *C.* Sed illa eſt univerſalis nemine cogitante. *N. Inſt.* Eſt una nemine cogitante; ergo eſt univerſalis. *Diſt. Ant.* Eſt una fundamentaliter. *C.* formaliter. *N.*

Inſt. 1. Non eſt multiplex formaliter: ergo eſt formaliter una. *N. Ant.* Tot enim ſunt naturæ humanæ, quot ſunt homines, cùm ſinguli ſuam habeant ab invicem realiter diſtinctam.

Inſt. 2. Non eſt diviſa in ſe; ergo non eſt multiplex. *Prob. Ant.* Quia non habet principium diviſionis & multiplicitatis, N. Poſſunt enim aſſignari differentiæ individuales, quæ faciunt Petrum & Paulum realiter diviſos in natura humana. Vel certè habent negationem ſui invicem, quod eſt eſſe diſtinctos, ſeu diviſos à ſe invicem.

Inſt.

Inſt. 3. Sunt unum in eſſentia, quia non ſunt diviſi in eſſentia; ſiquidem non differunt in eſſentiâ; non enim differunt eſſentialiter: cùm iis competat eadem hominis definitio; ergo ſunt indiviſi & unum in eſſentiâ: ergo in iis una eſt eſſentia, ſeu natura humana. ℞. Sunt unum, id eſt, ſunt ſimiles; item, non ſunt diviſi, nec differunt in eſſentia, id eſt, non ſunt diſſimiles, ipſiſque competit ſimilis definitio *C.* Sunt enim ſic tantùm quid unum unitate & indiviſione impropriè dictâ, quæ eſt unitas conformitatis: at non ſunt unum unitate propriè dictâ.

Inſt. 4. Sunt ſimiles in naturâ, ex conceſſis. *C:* Ergo ſunt unum in natura: quia ex Ariſt. unitas debet ſupponi tanquam fundamentum ſimilitudinis. *Diſt.* Vnitas impropriè dicta convenientiæ & ſimilitudinis, *C.* propriè dicta, *N.*

Inſt. 5. Petrus & Paulus ſunt magis unum in naturâ nemine cogitante, quàm Petrus & Bucephalus: ergo ſunt unum nemine cogitante; quia quæ ſunt magis unum nemine cogitante, illa ſupponuntur eſſe unum. *Diſt. Ant.* Sunt magis unum, id eſt, ſunt magis ſimiles. *C.* Alioqui natura humana exiſtens in Petro, tam non eſt natura humana exiſtens in Paulo, tamque ab eâ propriè dividitur, quam à naturâ equinâ exiſtente in Bucephalo.

Inſt. 6. Nemine cogitante ſunt ejuſdem ſpeciei; neque enim ſic differunt ſpecie, aut ſunt diverſæ ſpeciei. *Diſt.* Sunt ejuſdem, id eſt, ſunt ſimiles in ſpecie, ſeu in naturâ ſpecificâ, non autem diverſi, id eſt, diſſimiles, *C.*

Inſt. 7. Ex conceſſis ſunt ſimiles in naturâ ſpecificâ: ergo datur in iis natura ſpecifica; ergo

go & natura formaliter univerſalis. *Diſt.* in iis datur natura fundamentaliter ſpecifica nemine cogitante, *C.* Formaliter ſpecifica. *N.*

Inſt. 8. Natura humana eſt natura ſpecifica; ſed nemine cogitante illis convenit formaliter natura humana; ſunt enim formaliter homines nemine cogitante: ergo nemine cogitante illis convenit formaliter natura ſpecifica. *Diſt. Ma.* Natura humana eſt natura ſpecifica vel fundamentaliter, vel formaliter, *C.* At non eſt formaliter ſpecifica, niſi poſt operationem intellectus.

Inſt. 9. Homo eſt ſpecies nemine cogitante dividens animal; & ſic nemine cogitante dicuntur eſſe diverſæ ſpecies animalium; ergo nemine cogitante eſt ſpecies. *Diſt. Ant.* Eſt ſpecies formaliter, nemine cogitante. *N.* Fundamentaliter, *C.* Notandumque eſt hominem poſt operationem intellectus reddi formaliter univerſalem, cui competit quidem denominari *ſpeciem*; ſed iſtud eſt nomen ſecundæ intentionis; cujuſmodi etiam ſecunda intentio non competit naturæ abſtractæ & univerſali, niſi per operationem intellectus.

Inſt. 10. In Petro & Paulo, nemine cogitante eſt formaliter gradus ſpecificus, nempe rationalitas; ergo in iis nemine cogitante eſt ſpecies formaliter. ℞. In iis nemine cogitante eſſe quidem formaliter rationalitatem, ſed ille gradus ante intellectus operationem, non eſt niſi fundamentaliter ſpecificus.

Inſt. 11. Tam eſt in iis unitas ſpecifica nemine cogitante, quàm in Petro eſt unitas numerica, ſeu individualis; atqui in Petro eſt unitas individualis nemine cogitante: ergo pariter in Petro & Paulo eſt unitas formaliter ſpeci-

ſpecifica. *Diſt. Maj.* Tam eſt, & eodem modo. *N.* Nam concedo quidem id quod habetur in minori; at nego paritatem de unitate ſpecificâ, quam probavimus ſic exiſtere tantùm fundamentaliter nemine cogitante.

Inſt. 12. Verè judicamus illos eſſe ejuſdem ſpeciei nemine cogitante; nam illa propoſitio vera eſt, *Petrus & Paulus ſunt ejuſdem ſpeciei*; ergo ſic de facto ſunt ejuſdem ſpeciei; quia cognitio illa ſupponit objectum, ideoque verè judicamus eſſe tales, quia de facto ſunt tales, non è contra. ℞. Iudicamus eſſe nemine cogitante ejuſdem ſpeciei fundamentaliter: *C.* ſecùs, *N.*

Objic. 2. Illud eſt formaliter à parte rei & nemine cogitante, quod mihi repræſento, quando cogito *v.g.* animal; atqui ſic mihi repræſento quid unum formaliter: ergo eſt quid unum, &c. *Diſt. Ma.* Illud eſt à parte rei, & eodem modo quo mihi repræſento: *N.* Nam illud mihi repræſento cum abſtractione à differentiis, quod non eſt à parte rei cum abſtractione à differentiis.

Inſt. 1. Eſt objectum intellectus: atqui objectum intellectus ſupponitur ab intellectu. *Diſt. min.* Supponitur eo modo quo objicitur *N.* alio, *C.*

Inſt. 2. Sequeretur eſſe falſam illam cognitionem. ℞. Falſam quidem eſſe ſecundùm modum repræſentandi; non autem ſecundùm rem repræſentatam. Ita dicimur verè cognoſcere Deum & Angelos, quamvis illos nobis non repræſentemus ut in ſe ſunt.

Inſt. 3. Oſtendo veram eſſe etiam ex modo cognoſcendi; ſic enim repræſentatur animal ſine differentiis, quod de ſe non dicit differentias, prout eſt à parte rei; ſiquidem illa ani-

animalitas quæ eſt à parte rei non eſt rationalitas: ergo ſic à parte rei eſt quid formaliter univerſale. *Diſtinguo*, animalitas non dicit illas differentias formaliter, ſeu ſecundùm propriam formalitatem. *Tranſ.* Illas non dicit entitativè, ſeu ſecundùm entitatem, unde conſequenter dicatur animalitas ſingularis à parte rei. N.

Inſt. 4. Prædicatur verè de Petro & de Bucephalo animal quod eſt formaliter univerſale. C. Ergo ſupponitur eſſe verè & formaliter univerſale à parte rei: nihil enim prædicatur verè de rebus, niſi quod ſupponitur verè eſſe in rebus. *Diſt.* Quod ſupponitur ſecundùm noſtrum cognoſcendi modum C. Secundùm rem, & eo modo quo prædicatur N. Vt videre eſt in Log. *Diſp.* 3. *c.* 1. *&* 2.

Inſt. 5. Illud eſt formaliter à parte rei, de quo aliud verè & realiter prædicatur: ut Petrus aut Paulus de quo prædicatur homo. Ergo & homo ut ſic eſt formaliter à parte rei, de quo ſimiliter prædicatur animal. ℞. Satis eſt ut ſubjectum iſtiuſmodi prædicationis exiſtat à parte rei ſecundùm eſſe materiale, non autem ſecundùm eſſe formale univerſalis.

Notandumque eſt obiter, quàm immeritò adverſarii ex modo cognoſcendi & prædicandi noſtro, ſtatuant de univerſalibus.

Objic. 3. Illa univerſalia ſunt objectum ſcientiæ. Atqui objectum ſcientiæ noſtræ ſupponitur eſſe à parte rei & independenter à noſtro intellectu: ergo illa ſunt à parte rei & independenter à noſtro intellectu. *Diſt. Maj.* Vniverſalia formaliter ſunt objectum noſtræ ſcientiæ terminativum & mediatum. N. Immediatum & non terminativum. C. Neque enim

ea quæ ſunt à parte rei poſſunt immediatè & per ſe terminare noſtram ſcientiam ; ſed tantùm prout ſunt in noſtro intellectu, mediante cognoſcibilitate, ſeu ſpecie ſui repræſentativâ.

Inſt. 1. Scientia eſt de rebus iis quarum demonſtrantur proprietates : atqui non demonſtrantur proprietates niſi de iis rebus quæ ſunt à parte rei. *Diſt.* De iis ut ſunt in noſtro intellectu. *C.* ſecus. *N.*

Inſt. 2. Scientia eſt de iis quæ definiuntur. *C.* Sed ea tantùm quæ ſunt à parte rei definiuntur. *Diſt.* Immediatè & ut ſunt à parte rei. *N.* Sed mediatè ſolùm, & ut ſunt in noſtro intellectu, eo modo quem jam expoſui.

Inſt. 3. Si univerſalia formaliter ſumpta ſunt tantùm dependenter à nobis etiam liberè operantibus per intellectum, ſequitur objectum ſcientiæ noſtræ fieri à noſtro intellectu, & conſequenter eſſe quid contingens ; quia ſic poſſet eſſe & non eſſe, &c. *C.* De objecto immediato, non autem de mediato & terminativo.

Ob. 4. Illud quod fit à noſtro intellectu eſt aliquis ſingularis effectus; puta, hic aut ille conceptus, ſeu cognitionis actus : ergo non eſt natura univerſalis. *Diſt. Ant.* Quod fit primò & per ſe, *C.* Quod fit ſecundariò, *N.* Nam ex eo quòd natura communis à parte rei & extra intellectum exiſtens fiat objectum cognitionis noſtræ abſtractivæ, ſic conſequenter redditur univerſalis.

Inſt. 1. Vniverſale illud fit tantùm per intellectum, *C.* Ergo univerſale eſt illud tantùm quod fit per intellectum : atqui illud quod fit, ſeu producitur per noſtrum intellectum, aliud nihil eſt quàm conceptus; ergo univerſale aliud nihil eſt quàm noſter conceptus, juxta ſenten-

tiam

tiam Nominalium. ℞. Nego univerſale adæquatè ſumptum eſſe illud tantùm quod fit per intellectum; nam univerſale dicit non tantùm Tò eſſe cognitum ſine differentiis, quod pendet ab intellectu, ſed præterea dicit pro materiali naturam extra intellectum à parte rei exiſtentem, quæ per operationem intellectus ſic redditur abſtracta, ſeu cognita ſine differentiis. Quare univerſale pendet quidem ab intellectu ſecundùm formale ſui conſtitutivum, non tamen ſecundùm materiale: & ſic adæquatè ſecundùm id totum quod includit, non pendet ab intellectu.

Inſt. 2. Sequeretur tot fieri univerſalia, ſeu naturas univerſales, quot forent diverſi intellectus abſtrahentes naturam *v. g.* humanam à ſuis differentiis, ſicque eſſent plures naturæ humanæ univerſales. ℞. Nego illam ſequelam; inde enim ſequeretur tantùm eamdem naturam reddi multoties cognitam ſeu abſtractam. Et verò ad multiplicitatem concretorum non ſufficit pluralitas formarum, ſi ſubjectum fuerit ſemper idem: ſic enim lapis idem habens multas albedines, non idcirco dicetur eſſe multa alba, ſed idem multoties album.

Objic. 5. Natura illa abſtracta eſſet ens rationis, ergo univerſale omne, quod eſt objectum ſcientiæ, diceretur eſſe ens rationis. *Prob. Ant.* Quia natura abſtracta eſt non ens, nam eſt natura impoſſibilis, ſiquidem eſt natura ſine differentiis; implicat autem naturam, puta animalitatem exiſtere ſine rationalitate aut irrationalitate. ℞. Naturam quidem abſtractam intrinſecè, id eſt, in ſe carentem differentiis, qualem figuravit ſibi Plato, eſſe naturam chimæricam. At in noſtro negotio, natura eſt

tantùm

tantùm abſtracta extrinſecè, quatenus videlicet in noſtro intellectu eſt exiſtens ſine differentiis, quibus à parte rei & intrinſecè identificatur: hoc autem modo negamus naturam illam eſſe non ens, ſiquidem aliud nihil eſt quàm animalitas *v. g.* exiſtens à parte rei in individuis, cognita ſine differentiis.

Inſt. 1. Vniverſalitas quæ eſt forma conſtitutiva univerſalis, eſt tantùm ſecunda intentio; neque eſt niſi per intellectum, aut figmentum intellectus: ergo non eſt niſi ens rationis. ℞. Eſto univerſale ſecundò intentionaliter ſit ens rationis. *Tran.* Nego de univerſali primò intentionaliter. Memineris enim ex Logica, *Diſp.* 2. *c.* 1. aliiſque ex locis, quid ſit prima, aut ſecunda intentio: tum notabis hîc agi tantùm de univerſali primò intentionaliter; id eſt, de *natura abſtracta*, non autem de univerſalitate, de genereitate, aliiſque ſimilibus ſecundis intentionibus, quæ poſtea per noſtri intellectus operam rei adveniunt; cujuſmodi quidem ſecundas intentiones non negamus eſſe entia rationis, ſaltem fundamentaliter.

Inſt. 2. Etiam univerſale primò intentionaliter tam eſt ens rationis, quàm hircocervus; nam perinde ac hircocervus habet tantùm eſſe objectivè in intellectu. *N.* Nam hircocervus eſt purè non ens; at objectum mei intellectus in iſto negotio, eſt *v. g.* animalitas à parte rei exiſtens, quam concedo ſolùm non eo modo cognoſci quo in ſe eſt, ſed abſque differentiis cum quibus identificatur.

Inſt. 3. Impoſſibilis eſt animalitas eo modo quo à me cognoſcitur; ergo perinde eſt purè non ens ac hircocervus. *Diſt.* Impoſſibile eſt eſſe intrinſecè eo modo quo cognoſcitur, *C.* Extrinſecè, *N.*

Inſt.

Inſt. 4. Vniverſale ſic foret unum quid ſimul ac multa; quod eſt impoſſibile : ergo ſic foret non ens, aut ens rationis. *Diſt. Ant.* Sic foret ſimul unum extrinſecè, id eſt, ſecundùm intellectum; & multa ſecundùm rem, & intrinſecè. *C.* Sic foret unum ſimul ac multa ſecundùm rem, aut intrinſecè in ſeſe. N. Notabis enim naturam quæ intrinſecè eſt ſingularis & multiplex in multis individuis à parte rei; eandem, ut abſtrahitur, fieri unam extrinſecè, id eſt, ſecundùm noſtrum intellectum.

Inſt. 5. Si univerſale formaliter non eſt purè non ens; ſequitur ipſum eſſe aliquod ens à parte rei; atqui hoc eſſet contra nos. ℞. Vniverſale formaliter ante operationem intellectus non eſſe quidem aliquod ens in rebus, uti ſuperiori capite ajebamus ex Ariſt. At poſt operationem intellectus eſt aliquid reale. Nam aliud nihil eſt quàm *v. g.* animalitas cognita ſine differentiis; ubi tam objectum, quàm eſſe cognitum ipſi adveniens eſt quid reale.

CAP. IV. *Numerus univerſalium.*

SVppono naturas univerſales, cùm ſint in multis, eſſe conſequenter prædicabiles de multis; ex eo enim quòd quidpiam eſt in alio, prædicatur de illo, & eo modo quo in ipſo eſt. Ita quia *v. g.* animal eſt eſſentialiter in homine, in equo, &c. ideo prædicatur de illis, & quidem eſſentialiter. At

Not. 1. Prædicari eſſentialiter idem eſſe ac prædicari *quidditativè*, ſeu *in quid*, quia Philoſophi rei eſſentiam ſolent appellare *quidditatem*, ut jam monui, nam ad quæſtionem *quid eſt*, reſponderi ſolet illud quod eſt rei eſſentia. Cùm autem eſſentia ſumatur vel completè,

id eſt, ſecundùm eas omnes partes quas continet, nempe, ſecundùm genus & differentiam; vel incompletè, id eſt ſecundùm partem illam alterutram, ideo prædicatio eſſentialis dicitur fieri *in quid*, vel completè, vel incompletè. Item

Not. 2. Prædicationem fieri quoque in *quale*, quando id quod prædicatur eſt in re per modum formæ cujuſdam adjacentis, ſoletque illud reſponderi ad quæſtionem *qualis res ſit*. Vt quando quæritur qualis eſt homo, reſpondetur *eſt rationalis*. Quanquam

Not. 3. Duplex eſt genus illius *qualis*. Primò enim aliud eſt eſſentiale, ut *rationale*, aut *ſenſitivum* in homine; vocaturque illud *quale quid*: aliud porro eſt tantùm accidentale, quando forma eſt tantùm ſubjecto accidentalis, ut *riſibile*, vel *doctum*, vel *album* in homine. Atque his quidem ſuppoſitis,

Dico I. Ex doctrina communi Peripateticorum, quinque admittuntur univerſalia, ſeu quinque ſpecies univerſalium. Prob. Quia cum Porphyrio, vulgò admittuntur quinque prædicabilia de multis, ſeu quinque univerſalia in prædicando. Ergo & quinque admittenda ſunt univerſalia in eſſendo; neque enim, ut jam ajebam, quidquam eſt prædicabile de multis, niſi quia ſupponitur eſſe in multis. *Conf.* Quia tot ſunt univerſalia, quot modi ſeu differentiæ eſſendi unius in multis univocè & diviſim: atqui ſunt quinque. *Prob.* Primò enim unum poteſt eſſe in multis ut pars materialis eſſentiæ; & conſequenter prædicabile de illis in quid incompletè; ut *animal* de homine, de equo, &c. diciturque *Genus*. 2. Poteſt eſſe in multis ut pars veluti formalis eſſentiæ, & prædica-

dicabile de illis in quale quid; ut *Rationale* de Petro & de Paulo, &c. diciturque *differentia*. 3. Poteſt eſſe in multis ut tota eſſentia, & conſequenter prædicabile in quid completè, ut *homo* de Petro, de Paulo,&c. diciturque *ſpecies*. 4. Poteſt eſſe in multis ut accidens proprium & inſeparabile, ut *riſibile* in Petro, in Paulo,&c. 5. Vt accidens commune & ſeparabile; ut *album* in Petro, Paulo, nive, lacte, &c.

Notandumque eſt 1. Vulgò ſtatui hunc ordinem inter univerſalia; primò, eſt genus, tum 2. Eſt ſpecies. 3. Differentia. 4. Accidens proprium & inſeparabile. 5. Denique eſt accidens commune & ſeparabile: ex quibus tria prima ſunt eſſentialia ſuis inferioribus, alia autem ſolùm accidentalia. Item

Not. 2. Ex illis priora duo habere inferiora ſua in lineâ directâ, juxta deſcriptionem Porphyrianam illi rei accommodatam: ita enim per differentiam ſpecificam contrahitur genus ad ſpeciem; ut *animal* ad *hominem*, vel ad *equum*: tum per differentiam numericam, ſeu individualem contrahitur *ſpecies* ad *individua*, ut *homo* ad *Petrum*, aut ad *Paulum*; ſuntque illæ tantùm duæ differentiæ contrahentes naturam univerſalem ad inferiora in lineâ directâ; quomodo etiam ſunt tantùm duæ unitates univerſales in linea illa directa, nempe unitas generica, & ſpecifica. Poſteriora autem univerſalia dicuntur tantùm habere inferiora ſua in lineâ indirectâ; quia non habent illa ſub ſe directè. Sic enim *rationale* quatenus eſt tertium univerſale, prædicatur de *Petro & Paulo*; alioqui ſi ſumitur quatenus habet ordinem ad *hoc & illud rationale*, revocabitur ad ſecundum univerſale. Idem à pari dicendum eſt de *riſibili v. g.* quod

eſt quartum : item, & de *albo v. g.* quod eſt quintum univerſale; ſic enim ut ſunt vel quartum, vel quintum univerſale prædicantur de *Petro* & *Paulo*, &c.

Objic. 1. *Album v. g.* non prædicatur de Petro, aliiſque ſubjectis, niſi ut alba ſunt; alioqui prædicatio illa non eſſet vera: atqui prædicatio de hoc & illo albo ut ſic, eſt ſpeciei de inferioribus etiam in lineâ rectâ; ac proinde eſt revocabilis ad ſecundum univerſale : quod per proportionem dicendum eſt de *rationali v. g.* aut de *riſibili* reſpectu Petri & Pauli. Ergo iſta non conſtituent diverſa univerſalia; ſoláque erunt *Genus* & *ſpecies*. ℞. *Album* ut quintum univerſale, prædicari de Petro, lapide, nive, &c. non ut alba ſunt formaliter, id eſt quatenus albedo ſit ſubjectum illius prædicationis: ſed tantùm de illis prædicatur ut materialiter alba ſunt, id eſt, quatenus ſunt ſubjecta albedinis. Atque ita per proportionem reſpondendum eſt de *rationali*, & de *riſibili*.

Inſt. 1. *Album ut ſic* prædicatur tantùm de iis à quibus abſtrahit. C. Sed non abſtrahit ab albis materialiter; id eſt, à ſubjectis albedinis, ſed potiùs ab albis formaliter, id eſt, ab albis ſecundùm albedinem: ergo, &c. *Prob. min.* Quod involvit ſemper ſubjectum, non abſtrahit à ſubjecto. C. Atqui tale eſt album ut ſic; nam eſt concretum; atqui concretum involvit ſemper ſubjectum cum forma. ℞. Sic abſtrahere ſaltem à ſubjecto determinato; nempe à nive, lacte, pariete, &c. quod ſufficit; quamvis non abſtrahat à ſubjecto indeterminato.

Inſt. 2. Abſtractio formæ à ſubjecto non eſt ſufficiens ad conſtituendum univerſale : ergo album ut ſic non eſt univerſale, prout habet ordinem

dinem ad ſubjecta. *Prob. Ant.* Quia forma etiam realiter abſtracta à ſubjecto, poteſt nihilominus remanere ſingularis, ut contingit in accidentibus Euchariſticis, quæ de facto ſunt extra omne ſubjectum. ℞. Solam quidem abſtractionem à ſubjecto inhæſionis non ſufficere ad univerſale, niſi adſit ſimul & abſtractio à ſubjecto contractionis. Suppono enim *album ut ſic* non modò comparari cum lacte, nive, aliiſque ſubjectis quibus inhæret, ſed etiam cum hoc & illo albo; ſeu cum hac aut illa albedine ad quam contrahitur. Fateor enim quòd *albedo v.g.* non conſtitueret niſi ſecundum univerſale, ſi tantùm compararetur ad ſubjectum contractionis: ſed præterea comparari debet tam cum ſubjecto contractionis, quàm cum ſubjecto inhæſionis, ut conſtituat quintum univerſale. Et ſic per proportionem de aliis.

Inſt. 3. Accidens non prædicatur univocè de ſuis ſubjectis: ergo non eſt univerſale prout habet ordinem, comparaturque ad illa. *Prob. Ant.* Quia ex Ariſt. univoca dicuntur de ſuis inferioribus ſecundùm eandem ſubſtantiam: atqui quod tantùm eſt accidens, non dicitur ſecundùm ſubſtantiam, id eſt, ſubſtantialiter. Ergo quod eſt accidens non dicitur univocè de ſuis ſubjectis: ac proinde reſpectu illorum non eſt univerſale. ℞. Tò *ſecundùm eandem ſubſtantiam*, ibi ſumi ab Ariſt. pro *ſecundùm eandem eſſentiam*, quod convenit accidenti.

Inſt. 4. Nec ſecundùm eandem eſſentiam ipſis convenit: ergo nulla ſolutio. *Prob. Ant.* Quia ſequeretur ipſis convenire eſſentialiter, quod falſum eſt. *Diſt.* Quod multis convenit ſecundùm eandem eſſentiam eſſentialiter participatam, ut *animal* homini & equo; convenit

venit illis eſſentialiter. *C.* Quod convenit tantùm ſecundùm eſſentiam accidentaliter participatam. *N.* Sic autem eſſentia albedinis participatur ſolùm accidentaliter à nive, lacte, &c.

Inſt. 5. Ariſt. in exemplum univocorum affert *animal*, quod participatur eſſentialiter ab inferioribus. ℞. Non affert niſi exemplum aliquorum, non omnium.

Objic. 2. Sequeretur plura eſſe univerſalia quàm quinque: quia differentia ſuperior & inferior; tum quia proprium ſecundo modo, & quarto modo eſſent diverſa univerſalia; ſiquidem diverſa habent inferiora. ℞. Diverſitatem illam ex ordine ad inferiora eſſe illis tantùm accidentalem: convenire autem ſub eadem ratione eſſentiali, uempe quòd tum differentia ſuperior, tum inferior prædicentur in *quale quid*: ſic etiam dicendum eſt diviſionem *generis* in ſupremum, ſubalternum, & infimum, pari modo eſſe tantùm illi accidentalem.

Inſt. Dicere Petrum & Paulum eſſe ens ſingulare ſeu individuum, eſt prædicatio univerſalis non revocabilis ad ullam ex ſuperioribus; ergo auget numerum univerſalium. ℞. Eſſe potiùs prædicationem tranſcendentalem; nam rei cuilibet tam ſubſtantiali, quàm accidentali & modali attribui poteſt: neque verò poteſt abſtrahi áliqua ratio individui ut ſic ab omnibus individuis, unde conſequenter fieri poſſit propriè univerſalis; quod oſtendam poſtea *Diſput. 7. De analog. entis. cap. 2.* Quod autem ſpectat alias individui acceptiones; & quomodo *individuum vagum* non ſit univerſale, oſtendetur *cap. 6. hujus diſput. aſſert. 5.*

Inſt. 2. Tot futura eſſent univerſalia quot prædicamenta, ergo eſſent plura quàm quinque.

que. N. *Ant.* Quia novem prædicamenta accidentalia, ſunt tantum diverſa genera aut accidentium entitativorum, cujuſmodi ſunt quantitas & qualitas; aut diverſa genera denominationum accidentalium, quæ ſubſtantiæ attribui poſſunt; quæ omnia revocabilia ſunt vel ad quartum, vel ad quintum univerſale.

Inſt. 3. Denominatio & prædicatio *exiſtentis*, non poteſt revocari ad ullum genus ex ſuperioribus: ergo auget numerum univerſalium. ℞. confundi cum prædicatis tranſcendentalibus, nec propriè eſſe genus univocum ad inferiora.

Inſt. 4. *Eſſe ſubſiſtens*, ſeu eſſe *perſonam* aut *ſuppoſitum*, ſunt etiam prædicata univerſalia à ſuperioribus diverſa. ℞. modos ejuſmodi ſub quibus exiſtat ſubſtantia, revocari ad genus ſubſtantiæ: alioquin pro noſtro libito multiplicarentur illa univerſalia; cum tamen noſtra aſſertio ſit de numero univerſalium juxta Ariſt. & Peripateticos.

Dico II. Vniverſale primò intentionaliter eſt univocum ad quinque. Prob. Quia Tò *unum eſſe aptum eſſe in multis*, in quinque illis eodem modo continetur.

Dico III. Vniverſale ſecundò intentionaliter, ſeu ſecunda intentio univerſalitatis eſt etiam quid univocum, & genus ad ſuas quinque ſpecies. Prob. Quia ratio illa eadem contrahitur ad *genus* per *genereitatem*; ad *ſpeciem* per *ſpecieitatem*; ad *differentiam* per *differentialitatem*, & ſic de aliis, quibus perinde competit dici univerſale. Quare

Notabis iſtud, *genus v g.* conſtare eſſentialiter ex univerſalitate, tanquam ex gradu communi, tum ex *differentialitate* veluti ex differentiâ; at

at ſecunda hujuſmodi intentio non prædicatur niſi accidentaliter & denominativè de primis: ut cùm dicimus animal eſt *genus* ad hominem & equum, aut etiam cùm dicimus univerſale eſt *genus* ad quinque illa univerſalia. Quo in caſu ſecunda illa intentio τȣ̃ *univerſalis* ſe habet tantùm inſtar primæ intentionis, quæ fiat ſubjectum alterius ſecundæ intentionis. Facile eſt igitur reſpondere, cùm objiciunt contra poſtremam aſſertionem, *genus* quod eſt ſpecies τȣ̃ univerſalis prædicari de ipſo *univerſali*; & ſic ſpeciem prædicari de ſuo genere, quod abſurdum eſt; quomodo ſi prædicaretur homo de animali. Reſponderi enim debet *genus* illud prædicari tantùm de univerſali accidentaliter & denominativè, ut cùm dicimus *animal eſt genus*; non autem eſſentialiter tanquam de ſpecie ſibi ſubordinatâ.

Inſt. Vniverſale ad tertiam ſpeciem, nempe ad differentiam, contraheretur per differentiam, cujuſmodi differentia contrahens iterum aliud univerſale conſtitueret; ſicque eſſet proceſſus in infinitum. ℞. Vniverſale ſic contrahi per differentialitatem, quæ differentialitas poſſet inſtar primæ intentionis iterum dici differentia, & ſic pro libito poteſt fieri proceſſus in infinitum in ſecundis illis intentionibus.

CAP. V. *De Genere.*

GEnus ſumi poteſt vel materialiter, ſeu pro eo gradu eſſentiæ cui applicatur ſecunda illa intentio *genereitatis*, & dicitur genus: ut *animal*. Vel 2. Sumi poteſt ut concretum ex utroque, nempe ex natura & genereitate. Quo pacto

Dico I. Genus eſt unum aptum eſſe in multis ſpecie differentibus, & prædicari de illis in quid

quid incompletè, ſeu tanquam pars aut gradus potentialis. Prob. Quia ſic differt à cæteris ſpeciebus univerſalium.

Not. autem hoc loco non definiri naturam ſolam ſecundùm ſe, ſed tantùm quatenus eſt ſub ſecunda illa intentione genereitatis: alioquin nec naturæ ſecundùm ſe conſideratæ, nec genereitati ſeorſim ſumptæ conveniret allata definitio.

Not. 2. Genus præterea ſumi vel ut eſt totum quoddam univerſale ſub ſe inferiora continens tanquam partes ſubjectivas, in quas etiam eſt diviſibile; quomodo animal dividitur in hominem, equum, &c. aut etiam in rationale & irrationale. 2. Sumitur ut pars compoſitiva *ſpeciei* ſeu totius ſpecifici: quo pacto animal ſimul cum rationali hominem logicè, & ſecundùm rationem conſtituunt; ejuſque definitionem ingrediuntur.

Notandumque eſt 3. Ex Ariſt. 7. Met. ſic genus eſſe veluti partem materialem, ſeu inſtar materiæ, ob aliquam proportionem quam habeat cum materiâ primâ corporis phyſici realiter compoſitivâ. Vt enim materia prima eſt in potentia ad formas, tum ab illis perfectibilis, cum indifferentiâ ad hanc, aut ad illam, &c. Ita genus dicitur eſſe aliquis gradus eſſentiæ, quaſi in potentiâ ad *differentias*, tum ſecundùm noſtrum concipiendi modum determinari, contrahi, perfici, &c. Nec dicas, ſi genus hoc modo habet tantùm rationem partis, quomodo rectè prædicaretur de ſpecie aut de individuo ſpeciei, tanquam de toto; ut animal de homine, vel de Petro. Rˣ. 1. Partem in concreto rectè etiam prædicari de toto; cùm hoc modo dicat totum. Vt cùm

 dici-

dicimus *hominem eſſe oculatum*. ℞. 2. Genus dici etiam totum quoddam potentiale, quatenus eſt contrahibile ad inferiora per differentias, quas poteſtate ſaltem continet, uti mox explicabo. Et verò

Not. 4. Quòd etſi genus dicatur pars eſſentiæ; hoc non impedit quo minus deſumatur à totâ eſſentiâ, ſaltem inadæquatè ſumptâ: neque enim *v. g.* corpus tantùm, ſed anima ſimul cum corpore faciunt animal. Quanquam ut anima *v. g.* humana intelligatur conſtituere animal cum corpore, ſumenda eſt tantùm inadæquatè, prout videlicet eſt principium vegetandi & ſentiendi, præſcindendo à gradu rationalitatis: Quod à pari per proportionem dicendum quoque eſt de differentiâ; ita enim ſenſitivum non dicit ſolam animam; alioquin anima equi ſeparata diceretur eſſe Τὸ ſenſitivum, cùm tamen hoc modo anima non ſit *animal*, nec reciprocetur cum animali. Item cum rationalitas dicat gradum intelligendi dependenter à corpore, rationale ut ſic non dicit animam rationalem ſolam, ſed ipſam animam cum corpore; alioquin etiam ſequeretur non omne rationale eſſe hominem; non enim anima ſeparata eſt homo, ſed dicitur tantùm anima hominis. Ex quibus concludes, tum *genus* tum *differentiam* deſumi à totâ rei eſſentiâ, puta, à corpore ſimul & ab animâ inadæquatè ſaltem ſumptâ. Item

Not. 5. Quod vulgò ajunt, genus continere potentiâ differentias, quibus eſt contrahibile; quo pacto per proportionem materia prima dicitur continere potentiâ formas ſubſtantiales, quatenus illas poteſt in ſe recipere.

At *Genus* differentias illas formaliter, aut actu

actu non continet; quia mutuò præſcindunt ab invicem; nec cognito genere, puta, *animali*, repræſentantur ullæ ipſius differentiæ; ergo illas actu aut formaliter non continet, ſed potiùs ab iis perfectè abſtrahit. Conf. Quia *v.g.* animal non includit formaliter niſi gradum ſentiendi, qui tantùm eſt de ejus eſſentia, non autem gradum ratiocinandi, aut hinniendi, &c. Alioquin ſi differentias illas contineret quoque formaliter, ſequeretur hominem qui eſt animal, ſimul eſſe rationalem & irrationalem, &c.

Not. tamen 6. Ex Ariſt. in genere contineri æquivocationes eo ſenſu, quòd nomen genericum pro diverſis ſpeciebus ſuis poſſit ſupponere, ut animal pro rationali, hinnibili, &c. Ita multi interpretes.

Dico II. Genus (ſi materialiter ſumitur, id eſt pro ea re quæ dicitur genus, puta, pro animali) poteſt conſervari in unica ſpecie. Prob. Quia ſolo homine exiſtente in rerum natura, non deſineret eſſe animal. Quinetiam cognitâ illâ animalis ſpecie cum aliis ſaltem poſſibilibus, poſſet ab iis abſtrahi gradus communis animalis, & ſic fieri formaliter unum aptum eſſe in multis ſpecie differentibus, & de illis prædicabile, &c.

Notabis autem, in ea hypotheſi ſupponi ſaltem alias animalis ſpecies poſſibiles; alioquin non diceretur genus niſi ſecundùm rationem, non autem verè & ſecundùm rem; quia de multis ſpecie differentibus non eſſet verè & ſecundùm rem prædicabile.

Dico III. Ex generibus, primò aliud eſt infimum, quod de ſolis ſpecie differentibus prædicatur ut *animal* de homine, equo, &c.

2. Aliud eſt ſupremum & generaliſſimum, quod prædicatur etiam de aliis generibus, ipſi ſubalternis, nec alteri ſubjicitur. Vt *ſubſtantia* de corpore, de planta, de animali, &c. 3. Denique eſt intermedium, quod aliis quidem ſubjicitur, ut corpus ſubſtantiæ; at prædicatur de aliis generibus ipſi ſubalternis, ut de planta, lapide, animali, &c.

Notabis autem eſſe generi per accidens, quòd ſit ſupremum, medium, aut infimum; habeatque pro ſubjecto prædicationis vel alia genera, vel ſpecies infimas, aut ipſa etiam individua ſpecierum; ut quando animal prædicatur de Petro, de Bucephalo, &c.

Notabis enim 2. Omnia illa convenire in ratione eſſentiali generis, quæ eſt prædicari de ſuis inferioribus illis in quid incompletè.

CAP. VI. *De Specie, & de Individuo.*

Species quidem definitur à Porphyrio, id quod ſubjicitur generi; ſeu id de quo prædicatur genus. Sed quamvis illa ſit aliqua proprietas ſpeciei, ut immediatè ſaltem generi ſubjiciatur; per id tamen non conſtituitur in ratione univerſalis. Alioquin ipſa individua per hujuſmodi ſubjicibilitatem ad ſuperiora poſſent dici & univerſalia. Et verò univerſale eſt unum aptum eſſe in multis, &c. Eſtque illa propria & eſſentialis definitio *univerſalis.* Quare

Dico I. *Species* ex eo conſtituitur ſecundum univerſale, quòd ſit unum aptum eſſe in multis, & prædicari de illis in quid completè: id eſt, ut tota natura conſtans ex genere & differentia. Et in eo quidem conveniunt ſpecies tam ſuprema, quàm media, aut infima: quomodo ſupe-

ſuperiori capite tradebam de Genere; cùm ratio ſupremi, medii, aut infimi ſit tantùm illi accidentalis.

Dico II. Eodem per proportionem modo quo ajebamus genus poſſe conſervari in unica ſpecie; ita & ſpecies conſervari poteſt in unico individuo; ut natura humana ſolo exiſtente Adamo.

Dico III. Species infima illa eſt quæ de ſolis numero differentibus prædicatur. Suppono enim dari actu aliquas ſpecies infimas, puta, hominem ſub animali, etſi per abſolutam Dei potentiam poſſent in infinitum dari aliæ ſpecies ſub homine, ac proinde diverſæ ſpecie animæ rationales per quas conſtituerentur illæ ſpecies diverſæ, ut docent nonnulli. Certè in numeris ſaltem & in figuris dantur ſpecies infimæ, quæ in alias eſſentialiter diverſas nequeunt dividi. Vt in numeris binarium, aut ternarium, &c. In figuris triangulus, circulus, quadratum, &c. Nam illæ figuræ non ſunt diviſibiles in alias eſſentialiter ſaltem diverſas.

Dico IV. Individuum eſt natura aliqua particularis ſeu ſingularis; vocaturque individuum, ut opponatur univerſali; quia non poteſt dividi in aliqua inferiora; eo modo quo *v. g.* homo dividitur in Petrum, Paulum, &c. At

Not. 1. Individuum aliud eſt primò intentionaliter, ſeu quale eſt à parte rei ſine ordine ad noſtrum intellectum. Deſcribiturque à Porphyrio: *Quod conſtat ex proprietatibus, quarum collectio nunquam in aliquo alio eadem eſſe poteſt.* Solentque tradi iſto verſiculo,

Forma, figura, locus, ſtirps, nomen, patria, tempus.

Quatenus verò ſubjicitur intellectui & vocatur individuum ſecundò intentionaliter, dicitur

 citur

citur *id quod de uno tantùm prædicatur*. Item, *id de quo prædicatur ſpecies.*

Notabis præterea 2. Individuum aliud eſſe ſubſtantiale, nempe ſubſtantia aliqua ſingularis; ut Petrus; aliud accidentale, nempe aliquod accidens particulare, ut hæc albedo. Item

Not. 3. Dividitur quoque in individuum determinatum, quale eſt *Petrus*, vel *hic homo.* Tum indeterminatum, ſeu vagum, ut *aliquis homo*, quod naturam aliquam particularem indeterminatè & confusè ſignificat, abſtrahendo ab omni determinata. Vt *aliquis homo.*

Dico V. Non idcirco eſt univerſale. Prob. Quia univerſale eſt quid prorſus indeterminatum, nec confusè aut diſtinctè particularem ullam naturam involvit. At individuum vagum involvit indeterminatè ſaltem naturam aliquam particularem. Confir. Quòd alioquin ſi foret univerſale, ſequeretur propoſitionem hanc eſſe univerſalem, *aliquis homo eſt animal:* quia haberet ſubjectum & prædicatum univerſale: atqui falſum conſequens: neque enim idem eſt *aliquis homo*, ac *omnis homo.*

CAP. VII. *De differentia.*

NE quid dicam de differentia individuali, aut de differentia accidentali, quæ petitur à formâ accidentali; diſputabimus tantùm de ea quæ petitur à gradu eſſentiæ, per quem res inter ſe differunt ſecundùm eſſentiam.

Dico autem I. Sic definiri ſolet. Eſt unum aptum eſſe in multis, ut formalis pars eſſentiæ, & conſequenter prædicabilis de illis in quale quid. Qui termini jam habent ſuam intelligentiam ex doctrina ſuperiori.

Notandumque eſt, hæc tria recenſeri munera

ra differentiæ eſſentialis. 1. Dividit genus, ipſum determinando & contrahendo ad certam ſpeciem. 2. Cum eo ſpeciem illam conſtituit, quomodo *rationale* dividit *animal*, & cum eo conſtituit hominem; ac tertiò denique ipſum diſtinguit à quacumque alia ſpecie. Vno verbo, differentia hæc ſolet dici primò, diviſiva generis, 2. ſpeciei conſtitutiva. 3. Denique illius à quocunque alio diſtinctiva. At

Not. 2. Differentias alias eſſe ſuperiores, quæ & genericæ appellantur; ut *corporeum, ſenſitivum*, &c. alias autem inferiores: omniumque inter eſſentiales infima & ultima, dicitur *ſpecifica*, ut *rationale*. Omneſque idem *univerſale tertium* conſtituunt, quia conveniunt ſub eadem ratione formali prædicandi in quale quid; nec differunt niſi accidentaliter, ex eo quòd differentiæ ſuperiores prædicentur de multis ſpecie & numero diverſis; ultima verò de numero ſolùm diverſis. Quanquam

Not. 3. Ex doctrina Porphyrii, ultimam differentiam prædicari etiam de ſpecie diverſis; ſic enim ſtatuit *rationale* prædicari non tantùm de individuis hominis, ſed etiam & de angelis, qui ab ipſo exiſtimantur eſſe animalia quædam rationalia; in eo tamen diverſa ab homine, quòd ſint immortalia. Verùm, ut in compoſito naturali, puta, in homine eſt unica & ſimplex forma ſubſtantialis ipſius conſtitutiva; ita & quæ ab ipſa formâ petitur differentia ſpecifica, eſt ſimplex. Nititurque falſo principio doctrina Porphyrii; neque enim angeli ſunt animalia, nec ſimilem habent nobiſcum rationalitatem, ſiquidem in ſublimiori genere intelligendi ſunt conſtituti; ut ſuo loco explicabitur. Porrò

Dico

Dico II. Differentia inferior ſupponit ex natura ſua ſuperiores, quomodo rationale ſupponit ſenſitivum, & à ſenſitivo pariter ſupponitur corporeum, &c. neque enim ullum eſt rationale quod non ſit ſenſitivum, &c. At

Dico III. Differentiæ ſuperiores non includuntur formaliter in inferioribus, nec earum eſſentiam ingrediuntur: quomodo *v. g. ſenſitivum* non eſt de eſſentia aut conceptu formali *rationalis*. Prob. Quia ſequeretur genus includi formaliter in ſuis differentiis; puta, animal in rationali; unde rationale ut ſic formaliter eſſet principium ſentiendi. Sequela manifeſta eſt; nam *ſenſitivum* primò & per ſe includitur in animali, cùm ipſum animal conſtituat; neque in inferioribus reperitur, niſi per animal: atqui animal non includitur formaliter in rationali: ſunt enim conceptus mutuò præciſi, unde conſequens eſt neutrum in alio contineri, aut de illo prædicari. Confir. Quia *ſenſitivum* includeretur in rationali tanquam genus in ſpecie, ac proinde *rationale* eſſet ſpecies *ſenſitivi:* atqui differentia non eſt ſpecies ſub genere, cùm potiùs ſit ipſius generis diviſiva, & cum eo ſpeciei conſtitutiva, ut tradebam modò, ex communi omnium ſententiâ.

Objic. 2. Ex Ariſt. differentia eſt tota rei eſſentia; quod dici non poſſet, niſi genera & differentias ſuperiores in ſe formaliter contineret. *Diſt.* Eſt formaliter tota eſſentia. *N.* Eſt completivè tota eſſentia, quatenus eâ poſitâ, intelligitur eſſe tota eſſentia. *C.*

Inſt. 1. Differentiæ ſunt diviſivæ generis, & conſequenter ſuperiorum differentiarum. *C.* Ergo ſuperiores illæ continentur in inferioribus; quia diviſum debet contineri in membris dividenti-

dentibus. *Diſt.* Debet contineri in dividentibus *ut quod*; quales ſunt ſpecies reſpectu generis. *C.* in dividentibus *ut quo*, quales ſunt differentiæ. *N.*

Inſt. 2. Ex eodem Ariſt. ſuperiores prædicantur de inferiori; ergo in eâ continentur. *Diſt. Ant.* prædicantur in ſenſu identico, ſeu materiali, quia ſunt entitativè idem. *C.* In ſenſu formali & eſſentiali. *N.*

Inſt. 3. Rationale ut ſic formaliter eſt ſubſtantia: quæ ſubſtantia eſt genus ad *rationale & irrationale*, ergo ſic genus, & conſequenter differentia ſuperior poteſt includi in inferiori. *Prob. Ant.* Quia rationale illud non eſt accidens: ergo eſt ſubſtantia; cùm omne ens ſit vel ſubſtantia, vel accidens. ℞. 1. Eſſe quidem ſubſtantiam latè ſumptam, prout abſtrahit à completâ & incompletâ; ſeu à categoricâ & non categoricâ. Sed non eſt categorica, quæ ſola eſt genus: quam ob cauſam differentiæ generum diviſivæ vulgò ab omnibus Philoſophis ponuntur tantùm reductitiè in categoria, non autem directè. Quinetiam differentiæ ſubſtantiarum, & earum modi ſimpliciter appellantur potiùs complementa ſubſtantialia, aut ſubſtantiæ ut quo, non autem ſubſtantiæ ſimpliciter. Quomodo nec differentiæ *v. g. qualitatis*, à quibus ipſa abſtrahit, dicuntur *qualitates*, ut quod, ſed tantùm ut quo.

Inſt. 4. Non poteſt eſſe, aut concipi differentia inferior ſine ſuperiori. *Diſt.* Non poteſt eſſe ſine ſuperiori præſuppoſitivè. *C.* Formaliter, & tanquam ipſius conſtitutivum. *N.* Ergo eſt de illius eſſentia. *N. Conſ.*

Inſt. 5. Rugibile *v. g.* quod eſt differentia leonis, eſt principium formale operationis, ſeu ſenſa-

ſenſationis leoninæ; ergo continet in ſe formaliter ſenſitivum, quod eſt principium ſenſationis: ergo ſic differentia ſuperior continetur in inferiori. ℞. Rugibile non eſſe principium ſenſationis *ut quod*, ſed tantùm *ut quo*; & facere tantùm in leone, ut ſit tali modo animal ſenſitivum.

Inſt. 6. Rugibile, vel ſi lubet, rationale includit formaliter aliquod genus: ergo ſic conſequenter includit formaliter aliquas differentias ſuperiores. *Prob. Ant.* Quia includit formaliter *vivens*; ſiquidem *rationale v. g.* eſt formaliter principium alicujus operationis vitalis, puta, ratiocinationis. Ergo includit aliquod genus; quia vivens eſt in ſerie generum. ℞. *Rationale* non eſſe principium *ut quod* operationis vitalis, ſed tantùm *ut quo*, quatenus facit *vivens* eſſe talium, & tali modo operationum vitalium elicitivum; nec ſequitur inde ut includat formaliter *vivens* quod eſt genus.

Inſt. 7. Hæc concluſio vera eſt, utpote ex veris præmiſſis, in bonâ formâ; *omnis homo eſt formaliter vivens, & ſenſitivus: atqui omnis homo eſt rationalis: ergo aliquod rationale eſt formaliter vivens & ſenſitivum.* Item, *omnis homo eſt animal: ſed rationale ut rationale eſt homo; ergo rationale ut rationale eſt animal.* ℞. In his ſyllogiſmis diſtinguendam eſſe majorem & minorem; neque enim veræ ſunt, niſi quatenus ſumuntur inadæquatè; ita enim falſum eſt hominem adæquatè, id eſt, ſecundùm id totum quod dicit, eſſe animal: cùm præterea ſit rationale; & ſic de aliis.

Ob. 2. Anima perfectior includit formaliter perfectiones earum quæ minùs perfectæ ſunt. Sic enim anima rationalis formaliter includit gradum

gradum vegetandi & ſentiendi : ergo à pari differentia perfectior includit formaliter perfectiores. *Diſt.* Anima rationalis quatenus rationalis includit formaliter illos gradus. *N.* Quæ rationalis eſt, eos ita includit. *Tr.* Ergo à pari differentia perfectior includit formaliter imperfectiores, cujuſmodi ſunt ſuperiores. *Nego*, ſed tantùm materialiter, quatenus ſunt eadem entitas.

CAP. VIII. *De accidente proprio, & de communi.*

QVod in aliquo exiſtit, non tamen ut genus, aut ut ſpecies, aut ut differentia; ſed tantùm ut forma in ſubjecto extra eſſentiam rei, illud dicitur accidens; ut *album*, *calidum*, &c.

At vulgò ſtatuitur duplex genus, ſeu ordo accidentium ejuſinodi. Primò enim alia dicuntur *propria* alicujus duntaxat ſpeciei, aut generis. 2. autem alia indifferenter ſe habent ad ſubjecta ſpeciei, aut generis diverſi, ideoque appellantur *communia*.

Accidentis proprii quadripartita eſt diviſio. Ac primò quidem eſt *proprium primo modo*, ſoli tantùm ſpeciei conveniens, ſed non omni; id eſt, non omnibus ejus individuis; ut eſſe medicum, aut philoſophum, aut muſicum reſpectu hominis. 2. *Proprium ſecundo modo* convenit omni ſpeciei, ſed non ſoli: ut eſſe bipedem reſpectu hominis. 3. *Proprium tertio modo* ſoli & omni convenit, ſed non ſemper: ut caneſcere reſpectu hominis. 4. *Eſt proprium quarto modo* conveniens omni, ſoli, & ſemper: ut riſibile homini.

Not. 1. Accidens alicui ſubjecto proprium, conve-

convenire illi propter aliquam rationem intrinſecam; vel ut alii loquuntur, per intrinſeca ipſius ſubjecti principia vel eſſentialia, ut quæ toti generi, vel ſpeciei conveniunt; vel ſaltem per individuantia; quando non toti ſpeciei. Item,

Not. 2. Hujuſmodi accidens habere connexionem neceſſariam cum ſubjecto ſuo: nullumque eſſe eſſentiæ gradum ulla in ſubſtantia, quem non ſequatur, ſeu à quo non emanet aliquod accidens, tanquam ejus proprietas; quæ cum eo eſſentiæ gradu connexionem habet neceſſariam, & cum eo reciprocatur ſeu convertitur. Ita homo quatenus eſt corpus, ſeu ſecundùm corporeitatis gradum, habet extenſionem diviſibilem in partes, &c. quatenus eſt animal, dicitur capax doloris, aut voluptatis: quatenus ſecundùm animam eſt quid ſpirituale, habet vim intelligendi: quatenus denique dicitur quid rationale, habet vim admirandi, ridendi, &c. ſic ait Ariſt. perſpicuitatem aquæ, aëri, vitro, rebuſque aliis id genus convenire per aliquod principium eſſentiale ipſis commune. Ita eſſe bipes, convenit homini, & avi, quatenus habent gradum aliquem animalitatis communem, nobis autem vulgò innominatum; quem gradum, aut quam differentiam animalitatis non habent equus, leo, &c.

Not. 3. Accidentia quæ connexionem illam habent cum ſuo ſubjecto, dici *inſeparabilia*; unde accidentia *propria* & *inſeparabilia* idem ſunt. Alioquin, ut habet Porphyrius, de accidentibus Quinti univerſalis, poſſunt abeſſe & adeſſe ſine ſubjecti interitu, ſeu corruptione. Quanquam

Not. 4. Tunc intelligi non poſſe de ſeparabili-

bilitate, aut inſeparabilitate phyſicâ & reali; ſiquidem multa ſunt in eo genere accidentia, quæ nequidem à ſuo ſubjecto ſeparari poſſunt phyſicè, & realiter; imò plurima ſunt quæ realitatem propriam non habent, uti ſupponimus de relatione, &c. Vnde ſequitur tunc Porphyrium accipi tantùm debere de ſeparabilitate, & inſeparabilitate logicâ; id eſt, mentali. Item, ex Porphyrio, quem authorem hoc loco vulgò ſequuntur Philoſophi, accidens *Quinti* univerſalis ab accidente *Quarti* differt per ejuſmodi ſeparabilitatem, aut inſeparabilitatem à ſubjecto. At

Not. 5. Logica illa ſeparabilitas, aut inſeparabilitas duplex eſt: Primò enim eſt *apprehenſiva* tantùm, id eſt, quæ fit per ſolam ſimplicem apprehenſionem; alia eſt *judicativa*, quæ fit per ſecundam mentis operationem, judicando accidens eſſe, aut non eſſe in ſubjecto; vel cum interitu, vel abſque interitu illius ſubjecti.

Notandumque eſt 6. ſermonem hîc non fieri de interitu phyſico, ſed logico tantùm; quatenus per conſequentiam logicam tollatur, vel non tollatur ſubjectum: quomodo ſi dixero, *hoc non eſt riſibile*; ſequetur non eſſe hominem. At ſi dixero, *hoc non eſt*, vel *hoc eſt album*, non ſequitur aut eſſe, aut non eſſe lapidem; atque his poſitis;

Dico I. Ratio conſtitutiva Quarti univerſalis, eſt inſeparabilitas logica judicativa: per hoc enim diſtinguitur ab accidente Quinti univerſalis, cùm iſtud, juxta Porphyrium, poſſit judicativè abeſſe, & adeſſe ſine ſubjecti interitu logico. Et verò quamvis accidens ſit phyſicè corruptivum ſubjecti, ut *combuſtio* in

ligno,

ligno, aut *ægritudo* in Petro; non ſequitur tamen, *lignum hoc comburitur*, ergo hoc non eſt lignum: aut, *Petrus ægrotat*: ergo Petrus non eſt homo, &c.

Dico I I. Tam proprium ſecundo modo, quam proprium quarto modo pertinet ad quartum univerſale. Prob. Quia conveniunt ſub eadem ratione eſſendi in ſubjecto inſeparabiliter ſeparatione logicâ judicativâ.

Objic. Soli proprio quarto modo convenit eſſe maximè proprium, quia eſt proprium ſpecificum. *C.* Ergo ſoli convenit eſſe de quarto univerſali. *N. Conſ.*

Inſt. 1. Quod eſt commune multis ſpeciebus, non eſt proprium; nam perinde quodlibet accidens aliud diceretur proprium: atqui tale eſt proprium ſecundo modo; ut *quantum* reſpectu corporis. *Diſt.ma.* Quod eſt commune ſeparabiliter. *C.* Inſeparabiliter. *N.* Item, proprium ſecundo modo non eſt proprium. *Diſt.* Non eſt proprium ſpecificum. *C.* Non eſt proprium genericum. *N.*

Inſt. 2. Quartum univerſale ex Ariſt. debet dici ad convertentiam, ſeu reciprocari cum ſuo ſubjecto. Atqui hoc convenit duntaxat proprio quarto modo. Ergo proprium quarto modo duntaxat eſt de quarto univerſali. ℞. Satis eſt quod proprium de quarto univerſali reciprocetur cum eo gradu eſſentiæ quem ſequitur. Quod convenit proprio etiam ſecundo modo.

Dico I I I. Accidens Quinti univerſalis ex definitione Porphyrii, eſt illud quod poteſt abeſſe aut adeſſe abſque interitu ſubjecti, id eſt, quod poteſt cum illo conjungi conjunctione logicâ judicativâ; aut ab eo ſeparari ſeparatione logicâ judicativâ, abſque interitu logico ſubjecti.

jecti. Hæc enim ſola eſt ratio diſtinctiva accidentis de quinto univerſali, ab accidente quod ſpectat ad quartum univerſale.

DISPVTATIO VI. DE ENTE SVBSTANTIALI ET ACCIDENTALI.

CAP. I. *Natura & diviſiones ſubſtantiæ.*

NOmen *ſubſtantiæ* ſumitur præcipuè duobus modis: ac primò quidem impropriè pro quavis rei eſſentia; ſicque accidentibus etiam convenit. Secundò propriè ſumitur pro eo genere entis quod per ſe ſubſiſtit, ſeu quod eſt principium ſubſiſtendi per ſe, non autem in alio tanquam in ſubjecto: diciturque etiam *ſubſtantia*, quaſi ſtet ſub accidentibus, tanquam ſubjectum eorum receptivum; maximè ubi agitur de ſubſtantiâ creatâ. Sic angelus, homo, cœlum, lapis, aër & cætera ejuſmodi ſunt entia ſubſtantialia, ſeu ſubſtantiæ, quæ diverſarum facultatum, aliarumque perfectionum accidentalium ipſis inhærentium ſunt ſubjectum. Quare

Dico I. Subſtantia eſt ens illud quod de ſe ſubſtat accidentibus: ſoletque hoc modo per oppoſitionem ad accidens definiri. Eſt ens per ſe ſubſiſtens, non autem in alio tanquam in ſubjecto inhæſionis, more accidentium. Quo loco *perſeitas* eſt veluti conſtitutivum *ſubſtantiæ*, quemadmodum & *accidens* per *inalietatem*, ſui quoque veluti conſtitutivam differt ab ente ſubſtantiali: neque ex communi ſententiâ quid nobis occurrit magis illis intimum, per quod definiantur. At *Dico*

Dico I I. Subſtantia ut ſic dividitur in increatam, qualis eſt ſolus Deus; tum in creatam. Creata verò ſubſtantia alia eſt incorporea, eaque ſimplex; ut Angelus; alia eſt corporea, ut homo, brutum, cœlum, ignis, aër, lapis, planta, & cætera ejuſmodi. Subſtantia corporea compoſita eſt ex partibus ſubſtantialibus ſui conſtitutivis, quarum altera vocari ſolet *forma ſubſtantialis*, altera autem *materia prima*, quæ eſt formæ ſubſtantialis ſubjectum receptivum, ſimulque conſtituunt totam eſſentiam *corporis*, ut vocant, *naturalis*. Item, ſubſtantia illa compoſita ex materiâ & formâ dicitur ſubſtantia ſimpliciter & completa, cùm è contrà, partes illius conſtitutivæ appellentur ſolùm ſubſtantiæ incompletæ, ut in homine, corpus & anima. Nam ens incompletum vulgò illud dicitur, quod eſt pars totius ſubſtantialis conſtitutiva.

Dico I I I. Subſtantia dividitur præterea ex Ariſt. in *primam* & *ſecundam*. *Primas ſubſtantias* vocat eas quæ particulares ſunt, ſeu individuæ: cùm illas appellet *ſecundas* quæ fiunt per abſtractivam mentis operationem formaliter univerſales.

Dico autem I V. Subſtantiæ primæ, ſeu individuæ ſunt primò & per ſe ſubſtantiæ; item ex Ariſt. dicuntur magis ſubſtantiæ, quàm ſecundæ; quia magis ſubſtant. Primò enim ſubſtant non tantùm accidentibus, ſed etiam ſecundis, quas in ſe continent, cùm è contra inferiores non contineantur in ſuperioribus.

Item, ſubſtantiæ proprietates ſunt, 1. Eſſe ſubjectum primum accidentium. 2. Non recipere magis & minùs, ut explicatur in Phyſicâ, *ubi de intenſione qualitatum*. 3. Non habet contrarium

trarium propriè dictum; quia contraria propriè dicta ſe expellunt ab eodem ſubjecto: atqui ſubſtantia non eſt in ſubjecto, ubi ſermo eſt de ſubſtantia ſimpliciter, ſeu completâ. Et verò contrarietatem inter ſe non exercent diverſæ ſubſtantiæ, niſi per accidentia oppoſita; ut ignis & aqua per calorem & frigus.

Dico V. Subſtantiæ primæ ſeu individuæ & ſingulari competit eſſe *ſuppoſitum*; quod eſt eſſe ens per ſe ſubſiſtens, non in alio tanquam in ſuſtentante, ſeu ſuppoſito. Quâ ratione humanitas Chriſti Domini conſtans ex corpore & animâ rationali non dicitur ſuppoſitum, quia unita eſt Perſonæ Verbi Divini à quâ ſuſtentatur. Quare

Notabis 1. Variis modis competere ſubſtantiæ ſingulari, ut non ſit in alio; maximè verò ubi agitur de ſubſtantia ſimpliciter, ſeu ſubſtantiâ completâ. Primò enim non eſt de ſe exiſtens in alio tanquam in ſubjecto inhæſionis; ſicque opponitur accidenti. Etſi autem ſubſtantia aliqua incompleta, puta, forma ſubſtantialis ſit in materia tanquam in ſubjecto, in eo tamen non exiſtit more accidentium, tanquam in ſubjecto inhæſionis, ſed potius tanquam in ſubjecto informationis, & ut pars totius per ſe, nempe corporis naturalis; quemadmodum docetur initio Phyſicæ. 2. Non eſt in alio tanquam in inferiori, unde opponitur ſubſtantiæ univerſali. Ac tertiò tandem ſi non fuerit in alio tanquam in ſuppoſito ſui ſuſtentativo, propriamque habuerit ſubſiſtentiam, tunc propriè dicitur ſuppoſitum, & per ſe ſubſiſtens. At

Not. 2. Tò *ſubſiſtere* varias etiam habet acceptiones: primò enim idem eſt ac exiſtere &

conſervari in rerum naturâ. 2. *Per ſe ſubſiſtere*, aut *per ſe exiſtere* idem eſt ac non eſſe in alio per modum accidentis; qua ratione ſubſtantia omnis ſive completa, ſive incompleta eſt ens per ſe ſubſiſtens; hæcque eſt definitio ſubſtantiæ: quo ſenſu ipſa etiam humanitas Sacroſancta Chriſti Domini unita Verbo Divino, dicitur nihilominus ens per ſe ſubſiſtens. 3. Denique juxta ſignificationem hujus vocis magis ſtrictam, *per ſe ſubſiſtere* eſt exiſtere per ſe completè, & independenter ab alio ut ſuſtentante, ſeu ſuppoſito in quo ſubſiſtat. Atque hoc ſenſu ſola ſuppoſita propriè *ſubſiſtunt per ſe*; ſicque humanitas Chriſti Domini non dicitur ſuppoſitum, aut per ſe ſubſiſtens, quatenus dependenter à Verbo Divino ut ſuſtentante exiſtit; vel ſi lubet, quatenus non ſubſiſtit niſi per ſubſiſtentiam Verbi Divini, non autem per propriam.

Notabis igitur 3. Subſtantiam quæ ſit completa, & ſingularis ſeu individua, non idcirco dici *ſuppoſitum*, aut idem eſſe ac *ſuppoſitum*. Sic enim natura Divina eſt una & ſingularis, in qua tamen ſunt tria ſuppoſita, quas etiam vocant perſonas. Item in Chriſto Domino ſunt duæ naturæ perfectæ ſimul unitæ, nempe Divina, tum humana conſtans ex corpore & anima rationali; nec tamen in Chriſto eſt niſi unicum ſuppoſitum, ſeu perſona. Ergo ſubſtantia, ſeu natura ſubſtantialis individua etiam completa, non eſt idem ac ſuppoſitum. Ita humanitas, ſeu natura humana & homo non ſunt idem; quia Tò *homo* ſupra humanitatem addit rationem ſuppoſiti. Quam ob cauſam, *inquit D. Th.* . . *q.* 4. *a.* 3. error eſt, ſi quis dixerit verbum Divinum in Chriſto aſſumpſiſſe, id eſt, univiſſe ſibi *hominem*, non autem ſolam

ſolam humanitatem; quia de fide eſt non aſſumpſiſſe humanum ſuppoſitum, ſed tantùm naturam humanam. Vnde vides, quod vulgò ajunt ex S. Epiphanio, errare hæreticos, quia confundunt naturam & ſuppoſitum; cùm ex doctrina Fidei, hæc differant inter ſe ſe. Item conſequenter

Not. 4. Subſtantiam ſingularem conſtitui in ratione ſuppoſiti per propriam ſubſiſtentiam illi ſuperadditam, quam alio modo vocant *ſuppoſitalitatem*, *perſonalitatem*, tum *hypoſtaſim*, ut hæc vox ſumitur in ſenſu abſtracto: quin ſæpe etiam vocant *exiſtentiam per ſe*, extendendo latiùs hujuſce nominis ſignificationem. Quamobrem ſuppoſitum dicitur *ens per ſe ſubſiſtens*, *perſona*, *hypoſtaſis*, ſumendo hanc vocem in ſenſu concreto; quem ſenſum tum concretum, tum abſtractum ſæpe habet & vox *ſubſiſtentia*.

Notabis igitur 5. Idem ſignificare hæc omnia nomina, niſi quòd perſona & hypoſtaſis connotant naturam intellectualem. Quare ſubſiſtentia & ſubſiſtens, ſuppoſitalitas & ſuppoſitum dicuntur quidem de omni ſubſtantia ſingulari & completa; perſonalitas verò & perſona ſeu hypoſtaſis tribuitur ſolùm naturæ intelligenti; ita ut *perſona* nihil ſit aliud quàm ſuppoſitum naturæ intelligentis, ut in Divinis Pater, Filius, & Spiritus Sanctus: in creatis hic homo, & hic angelus. Iam verò

Not. 6. Cùm ex iſta doctrina idem non ſint natura individua, & ſuppoſitum aut perſona, ut modò explicabam; conſequens eſt ut ſubſiſtentia, ſeu ratio ſuppoſiti aut perſonæ aliquid ſuperaddat naturæ, quicquid tandem illud ſit. Alioquin Verbum Divinum in Chriſto aſſumens totam atque integram

naturam humanam, aſſumpſiſſet quoque perſonam humanam, ſi perſonalitas naturæ humanæ nihil eſſet præter ipſam naturam humanam: quod repugnat Divinæ Fidei. Ergo perſonalitas ſeu ſubſiſtentia per quam natura humana conſtituitur in eſſe ſuppoſiti ſeu perſonæ, eſt aliquid præter ipſam naturam.

Scotiſtæ quidem illud ſuperadditum volunt aliud nihil eſſe, quàm negationem dependentiæ hujus naturæ ab alio, ut ſuppoſito ipſam naturam ſuſtentante: quamobrem, inquiunt, ſi natura aliqua, puta, Chriſti Domini humanitas, relinqueretur ſibi ſola, nec ampliùs vniretur Divino ſuppoſito, hoc ipſo, ſeu per negationem illius unionis & dependentiæ à Divino ſuppoſito; hoc, inquam, ipſo diceretur per ſe ſubſiſtere, eſſetque propriè ſuppoſitum & perſona humana.

Contrarium ſentiunt Thomiſtæ omnes cum D. Thoma. Ex recentioribus Vaſquez, Suarez, Card. de Lugo, innumerabileſque alii. Rem diſcutio.

CAP. II. *Quidnam ſuppoſitum ſuperaddat ad ſubſtantiam creatam.*

D*Ico* I. Suppoſitum ſupra naturam ſingularem addit poſitivam aliquam perfectionem; vel ſi lubet, ſubſiſtentia formaliter ſumpta eſt aliqua poſitiva perfectio in natura ipſa. Sic D. Thomas 1. p. q. 30. art. 4. diſertè ait nomen *perſonæ* non eſſe nomen negationis, ſed rei; ſatiſque clarè his verbis mentem ſuam eâ de re aperit. Ita Sancti Patres apud Suarem, & apud alios Societatis ſcriptores ferè omnes. Et vero SS. PP. vulgò habent contra Eutychetem, perſonam Verbi Divini, quando caro factum

factum eſt, conſumpſiſſe perſonam humanam, non autem naturam, quod volebat ille hæreticus: at non rectè diceretur conſumi negatio, ſaltem eo modo quo dicebatur ab hæreticis conſumi natura humana: ergo perſona humana non eſt tantùm negatio. Prob. ratione. Quia hic homo ut hic homo eſt formaliter ſuppoſitum; quemadmodum ſupra aiebam ex D. Thoma. Atqui hic homo ut hic homo eſt quid poſitivum; nam ut ſic eſt ens per ſe unum; quod ſecus eveniret, ſi negatio tantùm rationem ſuppoſiti conſtitueret cum natura; ſiquidem natura cum negatione faceret ſolùm ens per accidens. Vnde ſequitur ſuppoſitum in ratione formali ſuppoſiti eſſe quid poſitivum.

Confir. 1. Quia conſtitutivum perſonæ in Divinis eſt quid reale, non autem ſola negatio; conſtituuntur enim per relationes reales, nec diſtinguuntur inter ſe tantùm ut negationes; quomodo nec diceretur negatio eſſe productiva perſonæ alterius; item, neque humanitas in Chriſto Domino ſic diceretur fuiſſe unita ſolùm negationi, &c. Ergo à pari per proportionem dicendum eſt, perſonalitatem creatam eſſe poſitivam, ſi non repugnet naturam creatam ſubſiſtere per aliquam ſubſiſtentiam poſitivam. Atqui hoc non repugnat; ſic enim credimus de facto naturam humanam in Chriſto ſubſiſtere per poſitivam ſubſiſtentiam Verbi Divini. Item cùm ſubſiſtentia creata ſit participatio quædam increatæ, ſequitur ut creata ſit etiam perinde per proportionem & poſitiva.

Confir. 2. Quia in omni ſubſtantia, puta, in naturâ humanâ, eſt potentia realiter & poſitivè perfectibilis per actum ſubſiſtendi: ergo actus ſubſiſtendi eſt aliqua perfectio poſitiva.

Prob. Ant. 1. Quia de facto humanitas in Chriſto Domino perficitur à ſubſiſtentia Verbi Divini tanquam potentia ab actu ipſam formante; alioqui ſacroſancta illa humanitas non poſſet dici perfectior ſubſtantialiter ex unione ſui cum Verbo Divino. Item, niſi ſupponeretur in illa humanitate potentia per ejuſmodi ſubſiſtentiam actuabilis; Verbum Divinum non faceret cum eâ unum per ſe ſubſtantiale: quia unum per ſe non fit niſi ex actu & potentia ejuſdem generis, aut quaſi ejuſdem generis; puta, ex actu & potentiâ ſubſtantiali. Atqui Verbum Divinum ſimul cum humanitate in Chriſto faciunt unum per ſe ſubſtantiale; ita enim habetur in Symbolo S. Athanaſii, *ſicut anima rationalis & caro eſt unus homo*, id eſt, faciunt per ſe unum unitate naturæ; ita per proportionem *Deus & homo unus eſt Chriſtus* unitate perſonæ. Vnde concludendum eſt, in humanitate præſupponi potentiam actuabilem per aliquem ſubſiſtendi actum. Et verò quemadmodum natura illa humana non poteſt cum natura Divina facere unum per ſe unitate naturæ, quia eſt poſitivè completa in eſſe naturæ, nec proinde habet potentiam actuabilem ab alio in eſſe naturæ: ita per proportionem, niſi pariter foret in illa humanitate potentia actuabilis ab alio in eſſe perſonæ, non poſſet facere cum alio unum per ſe unitate perſonæ. Ergo cùm de facto humanitas in Chriſto faciat cum Verbo Divino unum per ſe unitate perſonæ; conſequens eſt, ut in ea exiſtat potentia ad aliquem ſubſiſtendi actum cum quo faciat unum per ſe ſubſtantiale; ergo ille ſubſiſtendi actus eſt poſitiva aliqua perfectio, cujus vices ſuppleat

Verbum

Verbum Divinum in aſſumpta humanitate ſubſiſtens.

Confir. 3. Quia ſi nulla hîc fuit privatio perfectionis, cujus vices ſuppleat Divina ſubſiſtentia, ſequeretur humanitatem illam non pendere à Verbo ut ſuppoſito ſuſtentante & perficiente, ſeu complente; quia, ut docent adverſarii, haberet in ſe omnem realitatem ad ſubſiſtendum per ſe neceſſariam: nec quidquam dependet ab alio in aliqua perfectione, quam in ſe, & de ſe habet. Item, nec magis Chriſtus in eſſe hominis eſſet perfectus ſubſtantialiter, quàm Petrus, aut Paulus; quia nulla eſſet perfectio poſitiva pertinens ad *eſſe hominis*, quæ utrobique pariter non reperiretur.

Confir. 4. Quia vanæ & ridiculæ fuiſſent Conciliorum definitiones contra Neſtorianos de duabus perſonis in Chriſto, quas iſti hæretici propugnabant admiſſa unione Verbi Divini cum ipſa Humanitate ſacroſancta. Nam, ut ait Suarez cum aliis à me jam laudatis Theologis, nemo dubitare unquam potuit humanitatem Verbo unitam carere propriâ perſonalitate, ſi perſonalitas eſſet poſita ſolùm in negatione unionis ejuſmodi. Quis enim non judicet naturam unitam cum alio, non retinere negationem unionis cum ipſo. Ergo illi SS. PP. ſupponebant perſonalitatem, ſeu propriam ſubſiſtentiam non fuiſſe tantùm negationem ejuſmodi; ſed potiùs perfectionem aliquam poſitivam.

Et verò, ut inquit Suarez, ſequeretur in opinione Scoti, Verbum ipſum Divinum, poſt unionem non eſſe perſonam, ſed duntaxat compoſitum ex naturâ humanâ & Verbo, quod eſt hæreticum: probatur ſequela: quia in hu-

manitate aſſumptâ, juxta illum, remanent omnia realia, & modus realis omnis qui reperitur in perſona creata, & tamen deſinit eſſe perſona ex eo tantùm quod unitur: ergo à pari Verbum, quia unitur deſinit eſſe perſona. Nec dicas in eo eſſe diſparitatem quòd humanitas à Verbo dependet. Hoc enim refellitur, quia perinde humanitas retineret ſuum eſſe completum extra verbum; tamque eſſet completa ſubſtantia, quàm ubi eſt unita Verbo. Quo tamen in caſu diceretur perſona : ergo, &c. Iam verò conſequenter

Dico II. Subſiſtentiam in natura creata eſſe aliquam perfectionem, ſeu modum realem ab ipſâ naturâ diſtinctum realiter. Probatur. Quia natura poteſt realiter exiſtere illo realiter ſublato: ergo ille modus eſt realiter diſtinctus à naturâ creatâ.

Notandumque eſt, illud à pari de qualibet alia creata ſubſtantia perinde ſtatui, quia eſt par ratio; poſſuntque aliæ omnes ſubſtantiæ creatæ perinde aſſumi hypoſtaticè, ac natura humana.

CAP. III. *Natura & proprietates ſuppoſiti.*

Dico I. Suppoſitum eſt ſubſtantia ſingularis completa per ſe ſubſiſtens, & independenter ab alio ut ſuſtentante. Probatur ex doctrina ſuperiori.

Dico II. Ratio formaliter conſtitutiva ſuppoſiti eſt ſubſiſtentia, ſeu actus ſubſiſtendi, à naturà diſtinctus realiter. Quod etiam conſtat ex iis quæ jam expoſuimus. At

Not. 1. In compoſito naturali ſuam eſſe propriam ſubſiſtentiam partialem tum materiæ, tum formæ ſubſtantialis, ex quibus conflatur

ſtatur totalis ſubſiſtentia compoſiti. Certè in triduo mortis Verbum Divinum ſubſiſtebat nihilominus tum in corpore, tum ſimul in anima Chriſti ſeparata; *quod enim ſimul aſſumpſit, nunquam dimiſit*: ergo partes illæ hominis ſingulæ ſuum habent ſubſiſtendi actum, quem eo in caſu ſupplebat Verbum Divinum tum in corpore, tum in anima Chriſti Domini ſubſiſtendo. Quanquam

Not. 2. Non idcirco vel corpus, vel animam ſeparatam cum ſuo ſubſiſtendi actu dici aut ſuppoſitum, aut perſonam; quia ſic per ſe ſubſiſtunt duntaxat incompletè: at propriè ſuppoſitum eſt completa ſubſtantia; nec ſubſiſtendi actus denominat ſuppoſitum, niſi eam ſubſtantiam quæ completa ſit, puta, vel hominem, vel angelum, &c. Ita Suarez *Diſput.* 34. *ſ.* 5. *n.* 59. Item

Not. 3. Subſiſtentiam eſſe ultimum naturæ ſubſtantialis complementum ac terminum; quia illâ poſitâ nihil in ea ampliùs ſupereſt unde perficiatur in ratione ſubſtantiæ. Item, ſubſiſtentia creata ſic terminat ſubſtantiam, ut illam reddat alteri incommunicabilem, non tantùm ut ſubjecto, more accidentium, ſed etiam ut ſuppoſito à quo ſuſtentetur, qua ratione humanitas in Chriſto Domino ſuſtentatur à Verbo Divino. Sic enim dicitur *ſuſtentari*, quia, connaturaliter ſaltem loquendo, non poteſt ſubſtantia exiſtere ſine hujuſmodi actu ſubſiſtendi & complemento; vel ſaltem ſine alio ſuppoſito vices illius ſupplente. Item, ſubſiſtentia creata dicitur alteri incommunicabilis, quia ſic modificat ac terminat hanc numero ſubſtantiam, ut alteri præſtare illud officium nequeat. Nam ea eſt natura modifi-

cationis omnis creatæ, ut de ſe duntaxat habeat ordinem ad hoc unum duntaxat; ut ſuo loco jam diximus. Ex quo fit, ut nulli enti creato poſſet alia natura uniri hypoſtaticè; ſolúmque hoc habent Divinæ perſonæ pro ſua infinitate, ut naturas quaſcunque alias creatas terminare poſſint. His autem poſitis,

Not. 4. In homine *v. g.* duplex eſſe genus perfectionum. Aliæ enim dicuntur *naturales*, id eſt, quæ ſpectant tum ad eſſentiam illius conſtituendam, tum ad ejus facultates operativas cæteraſque id genus: quò etiam revocatur exiſtentia, per quam ipſa natura intelligatur eſſe actu in rerum natura. Secundò autem, ex illis hominis perfectionibus aliæ dicuntur *perſonales*, quæ ſcilicet ad ipſum perſonæ conſtitutivum attinent. Sicque etiam in homine duplex eſt actus; primus quidem eſſentiæ, qualis eſt anima rationalis. Alter verò *perſonæ*, qui eſt ipſa ſubſiſtentia. Quod per proportionem dicendum eſt de aliis ſuppoſitorum generibus.

Dico III. Probabilius eſt actum hunc ſubſiſtentiæ creatæ ſimul prodire à causâ ipſius ſubſtantiæ productivâ; quia videtur minùs probabile quòd ſubſtantia emanet ex ſeſe ſubſtantialem actum, quo tandem ultimò compleatur in genere ſubſtantiæ.

Dico IV. Subſiſtentia non habet quidem proprium & immediatum influxum in actiones ſuppoſiti. Probant quidem iſtud Theologi de Deo, in quo tota ratio agendi eſt natura ſeu voluntas Divina; quam ob cauſam operationes Dei ad extra dicuntur eſſe indiviſæ in Trinitate, ſicut eſt ipſa natura, voluntas & potentia indiviſa in tribus perſonis. In creatis autem natura ipſa cum potentiis illi ſuperadditis

additis eſt ſufficiens principium operationis elicitivum. Qua ratione humanitas in Chriſto habuit integrum ac totale principium humanarum operationum. Neque enim Verbum ut ſupplens vices creatæ ſubſiſtentiæ in eas effectivè influit: huic enim doctrinæ repugnat axioma illud Theologicum; actiones Trinitatis ad extra ſunt indiviſæ & communes tribus perſonis. Quanquam

Dico V. cum Suario *in Metaph. Diſp.* 34 *ſect.* 7. *n.* 10. Subſiſtentia creata non merè concomitanter ſe habet ad ejuſmodi actiones, ſed antecedenter: nec merè per accidens, ſed per ſe ex parte agentis; eſtque in eo conditio, connaturaliter ſaltem, ad agendum neceſſaria. Prob. Quia nihil eſt activum, ſeu communicativum ſui, niſi quando perfectum eſt. At ſubſtantia creata nondum perfecta intelligitur, niſi dum habet ſuum illud complementum ultimum. Dixi *connaturaliter*, quia abſtraho ab eorum ſententia qui docent Naturam poſſe Divinitus conſervari & agere ſine ſubſiſtentiæ modo illi ſuperaddito. At

Notabis huc referri commune illud effatum, *actiones ſunt ſuppoſitorum.* Quia non ſunt à naturâ niſi ut ſubſiſtente & ultimò perfectâ. Item, quia etiam ex communi uſu loquendi, vel ipſarum partium propriæ operationes denominativè tribuuntur toti, etſi elicitivè ſint tantùm illarum partium. Quo pacto non dicuntur pedes ambulare, digiti cytharizare, aut oculus videre, &c. niſi *ut quo*, ſed tantùm homo ſecundùm illas partes agit *ut quod.* Ita Ariſt. 2. de Anima. *Meliùs*, inquit, *dicitur non anima diſcere, aut ratiocinari, ſed hominem animâ.* Ita Chriſti Domini operationes humanæ

 dicun-

dicuntur etiam Divinæ,& *Theandricæ*; quia hoc modo ſunt à ſuppoſito Divino, à quo dignitatem & valorem infinitum trahunt.

Dico VI. Contra Capreolum aliosque recentiores Thomiſtas, ſubſiſtentiam non eſſe idem cum exiſtentiâ propriè dictâ, quam exiſtentiam idcirco volunt eſſe diſtinctam realiter ab eſſentiâ, ut obſervavimus *Diſp. 3. c.* 4. Prob. Quia, ut inquit jam eam in rem citatus Suarez, non poteſt intelligi quomodo res aliqua ſit in ſe ens actu formaliter per alienam entitatem ipſi unitam: nam repugnat omnino rem actu eſſe formaliter per aliud eſſe, quàm per ſuum: ergo exiſtentia non eſt realiter diſtincta ab eſſentia; cùm tamen ex dictis, ſubſiſtentia diſtinguatur realiter. Ergo non ſunt idem exiſtentia & ſubſiſtentia. Item habent effectus formales diverſos; nam exiſtentia conſtituit rem in ratione entis actu: ſubſiſtentia verò communicat ultimam enti exiſtenti perfectionem, unde per ſe exiſtat independenter ab alio ut ſuſtentante, ſeu ſuppoſito. Item Antichriſtus dicitur eſſe perſona quædam futura & nondum exiſtens: ergo ſic excluditur exiſtentia à conceptu ſuppoſiti, ſiquidem hac ratione concipitur perſona Antichriſti excluſâ ab eo exiſtentiâ.

Objic. Non aliam ob cauſam ſæpe ajunt SS. PP. humanitatem Chriſti Domini exiſtere in Verbo, aut in ſe non habere exiſtentiam, ſed tantùm in Verbo; niſi quia ſupponunt exiſtentiam per ſe, & ſubſiſtentiam eſſe idem. ℞. Exiſtentiam per ſe, cùm latè ſumitur, confundi cum ſubſiſtentiâ. Neque verò diſputarunt Sancti Patres de diſtinctione exiſtentiæ per quam natura fieret formaliter exiſtens; cùm

ſola

ſola quæſtio adversùs Neſtorianos eſſet de ſubſiſtentia.

Inſt. 1. Subſiſtentia & exiſtentia propriè dicta habent eaſdem proprietates & eoſdem effectus formales. ℞. Hujus inſtantiæ falſitas patet ex doctrina iſtius aſſertionis. Nec rectè adverſarii ſupponunt exiſtentiam propriè dictam eſſe ultimum naturæ ſubſtantialis terminum, cùm illud potiùs competat ſoli ſubſiſtentiæ.

Inſt. 2. non poſſet explicari quomodo B. Virgo eſt Mater Dei, niſi quia cauſalitas illius terminata eſt ad Chriſti Domini exiſtentiam, quam proinde oportuit eſſe eandem cum Divina ſubſiſtentia. ℞. Ideo B. Virgo eſt Mater Dei, quia per ſuam cauſalitatem formaliter attigit ultimam diſpoſitionem ad animam rationalem unde conſtitueretur illa humanitas, quæ loco propriæ ſubſiſtentiæ accepit Divinam, quâ ratione B. Virgo terminativè attigit Hominem-Deum, & facta eſt propriè Dei mater: neque enim generatio hujuſmodi terminatur niſi ad ſuppoſitum. Quare

Not. 1. Quemadmodum accipiendum illud ſit quod vulgò ajunt, non reperiri in Chriſto niſi *unum eſſe*, nimirum eſſe ſubſiſtentiæ. Item

Not. 2. Negandum eſſe illud quod ſupponunt Thomiſtæ de exiſtentia, tanquam de ultimo termino generationis; cùm illud potiùs ſit attribuendum ſubſiſtentiæ, quæ ſola verè & propriè eſt ultimus individuæ ſubſtantiæ terminus. Item

Not. 3. Non eſſe mirum quòd in hac quæſtione ſermo tam frequens ſit de myſteriis Fidei; quia non aliunde à nobis petuntur principia & argumenta quibus ſtatuatur hæc doctrina.

C A P. I V. *Objectiones contra ſuperiorem doctrinam de diſtinctione ſubſiſtentiæ.*

OBjic. 1. Habemus ſæpe ex SS. PP. ſuppoſitum hominis non eſſe quid diſtinctum ab homine. C. Quia Tò *homo* propriè loquendo dicit ipſum ſuppoſitum, ſeu naturam humanam ſubſiſtentem.

Inſt. 1. Hæc affertur ex Boëtio communis *perſonæ* definitio: *Eſt rationalis naturæ individua ſubſtantia.* Sic autem manifeſtè inſinuat perſonam aliud nihil eſſe, quàm ipſam ſubſtantiam individuam, ſiquidem hujus tantùm meminit. ℟. Boëtium non loqui niſi de *perſonâ*; cujus diſcrimen ut ab alia ſpecie ſuppoſiti afferat, dicit eſſe rationalis, ſeu intellectualis naturæ individuam ſubſtantiam: cùm tamen non neget perſonam in ratione perſonæ conſtitui per modum aliquem realiter ſuperadditum.

Inſt. 2. Ex D. Th. non diſtinguitur in Angelo: ergo à pari nec in homine, aut in aliis ſubſtantiis; quia non eſt potior ratio unius quàm alterius. ℟. Hanc eſſe valdè probabilem D. Thomæ interpretationem, nempe quòd totum phyſicum vocet ſuppoſitum; at ſupponit totum ejuſmodi eſſe quid realiter diſtinctum à ſuis partibus ſive diſtributivè, ſive, ut ajunt Thomiſtæ, collectivè ſumptis: quod in ſubſtantiis immaterialibus nequit contingere. Non inde tamen ſequitur ſubſiſtentiam, quæ eſt ratio conſtitutiva ſuppoſiti propriè & formaliter ſumpti, eſſe indiſtinctam ab Angelo.

Objic. 2. ſuppoſitum nihil eſt aliud quàm natura individua per ſe ſubſiſtens. Atqui hoc ipſo quòd natura ipſa individua habeat negationem unionis cum alio ſuſtentante, id eſt, quòd non

non exiſtat in alio ut ſuppoſito ſui terminativo; hoc ipſo, inquam, neceſſe eſt ut ſit per ſe ſubſiſtens; quia in ea hypotheſi non ſubſiſtit per aliud, cùm tamen verè ſubſiſtat. Vnde colligere eſt rationem ſuppoſiti nihil addere ſupra individuam ſubſtantiam, niſi negationem unionis cum alio. Conf. Sic poſſe naturam exiſtere extra alienum ſuppoſitum, ſublato etiam omni ſubſiſtentiæ modo ſuperaddito: quia nihil implicat ſubſtantiam aliquam individuam conſervari à Deo ſine illo ſubſiſtentiæ modo; ſiquidem eſt tantùm conſequens ad ſubſtantiam ſingularem, à quâ vulgò ajunt emanare; item, quia eſt tantùm accidens, cùm ſit extra rei eſſentiam; at poteſt conſervari omne ſubjectum ſine accidente illi realiter ſuperaddito: ergo fruſtra eſt ille modus ſubſiſtentiæ. ℞. Non eſſe accidens, quanvis ſit extra rei eſſentiam, ſed modum aliquem ſubſtantialem naturæ ſubſtantialiter perfectivum. ℞. 2. Non eſſe certum an emanet à ſubſtantia ſingulari, an potiùs, ut alii probabiliùs putant; in eâ comproducatur ab agente ipſius ſubſtantiæ ſingularis productivo. Sed eâ de re quicquid ſit, ℞. 3. Non eſſe etiam certum an ſubſtantia ſingularis poſſit eſſe abſque omni ſubſiſtentia, quòd ille ſubſiſtentiæ modus non videatur eſſe ſine neceſſitate. Sed tranſeat quoque iſtud. ℞. 4. In allatâ hypotheſi, ſubſtantia ſingularis non eſſet ſubſiſtens, ſeu non haberet rationem ſuppoſiti, ac proinde nec foret connaturaliter operativa, ſed tantùm ex ſpeciali concurſu Divino, quia non haberet perfectionem omnem ſibi debitam, &c.

Inſt. 1. Cum una aqua *v. g.* unitur alteri aquæ, ex eo præcisè deſinit eſſe tale ſuppoſitum,

tum, ſine ulla detractione modi alicujus ſubſtantialis; fitque ex duabus novum ſuppoſitum, ſine additione novæ ſubſiſtentiæ: ergo à pari ex eo præcisè quòd *v. g.* humanitas Chriſti Domini uniatur Divino ſuppoſito, deſinet eſſe ſuppoſitum. ℞. *Nego parit.* Nam duæ aquæ ſic continuatæ retinendo propriam ſibi partialem ſubſiſtentiam, fiunt unum totale ſuppoſitum continuum; nec una aqua ſubſiſtit per ſubſiſtentiam alterius, quomodo humanitas ſubſiſtit per ſubſiſtentiam Verbi Divini.

Inſt. 2 Non poſſet aſſignari effectus formalis illius ſubſiſtentiæ in ſubſtantia ſingulari: ergo nulla eſt. ℞. 1. Sæpe id contingere, ut quamvis certi ſimus de exiſtentia modi, aut formæ alicujus, non conſtet tamen de illius effectu formali. Quanquam illi quæſtioni ex doctrinâ capitis ſuperioris abundè ſatisfieri poteſt.

Inſt. 3. Si ſubſiſtentia eſt aliqua perfectio poſitiva in homine, ipſique connaturalis, humanitas in Chriſto Domino privaretur perfectione aliqua ſibi connaturali; nec Verbum Divinum per incarnationem aſſumpſiſſet humanitatem perfectam, cùm tamen vulgò doceant SS. PP. aſſumpſiſſe *quicquid plantavit in Adamo*, id eſt. perfectiones omnes eas quæ reperiuntur in homine. ℞. Diſtinguendum eſſe diligenter hoc loco inter perfectiones *perſonales*, tum inter *naturales*, id eſt, quæ pertinent ad naturam. De naturalibus accipiendi ſunt Sancti Patres, non de perſonalibus, qualis eſt ſubſiſtentia; etſi autem ſacroſancta humanitas in Chriſto propriâ deſtituatur, longè perfectiori modo ſuppletur ejus defectus per Divini Verbi ſubſiſtentiam.

CAP. V. *De Accidente.*

A*Ccidens* & accidentale illud plerumque dicitur, quod in re eſt extra illius eſſentiam, quamvis in ſe ſit ſubſtantia. Hic autem agimus de eo genere entis quod opponitur ſubſtantiæ; ut ſicut illa eſt ens per ſe & in ſe exiſtens; ita accidens è contrà, ſit ens quòd de ſe non exiſtat niſi inhærendo ſubſtantiæ: cujuſmodi eſt frigus in aqua, aut calor in ea productus cum deſtructione illius frigoris: quomodo etiam Fides docet ſpecies Euchariſticas eſſe accidentia panis & vini, ab ipſis realiter ſeparata.

Dico autem I. Accidens ſic vulgò definiri. Eſt ens quod de ſe non exiſtit niſi in alio tanquam in ſubjecto inhæſionis, non ut pars; ut calor, frigus, albedo, &c. Quare primò, differt à ſubſtantiâ per ſuam ejuſmodi *inalietatem*, ut vocant. Item, differt à formâ ſubſtantiali, quæ recipitur quidem in materiâ primâ tanquam in ſubjecto, ſed eſt pars totius per ſe & ſubſtantialis.

Notandumque eſt, non eſſe quidem de eſſentiâ accidentis ut actu ſubjecto inhæreat; nam de facto accidentia Euchariſtica exiſtunt ſupernaturaliter extra omne ſubjectum: quamvis de ſe, ſeu & ex naturâ ſuâ exigant inhærere ſubjecto. Quare ſtatuendum eſt exigentiam inhærendi, vel ſi lubet, aptitudinalem inhærentiam eſſe duntaxat de illius eſſentia.

Notabis verò 2. Per modum eſſendi aliquem realiter diſtinctum habere omne accidens, ut determinetur ad inhærendum tali, aut tali ſubjecto; quem eſſendi modum vulgò appellant alii *actualem inhærentiam*: quanquam modus

dus ille non eſt actualis inhærentia niſi *cauſaliter*, non autem formaliter, cùm forma accidentalis per ſuam immediatè entitatem ſubjecto uniatur; quemadmodum per proportionem dicitur de unione formæ ſubſtantialis *in Phyſica Tract.* 1. *Diſp.* 4. *c.* 2.

Dico II. Definitur quoque accidens, *entis ens*, id eſt, *ſubſtantiæ* ens: quia non eſt ens niſi per ordinem ad ſubſtantiam, aut propter ſubſtantiam cui inhæreat, vel tanquam virtus ad agendum, vel alium in finem. Quare accidens dependet eſſentialiter à ſubſtantiâ, non ſolùm tanquam à ſubjecto cui inhæreat, & ſine quo non poſſet naturaliter ſaltem exiſtere; ſed etiam tanquam à causâ finali; quatenus videlicet nullum foret accidens, eſſetque impoſſibile, ſi eſſet impoſſibilis ſubſtantia. Sicque accidens participat tantùm rationem entis per poſterius ad ſubſtantiam. Quam ob cauſam juxta Ariſt. 3. Metaph. c. 2. Eſt ens deterius, quàm ſubſtantia, id eſt, minùs perfectum in ratione entis; neque eſt æquè ens, ut ſæpè loquitur D. Thomas. At

Dico III. Accidens aliud eſt quod appellant *phyſicum*, aliud autem *metaphyſicum*. Phyſicum eſt illud quod habet propriam entitatem, ſeu realitatem diſtinctam à realitate ſui ſubjecti; ideóque vocari ſolet & accidens *entitativum*; cujuſmodi eſt calor, frigus, &c. quæ dicuntur accidentia phyſica, quia ſolent eſſe proprietates corporis Phyſici, & ſunt Phyſicæ conſiderationis: alia autem maximè pertinent ad Metaphyſicam, quæ non habent propriam entitatem, ſeu diſtinctam à realitate ſubjecti, ut poſtea dicetur de relatione; ſolentque potiùs dici *formalitates*, quàm *formæ* accidentales.

Nota-

Notabis autem accidens entitativum aliud eſſe proprium ſubſtantiæ materialis, per quod habet extenſionem diviſibilem in partes,& occupativam loci, cum trinâ dimenſione in longum, latum, & profundum : cujuſmodi accidens vocatur *Quantitas*. Aliud verò eſt accidens quod ſequitur ad formam ſubſtantialem, cujuſmodi etiam duntaxat reperitur in ſubſtantiis immaterialibus, & dicitur *Qualitas* : quæ *qualitas* vel materialis eſt, ut calor, frigus, lux, color, &c. vel eſt immaterialis, quæ afficit ſubſtantias immateriales,ut facultas ſeu potentia intellectualis, ſcientia, cæteræque innumerabiles aliæ,quarum genera nonnulla deſcribemus in categoria Qualitatis. Item præterea

Not. 2. Accidens aliud eſſe naturale, quod rerum naturalium eſt proprium, poteſtque à cauſis naturalibus ex naturæ communi ordine produci. Aliud autem vocatur *ſupernaturale*, quod eſt ſupra exigentiam naturæ, & à ſolo Deo, tanquam à cauſa principali produci poteſt. Vt qualitas gratiæ ſanctificantis,& habitus virtutum ſive Theologicarum, ſive moralium, quas aut præſupponit,aut annexas habet. Item,

Not. 3. Dicitur quoque & naturale accidens, quod ſubjecto convenit per principia ipſius ſubjecti intrinſeca, vel eſſentialia, vel ſaltem individuantia ; ut calor in igne, lux in ſole. Dicitur etiam *radicatum* in ſubjecto quod ab ipſo emanet, conſerveturque, unde & naturaliter ſeparari ab illo non poteſt. Contrà autem alia ſunt accidentia, quæ hoc pacto non ſunt naturalia ſuo ſubjecto, ſive illius perfectiva ſint, ut lux in aëre ; ſive illius corruptiva, ut calor in ligno, aquâ, &c. Ac tandem

Not. 4. Omne accidens habere ſemper connatura-

naturalem exigentiam determinati alicujus ſubjecti; quamvis ab illo ſubjecto naturaliter non exigatur. Sic enim *v. g.* ipſa viſio beatifica & lumen gloriæ de ſe poſtulant eſſe non in alio ſubjecto, quàm in intellectu, &c.

DISPVTATIO VII.

ENTIS ANALOGIA AD SVBSTANTIAM ET ACCIDENS, &c.

CAP. I. *Quæ præſupponi debent de unitate entis abſtracti.*

ENs ſumi poteſt duobus modis. Primò, adæquatè pro eo omni quod opponitur nihilo. Quo ſenſu apud Ariſt. *ens* ſignificat immediatè multa, aitque *ens ſtatim eſſe ſubſtantiam, quantitatem*, &c. Secundò verò ſumitur inadæquatè pro ente ut ſic, quatenus abſtrahit à quolibet ente in particulari, quocumque modo dicatur ab eo abſtrahere: eſtque illud quod concipimus audito nomine *entis*, & quod eſt prædicabile de aliis. Item, ens illud ut ſic vocari ſolet impropriè *conceptus objectivus entis*, quatenus eſt objectum illius conceptus formalis & propriè dicti, per quem intellectus ſibi repræſentat *ens ut ſic*, ſeu rationem communem in quâ conveniunt omnia entia. Quæritur autem quomodo *ens ut ſic*, ſeu conceptus ille objectivus entis abſtrahat ab inferioribus, & quam habeat unitatem. At,

Dico I. Conceptus ille objectivus *entis* eſt aliqua diſtincta ratio abſtracta ab omnibus ipſius

ipſius inferioribus. *Prob.* Poteſt enim quis cognoſcere clarè & diſtinctè lumen *v. g.* eſſe *ens*, ſeu habere id in quo conveniunt ea omnia quæ ſunt *ens*, illudque certò demonſtrare; neſciens tamen utrum ſit vel ſubſtantia, vel accidens; nec proinde ſubſtantiæ, aut accidentis conceptum ullum habens. Ergo ens ut ſic eſt diſtincta aliqua ratio præciſa ab inferioribus. Item, ratio illa entis ut ſic pauciora dicit, quàm ſubſtantia & accidens, aut Deus & creatura; ergo ab illis abſtrahit, & conſequenter de ſe neque eſt ſubſtantia, aut accidens: nec Deus aut creatura: quomodo per proportionem animal ut ſic abſtrahens ab homine & equo, de ſe neque eſt homo, neque equus, &c. Quanquam,

Notabis cum Suare in Metaph. Diſput. 2. poſſe unum ab inferioribus abſtrahi duobus modis. Primò, perfectè & adæquatè; quia ſcilicet abſtrahit ſecundùm aliquem gradum præciſum à differentiis, quas, ut ajunt, perfectè relinquat, quomodo animal abſtrahit à rationali & irrationali, quæ ſunt extra illius eſſentiam, nec poteſt alterum formaliter prædicari de altero: quamobrem etiam abſtractio illa dicitur mutua.

At ſecundò, unum ab inferioribus poteſt abſtrahi imperfectè & inadæquatè, ſi non ſit aliquis ejuſmodi gradus præſcindens à differentiis. Et verò ut ſæpè docet D. Thomas, cùm differentiæ *entis ut ſic* non ſint extra eſſentiam ipſius entis, quia non ſunt nihil; *ens ut ſic* abſtrahens à ſubſtantiâ & accidente, non abſtrahit ſecundùm aliquem gradum ab eorum differentiis præciſum, unde illas relinquat. Imò, ut poſtea dicam, ſubſtantia ſe totâ eſt ens, & accidens

accidens pariter ſe toto eſt ens, ſeu ſimpliciſſima ratio entis, non habens in ſe genus & differentiam, aut graduum diverſorum objectivam præciſionem, qualem expoſui *Diſp.* 2. *c.*1. Quare ſubſtantia & accidens ſe totis perfectè & ſimpliciter opponuntur, dicunturque primò diverſa, cùm aliunde tamen imperfectè ſaltem, & ſecundùm quid ſe totis etiam conveniant in eo quòd ſint *ens*, ſeu quòd opponantur nihilo. Atque his ſuppoſitis,

Dico II. Ens ab inferioribus non abſtrahit perfectè, ſeu adæquatè, id eſt, ſecundùm aliquem eſſentiæ gradum præciſum à differentiis quas relinquat, ſiquidem propter tranſcendentiam ſuam includitur, ſeu imbibitur formaliter in eo omni quod reale eſt. Quare

Dico III. Ab inferioribus non abſtrahit niſi imperfectè & inadæquatè, ſeu ſecundùm quid, quatenus ex noſtro imperfecto cognoſcendi modo, rationes proprias ſubſtantiæ & accidentis, Dei & creaturæ non penetramus; ideóque nobis tantùm repræſentamus rationem entis ut ſic, in quâ ſaltem ſecundùm quid & imperfectè conveniunt. Quanquam nihilominus,

Dico IV. *Ens ut ſic* eſſe perfectè unum & ſimplex, nec ſignificare multa. Prob. Quia in eo conceptu nulla apparet diverſitas. Conf. 1. Quia *ens ut ſic* illud ſolùm ſignificat quod de ipſius inferioribus prædicatur, ut cùm dicitur, *Petrus eſt ens.* Atqui illud eſt quid unum; neque enim ſic prædicantur multa, nempe ſubſtantia, accidens, aut quicquid eſt ens: alioqui propoſitio eſſet falſa. Ergo, &c. Et verò tam prædicatur in eo caſu quid unum, quàm ubi de homine & equo prædicatur animal. Nec dicas, tunc tantùm *ens* ſumi pro Petro, quando

quando prædicatur de Petro, nam eſſet propoſitio identica: idemque à pari dicerem de animali. Confir. 2. *Ens ut ſic* eſt aliquid ſecundùm rationem prius & ſuperius ad ſubſtantiam & accidens, aliáque inferiora entis. Nam priùs attribuitur *v.g.* Petro eſſe ens, quàm eſſe ſubſtantiam, aut animal, &c. Item illud vulgò dicitur prius & ſuperius, à quo non valet ſubſiſtendi, ſeu exiſtendi conſequentia; valet autem è contra ab alio ad illud: quomodo ſe habet *ens ut ſic* reſpectu ſubſtantiæ & accidentis, &c. Rectè enim inferes, *illud eſt ſubſtantia: ergo eſt ens*: non autem è contrà. Atqui prius omne & ſuperius ejuſmodi ſemper eſt aliqua ratio abſtracta & ſimpliciter una; ergo, &c. Confir. 3. *Ens ut ſic* definitur, non quidem ſtrictè ſumptâ definitione per genus & differentiam, qua ens non habet genus ſupra ſe, ſed ſaltem eo modo quo definiri poteſt, nempe per oppoſitionem ad nihilum: atqui quod definitur, eſt unum; nam una definitio eſt rei duntaxat unius: ergo, &c. Item eſt objectum ſcientiæ Metaphyſicæ, inquit Ariſt. iſtudque à nobis initio probatum eſt. Item, poteſt eſſe medius terminus in ſyllogiſmo: ergo eſt quid unum; ut patet.

Notabis verò, eo ſenſu *ens ut ſic* dici perfectè unum, quòd in eo conceptu objectivo nulla ſit diverſitas, aut multiplicitas: quanquam illa ratio non eſt perfectè una, quatenus non eſt fundata in perfectâ convenientiâ inferiorum, quod ſolùm iis competit quæ abſtrahunt ſecundùm aliquem eſſentiæ gradum objectivè præciſum à ſuâ differentiâ, unde & mutuam ſui formalem excluſionem dicant.

CAP.

CAP. II. *Entis analogia.*

DIco I. *Ens ut ſic* abſtractum à ſuis inferioribus non habet unitatem univocam, vel ſi lubet, non eſt ad ſua inferiora univocum: eamque ob cauſam Ariſt. 3. *Metaph. t.* 10. *aliiſque in locis*, docet *ens* non poſſe fieri genus. Prob. Quia univoca ſunt ea quorum eadem eſt ratio; ac proinde eodem modo, ſeu æquali cum perfectione participantur ab inferioribus; ut habetur in Logica. *Diſput.* 2. *ubi copiosè de Vnivocis, & de Æquivocis, cap.* 4. *tum* 5. *Quæ doctrina hîc à nobis ſupponitur.* Atqui *ens ut ſic* non reperitur eodem modo in ſuis inferioribus: nam ipſæ *entis* differentiæ non ſunt eodem modo ens; cùm inter eas infinita propemodum diverſitas, atque inæqualitas reperiatur: ergo *ens ut ſic* ab inferioribus eodem modo non participatur. Certè in eo omnes conveniunt, ut fateantur *animal v. g.* eſſe univocum reſpectivè ad hominem, equum, leonem, &c. Ergo, ut *ens* foret univocum, deberet eodem modo ſe habere ad inferiora: at iſtud verum non eſt. Nam primò, *animal ut ſic* perfectè abſtrahit à differentiis, quæ & mutuam ab eo præciſionem habent. Item, æquali cum perfectione reperitur in ſuis inferioribus; neque unum animal dicitur alio perfectius, niſi ratione differentiæ ſpecificæ. Hæc autem *enti ut ſic* non conveniunt. Nam primò, quamvis *ens* abſtrahat à differentiis, poſſetque ſine illis concipi; differentiæ tamen ab eo non abſtrahunt, nec poſſunt ſine illo concipi, cum ſint eſſentialiter ens. Item, *ens* æquali cum perfectione in iis non includitur: nam ſubſtantia, quatenus ſubſtantia perfectiori modo

ri modo eſt ens, quàm accidens ſecundùm rationem accidentis ut ſic. Item, Deus in ratione entis infinitè perfectior eſt quàm creatura quatenus ipſa eſt ens, nam creatura in ratione entis eſt eſſentialiter dependens & finita; ſiquidem in ratione entis eſt à Deo, non autem à ſe. Item, ſi ens eſſet univocum *v.g.* ad Deum & creaturas, illud eſſet genus ad Deum & creaturas; ergo Deus eſſet ſub genere, intelligereturque in Deo compoſitio aliqua ex genere & differentiâ. Atqui falſum eſt iſtud conſequens, ut ſequenti Diſput. oſtendam, ubi de categoria ſubſtantiæ. Ac denique tandem, ſi *ens* eſſet univocum, contraheretur inſtar generis, ad inferiora per differentias propriè dictas; puta, ad ſubſtantiam per *perſeitatem*; ad accidens per *inalietatem*. Atqui iſtæ non poſſunt eſſe *entis* propriè dictæ differentiæ; quia non deberent eſſe *ens*, ſeu in ſuo conceptu formali & eſſentiali includere *ens*; quo pacto *rationale*, & *irrationale* non includunt *animal*. At

Dico II. *Ens ut ſic* non eſt purè æquivocum ad ſua inferiora; puta, ad Deum & creaturas; aut ad ſubſtantiam & accidens. *Prob.* Quia inter purè æquivoca nulla eſt connexio, unde alia inferantur ex aliis, aut cognoſcantur ex aliis, habeantque ordinem ad illa. At cognoſcimus Deum ex creaturis, habentque creaturæ ordinem ad Deum. Item cognoſcimus ſubſtantiam per accidentia, quæ de ſe etiam non exiſtunt, niſi cum ordine ad ſubſtantiam; ut ſuperiori Diſput. oſtendimus.

Dico igitur III. Ens eſſe analogum ad ſua inferiora. Sic Ariſt. ubi 4. Metaph. c. 2. & 7. aliiſque in locis, ſcribit eſſe æquivocum ab uno, vel ad unum, quod eſt eſſe analogum. Quo

pacto, ut inquit, *ſanitas* dicitur ſecundùm analogiam attributionis de ſanitate animalis, medicinæ, aëris, urinæ, &c. Prob. Quia non eſt purè æquivocum, aut univocum; ſupereſt ergo ut ſit analogum. Conf. Quia in ente ut ſic eſt ratio partim eadem, nempe ſecundùm intellectum, propter illud convenientiæ genus quod habent ejus inferiora interſe; ſimul verò ſecundùm rem dicitur partim diverſa, cùm hoc pacto ſimpliciter diſconveniant; ut Deus & creatura: ſubſtantia & accidens; ubi ſaltem ſecundùm proprias quaſi differentias accipiuntur.

Conf. 1. De Deo & creaturis: quia in iis non reperitur *τὸ eſſe* niſi *ab uno*, *ad unum*, quæ eſt analogia attributionis, juxta Ariſt. Nam ratio entis ut ſic in Deo eſt per eſſentiam, in creaturis autem per participationem, & per dependentiam eſſentialem à Deo, tum in ordine ad Deum, cùm de ſe non ſint niſi ad Dei gloriam. Item in creaturis reperitur quidem intrinſecè ratio entis, ſiquidem intrinſecè non ſunt nihil: At non eſt in Deo & creaturis, niſi proportionaliter ſimilis; quæ eſt Analogia proportionis, in eo poſita, ut quemadmodum Deus per ſuum eſſe infinitum opponitur nihilo; ita & creatura per ſuum eſſe finitum; habentque ea in re imperfectum ſaltem aliquod genus convenientiæ.

Confir. 2. De ſubſtantia & accidente. Nam, ut ſuperiori Diſput. cap. ultimo ajebam, accidens non eſt æquè ens ac ſubſtantia, nec habent in ente ſimilitudinem, niſi proportionalem. Item, *ens* non dicitur de accidente niſi per ordinem, ſeu per *attributionem* ad ſubſtantiam, à quâ tam variis modis dependet; ut habetur loco jam citato.

No-

Notandumque eſt conſequenter, quomodo defectu ſaltem ſufficientis præciſionis, proprietates entis, aut ratio individui non poſſit eſſe univoca ad omnia individua. De proprietatibus entis par ratio eſt ac de ipſo ente, quia cum ipſo reciprocantur. De individuo ut ſic res etiam manifeſta eſt: quia individuum ut ſic abſtrahens ab individuis in particulari, in iis nihil relinquit, quomodo *v. g.* animal abſtrahens ab inferioribus, in iis relinquit differentias ſpecificas. Individuum autem abſtrahens ab individuis, relinquere ſaltem deberet differentias individuales: atqui eas non relinquit; ſiquidem hæc ipſa eſt ratio quæ abſtrahit; vel certè fieret proceſſus in infinitum; nam differentiæ hujuſmodi ratio poſſet perinde abſtrahi; eodemque modo foret contrahibilis per differentias alias individuales; quod admitti non poteſt.

CAP. III. *Objectiones contra unitatem entis abſtracti.*

OBjic. 1. Entis conceptus objectivus eſt id quod ſignificatur iſto nomine *ens*. Atqui ſignificatum iſtud non eſt quid unum, ſed multa. *Prob. min. Ens* eſt quid analogum, ac proinde ſpecies aliqua *æquivoci.* Ergo ſignificat immediatè multa; nam illud eſt proprium æquivoci, ut ſub eodem nomine multa ſignificet. *Diſt.* Purè æquivoci. *C.* Æquivoci à conſilio, ſeu analogi. *N.*

Inſt. 1. Ex Ariſt. *In Cat. c.* 1. Æquivoca rationem ſubſtantiæ nomini accommodatam habent diverſam: ergo multiplicatam; quia diverſitas non eſt niſi inter multa. *Diſt. Ant.* Habent diverſam ſecundùm rem. *C.* Secundùm ratio-

rationem, & ut abſtrahit ab inferioribus. N. Iſtudque eſt proprium duntaxat Analogorum: nam purè æquivoca, ut dixi, tam ſecundùm rationem, quàm ſecundùm rem dicunt multa.

Inſt. 2. *Ens ut ſic* ſignificat ſubſtantiam & accidens, illudque omne quod eſt ens: ergo ſignificat multa: ergo ut ſic non eſt quid unum. *N. Ant*. Significat enim ſolummodo aliquam rationem abſtractam communem ſubſtantiæ & accidenti, aliiſque entibus.

Inſt. 3. Significat illud quod eſt à parte rei: atqui illud eſt ſubſtantia & accidens, &c. ergo ſignificat ſubſtantiam & accidens, &c. *Diſt. Ma*. Significat illud quod eſt à parte rei eo modo quo eſt à parte rei, & contractum. N. Vt eſt abſtractum, & in intellectu. *C.*

Inſt. 4. Ens ut ſic vel eſt ſubſtantia, vel accidens, vel utrumque ſimul, & alia omnia quæ ſunt ens: atqui non eſt ſubſtantia potiùs quàm accidens: ergo eſt utrumque ſimul: ergo eſt multa. ℞. Ens ut ſic neque eſſe ſubſtantiam, neque accidens, aut aliud quidquam determinatum & contractum; ſed potiùs eſt ratio aliqua communis ab iis abſtracta. Sicque ut abſtrahit *v. g.* à Deo & creaturis, neque eſt Deus, neque creaturæ, quanvis ſecundùm rem ſit aut Deus aut creatura; quod per proportionem dicendum eſt de aliis entis inferioribus.

Inſt. 5. Quæ habent diverſos conceptus formales, ut ſubſtantia & accidens, non poſſunt concipi ſub unâ & eâdem ratione. *Diſt*. Quatenùs diverſitatem habent. *C*. Quatenùs conveniunt ſub aliquâ ratione unâ. N.

Inſt. 6. Quæ ſunt primò diverſa, ſeu quæ ſeſe totis opponuntur, nihil habent in quo conveniant:

veniant, atqui ſubſtantia & accidens, Deus & creatura ſe totis opponuntur: alioquin haberent ſupra ſe aliquod genus: ergo nihil habent in quo conveniant. *Diſt*. Perfectè. *C.* ſaltem imperfectè. *N.*

Obiic. 2. Subſtantia *v. g.* eſt ſimpliciter atque indiviſibiliter *ens*, nec habet in ſe gradus, aut formalitates ab invicem præſcindentes, quæ ſeorſim & ab invicem poſſint diſtingui per intellectum: ergo non poteſt fieri abſtractio alicujus entis à ſubſtantia: nam hoc modo abſtraheretur ſubſtantia à ſeipſa; ſicque idem cognoſceretur ſine ſeipſo; ſiquidem abſtrahere, eſt perfectionem in re aliqua repræſentare ſibi ſeparatim ab aliâ. Hoc autem in noſtro caſu tam implicat, quàm aliquid eſſe ſine ſeipſo. ℞. Quanvis ſubſtantia & accidens ut ſic non habeant in ſe gradus præſcindentes ab invicem, poteſt nihilominus imperfectè & inadæquatè conſiderari, & ab iis abſtrahi una ratio in quâ conveniant. Neque ad diſtinctionem ejuſmodi opus eſt ſemper diſtinctione formali aliqua ex parte objecti; ut quando entitas ab ente, & humanitas ab homine abſtrahit.

Inſt. 1. Nihil poteſt eſſe commune Deo & creaturis, ergo nihil habent in quo etiam imperfectè conveniant; unde & poſſit ab iis abſtrahi aliqua ratio communis. *Diſt. Ant.* Nihil eſt ipſis commune perfectè & univocè. *C.* Analogicè. *N.*

Inſt. 2. Nihil eſt in Deo, niſi eſſentialiter ſingulare. *C.* Ergo nihil poteſt habere commune. *Diſt. Conſ.* Commune multis inferioribus. *C.* Commune, id eſt, conveniens cum aliis. *N.*

CAP. IV. *Objectiones pro univocatione entis.*

OBjcies 1. Ens ut ſic eſt quid unum. *C.* Ergo eſt univocum. *N. Conſ.* Quia, ut dixi, non reperitur in inferioribus æquali cum perfectione.

Inſt. 1. Proprietates entis eodem modo ubique reperiuntur: ergo univocè: ergo & ipſum *ens*; quia eodem modo *ens* eſt in ſuis inferioribus, quo ipſius proprietates: ſic autem probatur eas reperiri ubique eodem modo; quia unitas & veritas non ſuſcipiunt magis & minùs. ℞. Vnitatem ſecundùm poſitivum quod dicit, eſſe perfectiorem in ente perfectiori; quo pacto & ens perfectius dicitur eſſe perfectius verum; non quidem intenſivè, ſed extenſivè, ut habetur *Diſput.* 1. *hujus Tract. c.* 2.

Inſt. 2. Quòd ens participetur per priùs & poſteriùs à Deo & à creaturis; aut à ſubſtantiâ & accidente, ex eo non debet deſtrui illius univocatio; non enim impedit quominùs ratio *numeri* ad omnem numerum; aut ratio *Qualitatis* ad potentiam, ejuſque habitũm ſit univoca. ℞. Haberi ſolutionem hujus difficultatis in Logica *Diſput.* 2. *cap.* 4.

Inſt. 3. Qui gradus eſſentiæ eſt indiviſibilis, reperitur eodem modo in inferioribus; quia indiviſibile non recipit magis & minùs. *C.* Atqui ens eſt gradus indiviſibilis: quò enim gradu ſunt ſuperiores, eò minùs ſunt diviſibiles in alios gradus: quomodo animal quidem eſt diviſibile in gradum *viventis*, *corporis*, & *ſubſtantiæ*; at qui gradus eſt omnium ſupremus, ille eſt indiviſibilis. *Concedo totum.* Atqui ens eſt gradus omnium ſupremus. *Nego*: Quia non eſt aliquis gradus ab aliis præſcindens; quin potiùs

tiùs

tiùs propter ſuam tranſcendentiam, dicit illud totum quod res eſt.

Ob. 2. *Ens* eſt univerſale, quia eſt unum aptum eſſe in multis. Ergo eſt univocum; quia omne univerſale eſt univocum. ℞. *Ens* defectu univocationis non eſſe propriè univerſale. Quia propriè univerſale debet dici de multis *univocè*.

Inſt. 1. Perfectè abſtrahit à differentiis ſubſtantiæ & accidentis: ergo nihil impedit quominùs ſit univocum, & propriè univerſale reſpectu ſubſtantiæ & accidentis. *Prob. Ant.* Quia abſtrahit ut completum ab incompletis; nam differentiæ non ſunt niſi quid incompletum. ℞. Nego in doctrina Ariſtotelis *ens* abſtrahere ut quid completum. Nam ens completum ex Ariſt. hoc loco ſumitur pro eo quod eſt vel individuum, vel ſpecies, vel genus, excludendo ſolùm differentias, ut ſequenti diſputatione exponam. Quare, cùm ex eodem Ariſt. ens non ſit genus, aut ſpecies, aut individuum, non eſt conſequenter eo ſenſu ens completum. Nec dicas, non eſt incompletum; quia non eſt differentia. *C.* Ergo eſt completum. *N. Conſ.* Neutrum enim eſt in ſenſu Ariſtotelis; nec ſermo eſt de completo, aut incompleto, niſi reſpectu eorum quæ ſunt vel directè, vel indirectè in categoria, ut poſtea videbimus.

Inſt. 2. *Ens ut ſic* contrahitur per perſeitatem, & inalietatem, tanquam per differentias propriè dictas: ergo eſt genus. ℞. Subſtantiam ſe ipſâ totâ contrahere ens, nec in eâ *perſeitatem* eſſe propriè differentiam; quia ens & *perſeitas* non ſunt gradus aliqui mutuò præciſi; ſiquidem illa *perſeitas* eſt formaliter ens.

 Ergo

Ergo *perſeitas* in ſubſtantiâ ſe habet tanquam forma totius, perindè ac humanitas in homine. Idem per proportionem dicendum eſt de *inalietate* accidentis.

Inſt. 3. Perfectè abſtrahit à ſubſtantia & ab accidente: item à Deo, & à creaturis: ergo eſt genus. *Prob. Ant.* Quia perfectè conſideratur ſine illis inferioribus. *Diſt.* Perfectè, id eſt, diſtinctè. *Tranſ.* Perfectè, id eſt, adæquatè ſeu tanquam aliquis gradus ab eorum differentiis præciſus. *N.*

Inſt. 4. Abſtrahit perfectè & adæquatè *v. g.* à rationali & irrationali: ergo abſtrahit perfectè à differentiis. *Prob. Ant.* Quia rectè concludi poteſt rationale, aut irrationale non eſſe formaliter ens, hoc pacto: *Animal eſt ens: atqui animal non eſt formaliter rationale: ergo aliquid formaliter rationale non eſt ens.* Neganda eſt conſequentia; quia in tertiâ figurâ nihil concluditur ex minori negativâ; vel ſi tranſponantur propoſitiones; concludendum erit, *ergo aliquod ens non eſt formaliter rationale.*

Item, ſi dixeris, *ſubſtantia eſt ens: atqui ſubſtantia ut ſic abſtrahit perfectè à differentiis:* quod conceſſimus: *ergo ens abſtrahit perfectè à differentiis.* Neganda eſt etiam conſequentia: quia in tertiâ figurâ concluſio debet eſſe particularis, puta, *ergo aliquod ens abſtrahit perfectè à differentiis*; nempe aliquod ens categoricum completum, ut ſubſtantia creata completa, &c.

Inſt. 5. Etſi non abſtrahat perfectè, aut adæquatè à ſuis differentiis; hoc non debet impedire ipſius univocationem. *Prob.* Sic enim *ſubſtantia* quæ generica eſt, aut *qualitas*, aut *relatio*, perinde non abſtrahunt à ſuis differentiis; quia differentiæ *ſubſtantiæ*, ſunt ſubſtantiæ.

Item differentiæ *qualitatis* ſunt qualitates, &c. ℞. Iam ſupra illi difficultati ſatisfactum eſt. *Diſput.* 5. *cap.* 7. *aſſert.* 3. *ad* 3. *Inſt.*

Inſt. 6. Differentia ut ſic eſt univoca ad omnes differentias ſive genericas, ſive ſpecificas, ſive numericas; & tamen non abſtrahit à differentiis per quas conſtituuntur in eſſe talis differentiæ, nempe vel genericæ, vel ſpecificæ, vel numericæ: ab iis, inquam, non abſtrahit, quia perinde ſunt differentiæ, &c. Ergo quòd aliquid non abſtrahat à differentiis, non deſinit eſſe univocum. ℞. Si differentia ſumitur primò intentionaliter, id eſt pro eâ re quæ denominatur differentia, quale eſt *v.g. rationale ut ſic*, reſpondeo, inquam, differentiam ita ſumptam, puta, rationalitatem, perfectè abſtrahere ab illâ aut illâ hæcceitate rationalitatis. Si autem ſumitur ſecundò intentionaliter, abſtrahit quoque à variis differentialitatibus, quæ ut ſic non ſunt differentiæ, ſed potiùs modi contrahentes differentiam ut ſic; ad eſſe tali modo differentiam, quæ jam aliàs diximus *Diſput.* 5. *mox citatâ.*

Obji. 3. Ea lex eſt Analogorum, ut ſecundaria analogata definiantur per primum & præcipuum analogatum; ut quando *v. g. ſanum* dicitur de animali, de medicinâ, de ſudore, de urinâ, &c. propriè quidem & formaliter dicitur de primo analogato, nempe de animali, in quo duntaxat eſt formalis ratio ſanitatis, & formaliter dicitur ſanum. At medicinæ non tribuitur, niſi quatenus cauſat ſanitatem animalis; ſicque eſt ſana cauſaliter: ſudori autem tribuitur quatenus eſt ſignum ſanitatis: &c. Item, res analoga ſic dicitur ſolùm per eſſentiam & intrinſecè de primo analoga-

to; de aliis verò ſecundùm extrinſecam tantùm denominationem ab illo petitam, &c. Atque hæc non competunt ſubſtantiæ & accidentibus; ergo accidentia non ſe habent ad ſubſtantiam tanquam ſecundaria quædam analogata ad primum; ergo nec *ens* eſt ad illa analogum. *Prob. min.* Quia ſæpe definiuntur accidentia, nullâ factâ mentione ſubſtantiæ; ut cum ajunt, *albedo eſt diſgregativa viſus*. Ita Quantitatem conſiderant Mathematici, abſtragendo ab omni ejus ſubjecto. ℟. 1. Leges illas analogorum ſervari tantùm in iis quæ ſolam habent analogiam attributionis, ut in allato exemplo *ſani*. Non autem in iis quæ ſimul habent analogiam proportionis; maximè verò ubi ratio analoga continetur in analogatis non tantùm accidentaliter, ſed eſſentialiter: quomodo *ens ut ſic* prædicatur eſſentialiter de ſuis inferioribus; ut jam notavi in Logca. *Diſput. & cap. jam citatis.* ℟. 2. Albedinem à Phyſicis; aut Quantitatem à Mathematicis in eo caſu conſiderari tantùm inadæquatè, prout facit ad eorum inſtitutum. Quanquam ℟. 3. Tunc etiam ſubjectum accidentium conſiderari ſaltem implicitè, etſi ab eo fiat abſtractio, quatenus ſumitur explicitè.

DISPVTATIO VIII.

DE ENTE CATEGORICO.

C A P. I. *Quid ſit ens categoricum.*

VT rerum omnium notitiam aliquam in communi traderet Ariſtoteles, ens in certos quoſdam ordines digeſſit, quos nomine

nomine Græco appellavit, *Categorias*: quæ vox in uſu quidem forenſi accuſationem ſignificat, ſed ab Ariſtotele tranſlata eſt ad Philoſophiam, ut ſumeretur pro ordine, ſeu ſerie generum, ſpecierum atque individuorum, quæ ſub aliquo genere ſupremo collocantur: ipſæque categoriæ à latinis nuncupantur prædicamenta, quòd in iis, quæ ſuperiora ſunt, de inferioribus prædicentur.

Dico autem I. Ex Ariſt. numerantur decem categoriæ. *Prob.* Quia quicquid eſt, vel eſt ſubſtantia, vel in ſubſtantiâ, illam afficiens accidentaliter, ſeu denominationem aliquam accidentalem illi tribuens. Primam igitur categoriam conſtituit ſubſtantia, eſtque aliarum veluti baſis ac fundamentum. At reliqua ſunt novem genera accidentium, aut accidentalium denominationum, quæ illi attribui ſolent. Ac primò quidem ex accidentibus eſt *Quantitas*, quæ ſubſtantiæ convenit ratione materiæ, unde reddatur extenſa cum partibus extra partes, in quas etiam ſit diviſibilis; nec reperitur niſi in rebus corporeis. 2. Eſt *Qualitas* quæ in rebus corporeis conſequitur ſolùm ad formam ſubſtantialem, reperiturque in ſubſtantiis immaterialibus; & denominat *qualem*; ut ſcientia ſcientem, &c. Item præterea 3. Subſtantia aliqua, puta Petrus, denominari poteſt ad aliud relatus per *Relationem*, *v. g.* pater Ioannis per *paternitatem*; vel filius per *filiationem*, &c. Item 4. Eſt in loco per *Vbi*. 5. In tempore per *Quando*. 6. Cum tali partium diſpoſitione in loco, nempe, vel ſedens, vel jacens, &c. qui eſt *ſitus*. Item. 7. Denominatur veſtitus, armatus, coronatus, &c. per *habere* ſeu *habitum*. 8. Denominatur agens actu per *actionem*. Item &

patiens ſeu formam aliquam in ſe recipiens per *paſſionem*; ut quando res dicitur calefieri, illuminari, &c. At

Not. 1. Accidentia illa categorica ſeu prædicamentalia debere ſaltem inter ſe ratione diſtingui, tanquam diverſas aliquas formalitates; alioquin non conſtituerent diverſa genera: ſed non eſt neceſſe ut ſint diverſæ entitates reales, ſeu accidentia realiter diſtincta. Siquidem in communiori doctrina *quantitas* & *qualitas* duntaxat ſunt accidentia realia cum propriâ realitate, & realiter diſtincta; alia autem non ſunt niſi aut formalitates quædam, aut etiam denominationes tantùm extrinſecæ, cujuſmodi ajunt eſſe *habitum*, unde quis denominetur veſtitus à veſte circumpoſitâ. Quomodo etiam ab aliis numerantur tantùm inter denominationes extrinſecas, ortas videlicet ab aliquo extrinſeco: *v.g. eſſe in loco, eſſe in tempore, &c.*

Not. 2. Non eſſe hîc quòd diſputetur de numero Categoriarum. Potuerunt enim plures aut pauciores recenſeri. Sed hunc numerum ſervare voluit Ariſt. quòd judicaret ſufficere ad inſtitutum, aut Logicum, aut Metaphyſicum. Item

Not. 3. Illa vocari ab Ariſt. ſuprema genera, & non ſubalternatim poſita, quia non conveniunt in ratione aliquâ univocâ, nec conſtituuntur ſub ente tanquam ſub genere propriè dicto, ut ex ſuperiori diſputatione liquet. Neque verò etiam accidens ut ſic eſt aliquod genus ad novem genera accidentium: ſaltem in doctrina Ariſtotelis, quia, ut inquit, non participant rationem illam ſuam, niſi per ordinem ad aliud, nempe ad ſubſtantiam; perinde per proportionem ac omne ſalubre ad ſanitatem, ac proinde non conveniunt inter ſe niſi analogicè. Porrò

Dico

Dico II. Certas conditiones exigit Ariſt. ut quid reponatur in Categ. ſeu Prædicamento. Primò debet eſſe ens reale. 2. Debet eſſe genus, aut contineri ſub genere propriè dicto ; id eſt, quod habeat rationem univocè communem. 3. Finitum, quia ut poſtea dicam, Deus non eſt in Categoriâ.

4. Debet eſſe quid unum per ſe, cujuſmodi eſt vel ſimplex, ut Angelus : vel compoſitum ex potentiâ & actu ejuſdem generis, ut homo conſtans ex corpore & anima. Vnde juxta inſtitutum Ariſtotelis excluduntur entia per accidens, ut album : item & aggregata per accidens, cujuſmodi ſunt artefacta, cumulus lapidum, exercitus, &c.

5. Vbi aliquod ens phyſicum reponitur in Prædicamento, debet illud eſſe completum : puta, homo, equus, &c. Alioquin materia & forma, item partes integrantes, ut caput, pedes, &c. locum in ſerie prædicamentali non habent per ſe & directè ex inſtituto Ariſtotelico. *Prob. ratione.* Quia ſatis eſt quòd ſint in categoria ratione totius quod conſtituunt. Item, Quia *v. g.* ſub animali non rectè ponerentur illæ partes hominis, aut equi, ſiquidem de ipſis prædicari *animal* non poſſet.

Notabis tamen, quòd etſi genus inter metaphyſica ſit quoddam ens incompletum, utpote concurrens tanquam pars cum differentia ad conſtituendam ſpeciem ; habet tamen ſedem in categoria ; quia eſt aptum prædicari de inferioribus tum generibus, tum ſpeciebus atque individuis ſecundùm eandem lineam rectam diſpoſitis. Hoc autem differentiæ non convenit ; quæ neque in inferioribus differentiis continetur formaliter, nec proinde apta eſt de

illis prædicari; neque de aliis prædicatur, niſi ſecundùm aliam lineam ad latus poſitam.

Sexta conditio entis categorici ſeu prædicamentalis eſt, ut ſit aliquo modo concretum. Sicque ex inſtituto Ariſtotelis, in categoriâ ſolet admitti homo, non autem humanitas, aliaque id genus ſubſtantiarum concreta. Alioquin de humanitate *v. g.* non rectè prædicaretur *animal*: non enim rectè dicitur *humanitas eſt animal*. Item, ſic admittuntur ſolùm concreta phyſica accidentium, ut calor, albedo, color, &c. non autem quæ dicuntur abſtracta metaphyſica, ſeu ſecundò abſtracta: ut albedineitas, &c. Ratio eſt, quia res non ponuntur in categoria, niſi eo modo quo ſunt naturaliter prædicabiles, aut ſubjicibiles. Atqui non rectè diceretur Petrus eſt animalitas, albedineitas, &c.

Objicies. Quidni accidentia ponantur omnino in concreto, ut album, calidum, &c. Nam debent poni eo in ſtatu in quo poſſint prædicari de ſubſtantiâ, ergo ſic debent eſſe concreta phyſica. *Diſt.* Sic debent eſſe concreta pro Prædicamentis Logicis, quod etiam obſervavit Ariſtoteles. *Tr.* Verùm alio modo res ſe habet pro prædicamentis metaphyſicis, in quibus conſiderantur tantùm illa accidentia quæ poſſunt attribui ſubſtantiæ; non autem modus ſub quo prædicari de illa poſſint.

CAP. II. *Categoria Subſtantiæ.*

Categoria ſubſtantiæ eſt ſeries generum, ſpecierum atque individuorum quæ ſub eodem ſupremo genere ſubſtantiæ diſponuntur. Atque iſta quidem individua *primas ſubſtantias* vocabat Ariſt. de quibus tanquam de ſub-

ſubjectis, id eſt, inferioribus, ſeu infra poſitis dicantur *ſecundæ*, ſeu *univerſales* ſubſtantiæ. Quò refertur commune illud, ex modo loquendi Ariſtotelico; *multa dicuntur de ſubjecto, quæ non ſunt in ſubjecto*. Nempe *animal, vivens, corpus, &c.* quæ ſunt ſubſtantiæ, ac proinde *non ſunt in ſubjecto* inhæſionis; dicuntur, ſeu prædicantur de Petro, tanquam de inferiori ſibi ſubjecto, id eſt, infra poſito, in quo continentur.

Dico autem I. Categoria ſubſtantiæ completam omnem, ſaltem creatam complectitur. Sic enim ſub eodem genere ſupremo ſubſtantiæ eſt *corpus, vivens, animal, homo, equus, Petrus, Bucephalus, &c.* Nec corpus cœleſte, quamvis incorruptibile, excluditur ab illo prædicamento: cùm enim dixit Ariſtoteles *corruptibile* & *incorruptibile* differre genere, intelligendus eſt de genere ſubalterno: non autem de ſupremo, ſub quo perfectè conveniunt. Item

Dico II. Angeli, quos ſupponimus eſſe ſubſtantias immateriales, continentur in eadem categoria ſubſtantiæ. Prob. Quia genus illud ſupremum ſubſtantiæ abſtrahit perfectè à corporeâ & incorporeâ; à corruptibili & incorruptibili; à ſimplici & compoſitâ; habetque tantùm ex differentiis quòd dicatur vel corporea, vel incorporea; nam quantùm eſt de ſe, ubique ſervat rationem eandem entis per ſe ſubſiſtentis, & quòd ſit ſubjectum accidentium.

Objic. Quæ non conſtant ex materiâ, illa non habent genus: quia, ut vulgò ajunt; *Genus* petitur à materiâ, ut differentia à formâ. ℞. Ex communi doctrinâ quæ noſtra eſt, *cap. de Genere*, Genus peti potiùs à totâ rei eſſentiâ inadæquatè ſumptâ, quatenus in ſe continet gra-

dum

dum eſſentiæ communem multis ſpecie differentibus, ab alio, nempe à differentiâ quaſi determinabilem, & contrahibilem ad ſpeciem. Cujuſmodi eſt in Angelo *gradus ſubſtantiæ*, qui per *incorporeitatem* contrahitur ad angelum; cùm de ſe ſubſtantia ut ſic neque ſit corporea, neque incorporea.

Dico III. Subſtantia increata, id eſt, Deus non continetur in categoriâ. *Prob.* Quia rem contineri in categoriâ, eſt illam conſtitui ſub genere aliquo ſupremo ab ipsâ & aliis ſpeciebus participabili. Atqui Deus non poteſt eſſe ſub genere. Ita D. Thomas 1. p.q. 3. a. 5. *Prob. ratione.* Quia quod continetur ſub genere, illud continet in ſe genus & differentiam, habetque compoſitionem ex genere & differentiâ. Hoc autem reperiri in Deo non poteſt; primò enim repugnaret iſtud perfectiſſimæ Dei ſimplicitati, quæ rationem omnem compoſitionis excludit, 2. Non poteſt eſſe aliquis ſubſtantiæ gradus qui ſit univocus ad Deum & creaturas: ergo nec genericus. *Prob. Ant.* Quia ſi quis foret gradus ſubſtantiæ à Deo abſtrahens, ille de ſe & per ſe, non autem, ut ajunt, per aliquam differentiam eſſet infinitus, quia de ſe & per ſe eſſet eſſentialiter independens. Ergo non poſſet cum eo convenire univocè gradus ſubſtantiæ creatæ, qui de ſe & per ſe eſt eſſentialiter dependens & finitus. 3. Genus & differentia ſe habent inſtar cujuſdam actus & potentiæ, vel ſi lubet, inſtar cujuſdam perfectibilis & perfectivi: hoc autem reperiri in Deo non poteſt. Sic enim Deus non foret actus puriſſimus, id eſt, ſine omni potentialitate, ſeu perfectibilitate, ut paſſim ſcribit idem S. Doctor. Item, ſic diceretur Deus componi ex finitis, & finitæ perfe-

perfectionis; cùm enim genus & differentia ſeſe invicem non includant formaliter, ſequeretur nec genus, nec differentiam includere formaliter omnem perfectionem poſſibilem; ergo non eſſent formaliter infinitæ perfectionis; nec conſequenter Deus ſic conſtans ex finitis, eſſet infinitæ perfectionis.

Objic. Ex D. Auguſtino: quædam prædicamenta, ut ſubſtantiam & relationem, dici propriè de Deo, non autem abuſivè. Ergo ſic Deus eſſet in prædicamento. ℞. Eo tantùm ſenſu dici propriè, quòd non dicantur metaphoricè. Deus enim dicitur propriè ſubſtantia, quatenus eſt ens per ſe ſubſiſtens, quanquam meliùs diceretur ſuperſubſtantia, inquit D. Auguſtinus, quia eſt ſupra ordinem ſubſtantiæ omnis creatæ: unde nec poteſt eſſe ſubjectum receptivum accidentium.

Inſt. 1. Illi ſubſtantiæ univocationi obſtare non poteſt infinitudo; quia ſi daretur quantitas infinita, illa nihilominus foret ſub eodem genere cum quantitate finitâ. ℞. Foret ſimul & non foret; nam foret quidem, quia eſſet ejuſdem naturæ cum finitâ; ſimul autem non foret, quia eſt chimærica; & conſequenter non ejuſdem naturæ cum finitâ, ut docetur in Phyſicâ, *ubi de infinito.*

Inſt. 2. Reperiuntur perfectiones in creaturis ſimiles cum Divinis, ut ſapientia, ſanctitas, &c. Ergo habent rationem univocè communem. ℞. Eſſe tantùm ſimiles imperfectè, ſeu per aliquam proportionem; nam quæ ſunt tantùm accidentia in creaturis, ſunt in Deo ipſa Dei ſubſtantia & eſſentia.

Inſt. 3. Actus cognitionis per quam Deus cognoſcit Petrum eſſe hominem, eſt ejuſdem ſpeciei

ſpeciei cum meo; quia actus ſpecificantur ab objectis: ergo nihil repugnat eſſe aliquid univocè commune Deo & creaturis. *Diſt. Ant.* Illi actus ſunt objectivè ſimiles. *Tr.* Secundùm ſe. *N.* Quia actus cognitionis Divinæ eſt ipſa Dei eſſentia, ut aliàs explicabitur.

Dico IV. Chriſtus qui ſimul eſt Deus & homo, ſi ſumitur ratione ſuppoſiti, procul dubio eſt ſupra omnem categoriam, ex doctrinâ modò allatâ. Si autem ſumitur tantùm ſecundùm naturam humanam, nihil impedit quominùs dicatur ſuſtantia prædicamentalis. Et verò, ut notat D. Thomas. 3. p. q. 2. a. 3. Res non ponuntur in categoriâ ratione perſonalitatis, ſed tantùm ratione naturæ, in quâ eſt compoſitio ex genere & differentiâ.

CAP. III. *Categoria quantitatis.*

QVantitas ſumitur variis modis: nam primò, alia eſt quam vocant *quantitatem virtutis* ſeu *perfectionis*, unde res aliqua dicitur vel parum, vel multùm perfecta, aut rem aliam ſuperare in perfectione. Sic Deus & Angelus dicuntur eſſe majoris perfectionis in naturâ, quàm homo. Hucque refertur commune illud dictum; *quod eſt primum in unoquoque genere, illud eſt menſura cæterorum:* quia quâ proportione res aliqua accedit ad perfectiſſimum, dicitur eſſe perfectior: menſurare autem, aut menſurari proprium eſt quantitatis. At 2. Propriè ſumitur quantitas aut pro extenſione partium extra partes rei corporeæ: aut pro multitudine partium, quæ aliquod unum in partes diviſibile conſtituunt. Quare ut omittam dicere de quantitate virtuali:

Not. 1. Quantitatem aliam eſſe continuam, cujus

cujus nimirum partes inter ſe copulantur ſimul; ut quantitas hujus chartæ, hujus ligni,&c. alia autem eſt quantitas diſcreta;cujus partes actualem inter ſe habent diſtinctionem. Qualis eſt numerus, aut multitudo hominum, rerum-ve aliarum.

Item, Quantitas continua ſubdividitur in permanentem, & ſucceſſivam. Permanens eſt cujus partes ſimul copulatæ ſimul exiſtunt: ut partes hujus ligni,aut hujus chartæ. Succeſſiva eſt cujus partes ſimul non exiſtunt, ſed tantùm in fluxu quodam, & aliæ poſt alias. Vt partes motus, aut partes temporis: neque enim diei, aut horæ pars prima ſimul eſt cum ſecunda; & ſic de aliis.

Quantitas diſcreta dividitur quoque in ſucceſſivam, & permanentem. Succeſſiva eſt cujus partes ſimul non ſunt, ut in oratione, cujus verba alia poſt alia enunciantur. Permanens eſt cujus partes ſimul coexiſtunt: ut in numero & multitudine, puta in exercitu. Iam verò

Dico I. Quantitas continua permanens eadem eſt ac quantitas molis, & propria eſt rei corporeæ, per quam videlicet habet partes extra partes,cum earum diviſibilitate;cujus etiam beneficio coextenſionem habet ad locum,quam extenſionem ſequitur impenetrabilitas, menſurabilitas, & cætera id genus,de quibus in Phyſicâ. At

Not. I. Hujus quantitatis tres iſtas numerari ſpecies. Nempe lineam, ſuperficiem,& corpus.

Linea eſt extenſio in longum, abſtrahendo à latitudine & profunditate.

Superficies eſt extenſio in longum ſimul & in latum, abſtrahendo à profunditate.

Corpus hoc loco ſumitur, non pro ſubſtantia corpo-

corporea, ut in Phyſica, ſed pro extenſione in longum, latum ſimul & in profundum; quâ ratione trinam illam dimenſionem ſimul complectitur. Quartam ſpeciem addebat Ariſt. nempe *locum*. Sed minùs accuratè rem pertractans. Nam ex Ariſt. locus ille aliud nihil eſt quàm ſuperficies concava corporis ambientis; quæ ſuperficies ut ſic non differt à ſecunda ſpecie quantitatis.

Objic. Si linea aut ſuperficies eſſent diverſæ ſpecies quantitatis, non deberent conſtituere corpus tanquam ſpeciem à ſe diverſam; quia una ſpecies completa non ingreditur aliam tanquam pars illius. ℞. Linea ſuperficiem, tum utraque hæc corpus conſtituunt materialiter tantùm & præſuppoſitivè, quomodo per proportionem numerus minor includitur in majori, non autem formaliter. Quia linea *v. g.* formaliter ſumpta, eſt extenſio in longum abſtrahens ab extenſione in latum & profundum, quam formaliter includit corpus.

Dico II. Quantitatis continuæ ſucceſſivæ duæ ſunt illæ ſpecies *motus* & *tempus*, habentque veram & propriè dictam rationem quantitatis; nam habent partes extra partes, poſſuntque dividi in partes præteritas, præſentes & futuras. Iam verò ut agam de quantitate diſcretâ, & maximè de Numero.

Dico III. Numerus eſt collectio plurium unitatum ſimul. Sed

Not. 1. Numerum ut ſic tribus modis ſumi. Primò enim eſt *numerus*, ut vocant *materialis*, ſeu rebus conjunctus, qui conſequenter idem eſt cum ipſis rebus. Qua ratione dicuntur eſſe centum, aut mille homines in concione. 2. Eſt *numerus numeratus*; ut quando ex multis homini-

minibus unus dicitur primus, alius ſecundus, tertius, & ſic deinceps. Tertiò denique eſt *numerus abſtractus*; is nempe qui abſtrahit ab omni materiâ; ut cum dicitur numerus ternarius, centenarius.

Dico autem I V. Numerum duplici hoc modo poſteriori ſumptum, non eſſe à parte rei ſine opere intellectus. Nam primò, à parte rei non eſt aliquid binarium, aut centenarium, niſi vel hominum, vel rerum aliarum ejuſmodi. 2. Res una non dicitur prima, alia autem ſecunda, tertia, &c. niſi ab intellectu ordinante: quam ob cauſam ajebat Ariſt. 4. Phyſic. ſublato intellectu tolli numerum. At

Dico V. Numerum cum ipſis rebus conjunctum, eſſe à parte rei independenter ab intellectu. Prob. Quia decem homines, tot ſunt formaliter & à parte rei, nemine etiam cogitante; nec plures, aut pauciores. Conf. 1. Quia multitudo rerum, ſeu res in eſſe tot, vel tot, non magis dependent ab intellectu, quàm ut ſint tantæ, vel tantæ magnitudinis: ſed lignum *v. g.* eſt bipedale, aut alicujus determinatæ magnitudinis, nemine etiam cogitante: quod à pari dicendum eſt de numero. Conf. 2. Quod eſt ſenſibile, illud eſt reale; atqui numerus ille eſt ſenſibilis; nam lupus diſcernit canem unum à pluribus; ſiquidem, viſo cane uno non fugit, fugit verò ſi videat plures: ergo ille numerus eſt realis.

Objic. Sequeretur à parte rei rerum omnium unicum exiſtere numerum. C. Quanquam poſſunt nihilominus dici rerum diverſarum numeri diverſi: ut numerus elementorum, numerus hominum, &c.

Inſt. In numero hominum *v. g.* duodenario, poſſent

poſſent reperiri numeri infiniti actu à parte rei exiſtentes : nam in eo ſunt duo ſenarii, duo binarii, duo ternarii, ex quibus reſurgerent compoſiti alii numeri in infinitum. ℞. Comparationem illam non eſſe niſi per operationem intellectus. Quare ex Ariſt. 5. *Metaph. c.* 11. ſex homines citra operationem intellectus, *non ſunt bis tres, ſed tantùm ſemel ſex.*

Notabis verò, numeros ſpecificari ab ultimâ ſuâ unitate : quamobrem ſi cui numero vel additur, vel detrahitur aliqua unitas, mutatur ille ſecundùm ſpeciem. Ita binarius numerus differt ſpecie à ternario; & ſic de aliis.

Dico autem VI. Etſi illæ omnes veræ ſint, ac propriè dictæ quantitates, cùm verè ac propriè ipſis competat diviſibilitas in partes; non tamen conveniunt univocè ſub eodem genere quantitatis; ſoláque permanens continua, ex communiori ſententiâ, conſtituit Prædicamentum *Quantitatis*. Nam ex genere ſuo quantitas permanens continua, ſeu *quantitas molis* eſt accidens entitativum quod ſubjecto ſuo realiter diſtincto tribuit extenſionem per partes extra partes, cum impenetrabilitate, ſaltem aptitudinali, ut oſtendetur in Phyſicâ, &c. Quæ motui, tempori, aut numero non conveniunt ex genere ſuo; cùm neque ſint accidentia entitativa, nec ſubſtantiæ partibus genus ullum extenſionis intrinſecæ tribuant. Quare cum quantitate molis conveniunt tantùm analogicè, quòd habeant cum illa ſimilitudinem aliquam proportionalem. Nam ut quantitas molis eſt diviſibilis in partes, ita & motus: tum tempus, ac numerus ſuo in genere partes quoque habent in quas dividi poſſunt.

CAP.

CAP. IV. *Categoria Qualitatis.*

QValitatem definiebat Ariſt. *id quo res aliquæ denominantur quales.* Nam ad quæſtionem qualis ſit *v.g.* Petrus, dicitur eſſe calidus à calore, frigidus à frigore; doctus à doctrinâ, juſtus à juſtitiâ, &c. ſunt enim ex qualitatibus aliæ ſpirituales, cujuſmodi ſolùm reperiuntur in ſubſtantiis immaterialibus, ut intellectus, ſcientia, gratia ſanctificationis, &c. Aliæ autem materiales rerum corporearum propriæ; ſequunturque ad formam ſubſtantialem, uti quantitas ad materiam; cujuſmodi eſt calor & ſiccitas in igne; frigus & humiditas in aquâ. Quæ dicuntur etiam qualitates naturales; cùm aliæ præterea ſint ſupernaturales, ut gratia ſanctificans, lumen gloriæ, &c.

Notandum verò eſt, ex illâ definitione Ariſtotelis non multùm conſtare nobis de naturâ Qualitatis; neque hactenus Philoſophis ſatis fuit exploratum ipſius proprium genus. Quamobrem utcunque ſic deſcribi ſolet; *eſt accidens creatæ ſubſtantiæ, quo vel in eſſendo, vel in agendo compleatur.* Quod enumerandis, & contemplandis ejus variis ſpeciebus exponi ſolet.

Dico autem I. Ex Ariſt. Quatuor illa ſunt genera ſubalterna, ſeu ſpecies Qualitatis; nimirum potentia, habitus, patibilis qualitas, & figura. Nam qualitas, inquiunt, vel perficit ſubſtantiam, ut facultas quædam ad agendum neceſſaria; quæ dicitur *potentia*: vel ſecundò advenit illi potentiæ, ut illam facilitet ad operandum, diciturque *habitus.* Vel 3. eſt *patibilis qualitas*, à quâ ſcilicet externi ſenſus patiuntur, id eſt, à quâ ſpeciem aliquam ſeu motionem ſibi impreſſam accipiunt, unde ad eliciendas opera-

operationes ſenſitivas determinentur : ita lux, aut color movet viſum ad videndum; ita ſapor guſtum afficit; ſonus auditum, &c. Ac denique eſt *figura* ſubſtantiam corpoream ſecundùm ejus quantitatem afficiens, certam illius extremis partibus diſpoſitionem tribuendo. Quæ quidem ut ſigillatim proſequar,

Dico II. Potentia eſt qualitas ſubſtantiæ ad operandum ſuperaddita. Quomodo, & quâ neceſſitate id fiat, explicatur in Phyſica Vniverſali; ubi de virtute activâ cauſarum naturalium.

Notabis autem, nullam eſſe creatam ſubſtantiam quæ ſuas ejuſmodi potentias ſibi proprias non habeat. Sic elementa non modò potentias habent ad agendum extra ſe, ut ignis calorem; ſed etiam & potentias motrices, ut levitatem, aut gravitatem. Ne quid dicam de virtutibus eorum corporum quæ vocantur mixta, ſeu compoſita ex elementis, quales recenſui in Phyſica univerſali, *Prima parte, Tract. 2. Diſp. 5. cap.* 4.

Animæ vegetativæ facultates, ſeu potentiæ ſunt nutritiva, augmentativa, generativa, quibus ſubordinantur attractiva, expulſiva, concoctrix, aliæque ferè innumerabiles adminiſtræ. Quæ ſimul eſt anima ſenſitiva habet præterea facultates ſenſitivas, id eſt, ſenſus tum internos, puta imaginatricem; tum externos, nempe ſenſum videndi, audiendi, guſtandi, odorandi, & tangendi. Huc adde appetitum ſenſitivum, cum potentia loco-motiva.

Quæ demum eſt ſimul anima rationalis habet & intellectum cum appetitu rationali, quem vulgò liberam voluntatem appellant.

Huc autem ſpectant & earum facultatum actus,

actus, quia ipſi ſunt qualitates quædam: huc ſpectant & ſpecies intentionales quibus potentia cognoſcitiva determinatur ad talem, vel talem cognitionis actum eliciendum. Item, huc etiam ſpectant virtutes ſupernaturales potentiis rationalibus infuſæ divinitùs, quæ neceſſariæ ſunt ad productionem actus ſupernaturalis. Ac denique huc ſpectat & vis reſiſtendi; qualis *v.g.* foret durities in ferro, &c.

Dico III. Habitus hoc loco maximè ſumitur pro eo genere qualitatum quæ potentiis rationalibus, nempe intellectui, & voluntati adveniunt, ut eas juvent, facilitentque ad operandum. Cujuſmodi habitus jam enumeravimus *in Introductione ad Logicam & Moralem.c.2.* Huc referuntur habilitates quæ in aliis facultatibus, ut in appetitu ſenſitivo, dicuntur quoque acquiri.

Dico IV. Patibiles qualitates, quæ & ſenſibiles nuncupari ſolent, quia ſunt propria ſenſuum externorum objecta; dividuntur varia in genera, pro varietate illorum ſenſuum. Quare ex illis aliæ primò, dicuntur viſibiles, ut lux, & color. 2. Aliæ ſunt audibiles, ut ſonus. 3. Aliæ ſunt guſtabiles, ut ſapor. 4. Aliæ ſunt olfactiles, ut odor. 5. Denique aliæ ſunt tactiles, ut calor, frigus, ſiccitas & humiditas. Hucque alii revocant lævitatem & aſperitatem, quæ tactu quoque percipiuntur.

Dico V. Figura eſt qualitas certam extremi quanti partibus poſitionem tribuens; ut jam inſinuavi. Sed figuræ diverſa genera, & ſpecies enumerare non eſt hujus loci; cum ea in re præſtanda verſetur Mathematica *in Elementali Geometria.* Vbi ſingularum naturam & proprietates, etiam in ordine ad praxes mathemati-

cas expoſuimus. Quemadmodum verò figura non diſtinguatur realiter ab extenſione locali, oſtenditur in Phyſicâ. *Diſp. de Quantitate c.7.*

Dico VI. Singulæ ex illis Qualitatis ſpeciebus juxta Ariſt. ſunt bimembres, ac binonymes. Ita enim quam primo loco deſcripſimus, vocat *potentiam, & impotentiam,* prout magis, aut minùs perfecta eſt. Quomodo etiam eandem ob cauſam vocat ſecundam ſpeciem *habitum & diſpoſitionem.* Si enim *v.g.* ſcientia minùs perfecta fuerit, unde etiam, ut loquuntur, ſit facilè mobilis à ſuo ſubjecto, quia nondum ſatis firmiter illi inhæreat, vocabitur tantùm *diſpoſitio.* Ita ſi rubor, qui eſt patibilis qualitas, leviter ſolùm afficiat *v.g.* genas, ut quando ex verecundia tranſeunter in illis oritur, vocabitur *paſſio:* ſin firmiùs inhæreat, & in ſubjecto quaſi radicetur, appellabitur *patibilis qualitas.* Sic denique quarta ſpecies dicitur *forma,* aut *figura,* prout conſideratur vel in ſubjecto aliquo, ut ſi fuerit lignum circulare; vel more Mathematicorum, abſtrahendo ab omni ſubjecto: ut quando proprietates circuli ut ſic demonſtrant.

Notandumque eſt conſequenter, membra illa dividentia in ſingulis ejuſmodi ſpeciebus differre inter ſe tantùm accidentaliter; quia differunt tantùm ſecundùm magis & minùs; vel quatenus conſiderantur in ſubjecto, aut abſtrahendo ab omni ſubjecto. Quanquam

Objiciunt alii, Qualitates difficilè mobiles à ſuo ſubjecto, differre eſſentialiter ab iis quæ ſunt facilè mobiles. Ergo non eſt tantùm accidentalis diverſitas inter membra dividentia ſingularum ejuſmodi ſpecierum. Ita *ſcientia* quam ideo *habitum* vocant, eſt difficilè mobilis à ſubjecto ſuo, quia generatur per demonſtra-

tio-

tionem, unde conſequenter intellectus judicet immobiliter rem alio modo eſſe non poſſe: contrà autem *opinio*, quia generatur ſolùm ex diſcurſu probabili, facilè eſt mobilis à ſubjecto ſuo, quia facto probabiliori diſcurſu facilè deponi poteſt; atque idcirco habitum hunc opinionis appellant *diſpoſitionem*. Certumque eſt ſcientiam & opinionem inter ſe differre eſſentialiter: ergo, inquiunt, habitus & diſpoſitio differunt inter ſe eſſentialiter, non autem, quod ajebamus, tantùm accidentaliter. ℞. Hîc quæſtionem ſolùm eſſe de nomine. Vel certè ſi opinio locum habeat diſpoſitionis; ratio autem habitus tribuatur ſcientiæ: ſic oportebit diſtinguere. Quæ qualitates ex naturâ ſuâ ſunt difficilè mobiles à ſubjecto ſuo, differunt eſſentialiter ab iis quæ ſimiliter ex naturæ ſuæ conditione ſunt facilè mobiles; ut ſcientia, & opinio: *Concedo*. Quæ tantùm ita ſe habent ratione ſubjecti, cùm ſint qualitates ejuſdem naturæ, ut calor radicatus in ſubjecto, aut calor ſubjectum leviter afficiens: *Nego*.

De actione & paſſione, de loco, aliiſque id genus diſputatur in Phyſicâ. Quare hîc ſupereſt tantùm ut agamus de Relatione.

DISPVTATIO IX.
DE ENTE RELATIVO.

CAP. I. *Exiſtere in rerum naturâ Relationes.*

ACcidentium genus eſt duplex: alia enim ſubjecto inhærent, illique ſuum effectum formalem tribuunt ſine ordine ad aliud; ideoque vocantur *abſoluta*, quaſi ab alio

ſoluta. Sic albedo in lapide illum abſolutè album efficit; quâ ratione lux facit lucidum, calor calidum; quantitas quantum, &c. Verùm alterius generis eſt accidens, quod in ſubjecto non exiſtit, niſi ipſum ad aliud ordinando, ſeu referendo, quamobrem vocari ſolet *Relatio.* Ita *ſimilitudo* albedini inexiſtens, illam facit *alteri* ſimilem; paternitas in homine generante, facit illum eſſe alicujus patrem. Ita baculus per relationem æqualitatis, eſt alteri æqualis: ſocius per relationem ſocii, eſt alteri ſocius; nec poteſt eſſe ſocius abſolutè, id eſt, ſine, alio. Quare

Not. 1. In omni relatione ſupponi ſemper duo extrema realiter diſtincta; quorum alterum eſt *ſubjectum* relationis, ideoque dicitur *relatum*, ſeu *relativum*; quomodo per proportionem ſubjectum albedinis denominatur album ab albedine ipſi inexiſtente. Alterum verò extremum, eſt ejuſdem relationis *terminus*: ſic enim paternitas exiſtens in homine generante, terminatur ad hominem genitum; ſimilitudo in albedine *A*, terminatur ad albedinem *B*, &c. huc accedit *fundamentum* relationis, ſeu ratio illius fundandæ; quæ ſcilicet cauſa eſt, cur ſubjectum referatur ad aliud. Sic enim *v. g.* actio generativa in homine generante, cauſa eſt cur exurgat in eo relatio paternitatis; ſic ratio fundandæ ſimilitudinis in albedine *A*, eſt convenientia quam habet cum alia albedine; & ſic de aliis. At

Not. 2. Quòd idcirco non neceſſe eſt ut ſubjectum & fundamentum relationis ſint res diſtinctæ, etſi fundamentum dicatur cauſa relationis quæ in eo ſubjecto exiſtit. Vt enim ait Suarez *in Metaph.* ſubjectum ex naturali ſua condi-

conditione, habet plerunque ſufficientem rationem, ad quam conſequatur relatio: ut quantitas alteri æqualis; aut albedo alteri ſimilis.

Atque his quidem prænotatis; quæſtio eſt an de facto in rerum natura ſint admittendæ relationes reales, cùm aliqui velint eas formaliter non exiſtere in rebus, niſi per operationem intellectus comparativam unius extremi cum alio. Sed

Dico I. Eſſe omnino admittendas relationes in rebus, citra ullam mentis operationem. Ita vulgò Philoſophi cum Ariſtotele. *Prob.* Quia ſaltem habemus de Fide, exiſtere in Deo relationes reales, quibus conſtituuntur & diſtinguuntur perſonæ Divinæ. Ergo à pari per proportionem *v. g.* paternitas & filiatio quæ reperiuntur in creatis, debent eſſe reales. Nihil enim repugnat, nec ratio eſt cur perinde non dicantur reales. Conf. Quia duæ albedines nemine cogitante ſunt ſimiles; duo baculi bipedales ſunt æquales, &c. Suntque iſtæ denominationes omnino intrinſecæ, quòd *v. g.* homo generans dicatur pater; quomodo per proportionem in Divinis perſona prima non habet tantùm ab extrinſeco, quòd ſit pater.

Objic. Relatio aliud nihil eſt quàm ordinatio quædam unius ad aliud, aut eorum inter ſe comparatio; ejuſmodi comparatio, aut ordinatio non eſt formaliter niſi per intellectum. ℟. Nego relationem eſſe formaliter comparationem, cùm ſit tantùm illius fundamentum. Item, ℟. 2. Etſi ordo qui eſt diſpoſitio partium inter ſe, aut mediorum ad finem, non exiſtat independenter ab intellectu; non eſt tamen par ratio de ordine qui eſt habitudo unius ad aliud.

Dico II. Relatio conſtituit Categoriam ab aliis diverſam. Sic Ariſt. *Prob.* Quia modum habet afficiendæ ſubſtantiæ penitus diverſum ab accidentibus, aut formalitatibus aliis accidentalibus. Quænam autem ſint genera & ſpecies diverſæ ſub genere ſupremo relationis, intelligetur poſtea *cap.* 3. ubi de diviſione relationis.

CAP. II. *Natura relationis.*

VT omittam loqui de relationibus ſubſiſtentibus, quales ſunt Divinæ:

Dico I. Relatio eſt accidens cujus totum eſſe eſt ad aliud. Quæ definitio deſumitur ex Ariſtotele, eſtque communi Philoſophorum conſenſu recepta. Huncque habet ſenſum; nempe, quòd relatio nullum formalem effectum ſubjecto ſuo tribuat, quàm ut faciat illud ſe habere ad aliud. Quare ex communi quidem ratione accidentis, habet eſſe in ſubjecto; verùm in hoc differt ab aliis, quòd habeat tantùm ut ſit *Ad*; id eſt, quòd ſit ordo, ſeu habitudo ad aliud. In quo etiam differt ab iis accidentibus quæ ſunt propter aliud; cujuſmodi eſt *v.g.* habitus ſcientiæ: nam etſi ordinem habeat eſſentialem tum ad intellectum, tum ad objectum; non eſt tamen duntaxat ordo, ſeu habitudo; nec ſolam ejuſmodi denominationem ſubjecto ſuo tribuit, ut ſit ad aliud; quin potiùs eſt qualitas, per quam aliquis eſt formaliter ſciens, cum ordine ſeu relatione ad objectum ſcientificum; quia relationem habet tantùm ſibi adjunctam.

Notandumque eſt conſequenter 1. Relationem hanc in genere entium tenere locum omnium infimum, atque inter omnes formalita-

tes

tes accidentales eſſe minimam, imperfectiſſimamque. *Prob.* Quia cum nihil habeat in ſe abſoluti, maximè recedit à genere entis omnium perfectiſſimo, nempe à ſubſtantiâ, quæ maximè eſt ens abſolutum, per ſe, & in ſe, &c. Item

Not. 2. Relationem, cùm ſit habitudo ad aliud, ſupponere neceſſariò unum & aliud veluti conditiones eſſentiales. Quanquam

Dico II. Contra nonnullos Nominales, extrema illa relationis non eſſe formaliter ipſi eſſentialia; ita ut relatio ſecundùm intrinſecum dicatur aliud nihil eſſe formaliter, quàm fundamentum & terminus, ſeu quemadmodum loquuntur, *hoc & hoc.* Nam ex Ariſt. & ex communi Philoſophia, relatio non eſt *entia*, ſed potiùs unum quid, ſeu aliquod genus accidentis quod conſequatur ad fundamentum & terminum; juxta illud, *Poſito fundamento, & termino reſurgit relatio.* Imò, relatio aliud nihil eſt quàm ordo, ſeu habitudo ſubjecti ad terminum. Atqui fundamentum & terminus non ſunt habitudo ad aliud: aliud enim nihil ſunt quàm duo abſoluta, puta, Petrus & Paulus qui dicantur eſſe ſimiles in naturâ humanâ. Et verò duo abſoluta ſubſtantialia non ſunt formaliter aliquod accidens, cujuſmodi eſt relatio. Item *paternitas v. g.* eſt quid ad aliud. Atqui homo generans, & genitus non ſunt ad aliud quod poſſit dici terminus paternitatis illius: ergo homo generans, & genitus non ſunt formaliter illa relatio paternitatis. Conf. Quia in Divinis paternitas non eſt perſona generans & genita: ergo à pari per proportionem, nec in creatis. *Prob. Ant.* Quia paternitas eſt quid intrinſecè conſtitutivum primæ perſonæ, & realiter illius

diſtinctivum ab aliis; ut vulgò tradunt Theologi. Quod in ſententiâ adverſariorum explicari non poſſet. Item, poteſt dari relatio realis actualis, cujus terminus non ſit actu; *v. g.* relatio imaginis ad prototypum non ampliùs exiſtentem. Quo in caſu, aliquid non exiſtens eſſet principium actu formaliter conſtitutivum rei actu exiſtentis. Quod repugnat, &c.

Objic. Relatio non poteſt eſſe, aut concipi ſine extremis. *C.* Ergo extrema illa ſunt ipſi de eſſentiâ. *Diſt.* Sunt illi eſſentialia ſecundùm intrinſecum. *N.* Secundùm extrinſecum, quatenus ſunt conditiones illi eſſentiales, quas videlicet ex eſſentiâ ſupponit, habetque neceſſariam & eſſentialem cum iis connexionem. *C.*

Inſt. 1. Relatio eſt id quod concipitur, quando concipitur relatio: atqui concipiuntur fundamentum & terminus, quando concipitur relatio: ergo relatio eſt fundamentum & terminus. *Diſt. maj.* Relatio eſt illud ſecundùm intrinſecum. *N.* Eſt illud quod concipitur tam ſecundùm intrinſecum, quàm ſecundùm extrinſecum. *C.*

Inſt. 2. Sublato termino non intelligitur ampliùs relatio: ergo terminus eſt illi eſſentialis. *Diſt. Ant.* Non intelligitur relatio ſecundùm extrinſecum; aut defectu extrinſeci, *C.* Secundùm intrinſecum. *N.* Item, *Diſt. Conſ.* Terminus eſt illi eſſentialis ſecundùm extrinſecum, ſeu quaſi conditio quam relatio ex eſſentiâ ſuâ exigat. *C.* Eſſentialis ſecundùm intrinſecum, ſeu quaſi principium intrinſecè ipſius conſtitutivum. *N.*

Inſt. 3. Ingreditur definitionem relationis. *C.* Atqui quod ingreditur definitionem alicu-

jus rei, debet illi eſſe eſſentiale; quia definitio eſt oratio explicans rei eſſentiam. *Diſt. min,* Quod ingreditur definitionem rei abſolutæ, eſt illi eſſentiale. *C.* Relativæ, aut etiam connotativæ. *N.* Sic enim potentia definiri ſolet per objectum, nec tamen objectum eſt de eſſentiâ potentiæ.

Inſt. 4. Terminus eſt principium ſpecificativum relationis; quia talis dicitur eſſe relatio, quia eſt ad talem terminum: atqui principium ſpecificativum eſt rei eſſentiale. *Diſt. min.* Intrinſecè ſpecificativum, ut rationale in homine. *C.* Extrinſecè duntaxat ſpecificativum. *N.*

Inſt. 5. Nihil poteſt aliud aſſignari, quod intrinſecè conſtituat eſſentiam relationis. *N.* Nam intrinſecè habet ſuum genus & ſuam differentiam, per quam dicitur eſſe tale accidens; cùm tamen in eſſe talis, per hanc differentiam non conſtituatur, niſi ſuppoſito tali fundamento & termino.

Inſt. 6. Sequeretur extrema illa eſſe tantùm accidentalia, ſi non ſunt de illius eſſentiâ: quia quod eſt extra eſſentiam, non eſt eſſentiale: ergo eſt tantùm accidentale. ℞. Eſſe eſſentialia ſecundùm extrinſecum, & tanquam conditiones eſſentiales; non autem ſecundùm intrinſecum.

Dico III. Relatio in creatis eſt habitudo unius ad aliud à quo dependeat, vel dependere actu poſſit. Quod quidem ut explicem; ſuppono *dependere* propriè & formaliter aliud nihil ſignificare, quàm aliquid non poſſe habere eſſe, aut operari, aliam ve perfectionem ſine alio, à quo dicitur dependere. Ita vulgò dependentiam unius ab alio explicant; patetque inductione.

ne. Primò enim effectus ſic dependet à causâ cùm ab illa eſſe accipiat. Sic etiam cauſa creata dependet ab effectu, tanquam à causâ finali, quia non accipit à Deo virtutem agendi niſi propter effectum. Sic materia prima eſt propter formam, ac proinde ſublatâ formâ non exiſteret; quomodo viciſſim forma ſubſtantialis, ſaltem quæ materialis eſt, dependet à materiâ, quia proprias operationes habet dependentes à materiâ, nec conſequenter exiſtere, naturaliter ſaltem, non poteſt ſine materiâ; ut explicatur in Phyſicâ. Sic dependent accidentia à ſubſtantiâ, ſine quâ non forent; quemadmodum ſatis expoſui *Diſp. 6. cap. 5.* Ita potentiæ & habitus cum actibus dependent ab objectis; quibus ſublatis, tollerentur. Si enim ſcibile *v. g.* foret impoſſibile, foret conſequenter & ſcientia impoſſibilis; quamobrem ſcientia dependet à ſcibili, non autem ſcibile à ſcientia, aut objectum à potentia. Quia licet in intellectu creato nulla exiſtat ſcientia de aliquo ſcibili; puta, de quadraturâ circuli, non idcirco deſinit illa eſſe ſcibilis. Item, ſimilia quoque, ut duæ albedines ad ſe invicem correlatæ, aut duo ignes ſimiles, in eo dependentiam habent ab invicem, quòd talem, aut talem effectum habere nequeant, niſi junctis ſimul viribus per modum cauſæ totalis. Atque ita relatio omnis in creatis dependentiam involvit ortam ex indigentiâ.

Objic. Quidni ergo diceretur eſſe dependentia inter perſonas Divinas, cùm una accipiat eſſe, & virtutem operandi ab aliâ, cum relatione ad invicem, &c. ℞. Huic rei obſtare identitatem naturæ: nam una perſona non accipit ab aliâ naturam, aut perfectiones illius

naturæ

naturæ diſtinctas, ſed potiùs omnino eaſdem.

Inſt. Perſonæ productæ accipiunt eſſe relativum proprium diſtinctum: ergo nulla ſolutio. ℞. *Tr. Ant. N. Conſ.* Quia ratio productionis præcipuè penſanda eſt ex formali eſſe quod per ſe primò communicatur. Atqui quod per ſe primò per illas proceſſiones communicatur, non eſt *eſſe relativum* ut ſic, ſed *eſſe abſolutum* & eſſentiale. Sic enim procedit Deus de Deo: relatio verò ex naturâ rei hîc requiritur tantùm, ut proprietas neceſſaria ad conſtituendam perſonam diſtinctam. Ita loquitur Suarez *in Metaph. Diſp.* 12. *ſect.* 2.

Dico IV. Proprietates relationis, & relatorum ex Ariſt. iſtæ ſunt. 1. Habere interdum contrarium. Sed hoc accipiendum eſt de relatis non ut relata ſunt formaliter; ſed ratione duntaxat fundamentorum, quando ſunt contrarietatis capacia. Quo pacto ſe habet ſimilitudo quæ fundatur in contrariis qualitatibus, ut in albedine, & nigredine.

2. Proprietas eſt recipere magis & minùs: ſed eodem modo iſtud accipiendum eſt, non ratione relationis ipſius, ſed ratione tantùm fundamenti: ut explicari poteſt in allato jam exemplo.

3. Proprietas eſt, inquit, reciprocari, ſeu dici ad convertentiam. Sic enim pater eſt filii pater, & filius eſt patris filius. Quanquam ut poſtea videbimus, ad hoc non eſt neceſſe ut ſit relatio realis mutua, ſufficitque ſi in altero extremo fuerit relatio *ſecundùm dici.* Qualem ſequenti cap. explicabimus.

4. Relata ſunt ſimul natura. Quod intelligendum eſt de relatis ut correlata ſunt. Quemadmodùm & cùm ajunt, ſimul eſſe cognitione,

& uno cognito aliud cognoſci. Quæ ſuis locis commodiùs exponam.

CAP. III. *Diviſio Relationis.*

D*Ico* I. Relatio dividi ſolet in eam quæ eſt realis, ſeu exiſtens independenter ab intellectu; quam etiam vocant relationem *ſecundùm* eſſe. Cujuſmodi eſt paternitas, filiatio, &c. Alia verò eſt *rationis* tantùm, quæ ſcilicet ex modo cognoſcendi noſtro attribuitur alicui rei, propter connexionem quam habeat cum aliâ, vel quam connotet.

Notabis autem, ea dici *connexa*, quæ ſe mutuò inferunt, nec alterum eorum concipimus aut explicamus, niſi cum concomitantia alterius, & per modum habentis ordinem ad illud, quod etiam eam ob cauſam dicitur eſſe ipſius *connotatum*; ſive in iis exiſtat de facto relatio aliqua realis, ſive non. Ita ſe habent cauſa & effectus; creator & creaturæ. Etſi enim in Deo nulla ſit relatio ad creaturas, cum iis tamen ut creator, vel ut omnipotens, habet aliquam connexionem, illaſque connotat; nec poteſt à nobis concipi aut explicari iſtiuſmodi attributum in Deo, ſine earum concomitantia.

Notandumque eſt 2. Hinc etiam reſurgere illam relationem quam appellant *ſecundùm dici*, quæ non exiſtit in rebus, niſi ex noſtro illo concipiendi & explicandi modo; & vulgò ab aliis confunditur cum relatione rationis.

Dico II. Relatio realis dividitur in Categoricam, & Tranſcendentalem. Tranſcendentalis, ex Suare, illa eſt quæ in pluribus entium generibus reperitur, ut relatio creaturæ ad Deum, quæ eſt in omni ente creato. Relatio accidentis ad ſubſtantiam. Categorica autem certo

certo genere ſupremo definitur. Habetque præterea tranſcendentalis hoc diſcrimen à categoricâ, quòd omnis tranſc. ſubjecto ſuo ſit eſſentialis, ſaltem cauſaliter, ut poſtea explicabitur: item, quòd nulla ſit ad purè terminum, id eſt, ad terminum qui ſolùm hoc munus terminandi exerceat. Nam Deus *v. g.* non ſolùm terminat relationes creaturarum ad ſe, ſiquidem præterea creaturæ à Deo jugiter dependent in eſſe & conſervari. Sic in ſuo eſſe dependent accidentia à ſubſtantiâ, &c. At ex categoricis *v. g.* ſimilitudo in albedine *A*, ſic terminatur ad albedinem *B*. ut præterea hæc albedo *B* nihil efficiat circa albedinem *A*, &c.

Notabis autem, ab aliquibus relationem tranſcendentalem confundi etiam formaliter cum certis quibuſdam entibus abſolutis, ex eo quòd non intelligantur ſine ordine ad aliud. Sed hoc repugnat conceptui relationis, cujus Τὸ *eſſe* formaliter ſumptum nihil involvit abſoluti, ut patet ex ejus definitione jam ſuperiori capite explicatâ.

Dico III. Relatio dividitur in mutuam, & non mutuam. Mutua eſt cujus extrema ad ſe invicem correferuntur, unde vocantur *correlata*; ut Pater & filius. Ita paries *A* ſimilitudinem habet in ſe, unde reſpicit parietem *B*; quomodo ex oppoſito paries *B* habet quoque in ſe & ſimilitudinem per quam viciſſim reſpiciat parietem *A*. Contrà autem relatio non mutua, eſt quando in uno tantùm ex extremis eſt relatio. Sic creaturæ quidem referuntur ad Deum, non autem Deus ad creaturas; ita etiam in doctrinâ Ariſt. 5. Metaph. cap. 15. potentia & habitus referuntur ad objecta ſua, ut ſcientia ad ſcibile; non autem è contrà: nam, ut

ſuperiori capite ajebam, ſcientia quidem dependet à ſcibili, non autem è contrà. Repugnant quidem Nominales, qui volunt relationes omnes eſſe mutuas. Verùm, ut inquit Suares, *Diſput. de relat. ſect.* 15. hæc ſententia tantâ conſenſione recepta eſt, ut non liceat Philoſophis eam in dubium revocare.

Objic. Ariſt. *cap. de Relatis*, affert ſcibile in exemplum eorum quæ ſunt ad aliquid: ℞. ibi ſermonem eſſe tam de relatis ſecundùm dici; quàm de relatis ſecundùm eſſe. Ac relata quidem ſecundùm dici, ob connexionem quam habet unum cum alio, vel quia terminat relationem alterius ad ſe, non poſſunt intelligi aut explicari ſine invicem; quo pacto, *ſecundùm dici*, id eſt, *per rationem* mutuò referuntur ad invicem; ſed tamen non idcirco eſt mutua relatio *ſecundùm eſſe*.

Inſt. Relata illa ſunt, quæ dicuntur eſſe alicujus; quomodo ſcibile per ſcientiam eſt ſcibile. ℞. Illa quæ tantùm hac ratione *dicuntur* eſſe alicujus, non ideo numerari inter relata *ſecundùm eſſe*; tunc ubi eſt independentia unius ab altero.

Dico I V. Ex Ariſt. 5. Metaph. c. 15. Relationes omnes reales ex diversâ fundandi ratione, revocari ad triplex genus.

Ac primò quidem ſunt eæ relationes quas dicit fundari in *unitate*, vel *in numero* ſeu *in multitudine*. Vnitatem porro hîc ſumit pro unitate convenientiæ; quæ quidem convenientia, ſi reperitur inter duas qualitates, ut inter duas albedines, fundat *ſimilitudinem*. Si inter duas quantitates, *æqualitatem*: ac denique ſi reperitur inter duas ſubſtantias, fundat *identitatem*, id eſt ſimilitudinem in ſubſtantia.

His

His opponuntur relationes diſſimilitudinis, diſtinctionis, inæqualitatis, aliæque id genus, quæ fundamentum habent oppoſitum unitati, illudque idcirco vocant *numerum* aut *multitudinem*, ob receſſum ab unitate; ſeu propter contrarietatem quam numerus habet cum illâ. Ita multi Ariſtotelis interpretes.

Ad hoc genus ajunt reduci relationes *præſentiæ*, *& propinquitatis*, quòd fundentur quaſi in unitate loci, ſeu quòd res eodem veluti in loco exiſtant: uti ex oppoſito relatio *diſtantiæ* fundari debet in ratione illi unitati oppoſitâ.

Secundo loco ſunt relationes tum cauſæ ad effectum, fundatæ in actione, ut *paternitas:* tum relationes effectus ad cauſam, fundatæ in paſſione, unde ſcilicet intelligatur effectus recipere eſſe à cauſa; cujuſmodi relationum exemplum eſt *filiatio*.

Notabis autem *actionem* & *paſſionem* illam eſſe duntaxat conditiones neceſſarias ut reſurgat relatio, non verò ut conſervetur. Nam Socrates dicitur nihilominus pater Calliæ, quamvis actio ipſius generativa ampliùs non exiſtat. Item,

Not. 2. Sub hoc etiam genere contineri relationes fundatas in cauſalitatibus aliarum omnium cauſarum, ut materiæ & formæ, tum ſubſtantiæ & accidentis, ubi dicuntur referri ad invicem ſub ratione materiæ, aut formæ.

Tertiò denique eſt *menſura* & *menſurabile*, ſeu *menſuratum*, ut habetur ex Ariſtotele, unde fundantur potentiarum, habituum, aut actuum relationes ad ſua objecta. Cùm enim non habeant eſſe, niſi per ordinem ad illa objecta, habeantque naturæ ſuæ perfectionem juxta perfectionem objectorum ad quæ ordinantur, ideo dicun-

dicuntur illis objectis veluti *menſurari*. At

Not. 1. Iſtius generis relationes *ex Ariſt. loco citato*, non eſſe mutuas; & in eo differre à relationibus primi, & ſecundi generis, quòd in iſtis utrumque relativum ſit ad aliquid: *menſurabile autem, & ſcibile & intelligibile, eò quòd aliud ad illud dicatur*, ſeu ex eo quòd terminet relationem alterius ad ſe, hanc habent denomitionem extrinſecam. Nam, ut inquit, intelligibile dicitur eò quòd circa ipſum verſetur intellectus; neque alio modo ſcibile *v. g.* eſt relativum, niſi quia mens noſtra ad explicandam relationem ſcientiæ, concipit ipſum ſcibile ut correlativum ſcientiæ; ac proinde ſcibile non habet relationem niſi *ſecundùm dici.* Vti jam diximus. Quare ut paucis doctrinam hanc comprehendam:

Not. 2. Tribus maximè his modis unum ordinari ad aliud. Primò, ratione convenientiæ, aut diſconvenientiæ. 2. Quatenus vel eſt ad eſſe alterius, vel ab alio ipſum eſſe accipit. Tertiò denique, quatenus unum habet eſſe propter aliud; ut potentia propter objectum.

CAP. IV. *De diſtinctione relationis à ſuo ſubjecto, aut fundamento.*

POſſunt quidem eſſe idem realiter ſubjectum relationis, & ipſius fundamentum, ſeu ratio illius fundandæ. Vt cùm duæ ſubſtantiæ, aut duæ albedines dicuntur ſimiles, ratione convenientiæ quam inter ſe habent: illa enim convenientia non eſt quid diſtinctum aut à ſubſtantia, aut ab albedine ſimili. At fundamentum iſtiuſmodi aliunde poteſt etiam diſtingui realiter à ſubjecto relationis. Vt cùm duo lapides dicuntur ſimiles ratione albedinis

quam

quam in ſe habent. Nam ratio fundandæ ſimilitudinis inter lapides iſtos, eſt albedo realiter diſtincta. Cùm igitur quærunt Philoſophi an relatio ſit diſtincta realiter vel à ſubjecto, vel à fundamento; ſermo eſt tantùm de ipſius diſtinctione ab eo ſubjecto cui immediatè inexiſtit.

Dico autem I. Cùm una res dicitur alteri *ſimilis*; vel quando quis dicitur *Pater*, illa denominatio non eſt merè extrinſeca, id eſt, ab aliquo principio merè extrinſeco. Prob. Quia ſic relatio non foret habitudo ſubjecti ad aliquid extrinſecum, ſed potius veluti applicatio formæ extrinſecæ ad ſubjectum, ut loquitur Suarez: cùm tamen homo generans dicatur intrinſecè pater, ipſumque etiam fundamentum paternitatis ſit illi intrinſecum. Conf. 1. Quia in Divinis paternitas eſt intrinſecè in perſonâ generante. Ergo à pari per proportionem & in creatis. Conf. 2. Quia alioqui non minùs eſſet relatio realis creatoris ad creaturam, quàm cujuſlibet agentis creati ad ſuum effectum. Atqui falſum eſt iſtud conſequens, ut ſequenti cap. declarabitur. Ergo & antec. *Prob. ſeq maj.* Quia ſic Deus perinde recipit denominationes ejuſmodi ab extrinſeco, vel propter relationes creaturarum ad ſe quas terminat, &c. Neceſſe eſt igitur ut denominationes illæ relativæ ſint intrinſecæ: ergo & à relatione, tanquam à formâ ipſi denominationis ſubjecto intrinſecâ: neque enim dicitur denominatio intrinſeca, niſi quia eſt à formali principio intrinſeco. Item, neceſſe eſt formam illam relativam eſſe quid ſaltem ab ipſo ſubjecto ratione ratiocinatâ, & virtualiter diſtinctum. *Prob.* Quia albedo & ſimilitudo per quam eſt ſimilis alteri albe-

albedini, differunt inter ſe definitione; imò, ſunt in diverſis prædicamentis, ſicque habent conceptus ſeſe totis diverſos: Item, & de ipſis dicuntur contradictoria: ergo, &c. At contra Thomiſtas

Dico II. Relatio non eſt aliqua entitas diſtincta realiter à ſubjecto cui immediatè inexiſtit. Prob. authoritate ipſius D. Th. *opuſculo* 48. *cap.* 2. *De Ad aliquid.* Prob. ratione. Ex ipſo Ariſt. Vbi ait ad relationem, id eſt, ad hoc ut res aliqua fiat *v. g.* de novo ſimilis, aut æqualis alteri, non requiri mutationem ſubjecto relationis ipſius intrinſecam; cùm ſufficiat extrinſeca, nempe in termino. Hoc per ſe patet. Nam ut quantitas *A* reddatur æqualis quantitati *B*, ſatis eſt ſi quantitati *B* aliquid aut detrahatur, aut addatur, dum tot habeat partes æquales uni certæ, quot quantitas *A*. Conf. 1. Quia nihil implicat duo quanta æqualia conſervari à Deo deſtructâ illâ entitate relativâ, quam ſupponunt adverſarii eſſe diſtinctam realiter. Quâ in hypotheſi, duo illa quanta non deſinent eſſe æqualia, nec poterunt nihilominus non eſſe æqualia, ſiquidem plures non ſunt partes in uno quàm in altero. Item, poteſt Deus ſimiliter deſtruere entitatem relativam paternitatis in Petro à quo genitus eſt Paulus, neque idcirco deſinet eſſe Pater Pauli: ergo fruſtra eſt ejuſmodi entitas relativa diſtincta realiter. Confir. 2. Ex abſurdis quæ vulgò inferuntur ex illâ ſententiâ. Primò enim ſequeretur ad motum digiti, aut muſcæ unius, produci novas entitates relativas diſtantiæ aut propinquitatis, in omnibus & ſingulis mundi partibus; nec tamen explicari poſſet quemadmodum ſingulæ mundi partes determinarentur ad emanandas

ex ſeſe novas illas relationes, veteribus deſtructis. Item, ſequeretur productâ ejuſmodi aliquâ relatione tanquam novo effectu, debere iterum novas produci tum in causâ eâdem ad ipſam relationem, tanquam ad ſuum effectum; tum in ipsâ relatione, tanquam in effectu ad cauſam; & ſic in infinitum. Quæ quidem cùm per ſe abſurda ſint; concludendum eſt relationem non eſſe à ſubjecto ſuo diſtinctam, niſi virtualiter, aut formaliter, & per rationem ratiocinatam; ſicque eſſe idem realiter cum ſubjecto ſuo, quod ejuſmodi accidenti realiter diſtincto æquivaleat; quemadmodum ajunt de aliis formalitatibus, aut accidentibus metaphyſicis. Sed

Notabis, accidens ejuſmodi relativum de ſe plura requirere quàm abſolutum, ad hoc ut ſubjecto in quo eſt, ſuam tribuat denominationem. Nam hoc ipſo quòd forma abſoluta, *v.g.* calor exiſtat in ſubjecto, facit illud formaliter calidum. Relatio verò præterea requirit non modò fundamentum, ſeu rationem fundandi, tanquam conditionem neceſſariam, ſed præterea & terminum; cujus defectu ſubjectum ſuum non denominaret, cùm ſit habitudo unius ad aliud; ſic enim ſupponit unum & aliud.

Objic. 1. Albedo & ſimilitudo per quam denominatur ſimilis, diſtinguuntur eſſentialiter; imò ſunt in diverſis prædicamentis. *Tr.* Ergo diſtinguuntur realiter. *N. Conſ.*

Notandumque eſt, hoc loco poſſe afferri inſtantias illis ſimiles, quæ habentur in Diſput. 3. cap. 2. ad ob. 1. Sed eodem modo eſt reſpondendum.

Objic. 2. Albedo *A.* poſito termino, de novo denominatur intrinſecè ſimilis. *C.* Ergo ſic acci-

accipit novam aliquam formam intrinſecam, unde oriatur nova illa denominatio intrinſeca. *N. Conſ.*

Inſt. 1. Fieret ibi tranſitus de contradictorio in contradictorium abſque ullâ mutatione in rebus. *N.* Fieret enim mutatio ſecundùm extrinſecum ex poſitione novi termini; quo poſito, relatio exiſtens in fundamento illi tribuit ſuum effectum & denominationem formalem.

Inſt. 2. Poſito termino, relatio advenit fundamento, & pereunte termino, illa perit: ergò eſt aliquid ab ipſo fundamento ſeu ſubjecto realiter diſtinctum. *Diſt. Ant.* Advenit, aut perit entitativè. *N.* Advenit, aut perit denominativè, ſeu ſecundùm denominationem actualem. *C.*

Inſt. 3. Denominatio illa intrinſeca de novo adveniens, eſt aliquid reale & intrinſecum: ergo ſic aliquid reale & intrinſecum de novò advenit. *Diſt. Ant.* Eſt aliquid reale intrinſecum ſine extrinſeco. *N.* Cum extrinſeco termino. *C.* Nam illo tantùm poſito, fit illa denominatio.

Inſt. 4. Forma entitativè ac intrinſecè exiſtens in ſubjecto, illi tribuit ſemper denominationem. Ergo ſi forma relativa ſemper exiſtit entitativè in ſubjecto, debet illi ſemper ſuam denominationem tribuere, poſito, vel non poſito termino. *Diſtinguo Antecedens*, tum illud concedo de formâ abſolutâ: nego de relativâ.

Inſt. 5. Effectus formalis non eſt aliquid diſtinctum à formâ informante ſubjectum. Ergo ubicunque eſt forma in ſubjecto ipſi tribuit effectum formalem. ℞. Forma etiam realis realiter diſtincta, & abſoluta, poteſt eſſe in ſubjecto,

jecto, ſeu illi eſſe intimè præſens, ipſum non informando, ut habetur in Phyſicâ univerſali, ubi de unione formæ ſubſtantialis. Atque ita per proportionem formalitas hæc quæ relativæ eſt, poterit exiſtere in ſubjecto, illud non denominando, defectu conditionis alicujus ad id determinantis: conditio autem illa eſt poſitio termini; ſiquidem, ut ajebam, cùm ſit ordo unius ad aliud, ſupponit unum & aliud.

Objic. 3. Albedo poteſt eſſe ſine ſimilitudine: ergo diſtinguuntur realiter. *Diſt. Ant.* Poteſt eſſe entitativè ſine illâ. *N.* Denominativè. *C.*

Inſt. 1. Sequeretur relationem ſimilitudinis, per quam una qualitas dicitur alteri ſimilis, eſſe realiter qualitatem: aut ſimilitudinem in naturâ, quam habet Petrus cum Paulo, eſſe realiter ſubſtantiam. *C.* Atqui falſum conſequens; nam accidens non poteſt eſſe idem realiter cum ſubſtantiâ. *Diſt.* Tranſeat de accidente phyſico. *N.* De Metaphyſico.

Inſt. 2. Quod inhæret ſubſtantiæ, non eſt idem cum ſubſtantiâ. *Diſt.* Quod inhæret phyſicè. *Tr.* Quod inhæret metaphyſicè. *N.*

Inſt. 3. Idem realiter eſſet ſibi inhærens. *Diſt.* Idem realiter ſecundùm idem formaliter. *C.* Secundùm diverſas formalitates, ſeu virtualitates. *N.*

Inſt. 4. Subſtantia eſt ens per ſe ſubſiſtens, quod realiter non convenit relationi. Ergo non poſſunt eſſe idem. *Diſt. Ant.* Non convenit relationi ſecundùm ſe & formaliter ſumptæ. *C.* Secundùm entitatem quam dicit, *N.*

Inſt. 5. Sequeretur ens idem realiter ſimul eſſe abſolutum, & ſimul relativum: dependens ſimul & independens; etiam ſecundùm eandem

eandem indiviſibiliter entitatem. Item, idem quod eſt ens abſolutum, ſeipſo nihilominus referretur ad aliud: atqui falſum conſ. Ergo & antec. ℞. *Diſt. Maj.* Hæc ſimul eſſe poſſunt ratione diverſarum formalitatum, ſeu virtualitatum. *C.* Ratione ejuſdem formaliter, ſeu ſecundùm eaſdem formalitates. *N.*

Inſt. 6. Ergo tota illa entitas eſſet abſoluta, & tota relativa. *Diſt.* Tota totaliter; id eſt, ſecundùm omnem ſuam formalitatem, ſeu virtualitatem. *N.* Tota realiter. *Tr.* Memineris enim ſubſtantiam eandem propter eminentiam ſibi propriam, ſic poſſe æquivalere pluribus etiam accidentibus, quæ ab adverſariis ſupponuntur eſſe realiter diſtincta.

Objic. 4. Cauſa & cauſatum diſtinguuntur realiter: nihil enim ſeipſum cauſat; atqui ſubjectum ſeu fundamentum, & ipſius relatio ſe habent ut cauſa & cauſatum; nam relatio dicitur reſurgere, ſeu cauſari, poſito fundamento & termino. *Diſt. Maj.* Tranſeat de cauſâ & de cauſato realiter, ſeu ſecundùm aliquam realitatem. Nego de eo quod eſt duntaxat cauſatum quoad denominationem, ad poſitionem termini extrinſeci.

Objic. 5. Fieri poteſt major & minor ſimilitudo in albedine *A.* ipsâ eâdem realiter manente; ſi modò albedo *B* intenſior fiat: ſic enim fiet magis ſimilis. *Diſt.* Fiet major ſimilitudo ratione ſui, ſeu per ſe, *N.* Tunc enim reſurget nova & perfectior ſimilitudo ratione majoris convenientiæ, ob eam quæ ſupponitur facta mutatio in albedine.

CAP.

CAP. V. *De ſubjecto relationis.*

DIco I. Relatio non poteſt fundare aliam relationem realem, ſeu eſſe illius ſubjectum. Ita *v. g. ſimilitudo* non poteſt dici alteri *ſimilitudini* ſimilis ſecundùm eſſe. *Prob.* Quia ſic duæ ſimilitudines fierent ſimiles per alias ſimilitudines, quæ ſimilitudines iterum eſſent ſibi invicem ſimiles; atque ita fieret proceſſus in infinitum; quod repugnat. Nec dicas, repugnare tantùm in iis quæ ſunt diverſæ entitates: Sic enim ℞. Vt dicuntur eſſe duæ actu ſimilitudines inter albedines *A* & *B*. Ita deberet admitti numerus infinitus actu ſimilitudinum, quæ reſurgerent poſitâ ſimilitudine inter illas ſimilitudines. Atque hâc quidem ratione à poſteriori colliges relationem ex naturâ ſuâ eſſe ſubjectum incapax relationis, quo pacto multæ aliæ formæ reales ſunt ſubjectum incapax denominationis illius quam ſubjecto ſuo communicant. Vt albedo quæ non dicitur alba, niſi *ut quo*, quatenus eſt id quo aliud redditur album; ita & relatio non ſe habet ad aliud, niſi *ut quo*.

Objic. Duæ paternitates habent omnia requiſita, ut æquè denominentur ſimiles in naturâ, ac duo homines, &c. Ergo perinde poſſunt eſſe ſubjectum relationis. ℞. Vt cætera adſint, deeſſe capacitatem ſubjecti: quare non ſunt ſimiles niſi *ſecundùm dici*, quatenus non concipiuntur à nobis niſi ad modum rerum earum, quæ ſimiles reſpectus habent.

Inſt. Conformitas eſt fundamentum relationum earum maximè, quæ revocantur ad ſecundum genus: atqui conformitas eſt relatio, ergo relatio poteſt eſſe fundamentum relationis

nis & ſubjectum. ℞. 1. Eſto, relatio aliqua ſit ratio fundandæ alicujus relationis; non ideo eſt ſubjectum per ſe illius relationis, per quam refeſatur ad aliud. ℞. 2. Nego conformitatem eſſe relationem. Nam conformitas *v. g.* in naturâ, aliud nihil eſt, quàm talem eſſe naturam in uno, qualis eſt in alio: conformitas cognitionis, eſt repræſentatio rei ut in ſe eſt. Item, conformitas etiam tribuitur bono, idemque eſt cum convenientia; cujuſmodi propriè reperitur in Deo, quatenus dicitur bonum conforme creaturis. Item, quatenus habet cognitionem conformem objecto creato, non idcirco tamen dicitur in eo eſſe relatio ad creaturas. Nam

Dico II. Nulla eſt relatio in Deo ad creaturas, niſi ſecundùm dici. Ita vulgò ſentiunt Philoſophi cum Theologis, inquit Suarez. *Prob.* Quia Deus eſt ſupra ordinem rerum omnium, & ad quem de ſe res univerſæ ordinentur, referantur-ve: ergo repugnat ipſum ad illas ordinari; ſic enim quaſi infra deſcenderet, cùm de ſe, & eſſentialiter ſit ſupra omnia. Item, res univerſæ ad Deum non modò ut ad principium ſui effectivum, ſed etiam tanquam ad finem ultimum referuntur. At viciſſim *finis ut ſic* non ordinatur ad aliud, ſed potiùs in ſe ſiſtit, alia omnia terminando. Conf. Quia relatio ejuſmodi poneret imperfectionem in naturâ divinâ, quia deſtrueret illius eſſe abſolutum, & faceret Deum eſſe eſſentialiter ad creaturas. Nam omne quod eſt in naturâ Divinâ commune tribus perſonis, illud eſt perfectio eſſentialis Deo; imò ſi relatio eſſet in Deo ad creaturas, Deus diceretur formaliter relatio ad creaturas; quomodo per proportionem dicitur eſſe ſapientia, bonitas, aliæque id genus perfe-

perfectiones, ut in ſequenti Tractatu Diſp. 2. oſtendetur. Atqui abſurdum eſt illud conſequens; ergo & antecedens.

Objic. 1. Sunt in Deo Relationes *v. g. paternitatis* & *filiationis*, quæ tamen nullam inferunt imperfectionem in Deo; imò dicuntur eſſe in Deo ex abundantiâ perfectionis: ergo ex eo capite non eſt neganda relatio in Deo ad creaturas, quod inferret aliquam in Deo imperfectionem. *N. parit.* Quia, ex communi quidem doctrinâ, perſonalia non ſunt de eſſentiâ naturæ Divinæ, nec deſtruunt eſſe illius abſolutum: quod contingeret in hypotheſi de relatione ad creaturas.

Objic. 2. Deo competit propriè ratio cauſæ. *C.* Atqui cauſa ut ſic habet relationem ad effectus. *Diſt.min.* cauſa ut ſic creata. *C.* Quia non habet vim creandi à Deo, niſi primò & per ſe cum ordine ad effectus, & per dependentiam ab illis, tanquam à causâ finali; quamobrem, ut ita loquar, vim illam debet ſuis effectibus. Deus autem vim operandi ad extra habet quidem concomitanter, ut loquitur Suarez, & tanquam perfectionem ſibi eſſentialem, non autem ut primò & per ſe ordinatam ad creaturas; etſi illas connotet. Et verò Deus eſſe creaturis non communicat ex aliquo ſaltem naturali debito, ſed tantùm pro ſua bonitate, & liberrimæ voluntatis arbitrio.

Inſt. 1. Sunt hîc omnia requiſita ad relationem, nempe extrema realia: item actio creativa, quæ ſit ratio fundandæ relationis: ergo hîc debet admitti. ℞. Vt cætera adſint, deeſt capacitas ſubjecti, quod oritur ex abundantia perfectionis infinitæ in Deo.

Inſt. 2. Cauſa ut ſic non eſt niſi alicujus cau-

ſa: ergo eſt quid relativum. *Prob. Conſ.* Quia ideo aliquid eſt relativum, quia eſt alicujus. *Diſt.* Eſt relativum vel ſecundùm eſſe, vel ſecundùm dici. Quod autem ſic eſt duntaxat relativum ſecundùm dici, eſt quidem alicujus connotativè, ſed non ſimul reſpectivè. Atque ita, *eſſe cauſam ut ſic*, *eſſe creatorem*, *eſſe dominum*, ſunt quidem perfectiones connotativæ de ſe, ſed non ſimul relativæ, niſi in creatis, quæ non habent illas perfectiones, niſi cum dependentiâ, & ordine ad aliud.

Inſt. 3. Ariſtoteles relativis annumerat *eſſe Dominum*. *Diſt.* Annumerat *Dominum* creatum. C. Quia poteſtatem illam habet à Deo propter bonum aliorum. At Deus eſt ſolus abſolutè dominus; cùm ſubditorum bona ſint potiùs propter gloriam ipſius, non ipſe propter ſubditorum bonum.

Inſt. 4. *Eſſe regem*, *eſſe dominum* etiam cum relatione ad ſubditos, eſt aliqua perfectio: ergo nihil inde repugnat reperiri in Deo. *Diſt. Ant.* Eſt aliqua perfectio, ſed illa perfectio non eſt ſine aliquo genere imperfectionis, quæ in Deum cadere non poteſt.

Objic. 3. Scientia vulgò dicitur ordinari ad objectum, ſpecificari ab objecto, & ab eo dependere, ut aliàs docui: ergo ratione ſcientiæ, quam habet Deus de rebus creatis ad ipſas referretur. ℞. Scientiæ divinæ objectum primarium eſſe ipſam Divinam eſſentiam, rerum creatarum repræſentativam Vnde habet in ſe, & per ſe, rerum omnium cognoſcibilitatem independenter ab ipſis. At noſtra ſcientia dependet ab objectis; quia illam non accipimus, niſi cum ordine ad ipſa objecta; ut jam explicui.

Inſt. Deus non cognoſcit effectus liberos, niſi

niſi ex hypotheſi quòd illos operemur; unde & dicuntur cauſalitate priores ad cognitionem Divinam, ut habetur in Logica, *de futuris contingentibus*: ergo ſic illius cognitio à nobis dependet. *Diſt. Conſ.* Dependet formaliter, aliquam inde accipiendo perfectionem in cognoſcendo. *N.* Dependet objectivè quatenus eſt tantùm conditio ſecundùm extrinſecum requiſita, hoc ſenſu, quòd poſito illo actu libero, eſſentia Divina ſit illius repræſentativa: neque inde poteſt inferri aliud genus relationis in Deo, quàm ſecundùm dici.

Objic. 4. Deus habet ſimilitudinem, aut diſſimilitudinem cum creaturâ, &c. Quæ conſequenter ſunt relationes in Deo ad creaturas. ℞. Propriè ſimile, aut diſſimile, aliaque id genus dici tantùm de iis quæ ſunt ejuſdem ordinis, & ad invicem comparabilia. Ita quamvis dicatur lux clara, & vox clara, non ideo dicuntur ſimiles, aut diſſimiles in claritate, quia non ſunt ejuſdem generis ſeu ordinis, aut in eo conſequenter comparabiles. Quare propriè loquendo, dicendum eſt potiùs Deum eſſe *diverſum* à creaturâ, quàm diſſimilem.

CAP. VI. *Quomodo relatio poſſit eſſe eſſentialis ſubjecto.*

EX relationibus aliæ dicuntur eſſentiales ſubjecto ſuo, quomodo creatura dicitur eſſentialiter referri ad Deum; accidentia ad ſubſtantiam; potentia ad objectum, &c. Aliæ autem ſunt tantùm accidentales; quia tantùm contingenter exiſtunt in ſuo ſubjecto; poſſuntque *quoad denominationem* abeſſe aut adeſſe, abſque illius ſubjecti interitu: ut *ſimilitudo*, vel *paternitas* in Socrate.

Dico autem I. Relatio non poteſt eſſe *formaliter* eſſentialis ſubjecto ſuo abſoluto, illud nimirum in ſuo eſſe conſtituendo. *Prob.* Iam enim ex eo deſtrueret eſſe ipſius abſolutum; ſimulque foret ens abſolutum, & non abſolutum. Item relatio ſupponit ſubjectum ſuum. Ergo non conſtituit illud formaliter in ſuo eſſe. Item, quod eſt diverſi generis, & diverſi prædicamenti, non poteſt rem aliam formaliter in ſuo eſſe conſtituere.

Dico igitur II. Relationem poſſe tantùm eſſe *cauſaliter* eſſentialem ſubjecto ſuo; eo ſenſu, quòd veluti emanet ab eſſentiâ ſubjecti; habeatque cum illo neceſſariam & inſeparabilem connexionem: ut patet in exemplis allatis.

Notabis verò, quòd etſi relationes illæ ſint *cauſaliter* eſſentiales ſubjecto ſuo, non impedire tamen quominus ſint illi ſimul & *formaliter* accidentales.

Objic. Potentia, ut intellectus, dicitur conſtitui in ſuo eſſe per ordinem, ſeu per relationem ad objectum. *Diſt.* Conſtitui formaliter, & à priori. *N.* conſequenter. *C.*

Inſt. Creatura in eſſe creaturæ conſtituitur per relationem ad Deum: nam per hoc differt eſſentialiter à Deo, quòd habeat eſſe dependens à Deo, & relatum ad Deum: atqui principium eſſentialiter diſtinctivum idem eſt ac formaliter conſtitutivum: ergo relatio eſſentialiter diſtinctiva creaturæ à Deo, eſt ipſius creaturæ eſſentialiter conſtitutiva. ℞. Ens creatum à Deo differre formaliter, quòd ſit ens ab alio ex nihilo ſui. Neque iſtud dicit relationem, niſi *conſequentem*, non autem ſui formaliter conſtitutivam.

Dico III. Relatio purè accidentalis & con-

tin-

tingens, cujuſmodi reperiuntur in primo & in ſecundo genere, non denominat actu ſubjectum, niſi exiſtente termino. *Prob.* Quia *v. g.* paries de ſe eſt indifferens ut denominetur, vel non denominetur *ſimilis*, quomodo & Socrates etiam de ſe eſt indifferens ut denominetur, aut non denominetur *Pater*; niſi per poſitionem termini determinetur ad alterutrum. Item, ſequeretur alioqui parietem album *A* eſſe actu diſſimilem parieti albo *B.* quatenus iſte poteſt eſſe niger, ſi ſufficit quòd terminus poſſit eſſe actu. Item ſequeretur puerum unius anni eſſe actu *Patrem*, quia filios habere aliquando poteſt. At

Dico IV. Relationes eſſentiales denominant actu ſubjectum, etiam non exiſtente termino. *Prob.* Quia nihil impedit *v. g.* imaginem Cæſaris ampliùs non exiſtentis, ad illum determinatè referri: ſiquidem eſt illius determinatè repræſentativa. Item, res illæ habent *eſſe* ſuum per ordinem ad ſua objecta, abſtrahendo ab illorum exiſtentiâ, ut ſcientia ad ſcibile: ergo ſic debent ad illa objecta referri. Ita propoſitiones de objecto futuro dicuntur veræ, cum relatione ad illud etiam nondum exiſtens.

Objic. Nulla poteſt relatio eſſe ſine termino; nec poteſt concipi ſine termino. *Diſt.* Sine termino vel actuali, vel ſaltem poſſibili *C.* Sine termino actuali. *N.*

Inſt. Tam relatio eſſentialis eſt ordo unius ad aliud, quàm purè contingens. *C.* Ergo pariter exigit terminum actu. N. Peciturque illud ex natura talis relationis.

CAP. VII. *De Termino Relationis.*

SVppono Terminum relationis realis eſſe diſtinctum realiter à fundamento, & ſubjecto illius. Quia relatio eſt ordo unius ad aliud realiter oppoſitum: idem autem ſibi opponi realiter non poteſt. At

Dico I. Relatio, ut vulgò ajunt, ſpecificatur à termino; quod eſt eſſe talis ſpeciei, ob talem ſpecie terminum. Item,

Dico II. Vnitas numerica relationis petitur ab unitate fundamenti & termini. Vt per ſe patet: quamobrem pro multiplicitate termini, in eodem ſubjecto multiplicantur virtualiter relationes, eo ſenſu, quòd idem *v. g.* Socrates denominetur multoties pater, ſi plures habuerit filios.

Dico III. Relationes mutuæ terminantur de ſe ad abſolutum, ita ut terminus relationis unius ſit fundamentum oppoſitæ; nempe filiatio Calliæ terminatur ad Socratem ſecundùm eſſe abſolutum illius, ſeu quatenus eſt homo generans, non autem ſecundùm eſſe relativum paternitatis, aut è contrà. *Prob.* Quia relatio exiſtens in termino non eſt ratio cur terminet alterius relationem ad ſe; ſiquidem poteſt eſſe terminus ſine ullâ relatione; ut contingit in non mutuis. Item, ſimilitudo albedinis *A*, eſt habitudo illius ad albedinem *B.* propter conformitatem quam habet cum ipſa albedine *B*: cujuſmodi conformitatem non habet cum ejus relatione. Item, paternitas eſt habitudo hominis generantis ad hominem genitum, non autem ad ipſius filiationem; neque enim Socrates dicitur pater filiationis, ſed illius qui habet filiationem; nempe hominis à ſe geniti.

Con-

Confirm. Quia cauſa non refertur niſi ad effectum, quem per ſe producit; qualis in exemplo allato eſt homo genitus. Item, ratio cur pater referatur ad filium, hæc eſt, nempe quia eſt homo à ſe genitus, non autem quia correfertur. Ergo, &c.

Dico autem IV. Per accidens eſt quòd terminetur ad oppoſitam relationem, ut quando in Divinis paternitas terminatur ad filiationem: quia tunc relatio eſt terminus productus: item, quando ſcientia noſtra de relatione, refertur ad ipſam relationem, quia eſt ipſius ſcientiæ objectum.

Objicies 1. Ex Ariſt. Dominus, ut formaliter eſt relativus, terminat relationem ſervi ad ſe, ergo relatio non terminatur ad abſolutum. *Prob. Ant.* Si, inquit, auferantur omnia à Domino, præter eſſe Domini, adhuc intelligetur terminare relationem ſervi ad ſe. ℞. Tunc remanere nihilominus eum qui habeat poteſtatem; iſque erit terminus relationis. Nec dicas ex Ariſtotele, etiam removeri hominem, unde ſublato ſubjecto Domini, videatur ſolùm remanere id quod eſt reſpectivum. ℞. Velle Ariſtotelem eum duntaxat eſſe terminum relationis ſervi, qui eſt poteſtatem habens, abſtrahendo ab homine, aut ſubjecto quocunque determinato, ſed non abſtrahit ab indeterminato.

Objic. 2. Terminus relationis eſt quid formaliter reſpectivum: ſed terminatur ad terminum; ergo terminatur ad formaliter reſpectivum. *Prob.maj.* Illud eſt reſpectivum quod dicitur eſſe alicujus: ſed terminus dicitur eſſe alicujus terminus; ergo &c. *Diſt. maj.* Quod dicitur alicujus relativè, ſeu cum ordine ad aliud. *C.* Alicujus tantùm connotativè. *N.* Et

verò terminus debet dici abſolutè terminus, cùm nihil ſit magis abſolutum de ſe, quàm id quod eſt veluti finis ad quem cætera ordinantur: finis autem ut ſic ad aliud non ordinatur.

Inſt. 1. Relatio cauſæ non terminatur niſi ad effectum, ut effectus eſt. C. Sed effectus ut ſic eſt quid formaliter relativum. *Diſt.min.* Eſt quid formaliter relativum conſequenter ad eſſe effectus. C. In ratione effectus, ita ut relatio ad cauſam ſit illius conſtitutiva in ratione effectus. N. Neque enim conſtituitur in ratione effectus, niſi quatenus eſt à causâ, non autem quatenus eſt ad cauſam.

Inſt. 2. Terminus paternitatis non eſt niſi filius ut filius: ſed filius ut filius eſt quid reſpectivum: ergo, &c. *Prob. maj.* Quia illud eſt terminus paternitatis, ſine quo pater nec eſſe, nec intelligi poteſt, *Concedo.* Atqui ſine filio nec eſſe, nec intelligi poteſt pater: ergo. *Diſt. min.* Non poteſt intelligi pater ſine filio quatenus eſt filius, & formaliter correlatum ut ſic. N. Quatenus eſt homo genitus, & illud ad quod conſequitur relatio filiationis. *Tr.*Neque alio ſenſu correlata ſunt ſimul cognitione, & definitione, niſi quòd relatum definiatur per extremum ſibi oppoſitum, abſtrahendo tamen ab ipſius correlatione.

Inſt. 3. Pater ut pater non refertur ad alium, niſi quatenus eſt ipſius filius. *Prob.* Nam ſola illa eſt ratio, cur potiùs ad illum referatur, quàm ad alium. *Nego*, ſed quia eſt ab ipſo genitus.

Inſt. 4. Non refertur ad illum niſi ut à ſe dependentem. C. Atqui effectus quatenus dependens à causâ, dicit relationem ad ipſam cauſam: ergo non refertur ad illum niſi ut dicit

cit relationem. *Diſt. min.* effectus quatenus dependens dicit relationem *conſequenter. Tr.* Dicit relationem *formaliter. N.* Sic enim in ratione formali effectus non dicit præcisè, niſi *eſſe ab alio*; nec relatio, aut dependentia eſt niſi conſequens, aut concomitans illud *eſſe ab alio.*

Inſt. 5. Non refertur ad effectum; niſi ut ſibi oppoſitum relativè; neque enim aliud genus oppoſitionis cum illo habere poteſt. *Tr.* Ergo ad illum refertur ut formaliter relativum. *N.* Nam terminus ut terminus dicitur alteri oppoſitus relativè, quatenus terminat relationem ipſius ad ſe, non quatenus ad ipſum correfertur. Quo pacto ſcibile dicitur relativè opponi ſcientiæ; creator creaturæ, &c.

Notabis igitur, ad oppoſitionem relativam inter duo extrema, ſufficere ſi in alterutro ſolùm fuerit relatio ad aliud: ut patet in relationibus non mutuis.

Objic. 3. Sequeretur correlata ut ſic, ſeu relationes mutuas non eſſe ſimul naturâ, juxta Ariſtotelem. *Prob.* Priùs enim eſſet paternitas, quàm filiatio; ſiquidem tunc eſt paternitas cùm eſt homo generans, & homo genitus; quia relatio reſurgit poſito fundamento & termino, quem ſupponimus eſſe hominem genitum. *C.* Atqui tunc eſt homo genitus, & conſequenter paternitas, ubi nondum eſt filiatio: nam filiatio ſupponit hominem genitum, eſtque tantùm conſequens ad hominem genitum: ergo nondum eſt pro illo priori, in quo eſt paternitas: ergo non eſſet ſimul naturâ cum paternitate. ℞. Filiationem concomitanter quidem ſupponere hominem genitum in fieri, aut in facto eſſe, non autem

præſupponere, id eſt, ſupponere antecedenter; ſiquidem homo ſimul ac generatur, eſt dependens à patre. Vnde filiatio non eſt conſequens ad hominem genitum, niſi conſequentiâ Logicâ, quatenus inferimus illum eſſe filium, quia eſt homo genitus; non autem eſt conſequens conſecutione Phyſicâ.

TRACTATVS II.
DE ENTE IMMATERIALI tum creato, tum increato.

DISPVTATIO I.
De Ente Immateriali creato ſeu de Angelis.

CAP. I. *De exiſtentiâ, & naturâ Angelorum.*

ENs immateriale ſeu incorporeum & ſpirituale idem eſt ac expers materiæ, aut independens à materia, nullaſque habens proprietates materiales.

Duplex eſt. Primò, increatum, nempe Deus. 2. creatum. At creatum dividitur in completum, & incompletum. Incompletum illud dicitur quod ex naturâ ſuâ eſt pars totius conſtitutiva, ut anima rationalis: completum verò è contrà. Hîc autem agitur de ente incorporeo ſubſtantiali completo, ſeu de ſubſtantiis immaterialibus; cujuſmodi ab antiquis vocantur *intelligentiæ*; tum *ſubſtantiæ*

ſepa-

ſeparata; nos vulgò appellamus *Angelos*, id eſt, nuntios & miniſtros Dei, quibus varia imponat munera ad procurandum bonum univerſi; nam *Angelus* eſt potiùs nomen officii, quàm naturæ.

Dico itaque I. Sunt poſſibiles Angeli. Prob. Quia ſubſtantia ſpiritualis ſimplex, qualis eſt Angelus, non implicat contradictionem. Nam contradictio non cadit in terminum ſimplicem, ut habetur in Logicâ, ſed potiùs involvit duos terminos, quorum alter cum altero eſt incompoſſibilis.

Item, quò eſſentia creata concipitur magis ſimplex, eò magis ſimilis eſt Deo, qui ſimpliciſſimus eſt; magiſque imitatur illius perfectionem: ergo eſt ens perfectius, ergo habet rationem magis oppoſitam nihilo; ergo minùs eſt impoſſibilis, quàm quæ involvit compoſitionem. Deinde cùm ſit neceſſaria conſequentia ab actu ad potentiam, certum eſt poſſibiles eſſe Angelos, quia

Dico II. Angelos actu exiſtere. Ita Angelorum meminit toties ſacra Scriptura. Item, probatur experientiâ petitâ ex energumenis; nam ea præſtant quæ vires humanas penitus excedunt: nempe ignotâ linguâ loqui, cujus omnino imperiti ſint illi homines arreptitii. 2. quæ procul diſtant, & tenentur occulta, ea patefacere. 3. Robur exerere ſupra ætatem, & præter aliorum hominum conſuetudinem; ut alia id genus prætermittam quæ viribus humanis fieri nullo modo poſſunt.

Nec meritò illa refunderentur certos in morbos. Quâ enim vi morbi panderentur occulta, aut intelligerentur peregrina idiomata? &c.

Item, neque, ut dixere alii, poſſunt hæc referri ad ſeparatas animas, quæ dicantur tunc

ſubire in hominum ejuſmodi corpora. ℟. enim animas illas in ſtatu ſeparationis non fore virtutis præſtantioris, quàm ubi corpus informant; nec plura poſſent.

Item, nec effectus illi Deo attribuendi ſunt, ut cauſæ particulari. Mentiuntur enim, & blaſphemant energumeni; quæ in Deum cadere nequeunt. At

Dico III. Illos Angelos de facto eſſe incorporeos. Ita fert modò communis Doctorum, & totius Eccleſiæ conſenſus, cum definitione ferè manifeſtâ, ita ut videatur eſſe doctrina fidei proxima. Prob. Authoritate ſacræ ſcripturæ, quæ Angelos toties vocat *ſpiritus*. Quæ appellatio, quamvis tribuatur etiam rebus corporeis nonnullis, propriè tamen uſurpatur, ubi ſermo eſt de Angelis, tanquam de ſubſtantiis incorporeis. Hoc ſatis innuit Chriſtus Dominus, cùm ait *Luc.* 24. Spiritum carnem & oſſa non habere. Idem colligitur manifeſtè *ex Act.* 23. Vbi legimus Saducæos negaſſe ſpiritum; quia negabant dari rem incorpoream; & ſic negabant Angelos, & animam rationalem eſſe naturas incorporeas. *Prob.* 2. Ex Conc. Lateranenſi, ſub Innocentio III. In quo habetur Deum ab initio temporis ſimul utramque condidiſſe naturam, *ſpiritualem & corpoream*; *Angelicam videlicet, & mundanam.*

Prob. ratione. Quia Dæmones penetrant corpora, ubi varias mundi in partes deferuntur. Item, ſimul poſſunt plures exiſtere eodem in loco, & eodem in corpore; quomodo legimus *Luc.* 8. extitiſſe in uno homine Dæmonum legionem: ergo neceſſe eſt ut non ſint corporei; nam corpora ſimul penetrativè non poſſunt naturaliter exiſtere. Notabis autem legionem defi-

definiri numero 6666. aut ſaltem eo loco legio ſumitur pro ingenti multitudine. Omitto rationem quæ petitur ex motu cœli, quem neceſſe eſt perfici operâ Intelligentiarum purè ſpiritualium, ut oſtendi in Phyſica particulari, *Tract. de Cœlo, Diſp.* 2. *c.* 3.

Notandumque eſt conſequenter, Angelos eſſe ſubſtantias ſimplices, id eſt, non conſtare ex materiâ & formâ: quia hæc compoſitio ſolis corporibus convenit. Item,

Not. 2. Eſſe naturaliter incorruptibiles, ſeu immortales. *Prob.* Quia non exiſtunt dependenter à materia & diſpoſitionibus quæ per aliquam contrarietatem deſtrui poſſint. Item, cùm non ſint minùs ſpirituales, quàm anima rationalis; immò, cùm ſint in gradu perfectiori ſpiritualitatis, non minùs etiam ab intrinſeco ſunt immortales; nec poſſunt deſtrui, niſi per annihilationem, quæ periude ac creatio, ſolius Dei eſt opus.

Not. 3. Ex doctrinâ communi & fidei proximâ, inquit Suarez, Angelum, nequidem abſolutè poſſe oculo corporeo videri ut in ſe eſt. Quia objectum oculi corporei eſt viſibile corporeum, nec facultas ejuſmodi ulla extra objectum ferri poteſt. Vt explicatur in phyſicâ univerſali, 1. Parte, Tract. 2. Diſp. 1. c. 2.

CAP. II. *Solvuntur objectiones.*

OBjic. 1. Non raro SS. PP. cum Platonicis, tradunt Angelos eſſe quædam animalia rationalia immortalia, ac proinde eſſe corporeos. ℞. Olim quidem graviſſimam extitiſſe inter SS. PP. eâ de re controverſiam: at ſopita eſt tandem, vicitque Eccleſiæ, ac Doctorum communis conſenſus.

Objic. 2. Paſſim in ſacris literis dicuntur Angeli ligari. Ita ex *Apoc.* 9. quatuor Angeli ligati fuere in Euphrate. Ita Angelus Raphaël Aſmodæum religavit in deſerto.*Tobiæ* 8. Atqui hæc explicari non poſſunt in hypotheſi quòd Angeli ſint incorporei; nam corpus duntaxat corpori alligari poteſt. ℟. Variis modis poſſe alligationem hujuſmodi Angelicam fieri. Primò, ſi Deus ſubtraxerit concurſum, qui Angelo neceſſarius eſt ad perficiendum motum. 2. Poteſt Angelus, ut inquiunt, alium Angelum ligare *imperio*, jubendo ſcilicet ex parte Dei, ne ſe moveat; ac ſi ſecus faciat, minando illi acres pœnas. Ita lex hominem ligat, ſeu obligat; ſed iſtud ligandi genus eſt tantùm morale. At tertiò, phyſicè ligare Angelum poteſt, ut inquiunt, imprimendo illi qualitatem aliquam detentivam. Vt enim Angelus habet vim *apprehenſivam*, unde res alias teneat, tollatque varias mundi in partes; tum & vim *projectivam* alterius, per impetum illi impreſſum, quemadmodum ſatis ex ſacris literis colligimus; ita negari non debet, quin habeat & *detentivam*, per qualitatem permanentem in alio ſimiliter impreſſam. Atque illa quidem ſunt, quæ metaphoricè appellantur *vincula*, *rudentes*, *catenæ*, 2. Petri. 2. aliiſque in locis.

Inſt. Explicari non poſſet quo pacto ſolverentur illa vincula; ſeu quemadmodum deſtrueretur illa qualitas detentiva. Neque enim qualitas, ſeu accidens aliquod deſtrui in ſubjecto poteſt; niſi vel ſubtractione cauſæ conſervantis, vel ad deſtructionem ſubjecti; vel ad poſitionem qualitatis contrariæ. ℟. Solverentur illa vincula, aut deſtrueretur illa qualitas quaſi per impetum contrarium illi impetui per

quem

quem fuiſſet producta. Ita nonnulli; quod diſcutiendum relinquimus Theologis.

Objic. 3. Explicari ſaltem non poſſet quemadmodum ab igne inferorum torquerentur dæmones, aut animæ damnatorum; quod etiam per proportionem dicendum eſt de animabus Purgatorii. Nam agens corporeum nullam exercere efficientiam poteſt circa ſubſtantias purè immateriales. Neque verò etiam capaces ſunt ignitionis, aut qualitatis alicujus corporeæ, puta caloris, qui de ſe tantùm movet ſenſum tangendi, &c. ℞. 1. Ex communi doctrinâ, agens materiale poſſe divinitùs elevari ad effectus etiam ſpirituales producendos; quomodo Sacramenta, ut Dei inſtrumenta producunt gratiam ſanctificantem. ℞. 2. Ex D.Th. Dæmones ab igne inferorum torqueri *objectivè*; quatenus eſt ſignum ipſis perpetuò repræſentans iram Divinam, & privationem beatitudinis æternæ. Verùm ne dicatur iſtud non eſſe ſufficiens ad explicandas dæmonum pœnas, quæ ipſis inferuntur ab igne. ℞. 3. Cum eodem S. Doctore 1. *p. q.* 64. *a.* 4. *ad* 5. tum fuſiùs *lib.* 4. *contra Gentes c.* 9. Dæmones torqueri *& effectivè* ab igne per alligationem. Suppono enim illos eſſe alligatos igni inferorum, tanquam perpetuo carceri; quæ pœna procul dubio eſt graviſſima, & objectum doloris vehementiſſimi. Si enim ignobiliori animanti, aut homini tam violentum eſt, quòd diuturno carcere detineatur, unde pro innatâ libertate abire quò voluerit nequeat; illud à fortiori æſtimandum eſt de Angelis. At quandoquidem etiam ſupponendum eſt, hac ratione torqueri dæmones ab igne inferorum, docent conſequenter ab illo igne, tanquam in-

ſtru-

ſtrumento Iuſtitiæ Divinæ, produci in ipſis aliquod genus qualitatis *detentivæ*, ne ſeſe movere loco poſſint. Quibus autem nunc libera eſt poteſtas vagandi per iſtum aërem, non idcirco minùs torquentur ab igne inferorum, quatenus vident ſe illi carceri ad totam æternitatem, poſt extremum judicii diem eſſe deſtinatos. Præterea verò ut intelligas quàm variis modis dæmones dicantur torqueri ab igne inferorum, & quem inferat dolorem:

Not. 1. Hîc debere conſiderari tum ipſum formaliter dolorem; tum objectum, ſeu materiam, ut ajunt, doloris illius. Sic autem dolor materialiter & objectivè ſumptus, aliud nihil eſt quàm malum perſonæ dolenti inflictum, ut quando quis vivus comburitur. At dolor formaliter ſumptus, eſt actus appetitus, ſeu voluntatis moleſtè ferentis, & averſantis objectum aliquod diſconveniens, puta corporis combuſtionem; oriturque etiam interdum iſte dolor & ex imaginariâ, aut falsâ apprehenſione combuſtionis, ut in phreneticis, aut ſomniantibus, ubi tam graviter ejulando conqueruntur ſe vivos ardere. Item,

Not. 2. Nullum agens extrinſecum cauſare immediatè dolorem, ſed ponendo in alio objectum doloris. Nam actus vitæ, qualis eſt dolor, ſupponit objectum circa quod verſetur. Confirmaturque inductione doloris omnis ſenſibilis, cujuſmodi nullum experimur, niſi vel per diviſionem continui, vel per impreſſionem doloriferæ alicujus qualitatis. Certum eſt autem Dæmones cruciari ab igne inferorum.

Hîs ergo ſuppoſitis. ℞. 4. Cum Soto, cum Gregorio à Valentia, & aliis; ignem inferorum divinitus elevatum efficienter concurrere

ad

ad producendum in Dæmonum voluntate dolorem proportionaliter ſaltem illi ſimilem, quem in ſua voluntate habet anima rationalis, dum corpus quod informat, igne comburitur. Nam, ut inquiunt, nihil implicat Divinâ virtute produci ab igne verum calorem in ſubſtantia Angeli, hancque à Deo elevari ad percipiendum vitaliter iſtum calorem, eo per proportionem modo, quo percipitur ab homine dum vivus comburitur. Aut ſaltem cum Suario, nonnulliſque aliis, ℟. 5. Ab igne inferorum Divinâ virtute elevato produci in illis ſpiritibus qualitatem aliquam ſpiritualem in ſuo ordine doloriferam, dolore utique ſpirituali, ac proinde tantò majore, quantò ſpiritualia ſuperant materialia. Ex eo porrò dicetur qualitas dolorifera, quòd horribilem in modum fœdet naturam ipſam ſpiritualem, unde & reddatur aliis omnibus contemptibilis, & odioſa; quomodo ex oppoſito per proportionem, qualitas gratiæ ſanctificantis naturam rationalem ornat tam inſigni pulchritudine; unde redditur Deo, & ſanctis omnibus tam amabilis, &c.

Nec dicas, Dæmones illâ qualitate ſuſceptâ non idcirco dicerentur comburi ab igne potiùs, quàm frigeſieri; cùm tamen vulgò SS. PP. dicant ab igne inferorum comburi. ℟. Cum Mæratio, ab authoribus iſtius ſententiæ SS. Patres accipi tantùm de combuſtione metaphoricâ. Hacque metaphorâ ſignificari quemlibet gravem dolorem, cujus ignis cauſa eſt: cùm præſertim quilibet gravis dolor animum veluti incendat, ſicut ignis, corpus. Hæc ille. Quicquid verò difficultatis hoc loco appareat, hærere ſaltem nos oportet in illâ D. Aug. ſententia

tiâ *lib.*21. *de Civit. Dei c.* 10. Nempe, hoc igne ſpiritus cruciari *veris*, licet *miris* , & ineffabilibus *modis*.

CAP. III. *Angelorum differentiæ , ſeu diverſitates.*

DIco I. Ex S.Dionyſio, tum ex variis Scripturæ locis , admittenda eſt diſtinctio & diverſitas inter Angelos. Ac primò quidem , diſtinguuntur tres in Hierarchias ; tum illæ Hierarchiæ ſingulæ in tres alios ordines , ſeu *Choros* , pro diverſitate munerum quæ ab iis exercentur. Hierarchia autem eſt ſacer principatus , ſeu ordo inferiorum & ſuperiorum , ſecundùm diverſos dignitatis gradus , ſub uno ſummo principe , ad ſacra miniſteria , & Dei gloriam procurandam inſtitutus. Duplexque eſt Hierarchia; altera quidem Eccleſiaſtica, altera verò Cœleſtis, de quâ modò agitur.

Sciendumque eſt 1. Tres ordines primæ Hierarchiæ dici Seraphim , Cherubim , & Thronos, qui Dei gloriam per ſe immediatè intendunt ; Seraphim quidem per amorem eximium ipſis proprium ; Cherubim per Scientiam ; & ſic de aliis. Secunda Hierarchia bonum commune mundi univerſi procurat , continetque Dominationes, Virtutes, ac Poteſtates. Tertia denique hominibus gubernandis eſt deſtinata , ſuntque in ea 1. Principatus, qui ſingulis gentibus præſunt. 2. Archangeli , iis hominibus addicti qui cæteros dignitate antecellunt. 3. Denique ſunt ii qui nomine communi appellantur Angeli , ac ſingulis hominibus ab ipſo ortu , quaſi tutelares & cuſtodes dedicantur ; juxta illud Davidicum *Angelis ſuis mandavit de te, ut cuſtodiant te in omnibus viis tuis.* Item ,

Scien-

Sciendum eſt 2. Inferiores Angelos in eâ quam ſervant ſubordinatione, à ſuperioribus purgari, illuminari, & perfici, ut loquitur D. Dionyſius. Verùm ex D. Th. non eſt neceſſe illud fieri diverſis actibus. Idem enim actus dicitur *illuminatio*, quatenus eſt manifeſtatio alicujus veritatis; quia verò ſic intellectus fit expers alicujus neſcientiæ, dicitur *purgatio*: ac tandem ille idem actus vocatur *perfectio* intellectus; eſt enim commune omni cognitioni intellectivæ; ut videlicet ſit quædam intellectus perfectio.

Dico II. Etſi nobis compertus non ſit Angelorum numerus, certum tamen eſt eum eſſe maximum; ſicque habemus ex viſione Danielis, *millia millium miniſtrabant ei.* Item, nemo negaverit in iis reperiri differentias ſpecificas; imò potuiſſe omnes creari à Deo ſpecie diverſos; nihil enim repugnat. At juxta doctrinam explicatam ſupra *Tract.* 1. *Diſput.* 3. *cap.* 1:

Dico III. Nihil etiam repugnat multos Angelos ſub eadem ſpecie ſolo numero differre inter ſeſe. Falſum enim eſt quod ajunt, nec probari poteſt, individuationem omnem, ſeu differentias individuales peti duntaxat à materia, & conſequenter ſubſtantias immateriales non poſſe individuo ſolùm differre, nec diſtingui niſi ut formas, ergo & eſſentialiter. R/. enim diſtingui poſſe ut formas ſolo numero diverſas, quod in animabus rationalibus contingit, quæ licet ſpirituales ſint, ſolo tamen numero differunt, etiam extra omne corpus poſitæ. Quinetiam

Dico IV. Probabilius eſt Angelos ejuſdem ordinis eſſe ejuſdem inter ſe ſpeciei, ut major inter eos quaſi neceſſitudo quædam amicitiæ oria-

oriatur, quamvis diverſorum ordinum Angeli, ſpecie inter ſe differant. Ita ſentiunt multi DD.

CAP. IV. *Varii Angelorum Status.*

SVppono ex communi doctrinâ, & Concilio Lateranenſi, Angelos omnes cum mundo corporeo ſimul creatos fuiſſe. Item, ex D. Auguſt. *lib.* 12. *de Civit. Dei. cap.* 9. eos ſimul cum natura gratiam ſanctificantem accepiſſe. *Deus*, inquit, *in Angelis erat condens naturam, & largiens gratiam.* At

Dico I. Secundo poſt inſtanti, ut vocant, omnes libero ſuo arbitrio cum gratia ſufficiente relicti ſunt; unde alii perſeverarunt in officio ſuo erga Deum, & meruerunt augmentum gratiæ; tum tandem, ſeu quemadmodum vulgò explicant, tertio inſtanti gloriam ſunt aſſecuti. Alii verò peccarunt, tum è cœlo ad inferos proturbati ſunt.

Notandumque eſt 1. Statum illum à creatione uſque ad *terminum*; id eſt, uſque ad glorificationem bonorum, vel ad damnationem malorum, vocari *viam*, ſeu *ſtatum meriti aut demeriti*; in quo Angeli nondum videbant Deum, illumque tantùm cognoſcebant ex creaturis, & per fidem. Item,

Not. 2. Viam illam Angelorum ſic tribus, ut inquiunt, inſtantibus fuiſſe definitam. At hoc loco *inſtans* non ſumitur pro inſtanti mathematicè indiviſibili, ſed pro aliquâ morâ, quæ idcirco appellatur *inſtans diſcretum*, quia mora illa deſignatur per aliquam operationem Angelorum, quæ ſolet dici *inſtantanea*, cùm fiat tota ſimul, id eſt, ſine partium ſucceſſione.

Notabis autem 3. Totam illam Angelorum viam non potuiſſe durare longo tempore. Nam fuere

fuere omnes creati ſimul cum mundo corporeo; fueruntque omnes in termino ante peccatum Adami. Siquidem Adamus ſuadente Diabolo conſenſit peccato. Item

Not. 4. Ex illis ſpiritibus, eos tantùm qui ſervarunt ſanctitatem, ex communi modo loquendi vocari ſimpliciter Angelos. Alii autem vulgò appellantur *Dæmones*, aut potiùs *Cacodæmones*, & *Diaboli*. Iam verò

Not. 5. Angelorum peccatum fuiſſe ſuperbiam. Ita vulgò Theologi ex ſacris literis, quæ conſequenter docent *initium peccati omnis fuiſſe ſuperbiam*. Eccleſ. 10. Ex illâ autem ſuperbiâ prodiit invidia, tum adversùs homines quos viderunt cœlo eſſe deſtinatos: tum adversùs Chriſtum Dominum, factâ ipſis revelatione de unione hypoſtaticâ naturæ humanæ cum Verbo Divino, quam indignè tulerint, cultum & honorem illi denegando. Quod tamen traditur ſolùm à nonnullis recentioribus, qui ſupponunt Chriſtum fuiſſe venturum, etiamſi Adamus non peccaſſet.

Notabis enim 6. Ex communiori doctrinâ, poſitam in eo fuiſſe Angelorum ſuperbiam, quòd eorum princeps Lucifer ex amore inordinato propriæ excellentiæ, non modò ambiret cæteris dominari, ſed prætereà quòd nulli ſubeſſe, nequidem Deo vellet, ægrè ferens ſibi ab eo leges aliquas imponi. Atque hoc pacto affectabat ſimilitudinem cum ipſo Deo, qui res in omnes principatum obtinet, nullique ſubeſt. Suam porrò in factionem multos ex diverſis Angelorum ordinibus induxit, qui eidem peccato ſuperbiæ conſenſerunt: ſicque *Apoc.* 12. legimus illum *Draconem* tertiam ſtellarum partem ſecum eandem in ruinam pertraxiſſe. Item

Not.

Not. 7. Nullum iis relictum fuiſſe locum miſericordiæ; non tantùm ob immanem eorum ingratitudinem; ſed maximè quòd Deus odio ſpeciali ſuperbiam proſequatur; cùm è contrà, *humilibus det gratiam,* hominemque vel ſceleratiſſimum non deſpiciat, ſi contritus & humiliatus acceſſerit, ut habetur *Pſal.* 50. Sicque ipſe Chriſtus Dominus mulierem adulteram, tum latronem, publicanum, alioſque id genus pro ſua bonitate miſeratus, Phariſæos, etſi vitæ ſanctioris inſtitutum profiterentur, nec ceſſarent Dei templum prædicare, quòd tamen foverent animo ſuperbiam, proſcidit maledictis.

Dico igitur II. Vt ſancti Angeli beatitudine ſunt donati in cœlo; ita pugnante S. Michaële perduelles cum ſuo Coryphæo in pœnam ſuperbiæ rejecti ſunt ad locum mundi infimum æternis ignibus cruciandi; neque enim ignes damnatis Angelis parati ſunt, ex Matth. 5. niſi ut per eos crucientur. Quemadmodum ſupra *cap.* 2. expoſuimus.

Notandumque eſt, hos cruciatus, doloremque omnem vulgò à Theologis revocari ad pœnam *ſenſus*, latè ſumendo vocabulum *ſentiendi*, quatenus opponitur pœnæ damni, quæ ſolùm poſita eſt præciſè in carentiâ, ſeu privatione boni beatifici; ſive de ea ſit dolor aut triſtitia, ſive non; quomodo amentes & pueri damnum in bonis pati poſſunt, quamvis nullam ejus cognitionem, & triſtitiam habeant.

Not. 2. In illa damnatione, Dæmones nihilominus retinere omnia naturalia, ſeu vim intelligendi, & agendi naturalem, ut habetur in Philoſophia Morali. *Tract.* 1. *Diſput.* 3. *cap.* 1.

CAP.

CAP. V. *De cognitione naturali Angelorum.*

COgnitio omnis oritur ex immaterialitate; unde quâ proportione res ſunt magis immateriales, eò etiam perfectius habent principium cognoſcendi; ut patet inductione factâ per omnia genera potentiarum cognoſcitivarum, juxta D.Thomam. Cùm ergo Angeli ſint ſubſtantiæ purè immateriales; & penitùs independentes à corpore, ſunt etiam conſequenter in genere perfectiſſimo cognoſcendi, ſeu intelligendi: ut loquitur S. Doctor: unde & vocari ſolent ſimpliciter *Intelligentiæ.* Quare

Dico I. Cùm inde jam ab ipſo ortu exigant elicere cognitiones ſuas, quæ etiam eorum eſt vita; debuerunt conſequenter & ab ortu ſuo habere connaturaliter rerum ſpecies infuſas, quibus ultimò ſecundùm intellectum complerentur ad cognoſcendum actu; quemadmodum ſupponimus ex Phyſicâ *De neceſſitate ſpeciei impreſſæ.* Dixi debere Angelo ſpecies infundi; quia in eo differt ab homine, quòd homo ſecundùm intellectum operans connaturaliter, dependeat ſaltem objectivè & materialiter ab operatione ſenſuum.; nihilque habeat in intellectu, quod priùs non fuerit in ſenſu, ut probatur experientiâ; quamobrem eas rerum ſpecies non habet, niſi quas acquiſierit, hauſeritque hoc pacto ab objectis. Angelus verò à rebus cognoſcibilibus ſpecies non haurit. *Prob.* Quia objecta ſaltem materialia, non poſſunt ſpecies niſi materiales producere; nec ipſe in ſe recipit niſi ſpirituales. Ergo neceſſe eſt ut illi à Deo infundantur: eſtque aliarum par ratio.

Dico II. Non modò habet ſpecies aliorum Angelorum repræſentativas, ſed etiam rerum omnium

omnium naturalium, unde ipſas ut in ſe ſunt perfectè cognoſcat. Ita S.Dionyſius *De Divinis Nom.c.*4.5.& 7. Ratio eſt: quia ſic decuit creaturam perfectiſſimè omnium cognoſcitivam, res eas ſaltem naturales quæ exiſterent, cognoſcere; cùm eum tantùm in finem mundus fuerit conditus, ut ex eo Deus cognoſceretur, & glorificaretur. Conf. Si enim hoc primis parentibus conceſſum eſt, ut *diſciplina intellectus replerentur* ex Eccleſiaſtici 17. illud à fortiori debet ſtatui de Angelis.

Notabis autem, non eſſe opus ut ſingulis rebus ſuæ reſpondeant ſpecies, cùm una poſſit eſſe univerſalis ad res diverſas in infinitum repræſentandas, vel abſtractivè, ſi non extiterint; vel intuitivè, ſi habuerint exiſtentiam. Hæc eſt enim ſpecierum iſtiuſmodi natura, ut res repræſentent pro eo ſtatu in quo ſunt; talemque de ſe exigunt concurſum Dei ſimultaneum ſui determinativum ad producendam cognitionem intuitivam, poſitâ objecti exiſtentiâ, tanquam conditione. Ita D. Th. At

Not. II. Perinde non exigunt repræſentari ſecreta cordium, ſeu liberæ cogitationes alienæ, aut affectiones voluntatis. Sic enim ex ſacris literis dicitur *Deus ſolus noſſe corda filiorum hominum.* 2. Paralip.c.6. Quinetiam fuit unum iſtud ex argumentis quibus demonſtratur Chriſti Domini Divinitas; quòd Phariſæorum cognitiones pervideret. Confir. Quia voluntas libera perfectum habet dominium ſuarum operationum; nec conſequenter aliis præterquam Deo poſſunt innoteſcere, niſi pro illius conſenſu. Alioquin inde poſſent multa oriri incommoda in Republica Angelorum.

Notabis igitur 3, Non cognoſci ab Angelis ſecreta

ſecreta noſtrorum cordium, quantùm eſt de ſe; niſi probabiliter, & per incertam conjecturam ex quibuſdam ſignis, & effectibus, puta ex immutatione corporis. Certè cùm hoc ipſi præſtare poſſimus, multò magis & Angeli, qui longè ſunt perſpicaciores: nec repugnat eos in rebus ejuſmodi obſcuris unum inferre ex alio per diſcurſum, cum ſine ullo ſufficienti rationis fundamento, Thomiſtæ Angelis denegent potentiam ad diſcurrendum.

Notabis ultimò, cognitionem eam creaturarum, quam ſancti Angeli habent in Verbo ex viſione beatificâ, vocari à D. Auguſtino *cognitionem matutinam*; quam autem habebant in viâ, vocat tantùm *veſpertinam*, cùm eſſet minùs clara, & perfecta.

CAP. VI. *De locutione Angelorum.*

LOqui, eſt manifeſtare alteri ſuæ mentis conceptum, aut voluntatis affectum. Atque ita certum eſt Angelos ſibi invicem loqui, ut habetur tam ſæpe ex ſacris literis; neque iſtud de ſe repugnat; cùm etiam alioqui carerent eo ſocietatis bono, quod creaturis rationalibus eſt jucundiſſimum.

Notabis verò, locutionem eſſe actum intellectus, quia eſt manifeſtatio quædam; cùm & ipſa operatio intellectus vulgò appelletur *verbum mentale*, ideóque ſæpe ajunt Sancti Patres, linguam Angelorum eſſe eorum intellectum; unde & nos ipſi per intellectum poſſumus Deo & Angelis loqui. At difficile eſt explicare quomodo conceptus unius Angeli, aut noſter qui eſt immanens, Angelum etiam diſtantem afficiat, & moveat ad audiendum.

Communior ſententia eſt juxta Angelicum Doctorem, locutionem Angelicam aliud nihil eſſe, quàm conceptum ad alios directum ex eâ intentione ut ipſis innoteſcat. Suppono enim Angelum, aut Angelos audientes habere ſpecies infuſas locutionum omnium quæ ad ipſos dirigi poſſunt; quâ directione conceptuuum factâ, quæ ſpecies in audiente eſt de ſe indeterminata ad quancunque locutionem repræſentandam, per concurſum Dei ſimultaneum determinatur ad tales, vel tales conceptus, ſeu locutiones repræſentandas. Confir. Experientiâ energumenorum, in quorum exorciſmis tam ſæpe Dæmones reſpondent cogitationibus ad ipſos directis.

Notandumque eſt, in hac ſententia explicari commodè, quemadmodum unus Angelus cuilibet alteri etiam diſtanti, vel in vacuo ipſo, & in inani, loqui poſſit. Quod explicari non poſſet per tranſmiſſionem ſpeciei alicujus ab uno ad alium. Item, quomodo clam aliis, licet præſentibus, loquatur; cùm reſpectivè ad alios non tollatur impedimentum morale determinationis ad talem locutionem percipiendam. Sic dicitur unus Angelus clamare ad alium, cùm ex affectu vehementiori ad eum ſuos conceptus dirigit.

Objicies. Nulla fieret mutatio ex parte audientis, ut conceptum ad ſe directum perciperet. ℞. Ex determinatione Divinâ producitur in eo cognitionis actus, per quem ejuſmodi locutionem percipiat; quæ eſt ſatis inſignis mutatio.

Inſt. Ex conſenſu alterius, non fieret in altero vis phyſica major ad intelligendum. C. Satis eſt quòd determinetur, poſitâ illâ conditione extrinſecâ.

CAP.

CAP. VII. *De volitione Angelorum.*

C*Ertum* eſt Angelos elicere actus volitionis liberæ, finem intendere, tum media eligere, amare, odiſſe, deſiderare, aliaque id genus. At quæſtio eſt, num poſitâ finis alicujus intentione, vel poſito electionis actu, illum poſtea revocare, aut mutare poſſint. Negant Thomiſtæ.

Dico autem contrà, Angelos non eſſe ex naturâ ſuâ in propoſito immutabiles. Primò enim poſſunt mutare ſententiam de appetibilitate objecti, puta ſi rem judicaverint inutilem, aut noxiam, quam priùs exiſtimaverant utilem, cùm de omnibus illius circunſtantiis non conſtaret. Sic Dæmon aliquando appetiit mortem Chriſti Domini, quam poſtea impedire voluit, re meliùs conſideratâ, ut vulgò docent SS. Patres. Secundò, cùm ſit liberi arbitrii, ſtante quocunque judicio, & poſitis omnibus requiſitis, poteſt velle, aut non velle (ſi non ſit ſermo de amore beatifico.) Poteſt minùs bonum eligere, contempto majori, &c. Quæ in Morali proſecutus ſum. Et verò ſi objectum, aut judicium de objecto non neceſſitat ad agendum, non poteſt etiam neceſſitare ad perſeverandum.

Obji. Nulla illi nova ſubeſſe poteſt cognitio, cùm ſtatim rem perfectè cognoſcat. *Tranſ.* Nihil hoc impedit quominùs mutet propoſitum.

Inſt. 1. Intellectus principio veritatis evidenter cognito, diſſentire non poteſt. *C.* Ergo nec voluntas à bono cui adhæret abduci. *Nego parit.* Quia voluntas eſt libera, non autem intellectus.

Inſt. 2. Non aliam ob cauſam dicitur Deus Angelis peccantibus denegaſſe gratiam ad pœnitentiam, niſi quia ſunt de ſe in propoſito inflexibiles. *N.* potuit enim illis dari gratia ad pœnitendum, quam tamen Deus juſto judicio denegavit; tum ob ſpecialem eorum ingratitudinem, tum quia, ut ſupra ajebam, ſpeciali odio proſequitur ſuperbiam. Huc adde illos peccaſſe ex purâ malitiâ. Adamus autem peccavit ex fragilitate, & alio ſuadente. Sed quicquid dixerimus, quis Deum judicet? cùm liberum illi ſit peccata noſtra vel remittere, vel punire.

CAP. VIII. *De loco Angelorum.*

S*Vppono* ex Phyſicâ, rem nullam eſſe in loco per modum ubicationis realiter diſtinctum, cum fruſtra ſit. At

Dico I. contra Thomiſtas, Angelus non eſt formaliter in loco per operatioem, quam in eo exerceat. *Prob.* Quia fruſtra illud eſt. Ex eo enim præcisè eſt in loco, quatenus ab eo ſecundùm ſubſtantiam eſt indiſtans. Item, ſupponitur eſſe in loco priùs ſaltem naturâ, quàm in illo agat; ergo in eo eſt independenter ab operatione ſua. Item, eſt in Empyreo nullam circa ipſum locum operationem exercendo; quænam enim foret illa operatio? Item, ſic poteſt eſſe in vacuo. Item, cùm liberè poſſit abſtinere ab omni operatione, ſequeretur eum poſſe eſſe nullibi: quod falſum eſt, ut oſtendi in Phyſicâ univerſali.

Notandumque eſt, Angelum coexiſtere loco per extenſionem virtualem, quæ tamen non ſit aliqua entitas ab ipſo realiter diſtincta. Fruſtra enim eſt illa realis diſtinctio; nec de facto

facto illam in animâ corpus informante, aut in corpore Chriſti poſito ſub ſpeciebus Euchariſticis admittunt adverſarii: ergo à pari, nec in Angelo eſt admittenda, cùm ſatis ipſe per ſuam ſubſtantiam intelligatur virtualiter extenſus.

Dico III. Sic Angelus virtualiter coextenditur ſpatio, ut totus ſit in toto, & totus in qualibet parte. *Prob.* Quia non poteſt eſſe in parte ſpatii, per aliquam ſui partem, cùm ſit indiviſibilis, nec partes habeat. Hoc fuſius explicatur in Phyſicâ, De indiviſibilitate Animæ rationalis. Dicitur tamen habere partes virtuales, ſeu æquivalenter; quatenus per ſuam ſubſtantiam virtualiter tantùm extenſam, reſpondet partibus ſpatii, totique ſpatio, perinde ac ſi haberet partes; differtque tantùm in eo à corpore, quòd ſpatio coextendatur indiviſibiliter, corpus autem diviſibiliter, id eſt, ſecundùm diverſas ſui partes, diverſis loci partibus reſpondendo.

Dico IV. Angelus quilibet certam habet, ac determinatam extenſionem virtualem, unde majori ſpatio coextendi nequeat, vocaturque ipſius *locus adæquatus.* Et quidem, quò Angelus perfectioris eſt naturæ, majorem habet extenſionem ejuſmodi virtualem, quæ eſt aliqua participatio immenſitatis Divinæ. Quare fieri poteſt ut aliquis Angelus coextendatur ſpatio in Sphæram 20, aut 100 leucarum, ſitque illi toti indiviſibiliter præſens. At

Dico V. Vt Anima rationalis modò habet minorem extenſionem virtualem, modò majorem, prout eſt in corpore per augmentationem magis extenſo, quæ olim fuerat in minori; Ita à pari Angelus poteſt contrahere ſeſe ad minus ſpatium, quaſi per quandam ſua-

rum partium virtualium penetrationem: nihil enim repugnat. At

Notandum eſt, habere illum terminos parvitatis, ut & magnitudinis, quos naturaliter tranſilire non poteſt, neque abſolutè poteſt contrahere ſeſe ad punctum mathematicum: quia, ut probavi in Phyſicâ, illa rei inextenſio, & indiviſibilitas mathematica eſt ſecundùm rem impoſſibilis. Et verò etiam ſequeretur inde Angelum ſe poſſe quoque reducere in longum ad lineam uſque; quo pacto ſic poſſet infinitè extendi, ut oſtendi *in Geometria elementali cap. 6.* Atque impoſſibile eſt illud conſequens; ergo & antecedens.

Not. 2. Locum hunc minorem ad quem ſeſe contrahit Angelus, vocari locum ipſius *inadæquatum.*

Dico autem VI. Sic plures ſimul Angeli in infinitum poſſunt coexiſtere loco eidem, & penetrativè: quia quantitatem non habent, quæ ſola eſt principium impenetrabilitatis. Confirmatur experientiâ, ex Evangelio, de quâ diximus capite primo hujus diſputationis.

CAP. IX. *De motu locali Angelorum.*

D*Vbium* non eſt quin moveantur localiter, ſic enim de facto varias mundi in regiones deferuntur. At

Dico I. Moveri poſſunt à loco ad locum, tum motu diſcreto interpolato, quòd ſcilicet interdum ad certa quædam ſpatia ſubinde poſt aliquam partem motus continui ſucceſſivi quieſcant; tum etiam moveri poſſunt uno & eodem motu ſucceſſivo & continuo, ut cùm aſtra movent. Quo pacto unâ horâ multi pluſquam duodecim milliones leucarum conficiunt,

ciunt, ut oſtendi in Mathematicâ, *Tractatu de Sphæra cœleſti, ubi de aſtrorum motu.*

Dico II. Non poſſunt moveri à loco ad diſtantem locum, non tranſeundo per medium. Sic enim medium ſe impertinenter haberet ad motum illum; qui conſequenter fieret in inſtanti; neque ullâ ratione explicari poteſt quemadmodum illud fiat, ut probavi in Phyſicâ univerſali.

Dico III. Contra Thomiſtas, non poteſt Angelus à loco adæquato, cui per ſuam extenſionem virtualem coexiſtit, tranſire in inſtanti ad locum adæquatum, etiam contiguum, & ſic moveri à loco adæquato ad alium adæquatum per mutationes inſtantaneas, & per inſtantia interpolata, ut loquuntur. Prob. Quia huic obſtat tum virtualis extenſio Angeli, tum diviſibilitas ſpatii vel realis, vel virtualis, cujus partibus, ſecundùm partes ſui virtuales reſpondere non poteſt, niſi ſucceſſivè, quando ab uno loco tranſit ad alium. Nec poteſt explicari illa replicatio inſtantanea quam volunt adverſarii, quin dicatur Angelus priùs per ſui quaſi primas partes virtuales ſucceſſivè reſpondiſſe prioribus partibus illius ſpatii, quàm poſterioribus. Conf. Sequeretur inde corpus aliquod fuiſſe in inſtanti aſportatum ab uno loco in alium longiſſimè diſtantem, ex hypotheſi quòd Angelus uni leucæ coexiſtens, tranſeundo per mutationem inſtantaneam ad leucam aliam contiguam, ſimul transferret ſecum lapidem à remotioribus partibus unius leucæ ad leucam alteram.

CAP. X. *Angelorum vires naturales ad extra.*

DIco I. Habent Angeli potentiam motricem, per quam non modò ſeipſos movent; ſed etiam & alia extra ſe. Ita enim movent cœlos; ita ſpiritus alios, perinde ac humanas animas; ita moles corporeas è loco ad locum deferunt; item, & projectis impetum imprimunt.

Dico II. Poſſunt quoque ad extra, per ſe & directè, præter motum localem, producere & lumen, aut alias id genus qualitates perfectivas. Sic dicitur Angelus apparuiſſe D. Petro in carcere, & fulgorem emiſiſſe; ſicque ab iis aſſumpta corpora plerumque refulgent. At

Dico III. Qualitates alterativas, iiſque mediantibus opera naturalia per ſe & directè attingere non poſſunt, ſed tantùm indirectè, per potentiam motricem applicando activa paſſivis. Ita vulgò omnes cum D. Th. *Prob. ratione.* Quia quæcunque ſcimus fieri ab Angelis, hoc ſolùm pacto poſſunt perfici: nec apparet quomodo rerum naturalium generationes ullæ in earum virtute activa aut formaliter, aut eminenter & virtualiter, contineantur. Quod enim ſint ſuperiores naturâ corporeâ, non ſequitur ut effectus illos naturales directè poſſint attingere; ſatiſque aliunde fuit proviſum tuendo bono univerſi per agentia corporea.

Dico autem IV. Quæ eſt illorum perfecta ſcientia de virtutibus rerum naturalium, multa præſtare poſſunt applicando activa paſſivis: puta ex corporibus inanimatis, poſſunt unum transformare in aliud, longè faciliùs quàm Chymici; creare aut curare morbos; grandines, procellas, tonitrua, & ſimilia meteorologica

logica ciere ; fiuntque hæc reipsâ nonnunquam à Magis ope dæmonum.

Item, poſſunt vario præſtigiarum genere illudere, immutando vel objectum, vel medium, vel organum ; ſubjiciendo ſpectra, modò ea ſubtrahendo.

Item, poſſunt ecſtaſim ſeu raptum naturalem inducere, ligando ſenſus exteriores & obſtruendo aditus ſpirituum animalium, aut illos potiùs cogendo ad organum imaginationis ; quo in ſtatu Magi ac Sagæ deludi ſolent à dæmone, dum hac ratione putant ſe varia peragrare loca, frequentare varios hominum cœtus, menſis lautiſſimis accumbere, & cætera id genus.

Notandum verò eſt, nunquam hæc fieri à dæmone, niſi Deo permittente, qui plerunque liberis cauſis ſic indulget ad majorem ſuam gloriam. Item

Not. 2. Nunquam à dæmone patrari vera miracula; cùm ſupra naturæ vires nihil præſtare poſſit. Alioquin argumentum ad comprobandam Chriſtianæ fidei veritatem petitum ex miraculis, non eſſet efficax ; nec diceret Chriſtus Iudæorum incredulitatem excuſari non poſſe, quia fecerat ſigna quæ ab alio prodire quàm à Deo non poterant. Item ; nec poteſt ordo univerſæ naturæ turbari ab Angelis, ſeu dæmonibus, *non enim*, inquit Sacra Scriptura, *Deus illis ſubjecit Orbem*. Quare nec poſſunt inducere vacuum, ut docetur in Phyſicâ ; nec poſſunt totum aliquod Elementum transferre alium in locum ; vel quòd habeant tantùm vires inferioris ordinis ad ea quæ ſpectant bonum univerſi; vel ſaltem, quia Deus ad eos effectus non concurrit, pro eâ providentiâ quam exigit bonum univerſi.

Dico præterea V. Poteſt quidem Angelus, ſeu dæmon varii generis inſecta, & animalia imperfecta producere ex putri materiâ, applicando activa cum paſſivis, ut muſcas, ſerpentes, bufones, ranas; etſi probabilius eſt ſerpentes eos quos Magi Ægyptii olim dederunt in conſpectum Pharaonis, fuiſſe aliunde per induſtriam dæmonis in locum virgarum ſubrogatos, quia tam brevi tempore ſub eâ magnitudine non potuerant ab eo procreari. Item, poteſt quidem dæmon turbare generationem perfectorum animalium, mutando ſexum, procurando gigantes, aut pygmæos; vel impeditâ, vel corroboratâ materiâ ſeminali, aut copioſiorem aliunde inferendo. At

Dico VI. Perfecta animalia prodire nequeunt niſi à virtute ſeminali, tum eâ mediante ab animali in utero tantùm conformari poſſunt, neque ars dæmonis hæc ſupplere valet. Item, nec poteſt corpora ex unâ ſpecie transformare in aliam, puta humanum corpus in belluinum: nam anima omnis determinatum corpus exigit de ſe, nec poteſt naturaliter ſaltem in alio conſiſtere, ut docetur in Phyſicâ. Et verò etiam contrarium aſſerenti imminet pœna anathematis, ut ſcribit Delrio. Quod autem vulgò jactant de Lycanthropis, de hominibus converſis in lupos, tum in feles, & de aliis ſimilibus ſpectris, illa contingunt tantùm ſecundùm apparentiam, vel ex vitio depravatæ imaginationis per faſcinationes & præſtigias, unde putent ſe eſſe lupos, aut ſe intueri lupos, aliaſque ſimiles belluas: quomodo etiam in probabiliori ſententia, Nabuchodonoſor dicitur transmutatus fuiſſe in boyem, duntaxat ſecundùm apparentiam. Item, Dæmon aliquando

do pro Magis vel Sagis ſubſtituit aliena ferarnm corpora; aut illis in remoto loco ſoporatis, ipſemet aſſumto corpore belluino ſolet illudere. Item, ſolet illis maleficis hominibus effigiem aliquam belluinam ex aëre circundare, & membra membris aptare; unde mirum non eſt ſi poſtea ſæpe inveniuntur læſi in iis membris, quæ ſub corpore fictitio deliteſcebant.

Dico VII. Nec poteſt Dæmon vaticinari res futuras, aut certò ſtatuere de hominum eventibus, qui aliquâ ratione pendent ex libero arbitrio. Prob. Quia hæc naturæ vires ſuperant; ſolique Deo attribuuntur ex ſcripturâ. Quare vanæ ſunt ac impiæ artes illæ, quibus ope Dæmonum, ex pacto vel tacitè & implicitè, vel expreſsè cum iis inito, non pauci malam, aut proſperam aliorum fortunam inquirunt: nec vacat etiam gravi ſcelere, ſi quis vel ſolâ curioſitate impulſus divinatores ejuſmodi conſulat. Soletque Deus permittere, ut idcirco ea contingant, quæ ad exitium prænunciantur.

CAP. XI. *De Apparitione Angelorum & corporum aſſumptione.*

CErtum eſt, Angelum videri ut in ſe eſt, non poſſe oculo corporeo, ſaltem naturaliter imò ex communi Theologorum, & fidei proximâ doctrinâ, nequidem ſupernaturaliter: quia nulla potentia ferri poteſt extra objectum ſuum; objectum autem potentiæ materialis ut ſic non eſt niſi materiale, nec repræſentat niſi materiali modo. Ergo Angelum, qui ſpiritualis eſt, non poteſt repræſentare ſecundùm rationem ipſi Angelo propriam. Vt jam inſinuabam *cap.* 1. At

Dico I. Angeli tum boni, tum mali poſſunt

apparere ſenſibiliter variis modis. Primus eſt internus,& purè imaginarius; quomodo apparent dormientibus; ut Beato Ioſepho. *Matthæi cap.* 1. *&* 2. Vel imprimendo aliquam ſpeciem imaginationi, vel ſpecies jam in eâ exiſtentes convenienter eum in finem diſponendo. Secundus modus eſt, per illuſionem ſenſuum externorum; qualem ſuperiori cap. aſſert. 6. explicui. Tertius eſt, aſſumendo ſibi verum aliquod corpus, vel hominis, vel animalis, rei-ve alterius cujuſcunque. Quo pacto Dæmon aliquando ex ſtatuis & arboribus fundebat oracula: vel certè, quæ eſt maxima ejus induſtria, & agendi facultas, formando & aptando ſibi corpus ex aëre & exhalatione, ſimili-ve ex materiâ. Quâ formâ olim apparuere Angeli Abrahamo, Tobiæ, aliiſque Veteris Teſtamenti Patriarchis.

Dico autem II. Vt corpus dicatur propriè aſſumi ab Angelo, requiruntur nonnullæ conditiones. Prima eſt, Vt illi intimè ſit præſens, ipſumque ſibi tanquam inſtrumentum ad aliquas operationes ſubordinet, non verò ut motor purè extrinſecus; ac maximè tandem ut per operationes illius corporis ſenſibiles dicatur repræſentari. Alioquin etſi Angeli ſint præſentes cœlis quos movent, ipſiſque aſſiſtant, tanquam motores mobilibus,non ideo dicuntur cœlos ſibi aſſumere, aut per eos repræſentare ſeſe. Ita nec propriè dicuntur apparere in Energumenis. Quanquam

Not. 1. Angelos ſic aſſumere interdum corpora, ut ipſum quoque Deum repræſentent; quòd in ejus perſonâ loquantur, agantque. Atque ita colligimus ex variis Scripturæ locis, Deum apparuiſſe Iacobo, Moyſi, Abrahamo,

mo, non in propriâ perſonâ, ſed per Angelos; & in ipſis Angelis fuiſſe adoratum. Item,

Not. 2. Angelos aſſumptis corporibus uniri tantùm per unionem accidentalem, ſeu inſtar formæ aſſiſtentis, non autem per informationem, inſtar animæ *v. g.* rationalis, per quam animatur corpus humanum. Etiamque in eo diſcrepant ab animâ rationali, quòd in aſſumpto corpore non ſint principium vitale influens in operationes vitæ aut vegetativæ, aut ſenſitivæ; nec *v. g.* in eo loquantur, ambulent, comedantve modo vitali: illa enim eſt tantùm apparens manducatio, propter conſimilem motum partium externarum, quem pro arte atque induſtriâ ſuâ efficiunt. Quamobrem ut ajunt, non poſſet Angelus in aſſumpto corpore conficere aliquod Sacramentum, quia vitaliter pronunciare non poſſet formam Sacramentalem, &c.

Not. 3. Sic uniri tantùm poſſe corpori aſſumpto inſtar formæ aſſiſtentis, non autem informantis; quia non eſt ens incompletum, ſeu pars totius ſubſtantialis quæ materiam aliquam informare poſſit, ut anima rationalis.

Item, nec poteſt ulli rei uniri hypoſtaticè, ſeu aſſumere aliquod corpus per unionem hypoſtaticam. Illud enim ſatis manifeſtum eſt ex iis quæ diximus in Tractatu ſuperiori, Diſp. 6. ubi de Subſiſtentiâ, cap. 3.

DISPVTATIO II.
DE ENTE INCREATO ſeu de DEO.

CAP. I. *Dei exiſtentia, & cognoſcibilitas.*

DEi nomine intelligitur aliquod ens ſupremum, increatum, rerum omnium principium; cujus bonitate, ſapientiâ, & potentiâ adminiſtrentur. Sic autem

Dico I. Lumine naturali evidens eſt *Deum* exiſtere. Nam primò quidem ſuppono in ea propoſitione (*Deus eſt*) nihil involvi contradictionis, cùm in terminum ſimplicem non cadat contradictio, ut jam obſervavi: Ergo nihil habet impoſſibilitatis. Neque verò illud eſt impoſſibile, cui ex naturali inſtinctu vulgò omnes aſſentimur; ſiquidem intellectus noſter fertur ſolummodo ad verum; tanquam ad proprium objectum. Atqui illi propoſitioni (*Deus eſt*) ex naturali inſtinctu, omnes aſſentimur: immò nulla gens tam barbara unquam extitit, quæ de facto Deum aliquem eſſe non ſenſerit, nullusque eſt qui in ſubitis caſibus ex naturali inſtinctu, Dei opem non imploret. Cùm ergo omnes illi propoſitioni aſſentiamur, ſequitur nihil habere in ſe contradictionis; nec eſſe erroneam. Conf. Quia ſi error foret, ille non eſſet adeo conſtans, nec tam univerſalis; patet enim experientiâ, quemadmodum error & mendacium ſit ex naturâ ſuâ inconſtans. Quare ſic argumentor; Deus eſt poſſibilis; ergo exiſtit actu. Si enim de facto non exiſteret, eſſet omnino im-

impoſſibilis. *Prob.* Quia illud eſt impoſſibile; quod actû eſſe non poteſt. Atqui ſi Deus actu non exiſteret, actu eſſe non poſſet: ergo ſi de facto non exiſteret, eſſet impoſſibilis. *Prob. min.* Quia fieri actu non poſſet, niſi quatenus ab aliquâ causâ procederet: atqui Deus cùm ſupponatur eſſe prima cauſa, procedere ab aliâ non poteſt: ergo ſi actu non exiſteret, foret impoſſibilis.

Probatur 2. Neceſſe eſt exiſtere aliquod ens improductum: ergo neceſſe eſt exiſtere Deum. Vt enim poſtea oſtendam; idem eſt eſſe naturam improductam, & eſſe ens ſupremum, omniumque aliorum entium principium; & conſequenter Deum. *Prob. Ant.* Quia quicquid eſt, non poteſt eſſe productum ab alio: ergò datur aliquòd ens improductum. *Prob. Antec.* Quia in iis quæ ab alio procedunt, ſeu quemadmodum loquuntur Peripatetici, in iis quæ ab alio moventur ad eſſe, neceſſe eſt ut deveniatur tandem ad primum, à quo cætera procedunt; vel certè dabitur proceſſus in infinitum in rebus quæ vel exiſtunt, vel extiterunt: indeque ſequeretur infinitum actu in numero; quod implicat, ſaltem ſecundùm communiorem philoſophiam. Nec dicas, illud argumentum non valeret ſaltem in doctrinâ Ariſtotelis, de generationibus ab æterno; nec non in doctrina D. Thomæ, qui putavit non eſſe impoſſibiles. Reſpondeo enim, etſi putavit S. Doctor poſſe aliquem *v. g.* hominem creari ab æterno; non ideo admittit generationes novas, & novas ab æterno, pro illâ totâ æternitate. Doctrina autem Ariſtotelis ſupponitur eſſe erronea; ut oſtenditur in Phyſica. Sed tranſeat iſtud; ſic nihilominus argumentor. In totâ illâ entium ſive finitorum, ſive infinitorum

rum

rum collectione, vel eſt aliquod improductum à quo reliqua prodeant; & ſic habebimus intentum; vel nullum eſt quod non ſit productum ab alio. Atqui hoc admitti non poteſt, niſi dicamus eſſe aliquod ens in illâ collectione, quod totam produxerit vel mediatè, vel immediatè, & conſequenter quod ſeſe ipſum produxerit. Iſtud autem conſequens eſt impoſſibile; ut ſupponimus per ſe notum, quemadmodum habetur in Phyſicâ univerſali, 1. Parte, Tract. 2. Diſp. 6.

Tertium argumentum petitur à rerum contingentiâ, in hunc modum. Ex omnibus iis rebus quæ exiſtunt, vel aliqua eſt ens neceſſarium, cui repugnet non eſſe, illudque eſt *Deus*, de quo movetur diſputatio: vel omnes ſunt contingentes, nempe quæ poſſint eſſe, & non eſſe. Supponamus ergo ex iſtis nullam exiſtere; ſiquidem hæc poſſibilis eſt hypotheſis: item, & poſſe tranſire de non eſſe ad eſſe: ſic argumentabor: non poterit fieri ille tranſitus, niſi per virtutem alicujus cauſæ res illas producentis; quæ cauſa ſit extra numerum ejuſmodi entium contingentium: ergo quæ ſit ens neceſſarium, & conſequenter *Deus*.

Præterea verò; ut cum Tertulliano loquar, certum eſt Deum habere teſtimonia id totum in quo ſumus, & id totum quod ſumus. Nempe mundi hujus atque hominis in mundo exiſtentis fabricam, pulchritudinem, tum admirabilem partium omnium inter ſe ordinem, motus, viciſſitudines, conſtantiam, utilitatem; ita ut nemo ſit tam feris moribus, qui non intelligat mentem eſſe aliquam præpotentem, quæ ſummo conſilio ac providentia hæc præſtet. *A magnitudine ſpeciei, & creaturæ,*

cognoſcibiliter poteſt creator eorum videri: ut legitur apud Salomonem *Sap.* 13. Confirmari hæc poſſent alio multiplici rationum genere, ſed conſuli poteſt Leſſius, *Libro De Providentia Numinis*; tum Granatenſis in Catechiſmo, qui ſatis diſertâ oratione hæc proſequuntur. Non nego eſſe adeo protervos homines nonnullos, ut iſtis rationibus non admodum afficiantur. At

Dico II. Eſt de fide cognoſci Deum demonſtrativè hoc modo per creaturas; quicquid nonnulli, valde imprudenter objiciant. Ita Sap. 13. quem locum jam modò citavimus: *A magnitudine ſpeciei & creaturæ*, &c. Ita Paulus ad Rom. 1. *Quod notum eſt Dei, manifeſtum eſt in illis*, &c.

Notandumque eſt 1. Dei quidem exiſtentiam cognoſci à nobis demonſtrativè à poſteriori, & per effectus, non autem à priori & per cauſam; quia ſui cauſam non habet. Item, cognoſcitur non tantùm quoad exiſtentiam, nempe quòd ſit, ſed etiam qualis ſit, quoad multas ſaltem ejus perfectiones, puta quoad infinitam ſapientiam, bonitatem, potentiam, providentiam, ſanctitatem, &c. Item

Not. 2. Triplici viâ ſic cognoſci Deum ex creaturis: Prima eſt *via negationis*; ubi conſiderando creaturæ cujuſcunque perfectiones, judicamus illam non eſſe Deum; quòd Deus ſit natura infinitè perfectior. Secunda eſt *via cauſalitatis*, ubi cognito effectu, deprehendimus cauſæ exiſtentiam & perfectiones in illo effectu relucentes, cùm nihil ſit perfectionis in effectu, quod à fortiori non reperiatur in causâ; nulla enim res dat quod non habet. Tertia denique eſt *via eminentiæ*; cùm ratiocinando co-

do cognoſcimus perfectiones creaturarum eſſe in Deo ſine adjunctis earum imperfectionibus & privationibus, ſed potiùs eminentiori modo. Homo enim *v. g.* talem quidem, vel talem habet perfectionem, ſed limitatam, & conjunctam cum privatione perfectionum quæ propriæ ſunt aliis creaturis. Dei autem perfectio conjuncta eſt cum poſſibili omni perfectione, & modo infinitè perfecto. Triplicem hanc viam paucis comprehendit B. Auguſt. in Confeſſ. *Ecce*, inquit, *Tu feciſti hæc omnia, qui bonus es, bona ſunt enim: qui pulcher es, pulchra ſunt enim; qui es, ſunt enim. Sed nec ita bona ſunt, nec ita pulchra ſunt, nec ita ſunt; ſicut, Tu conditor eorum; cui comparata nec bona ſunt; nec pulchra ſunt, nec ſunt.*

Objic. Deus eſt infinitæ cognoſcibilitatis. Ergo ab intellectu creato qui finitus eſt, cognoſci nequit; nam finiti ad infinitum nulla eſt proportio. *Diſt.* Non eſt proportio mathematica, qualis eſt inter magnitudines. *C.* At eſt proportio tum phyſica, tum metaphyſica, qualis reperitur inter potentiam & objectum; inter potentiam paſſivam perfectibilem, & actum ejus perfectivum.

Inſt. 1. Infinita cognoſcibilitas, qualis eſt Divina, nequit attingi à potentiâ finitâ. *Diſt.* comprehenſivè & adæquatè, id eſt, ſecundùm latitudinem omnem perfectionis ipſi propriæ. *C.* inadæquatè. *N.*

Inſt. 2. Deus eſt objectum ſupernaturale: ergo à potentia naturali attingi non poteſt. *Diſt.* Non poteſt attingi imperfectè & per analogiam ad creaturas. *N.* Perfectè, & ut in ſe eſt. *C.* Hoc enim aſſequitur tantùm in beatitudine, beneficio luminis gloriæ, per quod intellectus creatus elevatur ad ſtatum ſupernaturalem, in

quo

quo Deum videt ſicuti eſt, *facie ad faciem*, ut loquitur ſacra ſcriptura. Quâ de re poſtea.

CAP. II. *Dei Vnitas, & Trinitas.*

Dico I. Vnicum exiſtere Deum, nec poſſe plures eſſe, docet Fides Chriſtiana; ſatiſque etiam per vires luminis naturalis conſtare iſtud poteſt. Fruſtra enim ad mundi creationem & gubernationem plures admitterentur; ubi unus ſufficiens eſt, qui ſit poteſtatis ac ſapientiæ infinitæ. Neque verò etiam aliud prædicat tanta rerum omnium in ſuis motibus, viciſſitudine, generationibus æquabilitas & conſtantia ad bonum univerſi, ut planè videantur eſſe ab eodem principio, & ad eundem ultimum finem tendere. Item, cùm ſupponamus ens increatum, ſeu Deum, eſſe infinitum in omni genere perfectionis, inde conſequens eſt non poſſe admitti plures Deos, quia non poſſunt eſſe duo ejuſmodi infinita, ut patet ex doctrinâ de infinito in phyſica. Item, cùm exiſtentia ſupponat ſingularitatem, quia ea duntaxat natura poteſt exiſtere, quæ determinata eſt, ac ſingularis; inde conſequitur, ut quæ exiſtentia eſt eſſentialis naturæ exiſtenti, ſupponat ſingularitatem illi eſſentialem. Atqui exiſtentia in Deo eſt eſſentialis: ergo & ſingularitas. Quamobrem etiam ſic unus eſt Deus, ut implicet contradictionem eſſe plures numero Deos; quod non reperire eſt in creaturis, quæ ſpecie, & numero multiplicari in infinitum poſſunt, ut multi ſoles, mundi multi, &c. At

Dico II. Ex doctrina Fidei Chriſtianæ, Deus ita eſt *Vnus* in naturâ, ut ſimul *Trinus* ſit in perſonis. In eo quippe eſt *Pater*, à quo per

veram

veram generationem procedit *Filius*, quem idcirco ſacræ literæ *Verbum* nominant, quia procedit per intellectum. Quemadmodum enim intellectus noſter rem aliquam cognoſcendo producit in ſe *Verbum*, ſeu *conceptum mentis*, vel ſi lubet, imaginem illius rei quam cognoſcit; ita per proportionem Deus Pater cognoſcendo ſeipſum, producit *Verbum*, ſeu vitalem imaginem ſui ipſius, diciturque propriè *generari*, & eſſe *filius*, quia per ſe formaliter vi proceſſionis ſuæ producitur in ſimilitudinem naturæ, ut explicant Theologi: obſervatumq; eſt in Phyſicâ particulari, *ubi de Generatione Viventium, & de Nativitate*. Iam verò, quemadmodum etiam ubi rem aliquam amamus, producitur in nobis actus vitalis propenſionis in rem amatam: ita per proportionem in Divinis, Pater & Filius ſeſe amando mutuò, producunt perſonam tertiam, quam Spiritum S. appellant. Obſervandumque eſt illud diſcrimen, quòd in nobis ille terminus, qui per intellectum & voluntatem producitur, non ſit niſi accidens; ſit autem ſubſtantia in Deo, quamobrem illæ tres perſonæ dicuntur *conſubſtantiales*, ejuſdemque eſſentiæ.

Notabis enim 1. Perſonas in Deo procedere per communicationem ejuſdem prorſus naturæ ſeu eſſentiæ: unde Pater, Filius, & Spiritus S. quanvis ſint tres perſonæ realiter diſtinctæ inter ſeſe, nihil obſtat, quominus ſint eadem numero natura Divina, idemque indiviſibiliter Deus: nec realis hæc perſonarum diſtinctio deſtruit identitatem intellectionis, volitionis, omnipotentiæ, aliorumque attributorum, cùm eadem in tribus ſit voluntas, ſcientia, omnipotentia; nihilque ad extra

opere.

operetur Deus, quod ſimul indiviſibiliter à tribus perſonis effectivè non prodeat. Item,

Not. 2. Perſonas Divinas diſtingui inter ſeſe propriis relationibus. Quomodo Pater & Filius diſtinguuntur per paternitatem & filiationem, tanquam per diſtinctas relationes; à quibus realiter quoque diſtinguitur ſpiratio paſſiva, ſeu proceſſio propria Spiritus S. Item,

Not. 3. Ejuſmodi principium diſtinctivum, eſſe & conſtitutivum in perſonis Divinis. Quo pacto *v. g.* Divina eſſentia & *paternitas* conſtituunt perſonam *patris: filiatio* cum eâdem eſſentiâ ſeu naturâ conſtituit perſonam filii, &c. Quare

Not. 4. In illa perſonarum ſanctiſſimâ Trinitate duas tantùm eſſe proceſſiones: quarum prima eſt Filii à Patre per intellectum, ex cognitione ipſius Divinæ eſſentiæ, & rerum omnium poſſibilium, diciturque propriè *generatio.* Secunda eſt Spiritus ſancti à Patre ſimul & Filio, tanquam ab uno eodémque principio; Quia licet Pater & Filius ſint duæ realiter diſtinctæ perſonæ, in iis tamen non eſt niſi una & eadem voluntas, virtuſque ſpirandi eadem, per quam Spiritum S. producunt. Et verò etiam ut docet D. Th. contra errorem Græcorum, niſi Spiritus S. à Filio etiam procederet, non eſſet perſona ab eo realiter diſtincta; quia in Divinis nulla eſt realis diſtinctio, niſi per relationes oppoſitas, cujuſmodi ſolùm reperiuntur inter producens & productum; ut explicant Theologi. Atque hæc quidem, etſi ratio naturalis non poteſt aſſequi, cùm de Deo non philoſophetur, niſi per analogiam ad creaturas; nec reperiatur in rebus creatis multiplicitas perſonarum in eâdem naturâ ſubſiſtentium;

tium; ubi tamen adfuit tanti myſterii revelatio, tum ratio naturalis demonſtrare poteſt in eo nihil involvi contradictionis.

Cùm autem iſta tam ſæpe ſupponantur in tractationibus philoſophicis, hoc loco ſaltem obiter attingi debuerunt.

CAP. III. *Dei natura, ſeu eſſentia.*

DEi natura duplici ratione ſpectari à nobis poteſt: Primò, ſecundùm rem, ſeu ut in ſe eſt, & viâ eminentiæ. Secundò, prout ſubeſt hnic noſtræ cognitioni, ſeu modo cognoſcendi noſtro imperfecto, per analogiam ad creaturas. Verùm antequàm illud proſequor: ſupponendum eſt; quod jam oſtendi primo capite, Deum videlicet eſſe ens improductum, ſeu ens à ſe, non quidem poſitivè, quaſi à ſe fiat, ſed negativè tantùm, quatenus ab alio non eſt productum. Quare conſequenter,

Dico I. Eſſe ens infinitum, ſeu infinitè perfectum. Prob. Quia, ut ſcribit D. Th. non habet unde limitetur in ſuo eſſe, aut in ſuis perfectionibus. Rei enim cujuſcunque limitatio in perfectione, oritur ſolùm ex eo quòd talem duntaxat ac determinatam perfectionem accipiat à causâ ſui productivâ: Deus autem non habet cauſam ſui productivam. Deinde ens illud infinitum eſt, quod poſſibiles rerum omnium perfectiones eminenter ſaltem in ſe continet. Atqui talis eſt Deus, cùm ab eo, tanquam à primo fonte & principio, quicquid eſſe poteſt perfectionis in creaturis, derivetur. Huc accedit Sacræ Scripturæ authoritas. *Magnus Dominus*, inquit, *& magnitudinis ejus non eſt finis.* Eamque ob cauſam dicitur tum in-

com-

comprehenſibilis, tum ineffabilis; non modò quia verbis exprimi non poteſt ejus magnitudo, ſed quia ob infinitatem ipſi propriam ab intellectu creato etiam beatifico attingi, ſeu cognoſci adæquatè non poteſt. Vt explicabitur poſtea.

Dico autem II. Ex illâ Dei infinitate, multas ſequi, ſeu inferri à nobis proprietates illi eſſentiales.

Primò enim ſequitur, nihil cadere in eum poſſe, quod involvat aliquam imperfectionem: quia perfectio infinita excludit omnem imperfectionem.

Sequitur 2. Nihil poſſe illi accedere perfectionis, nulliuſque rei indigere poſſe; quia perfectionem omnem poſſibilem, bonumque omne poſſibile in ſe continet.

Sequitur 3. Eſſe actum purum, ut vulgò ajunt, quod eſt, nihil in ſe habere potentialitatis, ſeu perfectibilitatis; cùm hæc repugnet perfectioni infinitæ. Certè potentialitas & perfectibilitas dicit in ſe aliquam imperfectionem, etſi conjuncta ſit cum ſui perfectivo: quo pacto materia prima dicitur nihilominus ens ſecundùm ſe imperfectum & potentiale, etiam tum quando eſt ſub formâ. Deinde pura perfectio ſine potentialitate, melior eſt ipſa quàm non ipſa, ut loquitur S. Anſelmus. Ita enim perfectior eſt natura Angelica, quòd ſit ens ſpirituale abſque materiâ, quàm homo habens adjunctam materiam cum formâ ſpirituali. Ergo pura id genus perfectio in Deo eſt admittenda. Vbi enim agitur de Deo hæc ſervanda eſt regula, juxta ſanctos Patres, nempe in eo debere admitti ſemper quod perfectius eſt, ſeu quod melius eſt ipſum, quàm non ipſum

ſum. Quia Deus eſt id quo nihil majus, & perfectius concipi poteſt.

Atque hinc etiam ſequitur 4. perfectiones in Deo non eſſe per modum perfectivi juncti cum perfectibili, qualis differentia dicitur eſſe conjuncta cum genere; exiſtentia cum eſſentiâ; aut in ſententiâ Scoti, attributa cum ipſa naturâ Divinâ. Quinetiam

Sequitur 5. tum exiſtentiam, tum attributa, prout ſunt à parte rei, eſſe Deo eſſentialia. Prob. Quia melius eſt & perfectius eas perfectiones ineſſe Deo per eſſentiam, quam per puram identitatem; cùm hoc non repugnet. Item eſſentia Divina præcisè, eſt formaliter & in ſe ens infinitum, ergo illimitatum in omni genere perfectionis: ergo ſi præcisè ſumitur ſecundùm eſſentialia, nullam ejuſmodi perfectionem excludit. Alioquin ſecluſis per intellectum illis perfectionibus, haberetur nihilominus quidditativus Dei conceptus, quod falſum eſt: ſic enim Deus ut Deus non eſſet ens infinitè perfectum. Quia Deus ut Deus non dicit niſi eſſentialia Deitatis, quomodo per proportionem homo ut homo *v. g.* non dicit niſi eſſentialia hominis. Ergo ſi Deus ut Deus non dicit attributa ſua, conſequens eſt ut ſecundùm eſſentiam non contineat omnem perfectionem poſſibilem; ergo ſecundùm eſſentiam non eſſet ens infinitè perfectum. Item cùm ſit ens infinitè perfectum, debet continere ſuas illas perfectiones modo quàm perfectiſſimo; ergo per eſſentiam: nam iſte modus perfectior eſt, quàm per ſolam identitatem. Conf. 1. Quia de facto Deus dicitur non tantùm bonus, ſapiens, ſed etiam ipſa bonitas, ſapientia, omnipotentia, &c. Ergo hæc ſunt formaliter illius eſſen-

eſſentia, & non tantùm identicè, *Prob. Conſ.* Quia *ex Conc. Rhemenſi ſub Eugenio* III, Deus perinde dicitur ſapientia, & bonitas, ac Deitas: ſed Deitas eſt eſſentialis Deo: ergo & bonitas, tum ſapientia, &c. Conf. 2. De exiſtentia. Quia ſi non eſſet illi de eſſentia, poſſet haberi proprius & quidditativus Dei conceptus, abſtrahendo ab ejus exiſtentia; ac proinde ſic poſſet concipi Divina eſſentia tanquam ens potentiale quoddam, & ab alio ad actum reducibile; neque enim ipſa Divina eſſentia id de ſe præſtare poſſet; nam ad hoc deberet concipi tanquam priùs exiſtens; quod implicat. Item, *Exod.* 3. Aſſignatur illud tanquam nomen Dei proprium, nempe *qui eſt.* Cùm ergo nomina ſoleant imponi ad declarandam rei naturam ſeu eſſentiam, volueritque Deus ita ſe nominari; conſequens eſt, ut exiſtentia dicatur eſſe de illius eſſentiâ.

Notabis verò 1. Non modò attributa illa ſecundùm rem, id eſt, prout ſunt à parte rei, eſſe de conceptu formali Divinæ eſſentiæ; ſed viciſſim quoque Divinam eſſentiam eſſe de eorum conceptu formali. Quia nullum eſt Dei attributum quod non ſit *ens à ſe,* & conſequenter infinitum; ergo quod de ſe perfectionem omnem poſſibilem formaliter non includat; ac proinde nullum eſt quod non ſit Deus: cùm ſolus Deus ſit *ens à ſe*, &c. Item

Not. 2. Ipſa etiam attributa ſecundùm rem eſſe ſibi mutuò eſſentialia, ſeu de conceptu formali: ita Suarez. Nam ex dictis, ſapientia *v. g.* eſſentiam Divinam includit eſſentialiter; item & juſtitia; ergo neceſſe eſt ut conſequenter ſapientia includat eſſentialiter juſtitiam, & ſic de reliquis attributis. Quamobrem Deus

dicitur eſſe tantùm unica, & ſimplex perfectio, quæ tamen multis æquivaleat. Et verò

Sequitur 6. Ex eo quòd Deus ſit ens ſimpliciter infinitum, habeatque perfectiones modo infinitè perfecto; ſequitur, inquam, illas in eo reperiri cum maximâ ſimplicitate, id eſt, ſine ullâ pluralitate formali, & compoſitione, nec eſſe formaliter, ut dixi, niſi unicam & ſimplicem perfectionem, virtualiter ſolùm multiplicem. *Prob.* Quia modus eſſendi cum ſimplicitate melior eſt quàm ex compoſitione; ergo juxta regulam jam aſſignatam, eſt admittendus in Deo modus eſſendi cum perfectiſſimâ ſimplicitate, quæ omnem excludat perfectionum pluralitatem, & compoſitionem. *Prob. Ant.* Quia eam ob cauſam videmus eas perfectiones quæ diſperſæ ſunt in inferioribus, eſſe in ſuperioribus unitas. Ita etiam ſubſtantia perfectior, qualis eſt Angelica, ideo ſimplicior eſt corporeâ, quæ compoſitionem habet ex materiâ & formâ. Item, homo *v. g.* perfectius habet *eſſe*, quòd per unicam animam ſit rationalis, ſenſitivus, & vegetativus, quàm ſi in eo forent tres animæ realiter diſtinctæ, ad illos effectus præſtandos. Conf. Quia defectus ejuſmodi ſimplicitatis, poſitâ formali perfectionum diſtinctione, aut ab eſſentiâ, aut ab invicem, tolleret in Deo rationem actus puri: in eo enim conciperetur perfectibile ex parte eſſentiæ; & perfectivum ex parte illarum perfectionum. Item, tolleret quoque rationem infiniti; nam quæ eſſentia non involveret non modò identicè, ſed etiam ſecundùm ſe & eſſentialiter illas perfectiones, non eſſet ſimpliciter infinitè perfecta; quia ſaltem, ut jam dixi, non contineret perfectiones ſuas modo infinitè

infinitè perfecto. Item, ſub unâ ex illis perfectionibus eſſet minùs perfecta, quam ſub aliis ſimul junctis. Ergo in Deo conciperetur unum infinitum alio minus, quod deſtrueret rationem infiniti. Sicque eſt verum quod ſcribit Rich. à S. Victore. 1. De Trin. c. 17. *Quicquid in Deo eſt, eſſe ſummè unum; nec ibi aliud, & aliud eſſe poſſe; ſed ipſum eſſe totum quod eſt.*

Notandumque eſt 1. Hìc agi ſolùm de perfectionibus abſolutis, quia nullam habent inter ſe oppoſitionem, qualem habent relativæ, quæ idcirco diſtinctionem ab invicem, & quidem realem habent, ut paternitas, & filiatio. Hucque refertur illud commune dictum ex SS. PP. *Nullam in Deo reperiri diſtinctionem niſi ubi intercedit relativa oppoſitio.* Item,

Not. 2. Hìc etiam agi tantùm de Deo ſecundùm rem, ſeu ſecundùm ſe, & viâ eminentiæ. Alioqui certum eſt naturam Divinam, ejuſque perfectiones ſecundùm noſtrum imperfectum cognoſcendi modum, & viâ cauſalitatis per analogiam ad creaturas, diſtingui formaliter. Sic enim diversâ ratione definimus naturam Divinam, tum intellectum, voluntatem, ſcientiam, omnipotentiam, &c. Quinetiam ad multa id genus ſufficit diſtinctio virtualis, in eo poſita, quòd perfectio Divina quantumvis ſimpliciſſima, æquivaleat nihilominus perfectionibus ſecundùm ſe formaliter, aut etiam realiter diſtinctis; quatenus per ſeipſam poteſt præſtare eadem, quæ ab eſſentiâ creatâ fiunt per diverſas facultates etiam realiter diſtinctas. Item, poteſt quoque appellari diſtinctio rationis cum fundamentio in re, propter illam æquivalentiam.

Hæc eſt doctrina D. Thomæ, quæ videtur

probabilior contra Scotiſtas, qui admittunt diſtinctionem formalem inter naturam ſecundùm ſe ſumptam,& perfectiones Divinas. Differunt tamen à Gilberto Porretano; quòd iſte doceret perfectiones Divinas, ſaltem relativas, diſtingui realiter à naturâ,quam ob cauſam damnatus fuit in Concilio Rhemenſi. Item,

Not. 3. In illâ Dei ſimplicitate fundari quoque doctrinam D. Thomæ contra univocationem entis, & contra rationem illius genericam ad Deum & creaturas. Quia ſcilicet in Deo ſecundùm ſe non ſunt gradus entis qui perfectè & adæquatè præſcindi poſſint,ſed tantùm inadæquatè, eo modo quo explicuimus, ubi de analogiâ entis. Vnde etiam negat D. Th. Deum eſſe ſub genere aliquo ſubſtantiæ propriè dicto, aut in categoriâ Ariſtotelicâ: quod ſuo loco ſupra jam expoſuimus, *Tract.* 1. *Diſp.* 8. *c.* 2.

Inde etiam conſequens eſt: Deum propriè definiri non poſſe, quia non habet genus & differentiam, quæ ſunt partes definitionis propriè dictæ; nec perinde poſſe definiri propriè, niſi entia finita.

Objiciunt Scotiſtæ. Sequeretur ex doctrina D. Thomæ, naturam & perfectiones Divinas eſſe idem formaliter inter ſe; nec diſtingui *v. g.* bonitatem à Iuſtitiâ, aut ab omnipotentiâ; nec intellectum à voluntate, cùm tamen diverſas habeant definitiones, & proprietates; diverſoſque effectus. Nam Deus liberat à malis per miſericordiam; pœnas verò imponit per juſtitiam. Item, generat per intellectum, non autem per voluntatem,&c. Ergo hæc non ſunt idem formaliter. Alioquin ſic de codem ſecundùm idem fierent veræ propoſitiones contradi-

tradictoriæ. ℞. Ad hæc explicanda circa omnem contradictionem, ſufficere diſtinctionem virtualem. Quare ſic ℞. Deum generare quidem per ſimpliciſſimam entitatem quæ ſimul eſt intellectus & voluntas; quanquam non dicitur generare per voluntatem, quia generat duntaxat per illam entitatem ſuam prout æquivalet intellectui, & prout à voluntate ſic diſtinguitur virtualiter. Atque ita de aliis. Item hæc diverſas habent definitiones, prout à nobis concipiuntur inadæquatè, & per analogiam ad creaturas.

Inſt. 1. Rectè igitur unum attributum prædicaretur de alio, non tantùm in ſenſu identico, ſed etiam in formali: falſum conſeq. nam *v. g.* intellectus non eſt voluntas, &c. *Diſt. ma.* In ſenſu formali, formalitate quæ ſe habeat ex parte objecti. *C.* Quæ ſe habeat ex parte intellectus, inadæquatè perfectiones illas concipientis, & prout habent diſtinctionem ab invicem, ſaltem virtualem. *N.* Sic enim verè non dicitur intellectus eſſe voluntas, &c. neque, ut inferunt adverſarii, Divina illa nomina & attributa ſunt ſynonyma.

Inſt. 2. Vnum attributum eſt magis idem cum ſeipſo, quàm cum alio. Ergo ſic habet diſtinctionem ab alio. *Diſt. Ant.* Vt virtualiter inter ſe diſtinguuntur, & ſecundùm nos. *C.* Secundùm ſe, & prout ſunt à parte rei. *N.*

CAP. IV. *Diverſitas perfectionum in Deo, cum propriis eſſendi modis, ſeu infinitate & immutabilitate.*

PErfectum illud eſt, cui ſecundùm exigentiam naturæ & ſtatus ſui, nihil deeſt. At perfectio eſt id quod rei convenit ad ejus complementum.

 Dico

Dico autem I. Ex perfectionibus Divinis, aliæ veluti ſequuntur naturam, & ſunt communes tribus perſonis; ut bonitas, ſapientia, &c. Aliæ ſunt perſonales, quæ ſingularum perſonarum ſunt propriæ; ita proprium eſt perſonæ Patris *generare*, & *eſſe improductum*. Secundæ perſonæ proprium eſt *generari*, &c.

Ex communibus perfectionibus, aliæ dicuntur *ſimplices* & *formales*; aliæ *eminentiales*. Simplices prædicantur formaliter de Deo. Verùm ex iſtis aliæ dicuntur *ſimpliciter ſimplices*, aliæ *ſimplices ſecundùm quid*. Simpliciter ſimplices prædicantur neceſſariò de Deo; ut eſſe bonum, ſapientem, &c. Item, perfectio ſimpliciter ſimplex melior eſt ipſa quàm non ipſa, reſpectu entis ut ſic; nec excludit aliam perfectionem majorem, ſed tantùm inferiorem. Ita perfectio incorporeitatis, ſeu ſpiritualitatis, melior eſt enti ut ſic, quam corporeitas, nec à Deo excludit niſi corporeitatem. Perfectio ſimplex ſecundùm quid, prædicatur tantùm contingenter de Deo, nec melior eſt quàm oppoſita. Vt volitio libera creandi mundum. Hæc enim dicitur contingens in Deo ratione ſaltem extrinſeci termini, nec majorem dicit perfectionem in Deo, quàm nolitio creandi mundi.

Perfectio eminentialis, eſt perfectio creaturæ quæ continetur in Deo, non quidem formaliter, & ſecundùm eſſe proprium: nec formaliter prædicatur de Deo; ut *eſſe lapidis*, ſed eſt tantùm in Deo ut in causâ efficiente, virtualiter & eminenter, id eſt, eminentiori modo. Nam inquit D. Ioannes, *quod factum eſt, in ipſo vita erat*. Quia ſcilicet creaturæ in Deo, ſunt ipſum *eſſe* Dei increatum, ipſaque Dei vita, &c.

Notan-

Notandumque eſt, perfectiones ſimpliciter ſimplices vocari etiam Dei attributa; & concipiuntur à nobis veluti proprietates quædam ipſius naturæ Divinæ, ipſique adjacentes. Quare Dei attributum propriè ſic definitur; eſt perfectio communis tribus perſonis, quæ in ſenſu formali & neceſſario prædicatur de Deo. Cujuſmodi ſunt æternitas, immenſitas, ſcientia, omnipotentia, bonitas & providentia. At

Not. 2. Infinitatem & immutabilitatem, etſi appellentur divinæ perfectiones, eſſe tamen potiùs ipſarum modos eſſentiales.

Dico enim II. Infinitas ſimpliciter & categorematicè ſic Dei propria eſt, ut nequidem de abſolutâ potentiâ creari poſſit ens infinitum. Quemadmodum probari ſolet in Phyſicâ Vniverſali. Vnde concludimus ſolum Deum eſſe infinitum, ſolum æternum, ſolumque immenſum, ſolum altiſſimum, ſolum optimum, ſolum realiter independentem, tam ad intra, quàm ad extra, ut obſervavi in Diſput. De Relatis. Quomodo etiam ſolus habet autarkiam, id eſt, ſibi ſolus eſt ſufficiens; ſolus abſolutè & eſſentialiter dominus, ſolus omnipotens, ſolus creator; ſolus ex natura ſua & eſſentialiter ſanctus; ſolus ſupra omnia amabilis, id eſt, amore appretiativè ſummo, ſolus ex natura ſua beatus; ſoluſque eſt noſtra beatitudo, & ultimus finis, quæ ſingula ſuis locis expoſui, ſuppoſitâ illâ infinitate Dei propriâ.

Dico III. Immutabilitas intrinſeca, ſimpliciter loquendo, eſt etiam Dei propria, & modus eſſendi proprius, perinde ac infinitas. Prob. Malach. 3. *Ego*, inquit, *Deus, & non mutor*. Iacob. 1. *Apud quem non eſt tranſmutatio nec viciſſitudinis obumbratio*. Ratio eſt, quia mutari

tari intrinſecè, eſt acquirere aut deperdere aliquam perfectionem: Quod Deo contingere non poteſt: quicquid enim in ſe habet, vel habere poteſt, habet actu per ſuam eſſentiam, aut ſaltem cum eſſentiâ identificatum indiviſibiliter. Ergo deberet mutari ſecundùm eſſentiam: nec tolli quidquam ab eo poſſet niſi ipſo penitus ſublato: quod implicat; cùm ſit eſſentialiter exiſtens. Item, ut jam monui, nulla ipſi nova poteſt accedere perfectio; cùm poſſibilem omnem in ſe contineat. Conf. Quia mutari non poteſt, primò, quoad exiſtentiam, illam acquirendo, vel perdendo; cùm eſſentialem habeat æternitatem: nec 2. quoad locum, ſiquidem coexiſtit omni loco poſſibili, ob immenſitatem; uti mox oſtendam: nec 3. quoad accidentia; cùm eorum ſit incapax; nihilque in Deo exiſtat quod non ſit Deus: nec 4. quoad cognitionem; cùm habeat infinitè perfectam, reſque attingat ut in ſe ſunt, aut eſſe poſſunt pro ſuâ temporis differentiâ: nec 5. quoad decreta voluntatis ſuæ, nihil enim vult, niſi ex perfectiſſimâ cognitione circumſtantiæ cujuſcunque poſſibilis.

Objic. 1. Deus videt jam aliquid *exiſtens*, quod antea videbat *futurum*. Ergo ſic mutatur ejus cognitio. *Diſt.* Mutatur tantùm ſecundùm extrinſecum, non autem intrinſecum. Nempe Deus, per ſcientiam æternam, rem eandem cognoſcit ut præſentem reſpectivè ad tale tempus; & præteritam, aut futuram reſpectivè etiam ad tale, vel tale tempus.

Ob. 2. Ab æterno factus eſt liberè volens creare mundum, cum priùs ad id debuerit eſſe indifferens: alioqui non diceretur liberè ſeſe determinare, niſi ſupponeretur priùs fuiſſe indiffe-

differens: ergo tranſiit à ſtatu indifferentiæ, ad ſtatum illius determinatæ volitionis; quod eſt mutari. ℞. In æternis non eſſe prius, aut poſterius. Quare negò præceſſiſſe talem indifferentiæ ſtatum: ideoque ſolùm dicitur Deus ita liberè voluiſſe creare mundum, quòd volendo ab æterno, poterat nolle; non quidem conſequenter, ſed antecedenter.

Notandumque eſt, antecedentiam illam non eſſe poſitivam, aut phyſicam, ſed tantùm negativam, uti quidem vulgò ajunt, quatenus antecedenter non fuit determinatus ad volendum.

Inſt. 1. Potuit non eſſe in Deo libera illa creandi mundi volitio: ergo non eſt ſine mutatione. ℞. Secundùm intrinſecam entitatem quam dicit in Deo, eſt quid neceſſarium, & ipſe Deus: potuitque tantùm non eſſe ratione extrinſeci termini, qui infertur ad volitionem ejuſmodi liberam. Ita vulgò Theologi; nec poteſt alio modo reſponderi, ſalvâ Dei immutabilitate intrinſecâ, quæ eſt de Fide; ipſoque lumine naturali conſtat; poteſtque facile intelligi ex iis quæ dixi in Logica, ubi De Denominativis.

Inſt. 2. In ſacris literis legimus Deum pœnitere, & mutare voluntatem puniendi. ℞. Voluntates ejuſmodi in Deo eſſe tantùm conditionales, unde ſublatâ conditione requiſitâ ad inferendum effectum, dicitur mutari; quatenus non ponitur talis effectus. Item, cùm Τὸ *pœnitere* propriè dicat tum intrinſecum dolorem, tum rei factæ deſtructionem; reperitur ſolùm in Deo ſecundùm extrinſecum hunc effectum, qui à Deo erat decretus, tali poſitâ conditione.

Inſt. 3. Cùm Deus ab æterno mundum non

creaverit, dicitur de non creante creans: quod non poteſt eſſe abſque mutatione in Deo. ℞. Eſſe ab æterno in Deo volitionem creandi mundi pro tali virtuali æternitatis parte. Vbi autem vi talis volitionis mundus creatur actu, oritur denominatio creantis in Deo, factâ ſolùm mutatione ex parte ipſius mundi tranſeuntis de non eſſe ad eſſe. Et verò cauſans ut ſic, vel actuans, mutat quidem, ſed non idcirco mutatur. Vt, cùm dicitur Verbum Divinum de novo terminare, & actuare naturam humanam in Chriſto, illam ſibi uniendo hypoſtaticè; mutatio tota eſt ex parte naturæ humanæ. Nec dicas: fit homo, cùm antea non eſſet homo: ergo ſic mutatur. *Nego. Conſ.* Quia non fit homo ſecundùm eſſentiam, aut naturam, ſed tantùm hypoſtaticè, & terminativè, naturam humanam ſuſtentando, ſeu in eâ ſubſiſtendo; ut dicam cap. ultimo.

CAP. V. *Dei æternitas.*

Æternitas ſimpliciter ſumpta, eſt duratio ſine principio & fine.

Dico autem I. Deum, cùm ſit ens improductum, eſſe conſequenter ſine initio ſui; alioqui tranſiiſſet à nihilo ſui, ad eſſe ſui; quod implicat; hoc enim fieri non poteſt niſi per actionem ipſius productivam: atqui nulla eſt cauſa Dei productiva; cùm ipſe ſit prima cauſa.

Item, cùm habeat exiſtentiam ſibi eſſentialem, ac prorſus independentem, interire non poteſt. Eſt igitur Deus *& nunc, & ſemper*, & in perpetuas æternitates; ideoque dicitur *Rex ſeculorum*, *ſoluſque* abſolutè *immortalis*. Etſi enim Angeli, & anima rationalis ex naturâ ſuâ ſint immortales; quia tamen in ſuo eſſe depen-

dependent à liberâ Dei voluntate, poſſent abſolutè annihilari per ſubtractionem concurſus conſervativi; Deus autem, cùm ſit independens, non poteſt non exiſtere. At præterea

Not. 1. Deum ſic durare immutabiliter per totam æternitatem; cùm omnem ſuam perfectionem, cognitionem, volitionem, gaudium, beatitudinem ab æterno, & in æternum eandem indiviſibiliter teneat. Quamobrem Divina æternitas à Boëtio *lib.* 3. *De Conſol.* ſic definitur: Eſt vitæ interminabilis tota ſimul, & perfecta poſſeſſio. Quo loco poſſidere vitam, aliud nihil eſt, quàm habere vitam, & Tò eſſe. Sed

Not. 2. Ex iis quæ habent *eſſe*, alia poſſidere illud *eſſe* duntaxat ſucceſſivè, ſeu per partes poſt partes; ut entia omnia ſucceſſiva. Permanentia autem habent *eſſe* ſuum totum ſimul, puta Angelus, homo, lapis. Item, ex eo quòd Angelus *v. g.* habeat eſſe ſuum totum ſimul, non ideo vitam, id eſt, operationes vitales habet omnes ſimul; cùm ſubinde novas, & novas exerceat, aut exercere poſſit. At Deus non habet cognitiones, & volitiones alias, & alias; aut alias, poſt alias; ſed potiùs quam modò habet, aut habiturus eſt unquam, eam habet ab æterno: ergo ſic habet *eſſe*, & vitam ſuam totam ſimul. Item, illa vita, & operationes vitales, cùm ſemper eædem ſint abſque ſui initio & fine, dicuntur *vita interminabilis*, id eſt, ſine terminis. Item, cùm illa vitæ interminabilis poſſeſſio ſit imparticipata, & ab alio independens; ſiquidem Deus ipſe eſt ſua vita, & operatio vitalis, ideo vocatur à Boëtio *perfecta poſſeſſio*. Atque huc refertur S. Auguſtini dictum, Pſal. 101. *Nihil eſt in Deo præteri-*

tum, quaſi non ſit; nihil futurum, quaſi nondum ſit; neque enim in Deo eſt, niſi eſt, non autem fuit, aut erit.

Not. ultimò, illam æternitatem ſic eſſe Dei propriam, ut creaturæ communicari non poſſit; quod demonſtratur in Tract. De Mundo; ubi de Mundi æternitate.

C A P. V I. *Dei immenſitas.*

C*Ertum* eſt Deum univerſo mundo præſentem eſſe variis modis. Primò, per cognitionem, omnia perfectiſſimè intuendo. 2. Per potentiam & operationem, quatenus omnia *Verbo virtutis ſuæ portat*, id eſt, conſervat per ſe immediatè, & *omnia operatur in omnibus*, cum ipſis etiam immediatè concurrendo. 3. Denique per ſuam entitatem & ſubſtantiam ipſi mundo virtualiter coextenſam. Vnde ſic loquitur apud Hierem. *Cœlum & Terram impleo.* Item, *ex Actibus Ap.* dicimur in eo eſſe & vivere. Scribitque D. Aug. magis perfectè nos in eo eſſe, quàm avis in aëre, aut ſpongia in mari: nam intimè eſt nobis præſens, totus in toto, & totus in qualibet parte. Hancque intimam Dei præſentiam ſubſtantialem, quam etiam *illapſum* vocant, colligunt vulgò Theologi cum D. Thomâ ex operatione per quam omnibus creaturis dat eſſe, illudque conſervat. Quæ doctrina ſupponit impoſſibilem eſſe actionem in diſtans, ut in Phyſicâ univerſali declaratur.

Ac præter eos quidem modos generales quibus dicitur Deus ubique eſſe præſens; alii ſpeciales vulgò referuntur ex ſacris literis. Primò enim dicitur eſſe in Chriſto per unionem hypoſtaticam. 2. Eſt in ſanctis per cognitionem & amorem; unde & dicuntur pleni Deo, & Spiritu

Spiritu Sancto, cùm unicum illum ſpirent. 3. Per aſſiſtentiam & protectionem: ſic enim ait, *Cum ipſo ſum in tribulatione.* 4. In Eccleſiâ per directionem infallibilem. 5. Eſt in Cælo per majeſtatem & gloriam: quò ſpectat illud *Pater noſter qui es in cœlis.* 6. Eſt in inferis per juſtitiam vindicativam. Iam verò

Dico I. Non ſolùm toti huic mundo ſubſtantialiter eſt præſens, ubique indiviſibiliter totus, ſed etiam quantùm eſt de ſe poſſet eſſe majori, & majori in infinitum ſimiliter præſens, etſi actu & formaliter extra hunc mundum non exiſteret. Eóque duntaxat modo volunt Scotiſtæ Deum eſſe immenſum, neque eſſe actu extra mundum, niſi virtute.

Dico autem II. Ex communiori doctrinâ, Deum pro ſuâ immenſitate eſſe actu formaliter extra hunc mundum per ſuam ſubſtantiam quaſi diffuſam infinitè, & virtualiter extenſam. Favet ſacra ſcriptura, ubi ſic legimus 3. *Reg.* 8. *Cœli Cœlorum te non capiunt.* Item Iob. 10. *Excelſior cœlo eſt.* Quicquid reſpondeant Scotiſtæ debere illa teſtimonia eo ſenſu accipi, quòd Dei magnitudo cœli ambitu non capiatur, quia poteſt majori coëxiſtere, iis opponitur præclarus ille locus D.Greg. 2. Moral. c. 12. noſtræque interpretationi congruens: *Ipſe eſt*, inquit, *intra omnia, extra omnia, infra omnia, ſupra omnia. Extra circundans, intra penetrans,* &c. Eſſe autem *ſupra* & *extra circundans*, non eſt tantùm poſſe eſſe ſupra, quicquid explicent de ſuperioritate per potentiam; plus enim dicit, cum vult eſſe *circundans extra.* Eamq; ob cauſam Triſmegiſtus ſcripſit Deum eſſe veluti circulum, aut potiùs Sphæram, cujus centrum eſſet ubique, circunferentia autem nullibi. Proba-

tur ratione. Quia nihil repugnat ſic Deum exiſtere extra mundum: ergo ſic de facto exiſtit. *Prob. Ant.* Non enim repugnat neque ex parte Dei, neque ex parte inanis illius quod fingitur eſſe extra cœlos; nam ſupra cœlos poteſt creari Angelus, & ſic in illo exiſtere; quomodo & poſſet hîc exiſtere, facto hîc vacuo: ergo à pari & Deus. Confir. Quia ſic Deus ante mundum conditum exiſtebat ſine præſentiâ ad creaturam: ergo ſimiliter poteſt ſupra cœlos actu exiſtere ſine præſentiâ ad creaturam. Iam verò ſi non repugnat eſſe extra mundum, & exiſtere in ipſo inani; probo debere in eo exiſtere cum extenſione virtuali infinitâ. Quia illa extenſio non debet ſolùm eſſe commenſa magnitudini mundi; alioquin diceretur finita actu; contra illud Davidicum: *Magnus Dominus, & magnitudinis ejus non eſt finis.* Quod debet etiam accipi de magnitudine illius extenſionis virtualis. Conf. Quia magnitudo ejuſmodi infinita actu, eſt melior ipſa quàm non ipſa; ergo eſt tribuenda Deo. Si negant eſſe perfectionem in Deo; contrà ſic argumentandum eſt: Eſt perfectio in Angelo, eaque major in perfectiori Angelo, quòd habeat ejuſmodi extenſionem virtualem majorem: ergo & in Deo. Item, eſt perfectio in Deo quòd ſit ubique in toto mundo; alioquin perinde ipſi Deo foret, ſi præſens tantùm eſſet ad partem mundi aliquam vel minimam, puta ad granum milii; ſiquidem in ſententiâ Scoti, poſſet nihilominus in alias mundi partes agere, illas effectivè conſervando; nam admittit actionem in diſtans independenter à medio. Neque verò etiam eſſet potior ratio, cur ad totum mundum foret præſens, & non tantùm ad partem minimam.

Imò

Imò fieri poſſet in illo philoſophandi modo, ut diceretur Deus prorſus non exiſtere; ſi nempe mundus totus deſtrueretur; neque enim magis exiſteret, quàm dicunt eum exiſtere in inani ſupra cœlos; ſiquidem perinde nihil foret, niſi inane. Nam in illâ ſententiâ, etſi nobiſcum fateantur Deum propriè non exiſtere, niſi in ſeſe, docent tamen nullibi exiſtere in ſeſe, niſi rei alicui creatæ coexiſtendo. Alioquin non negarent illum actu & formaliter exiſtere extra hunc mundum.

Item nihil repugnaret creari à Deo mundum novum, ab iſto diſtantem, vacuo interjecto, cui Deus eſſet præſens, non autem illi vacuo ſecundùm eorum doctrinam: ergo Deus à ſeipſo divideretur. Vel certè ſi reſpondent eo in caſu non fore Deum præſentem novo illi mundo quem Deus, agendo ſolùm in diſtans, creaſſet. Contrà eſt; nam ſaltem poſſet Deus illi fieri præſens, quidni enim minùs poſſet illi fieri præſens quàm alteri. Ergo deberet Deus moveri localiter ad ipſum. Quinetiam ſi Dei præſentia eſt huic mundo quaſi alligata, cùm nihil implicet mundum hunc totum moveri localiter, & agitari per inane; ſic Deus etiam ad motum hujus mundi agitaretur. Quod per ſe eſt abſurdum, & repugnans Divinæ immutabilitati.

Objic. Ex D. Bonaventurâ. Stultum eſt dicere aliquid eſſe in eo quod nihil eſt. Sic autem Deus extra mundum actu exiſtens, exiſteret in ſpatiis imaginariis, quæ nihil ſunt. Si enim eſſet aliquid extra mundum, illud eſſet creatum; cùm nihil ſit reale extra Deum, quod ab eo creatum non ſit; illud autem vel eſſet finitum, & ſic rediret quæſtio de ſpatiis extra

extra exiſtentibus, dici autem infinitum non poſſet; quia implicat creatum infinitum. ℞. 1. Sic Deum, ut ajebam modò, propriè loquendo, exiſtere in ſeipſo: ſibique tantùm eſſe præſentem præſentiâ abſolutâ. Quo pacto ad illam quæſtionem, *Vbinam Deus erat, antequam mundus exiſteret*; vulgò reſpondetur; non alibi fuiſſe, quàm ubi nunc eſt, nempe in ſeipſo, ſibique eſſe mundum, locum, & omnia. Si tamen agitur de præſentiâ relativâ ad aliud: ℞. Deum non eſſe in ſpatiis imaginariis, tanquam in aliquo formaliter reali, nam ſpatia illa formaliter ſunt nihil; nec conſequenter ſunt aliquid aut creatum, aut increatum.

Inſt. 1. Non magis in iis ſpatiis exiſteret, quàm in negatione aliquâ, aut in chymærâ: neque enim ſunt magis ens. ℞. *N. Ant.* Etſi enim non ſint magis ens formaliter; ſunt tamen virtualiter magis ens. Nam inane, & vacuum ſunt aliquod ſpatium ſaltem virtuale reale; quatenus in iis aliquid creari, aut aliquis motus localis fieri in iis poteſt, &c. Quæ docentur in Phyſica, *De Vacuo*.

Inſt. 2. Si Deus eſſet extra mundum infinitè virtualiter extenſus; poſſet deſignare in ſe partes virtuales numero infinitas actu; ſicque videret numerum infinitum actu. Atqui falſum conſequens; ergo & antecedens. ℞. In illâ virtuali extenſione partes virtuales nullas eſſe, niſi potentiâ, per comparationem ad aliud cui coexiſtant; quo poſito, tunc duntaxat dicitur eſſe, & deſignari pars virtualis actu. Cum ergo non poſſint eſſe creaturæ quibus coexiſtat, niſi finitæ in infinitum; ita nec poteſt in ſuâ illâ extenſione deſignare partes virtuales per comparationem ad aliud, niſi indeterminatè, & fini-

tas

tas in infinitum. Nec ullæ ſunt in eo abſolutè partes potentiâ, ſed tantùm æquivalenter, & comparativè ad aliud coexiſtens.

Inſt. 3. Poſſet Deus creare infinitum: nam ubicunque habet omnipotentiam applicabilem ad effectum producendum, ab eo poteſt creari. Atqui Deus extra mundum infinitè virtualiter diffuſus, haberet omnipotentiam ad infinitos effectus applicabilem, nam ibi agere poteſt, ubicunque eſt. *Diſt.* Vbicunque diſtributivè. *Tranſeat.* Vbicunque collectivè. *N.* Vt oſtenſum eſt in Phyſicâ.

Inſt. 4. In eâ virtuali extenſione infinitâ poſſet concipi infinitum clauſum terminis. Nam concipiamus duas lineas decuſſatas protendi in infinitum per illius immenſitatem, illæ continerent ſpatium virtuale infinitum. ℞. Lineas ejuſmodi poſſe tantùm concipi eo modo quo fingitur hircocervus; nec admittenda eſt hypotheſis, quia nulla ibi fingi poteſt virtualis ejuſmodi magnitudo actu, niſi per reſpectum ad aliud actu coexiſtens, ut jam monui.

CAP. VII. *Dei viſibilitas.*

SVppono diſtinctionem cognitionis *Abſtractivæ, & intuitivæ,* de qua in Logica. *Diſp.* 5. *c.* 1. Item, & ea quæ de ſpecie tum impreſsâ, tum expreſsâ Dei repræſentativâ habentur in Phyſica particulari. *Tract. De Animâ ſenſitivâ. Diſp.* 2. *De ſpecie intentionali.* Item,

Suppono 2. Deum ex Scripturâ Sacrâ variis modis videri impropriè, ut cùm dicitur videri in ſuis operibus, quo ſenſu Iob. 36. *Omnes homines vident eum.* Item, & ſæpe dicitur viſus ſub aliquâ ſpecie corporali, ut quando Iſaïas 6.

ſcribit

ſcribit *ſe vidiſſe Dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum.* Tertiò, videtur per fidem. 1. Cor. 13. *videmus nunc per ſpeculum in ænigmate.* Quartò, per humanitatem aſſumptam, *in terris viſus eſt.* Baruch 3.

Suppono 3. Deum eo ſenſu dici propriè *inviſibilem*, quia nequidem abſolutè poteſt oculo corporeo videri ut in ſe eſt. Nam illud à fortiori æſtimandum eſt de Deo, quod *Diſput. ſuperiori, c.* 1. obſervavimus de Angelo. Item, eo ſenſu dicitur *inviſibilis*, quòd à nullo intellectu creato, per proprias duntaxat vires, poſſit videri ut in ſe eſt. Quemadmodum fides docet. Immò, quæ doctrina communior eſt, nequidem abſolutè dari poteſt creatura tam perfecta, quæ ex principijs naturalibus hoc exigat. Neque enim creaturæ alicui poteſt magis eſſe connaturalis illa viſio beatifica, quàm aut impeccabilitas, aut gratia ſanctificans, & filiatio Dei adoptiva: quod tamen repugnat, cùm omnis creatura ſit naturaliter ſerva, &c. Quanquam

Suppono 4. Deum propriè videri poſſe ut in ſe eſt, per intellectum ſupernaturaliter elevatum, ſive beneficio luminis gloriæ, ſive beneficio concurſus Divini uberioris, quo vires luminis illius gloriæ ſuppleantur. Poſſibilitatem illam probat D. Thomas ex naturali ſapientum vulgò omnium appetitu, quo viſis effectibus, videre appetunt cauſam eorum primam, quæ videlicet non eſt alia quàm ipſe Deus. Atque ille quidem etiam elicitus appetitus, cùm prodeat à naturâ, ſeu à Deo naturæ authore ſapientiſſimo, fruſtra eſſe non poteſt: ergo non eſt ad impoſſibile: *quomodo,* ut inquit D. Auguſt. lib. 4. contra Iulianum, *Naturali*

turali inſtinctu immortales & beati eſſe non vellemus, niſi eſſe poſſemus. Quinetiam

Dico I. Deum clarè, diſtinctè, quidditativè & ut in ſe eſt videri de facto à Beatis. Eſt de fide, ex ſacris literis quæ ſæpiſſimè iſtud tradunt. Vt Matth. 5. *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt.* Item, 1. Ioan. 3. *Videbimus eum ſicuti eſt.* Quare

Not. 1. Hinc ſequi neceſſariò, ut qui vident Deum *ſicuti eſt*, videant quoque attributa omnia in eo exiſtentia: nec poteſt videri eſſentia, aut attributum ejuſmodi aliquod, quin cætera videantur; ſiquidem, ut diximus cap. 3. *Ex D. Thomâ, contra Scotiſtas*, illa omnia ſunt ſibi mutuò de eſſentiâ, nec habent in ſe ullam ab invicem præciſionem formalem. Item, nec poteſt videri eſſentia Divina ut in ſe eſt, quin ſimul etiam, vi illius viſionis, videantur quoque perfectiones relativæ & perſonæ in eâ exiſtentes; & maxime quidem in eorum ſententiâ qui docent eſſe Deo eſſentiales: quia res ut in ſe eſt videri nequit, quin videantur & ejus eſſentialia. Nec minùs etiam videri debent in eorum ſententiâ, qui putant non eſſe eſſentiales, ſed tantùm eſſentialiter de ſe poſtulari à naturâ Divinâ cum perfectiſſimâ identitate. Res enim videri ut in ſe eſt nequit, quin videantur & quæ tantam habent cum eâ identitatem. Item, videri nequit perſona Divina ut in ſe eſt, quin videatur quoque & eſſentia ipſa Divina; quia perſona Divina eſt eſſentialiter Deus: quamobrem nequit etiam videri una perſona, quin ſimul videantur & aliæ; quandoquidem in eâ perſonâ videri non poteſt Divina eſſentia ut in ſe eſt, quin ſimiliter videantur & omnes ſanctiſſimæ Trinitatis perſonæ.

Not.

Not. 2. Iſtud vulgò appellari viſionis beatificæ objectum primarium. Nam creaturæ quæ in Deo ſimul videntur, dici ſolent objectum illius viſionis ſecundarium. At

Not. 3. Creaturas poſſe duobus modis conſiderari. Primò, ſecundùm eſſe quod habent in Deo, quod vocant *eſſe eminentiæ*, aut *eſſe virtuale*, quia continentur eminenter in Deo, tanquam in causâ ſui productivâ; neque ulla eſt perfectio in creaturâ, quæ in Deo virtualiter & eminentiori modo non contineatur. Secundò, poſſunt conſiderari creaturæ ſecundùm eſſe ſuum proprium & formale quod habent, aut habere poſſunt extra Deum.

Dico autem II. Vi beatificæ viſionis cognoſcuntur creaturæ in Deo ſecundùm eſſe eminens, ſeu virtuale; quod in ipſo habent. Quia illud eſſe eminentiæ aliud non eſt quàm ipſa eſſentia Divina; ac proinde cùm vident Divinam eſſentiam, vident & ipſum Tò *eſſe* eminens creaturarum, quòd hac ratione eſt increatum, & infinitum.

Si autem creaturæ ſpectantur ſecundùm eſſe ſuum formale & proprium, nempe vel creatum, vel creabile, ſeu quod habere poſſunt extra Deum; nihil repugnat quominus ab intellectu beatifico videantur in ſeipſis immediatè, non modò actu diſtincto & per ſpecies divinitùs infuſas, ſed etiam per ipſum viſionis beatificæ actum, Deo ſcilicet per ſuam immediatè eſſentiam fungente vices ſpecierum ejuſmodi impreſſarum, ſicque intellectum beatificum determinante ad tales, vel tales creaturas in ſeipſis videndas.

Notabis tamen *cum Martinonio, & aliis*, hoc non impedire, quominus etiam de facto videantur

deantur formaliter in Deo,ſeu in Divinâ eſſentiâ,tanquam in medio cognito,& quaſi ſpeculo earum ut in ſe ſunt, repræſentativo; juxta doctrinam D. Thomæ. neque enim vis ea denegauda eſt Divinæ eſſentiæ ut creaturas ipſas virtualiter continenti. Sic D. Auguſt. 11. *De Civit. Dei, c.* 7. docet creaturas in ſeipſis decoloratiores eſſe, quàm ubi videntur in Deo, meliúſque in Deo videri, quàm in ſeipſis. Quâ ratione vulgò ajunt creaturas videri *in verbo*; quod idem eſt, ac videri in Deo, Dei-ve eſſentiâ, ut loquitur Mæratius; nec aliam ob cauſam hîc fit *Verbi* mentio, niſi quia per accommodationem ea tribuuntur *Verbo* quæ ad cognitionem attinent.

Not. 2. Divinam eſſentiam hoc modo vocari ſpeculum creaturarum *liberum*, quia vi beatificæ viſionis, creaturæ & perfectiones creaturarum in Deo eminenter contentæ non videntur niſi confusè; nec attingitur hæc, aut illa diſtinctè, niſi intellectus beatificus pro libero Dei concurſu ad id determinetur. Item,

Not. 3. Creaturas, ſeu creaturarum perfectiones quæ hac ratione continentur eminenter in Deo, non eſſe niſi ſimpliciſſimam Dei perfectionem, perfectiori & perfectiori modo in infinitum participabilem: neque ab intellectu creato poſſe illam magis & magis penetrari; id eſt, creaturas perfectiores & perfectiores clarè & diſtinctè videri, niſi perfectiori & perfectiori lumine gloriæ illuſtretur.

Notandumque eſt 4. In eo poſitam eſſe beatificæ viſionis inæqualitatem tum intenſivam, tum extenſivam; quòd alii ex beatis, poſito lumine gloriæ intenſiori, clariùs videant Deum, pluresque & ſubliniores creaturarum perfe-

ctiones

ctiones eminentiales clarè & diſtinctè attingant, Deo per liberum concurſum ad eas determinante intellectum beatificum. Item,

Notandum eſt 5. Intellectum etiam perfectiorem, cujuſmodi reperitur in Angelis ſuperiorum ordinum, ſub æquali gloriæ lumine non idcirco elicere viſionem Dei perfectiorem. Quod toties contingit ubi facultas naturalis in actus ſuos non influit, niſi ut ſupernaturaliter elevata. Alioquin cùm paribus meritis reſpondeat æquale lumen gloriæ, fieret nihilominus, ut qui præſtantioris eſſet naturæ, ac proinde perfectiùs Deum videret, is conſequenter ex propriis naturæ principiis majus præmium obtineret.

Dico III. Quantumvis Deus poſſit in infinitum videri perfectiùs à creato intellectu, non poteſt tamen per vires ullas ab eo comprehendi adæquatè. Iſtud eſt fidei proximum. Vt enim in Conc. Lateranenſi legimus Deum eſſe æternum, omnipotentem; ita & ſubjungit eſſe immutabilem, incomprehenſibilem & ineffabilem. *Probatur ratione.* Quia Deum ſic propriè comprehendi, eſt clarè & diſtinctè quicquid in eo eſt cognoſci. Neque enim præterea ad veram comprehenſionem requiritur, ut eâ perfectione & claritate cognoſcatur, quâ cognoſci poteſt. Alioquin Angelus inferiorem Angelum, aut formicam etiam non comprehenderet, quia perfectiùs in infinitum cognoſci ab alio poteſt, puta à Deo. Iam verò quicquid eſt in Deo perfectionum eminentialium, & poſſibilium creaturarum, clarè & diſtinctè cognoſci non poteſt, niſi per lumen gloriæ infinitum, quod ſupponimus eſſe impoſſibile, ex doctrinâ *De infinito.* Conf. Quia opus

opus eſt lumine perfectiori & perfectiori ad Deum perfectiùs, & perfectiùs videndum: ergo ut quàm perfectiſſimè, id eſt, ut adæquatè, & ſecundùm perfectiones creaturarum omnium poſſibilium cognoſcatur clarè & diſtinctè, opus erit lumine quàm perfectiſſimo; ac proinde infinito.

Dico conſequenter IV. Deus eſt cuilibet creaturæ ſimpliciter ineffabilis. Quod modò inſinuabam ex Conc. Lateranenſi. Nam & legimus *ad Eph.* 1. Deum eſſe ſuper omne nomen quod nominatur, ſive in hoc ſæculo, ſive in futuro. *Prob. ratione.* Quia *nomen* vulgò apud omnes, duas exigit iſtas conditiones: primò, ut non ſignificet niſi quatenus conceptum loquentis repræſentat. 2. Vt ſimul ejus ſignificatio intelligi poſſit ab audiente. Quare cùm nullus intellectus creatus Deum adæquatè prout in ſe eſt ſibi repræſentare queat; hinc ſequitur ut nullum poſſit eſſe à creaturâ nomen Dei ut in ſe eſt *ſimpliciter* expreſſivum, ſeu ſignificativum. Quanquam nihilominus.

Not. Non eſſe ineffabilem *ſecundùm quid*; quod probant tam multa nominum genera, quæ illi ſoli tribui poſſunt. Sic enim inquit Nicæna Synodus, ubi auditur vox *Deus*, nihil aliud niſi incomprehenſibilis Dei ſubſtantia ſignificatur, &c. Inde verò explicatur D. Aug. lib. 1. De Doctr. Chriſtianâ c. 6. ubi ſic ſcribit: *Neque per hoc ineffabilis dicendus eſt Deus, quia cùm hoc dicitur, aliquid dicitur; & fit neſcio quæ pugna verborum: quoniam ſi illud eſt ineffabile, quod dici non poteſt; non eſt ineffabile, quod vel ineffabile dici poteſt.*

CAP.

CAP. VIII. *Dei Scientia.*

Q*Vam* propriè appellamus ſcientiam humanam, quamque deſcripſit Ariſt. ea quidem certa eſt & evidens cognitio, ſed parta per diſcurſum. Eamque præterea imperfectionem habet, quòd objecta ut in ſe ſunt non attingat. Divina autem ſcientia non eſt diſcurſiva, ſed potiùs ſimplex quidam intuitus, per quem res ut in ſe ſunt clariſſimè, & perfectiſſimè comprehenduntur.

Notandumque eſt, ſcientiam illam Divinam vel eſſe de rerum naturâ, proprietatibus, exiſtentiâ, cæteriſque id genus; ideoque dicitur *ſpeculativa*, quia nihil dictat faciendum: alia verò eſt *practica*, vel de rebus ad proprium finem dirigendis, quam propriè *prudentiam* appellant; vel de modo rei cujuſcunque procreandæ, quam *artem* vocant. At

Notabis 2. Eam ſcientiam, prudentiam, aut artem quæ habetur per altiora principia, aut eminentiori quodam modo, vulgò appellari *ſapientiam*; eoſque dici viros ſapientes, in quibus fuerit ejuſmodi præſtantia. Quam ob cauſam Dei ſcientia per excellentiam vocatur *ſapientia*, & quæ ab eo procedunt opera, idcirco dicuntur opera ſapientiæ. Atque his poſitis,

Dico I. Dei ſcientia, perinde ac reliquæ ipſius perfectiones, eſt infinita. Quamobrem univerſaliſſima eſt ad omne ſcibile. Si quod enim ipſam fugeret, non foret infinita, quia major eſſe poſſet: tum deinde clariſſima eſt ac certiſſima; quia per ſuam eſſentiam infinitam, quaſi per lumen quoddam intellectuale infinitum, res attingit. Alioquin ſi quid minùs

per-

perfectè ab eo cognoſceretur, illa ſcientia non eſſet infinitæ perfectionis.

Notabis autem Divinæ ſcientiæ objectum primarium eſſe Deum ipſum; creaturas verò, tum poſſibiles, tum actu productas, eſſe objectum illius ſecundarium; nec tantùm ad eas terminari ſecundùm illud eſſe eminens & increatum quod habent in Deo, ſed etiam ad eſſe proprium quod habent, aut habere poſſunt in ſeipſis extra Deum. Item

Not. 2. Scientiam Divinam, quanvis realiter unica ſit ac ſimpliciſſima, quia eſt ipſamet Dei ſimpliciſſima eſſentia, quatenus tamen ad varia objecta ſecundaria terminatur, dici multiplicem.

Dico enim II. Sic Deus habet ſcientiam *naturalem*, quam vocant *ſimplicis intelligentiæ*, per quam cognoſcit res omnes poſſibiles. Prob. Quia Dei ſcientia non minùs latè patet, quàm omnipotentia: ergo ſic cognoſcit omnia poſſibilia, nec poteſt ſeſe, & conſequenter ſuam omnipotentiam comprehendere, niſi comprehendat & effectus ab eâ producibiles, etiam qui de facto nunquam producendi ſunt. Quo pacto, inquit Apoſtolus, *vocat ea quæ non ſunt, tanquam ea quæ ſunt*; id eſt, perinde cognoſcit ea quæ ſunt in ſtatu meræ poſſibilitatis, ac quæ exiſtunt. Item pari ratione, & à fortiori

Dico III. Cognoſcit eos effectus omnes qui futuri ſunt, pendentque actu ab ejus omnipotentiâ pro eâ temporis differentiâ in quâ futuri ſunt: ſoletque hæc nuncupari *ſcientia viſionis*, & *ſcientia libera*, quia ſequitur ad decretum liberum de ponendis creaturis, aut de concurſu præſtando ad eas actu ponendas. At

Notandum eſt, ex illis effectibus alios eſſe futuros neceſſariò, nempe à causâ naturali, & neceſſariâ, & ex decreto Dei abſoluto: alios autem eſſe futuros tantùm contingenter, & liberè; qui nimirùm futuri ſunt à voluntate ſeſe pro aliqua temporis differentiâ liberè determinante & ex concurſu Dei indeterminato. Porrò

Dico IV. Deus perfectè cognoſcit non tantùm futura neceſſariò, ſed etiam & contingenter futura, quæ ſcilicet dependent à libero noſtro arbitrio. Quæ aſſertio probatur allatâ jam ratione, & eſt de Fide; totque habet teſtes, inquit Tertullianus, quot Prophetas. Ita Pſal. 138. *Intellexiſti cogitationes meas de longè*; item *& vias meas prævidiſti, &c.*

Notandumque eſt, hîc ſermonem eſſe de futuris contingentibus, ſeu liberis, quæ dicuntur abſolutè futura, id eſt, futura de facto. Nam alia ſunt conditionatè ſolùm futura, id eſt, quæ futura eſſent, ſi poneretur talis conditio, quæ conditio etiam libera ſit.

Dico autem V. Contra Thomiſtas, Deus etiam futura illa conditionata perfectè cognoſcit per ſcientiam quam appellant *conditionalium*, ſeu *conditionatam*, *tum ſcientiam mediam*; quia veluti media eſt inter naturalem, & liberam. Prob. 1. Authoritate ſacræ ſcripturæ 1. Reg. 21. Vbi duo futura ejuſmodi conditionata revelantur Davidi. Alterum quidem, quòd ſi remaneret in civitate Ceylâ, Saül eò venturus eſſet, omniaque vaſtaturus. Alterum, quòd Ceylitæ ipſum tradituri eſſent. Nec dicant, hæc fuiſſe à Deo præſcita propter decretum efficax determinandi in tali caſu Ceylitas, & Saülem: ſic enim Deus diceretur

ſce-

ſceleris illius author: quod nefas eſt. Item, Matth. 11. ait Tyrios, & Sydonios pœnitentiam fuiſſe acturos, ſi parem cum Iudæis gratiam accepiſſent. Probatur ratione. Quia futura ejuſmodi conditionata ſuam habent veritatem, perinde ac abſolutè futura. Ergo perinde cognoſci à Deo debent: alioquin Divina ſcientia non eſſet infinitè perfecta; niſi hoc modo veritatem omnem attingeret. *Prob. Antec.* Quia ſi vera eſt hæc propoſitio, *Petrus in talibus circumſtantiis poſitus peccabit.* Vera quoque, imò & priùs vera illa fuit, *ſi Petrus ponatur in talibus circumſtantiis peccabit.* Confir. Quia Deus alioqui careret illâ parte providentiæ, per quam iis rebus proſpicitur, quæ in tali, vel tali caſu poſſunt evenire. Item, fruſtra peteremus à Deo ut hæc, aut illa avertat, ex hypotheſi, quod exitio nobis ſint futura. Item, ſublatâ certitudine hujus præſcientiæ, non poteſt explicari efficax aliquorum vocatio, tum prædeſtinatio ad gloriam, & ſimiles Divinæ providentiæ effectus qui libertatem non lædant, niſi dicatur infallibiliter prævidere eos bene uſuros illis mediis, ſi dentur. Sic etiam ſæpenumero Sancti Patres docent, Deum interdum juſtis præmaturam mortem immittere, prævidens peccaturos ſi diutius viverent.

Notandumque eſt, præſcientiam illam omnem, ab æterno exiſtentem in Deo, eſſe infallibilem; nec tamen nocere libertati noſtri arbitrii. Non enim ideo res futuræ ſunt, quia præſciuntur à Deo; ſed potiùs ideo præſciuntur à Deo, quia futuræ ſunt. Vnde ſcientia Divina quæ totâ æternitate prior eſt ad noſtros actus, iis tamen poſterior eſt cauſalitate, ut

 obſer-

obſervavi in Logicâ, ubi *de futuris contingentibus*. Neque idcirco Divina cognitio ſic dicitur propriè cauſari, aut fieri dependens formaliter ab illo objecto; nam eo tantùm ſenſu objectum eſt prius cauſalitate, quòd ſit conditio veluti prærequiſita ad hujuſmodi cognitionem Divinam. Quemadmodùm jam explicui ſuperiori Tract. *Diſp.* 9. *c.* 8. *ad ob.* 3.

Not 2. Deum, creaturas earumque effectus cognoſcere in ſeipſo, tanquam in objecto primario priùs cognito, creaturarum prout in ſe ſunt repræſentativo. Præterea verò, cùm creaturæ ſecundùm eſſe ſuum proprium & formale in ſeipſis immediatè ſint cognoſcibiles; inde conſequens eſt, ut Divina cognitio pro ſuâ perfectione infinitâ, ſeſe immediatè ad illas, earumque effectus extendat. Quo pacto liberi effectus voluntaris noſtræ videntur à Deo in ſeipſis pro eâ temporis differentiâ in quâ exiſtunt. Non enim videntur determinatè in ſuis cauſis, quia illæ cauſæ de ſe & in actu primo indeterminatæ ſunt: nec proinde liberi effectus noſtri poſſunt habere determinatam veritatem, niſi ut jam producuntur, & in ſe exiſtunt pro ſuâ temporis differentiâ.

Not. 3. In actibus intellectus, uti & in actibus voluntatis Divinæ, dari aliquem ordinem prioris & poſterioris, non quidem ſecundùm rem, ſed tantùm ſecundùm rationem, ſeu ſecundùm noſtrum intelligendi modum, varia *rationis ſigna* diſtinguendo, cum fundamento in re; ut explicemus quo veluti ordine Deus aut cognoſcat, aut velit, ſeu decernat.

Not. 4 Dei ſcientiam ſeu ſapientiam dici rerum cauſam, quatenus Deus ad extra nihil operatur, niſi ex ideâ & cognitione quaſi directi-

rectivâ omnipotentiæ ipſius. Quæ quidem ſapientia quàm ſit mirabilis, intelligere quilibet poteſt, non ſolùm ex mundi fabrica & gubernatione, ſed etiam ex rerum naturalium vel minimarum contemplatione.

CAP. IX *Dei Omnipotentia, & Dominium.*

Potentia in Deo duplex aſſignari ſolet; altera quidem quâ perſonæ ad intra; altera, quâ creaturæ ad extra producuntur. De iſta jam diſputamus; nec immeritò ſtatim initio Symboli præfigitur, cùm ſit unum ex primariis Fidei Chriſtianæ capitibus. Eſt autem infinita, quatenus poteſt effectus plures in infinitum ſeſe in ratione eſſentiali ſuperantes versùs maximum ſine termino.

Dico I. Eas præterea prærogativas habet Divina omnipotentia, primò, non agit niſi perfectiſſimo modo; nempe ex ſcientiâ rei faciendæ. Quo in caſu, illa Dei ſcientia dicitur practica, & cauſa rerum in genere cauſæ exemplaris, ſeu per modum Ideæ. 2. Agit ex libertate, ſeu ex decreto libero: alioquin ſi Deus foret agens neceſſarium, ut ſenſit Ariſt. nihil poſſet actu efficere. Nam agendo totum id quod poteſt, ſimul ageret oppoſita ſui invicem deſtructiva. Deinde cùm illa omnipotentia ſit de ſe indeterminata, nec poſſit omnia collectivè, quæ poteſt diſtributivè, (ut habetur in phyſica de infinito) nullum eſſet agens aſſignabile à quo determinaretur. 3. Deus præſtat omnia ſolo, ut ita loquar, ſuæ voluntatis nutu; quia Dei voluntas per ſe eſt efficax, ſine adminiſtris, ſine inſtrumentorum ſupellectile, ſine præexiſtente materiâ, & ex nihilo. Sicque eſt independens non tantùm à

materia, ſed etiam & à tempore; cùm univerſum orbem, mundoſque alios in infinitum præſtantiores creare poſſit in inſtanti, ut vulgò ajunt; ſicque eſt operativus ad extra per æternum ſuæ liberæ voluntatis decretum, ut tamen effectum non inferat, niſi in eâ virtuali æternitatis parte quam eligit. 4. Poteſt univerſas creaturas immutare, annihilare, annihilatas ad eſſe revocare: item & rem adhuc exiſtentem iterum reproducere, & replicare in infinitum diverſis in locis, pro arbitrio ſuo: poteſt eorum ordinem invertere; poteſt contraria ipſarum naturæ, puta corpora ſimul penetrativè conſtituere in eodem loco. Poteſt in iis quod libuerit præſtare, poteſt ad effectus ſupernaturales elevare per potentiam, quam vocant obedientialem. Quinta denique prærogativa Divinæ potentiæ eſt, ut nulla potentia in creaturis reperiatur, quæ ab eo derivata non ſit, ipſique ſubordinata. Item;

Dico II. Titulo creationis, tum conſervationis, & omnipotentiæ habet ſupremum, independens atque illimitatum in creaturam univerſam Dominium; neque ulla eſt in creatis poteſtas, quæ ab ipſo non trahat originem, ipſique non ſubordinetur. Neque verò etiam Deus à ſe dominium ullius rei abdicare, aut in alium transferre poteſt, cùm ab eo eſſentialiter dependeat res omnis creata. Quod autem dicatur ſuam poteſtatem dediſſe Chriſto, ℟. Non dedit à ſe alienando, ſed potiùs ipſi communicando.

Atque hinc conſequens eſt, ut per *dominium proprietatis* poſſit de rebus omnibus pro ſuo arbitrio diſponere, immutando, conſervando, ſalvando, perdendo. Ita etiam per dominium juriſ-

juriſdictionis, poteſt leges quas voluerit imponere, abrogare, pœnam, aut præmium ſtatuere, &c.

CAP. X. *Dei Bonitas.*

FRuſtra hoc loco repeterem ea, quæ de naturâ *Bonitatis & boni* jam explicata ſunt initio Moralis Philoſophiæ. Satis eſt ſi obſervavero duplex eſſe genus bonitatis. Nam altera quidem eſt *naturalis*; *moralis* altera, quæ dicitur *ſanctitas*, de quâ ſequenti capite ſermonem facturi ſumus. Bonitas naturalis, eſt naturæ perfectio tam ſecundùm eſſentialia, quàm ſecundùm accidentalia: quo pacto homo dicitur eſſe naturæ perfectioris quàm lapis, aut planta, aut brutum. His poſitis

Dico I. Deus habet naturæ bonitatem infinitam, & quidem modo infinito; quia poſſibilem omnem entis perfectionem in ſe continet ſine ullâ imperfectione, immò cum ſummâ perfectione; nam illam continet per eſſentiam, cum omnimodâ illimitatione, immutabilitate, independentiâ: item, cum perfectiſſima ſimplicitate; *nec aliunde juſtus, aut ſapiens, quàm unde bonus, aut omnipotens, &c.* ut loquitur D. Bernard. ſerm. 80. in Cant. quod ſupra oſtendebam. cap. 3. Quâ ratione Deus eſt ipſa ſapientia infinita, ipſa omnipotentia, ipſa pulchritudo, gloria, majeſtas, ipſa beatitudo, bonorum omnium principium atque origo. Quamobrem

Dico II. Ex illâ bonitatis infinitâ perfectione, ſequitur illa *benignitas*, ſeu *beneficentiæ bonitas*, quæ in creaturas tanto ex amore, tam variis modis, ac tam mirabilem in modum veluti profunditur.

Notabis enim 1. Quòd pro ſuâ illâ bonitate, ex Sap. 11. *Diligit omnia quæ ſunt, & nihil edit eorum quæ fecit.* Cùm enim legimus Sap. 14. *Odio ſunt Deo impius, & impietas ejus.* Reſpondet D. Auguſtinus, eum non odiſſe in peccatore naturam quam fecit, ſed peccatum, cujus eſſe author non poteſt; nec odit perſonam, pœnas illi deſtinans, niſi ratione peccati. Item,

Not. 2. Oriri ex illâ bonitate & amore, quòd tam infinitis naturæ & gratiæ, tum gloriæ donis cumulet creaturam rationalem. Hinc nominum tanta varietas, quibus in ſacris literis bonitatis illius tam multi affectus, & effectus commendantur. Hinc miſericordia quâ offenſas remittit, pœnaſque debitas aut condonat, aut mitigat. Quanquam,

Not. 3. Non eſſe quidem in Deo miſericordiam quoad triſtitiam quæ naſcitur ex alterius miſeriâ, ſed tantùm quoad affectum ſublevandæ miſeriæ alienæ; iſtudque ſufficit ad rationem miſericordiæ propriè, & formaliter ſumptam.

Notabis quidem 4. Simul in Deo cum bonitate eſſe *juſtitiam*, non modò quâ bonorum merita compenſet, ſed etiam quâ pœnas improbis debitas infligat. Sed hæc non repugnat ſummæ illius bonitati, cùm potiùs, ut loquitur ſacra ſcriptura, *obvient ſibi mutuò & oſculentur.* Ratio eſt, ex Tertul. Quia *de ſuo tantum eſt bonus*; quantùm eſt ex ſe, nos bonis cumulans; neque eſt niſi *de noſtro juſtus.* Quatenus pœnas, niſi ob noſtram improbitatem, non infert.

CAP. XI. *Dei Sanctitas.*

Sanctitas quidem vulgò dicitur eſſe bonitas moralis, ſeu perfectio morum in actu,

vel

vel in habitu. Cujuſmodi bonitatis ſola duntaxat natura intelligens eſt capax. Vocari etiam ſolet *Iuſtitia*; quia ſanctitas ſic ſumpta, nihil eſt aliud quàm conformitas, ſeu adæquatio cum lege æternâ: adæquatum autem idem eſt, ac *juſtè* alteri commenſum, ab eo videlicet nec deficiendo, neque illud excedendo. *Iuxta id quod habetur in Morali. Diſput. De Iuſtitiâ, ſtatim initio.* Atque inde conſequens eſt quod vulgò ajunt, perfectam ſanctitatem, *eſſe ab omni peccati labe intemeratam puritatem.* Neceſſe eſt enim conſequenter eum eſſe omnino peccati expertem, qui perfectè ſit conformis æternæ legi. Verùm, ut agam de ſanctitate Dei, per analogiam ad noſtram quæ creata eſt:

Notabis 1. Non omnem bonitatem moralem dici ſanctitatem, ſed eam tantummodo quæ eſt ordinis ſupernaturalis; vel potiùs ut ajunt, quæ ſequitur ad virtutes, puta ad *charitatem*, unde operemur *juſta in ordine Divino.* Operari autem juſta in ordine Divino, eſt eos virtutis actus exercere, qui ſint ſupra omnem ordinem entis creati, ſintque iis per proportionem ſimiles, qui Dei ipſius dicuntur proprii. Suppono enim actus Dei proprios, ſeu qui, ex noſtro loquendi modo, ſequuntur *eſſe* Divinum, recenſeri tum *viſionem* ipſius Divinæ eſſentiæ, tum *amorem.* Qui ergo Divinæ charitatis actus, ex eodem quo Deus motivo, circa objectum idem, ſupernaturaliter exerceat, is dicitur operari juſta in ordine Divino. Verùm, quia *operari* ſupponit *eſſe*,

Not. 2. Illos *v. g.* charitatis actus cum ſuo habitu ſupponere *eſſentiale ſanctitatis*, nempe qualitatem gratiæ ſanctificantis immediatè re-

ceptam in ipsâ animæ ſubſtantiâ, per quam elevetur ad eſſe Divinum, juxta illud 2. S. Petri, c. 1. *Vt efficiamini Divinæ conſortes naturæ.* Quemadmodum enim *charitas* divinitùs infuſa, quæ eſt participatio charitatis Divinæ, voluntatem elevat ad *operari Divinum*; ita gratia ſanctificans, quæ eſt naturæ Divinæ participatio, elevat ipſam animæ eſſentiam ad eſſe Divinum. Quamobrem D. Dionyſ. *cap. 2. Hierarchiæ Eccleſiaſticæ*, ſcribit *hominem non poſſe operari Divina, niſi adeptus fuerit ſtatum, ſeu eſſe Divinum:* quo pacto per proportionem non poſſunt *v. g.* eſſe ullæ operationes humanæ, niſi ſuppoſito eſſe humano. Quemadmodum igitur homo in eſſe hominis conſtituitur per animam rationalem, cui proinde, tanquam principio radicali operationum rationalium, debentur connaturaliter intellectus, & voluntas libera; ita per proportionem creatura intelligens, ſive Angelus, ſive homo, elevatur ad *eſſe Divinum* per qualitatem gratiæ ſanctificantis; quam deinde veluti proprietates quædam, aut facultates ad agendum in ordine illo Divino conſequantur charitas, aliique virtutum ſupernaturalium habitus. Quare

Not. 3. Duplicem hîc aſſignari ſanctitatem. Alteram quidem quam *eſſentiale ſanctitatis* appellant, per quam aut Angeli, aut Animæ rationalis ſubſtantia elevatur ad eſſe Divinum, ex participatione accidentali naturæ ipſius Divinæ. Altera verò eſt ſanctitas duntaxat *ſecundùm accidentale*, poſita in habitu, & actibus Divinæ charitatis, tum aliarum virtutum ſupernaturalium. Item,

Not. 4. Sanctitatem hoc modo eſſe in naturâ intelligente quandam *eſſendi*, tum *operandi* excellen-

cellentiam ſupra ordinem entis creati. Quamobrem *Sanctus* à Græcis dicitur ἅγιος, id eſt, ordinis ſuperioris ad terrena omnia, ſeu potiùs ad id omne quod creatum eſt; item, qui purus eſt ab omni labe peccati & terrenorum affectuum, nec cogitat, amatque niſi Divina; item, qui in omnibus eſt conformis æternæ legi, ac primò bonitatis omnis principio, nimirum Deo, per charitatem unitur. Nec immeritò etiam ille dicetur *juſtus in omnibus viis ſuis, & ſanctus in omnibus operibus ſuis*, qui agat omnia ex Divinâ charitate. Nam in eo genere ſanctitatis primas partes amor obtinet. Quamobrem in Divinis tertia perſona ſpecialiter vocatur *Spiritus Sanctus*, quia eſt amor à Patre Filioque procedens, qui & dicitur amor ſubſiſtens, ſeu perſonalis.

Notabis autem 5. In hac doctrinâ, contra recentiores nonnullos, ſupponi realem diſtinctionem charitatis à qualitate gratiæ ſanctificantis. Quam ſatis inſinuat Conc. Viennenſe, ubi docet *conferri in baptiſmo virtutes, & gratiam informantem quoad habitum*. Item, in Trident. ſeſſ. 6. cap. 7. cùm ait juſtificationem fieri *per ſuſceptionem gratiæ, & donorum*. Quo loco *dona* intelliguntur potiſſimùm eſſe virtutes Theologicæ. Nec diceret *gratiam* & *dona*, ſi hæc duo eſſent idem realiter. *Prob. ratione*. Ex D. Thomâ, Suario, Becano, & aliis. Quia in omni ordine agentium, hæc tria diſtinguuntur ſemper; nempe, *eſſe, poſſe, & operari*. Quare in homine ſancto, quatenus eſt agens ſupernaturale, debent diſtingui hæc tria, *eſſe ſupernaturale, tum potentia, & actiones ſupernaturales*. Porrò *eſſe* iſtiuſmodi non eſt aliud quàm gratia ſanctificans recepta immediatè in ipſa animæ

eſſentiâ, cui adjungitur habitus charitatis in voluntate, cum aliis virtutibus ſupernaturalibus, unde prodeant actiones ſupernaturales. Conf. Quia quemadmodum ſapientia *v. g.* aliáque id genus Dei attributa participantur à creaturis per formas aliquas accidentales, unde reddantur formaliter ſapientes, potentes, &c. Ita & natura ipſius non minùs eſt participabilis, cùm ex eo dicatur Deus participabilis, quòd ſit bonus, & ſui diffuſivus; nec ſit minùs perfecta in Deo natura ut natura, quàm potentia, ſapientia, &c. Item, non eſt potior ratio cur potentiæ animæ, *v. g.* voluntas perficiatur donis ſupernaturalibus in ordine *ad agendum*, quàm ipſa ejus ſubſtantia in ordine *ad eſſendum ſupernaturaliter*. Item, non rectè in juſtificatione, ſeu infuſione gratiæ ſanctificantis diceretur quis *renaſci, regenerari, & filius Dei fieri*, niſi hoc pacto acciperet *eſſe Divinum* per qualitatem in ipſa animæ ſubſtantia receptam, & diſtinctam à charitate, quæ voluntatem ſolùm perficit in ordine ad agendum. *Prob. ſeq.* Quia generatio non terminatur primò & per ſe, niſi ad *eſſe*, &c. Item, ex Trident. actus dilectionis Divinæ numerantur inter diſpoſitiones ad gratiam juſtificantem: ergo illa dilectio non eſt gratia juſtificans, quia diſpoſitio ad formam non eſt idem cum ipſâ formâ. Ergo neque iſtud competere poteſt habituali charitati: nam ex Ariſt. & D. Thomâ, actus virtutis melior eſt ipſo habitu; quia melius eſt bene agere, quàm poſſe bene agere. Ita laudatus author.

Notandum verò eſt 6. Hîc me loqui tantùm de noſtrâ ſanctitate. Nam alioqui Chriſtus Dominus ſecundùm humanitatem elevatus

eſt

eſt ad eſſe Divinum, & ſanctificatus non modò per qualitatem gratiæ habitualis, ſed etiam per ipſammet ſubſtantiam Divinitatis illi unitam hypoſtaticè; unde & Sanctus eſt infinitè per ſanctitatem increatam. Certè, ſi homines fiunt ſancti formaliter per aliquam Dei participationem accidentalem; conſequens eſt à fortiori ut Chriſti Domini humanitas dicatur ſanctificari per unionem ſubſtantialem cum Verbo Divino. Quæ enim poteſt eſſe major participatio Divinitatis, quàm per unionem ſubſtantialem cum perſonâ Divinâ; His ergo ſuppoſitis,

Dico I. Deus eſt infinitè ſanctus, & quidem variis modis. Primò, quia natura Divina, ut natura & principium Divinorum actuum, eſt infinitè ſupra ordinem entis creati. 2. Quia bonitatem moralem habet modo infinitè perfecto. Nam virtutis cujuſcunque moralis perfectionem in ſe continet modo eminentiſſimo, quamobrem in ſacris literis dicitur *Deus virtutum.* Item, quia non ſecundùm accidens, ſed potiùs eſſentialiter, ac proinde ex abſolutâ neceſſitate voluntatem habet conformem cum æternâ lege. Item, quia ſeipſum, qui ſuprema eſt bonitas, infinitè amat, & quidem neceſſariò; neque amat quidquam, niſi propter ſemetipſum; quamobrem ſanctus eſt etiam in amore creaturarum. *Iuſtus Dominus in omnibus viis ſuis, & Sanctus in omnibus operibus ſuis.* Vt legitur Pſal. 144. Vnde etiam conſequens eſt, ut ſicut neceſſariò amat ſuam illam ſanctitatem, ac legis æternæ rectitudinem, ita neceſſariò quoque peccatum illi repugnans ſummoperè odio habeat; quemadmodum à poſteriori præterea variis ex ſignis colligitur; puta, quòd etſi quis meritis ornatus fuerit innumeris, eorum

rum tamen, vel unicum ob peccatum mortale obliviſcatur. Item, quòd eam ob cauſam peccatorem privet æternâ beatitudine; tum juſto judicio illum ſempiternis cruciatibus addicat. At

Notandum eſt, Ideo fieri quòd dicatur *Solus Sanctus*, non modò quia perfectionem illam ſolus habeat ſubſtantialiter & per eſſentiam, tum modo infinito; ſed præterea quòd ſanctitas, bonitas, aliæque perfectiones creaturarum illi comparatæ, ſint inſtar nihili; nec tota creaturarum perfectio unà cum Deò ſumpta, ſit quidquam præſtantius ſolo ipſo Deo, ut docet Leſſius cum aliis Theologis: quo pacto arenula nihil cenſeretur addere magnitudinis ad univerſam mundi molem: tum maximè, quia de facto nihil eſt perfectionis in creaturis, quod eminentiori modo non contineatur in Deo. Item, eo ſenſu dicitur *ſolus bonus*, *& ſolus ſanctus*, quatenus eo nomine ſolus eſt amabilis ſupra omnia, & amore appretiativè ſummo, ut explicui in Morali. Tum etiam quòd eandem ob cauſam ſolus ſit adoratione, & cultu latriæ honorandus.

Notabis enim, idem vulgò dici *ſanctum*, quod *auguſtum*, & veneratione dignum in ordine ſuperiori ad reliqua omnia.

Dico autem II. Ea quoque vocari *ſancta*; ſuamque inde habere dignitatem, quæcunque ad Dei cultum, & honorem ſpectant. Ita lex ejus ſancta; item, Sacramenta, reſque omnis ſacra; tum perſonæ & loca, aliáque id genus ipſi conſecrata, dicuntur *ſancta*; quomodo per proportionem ea denominantur regia, quæ Regis ſunt, &c.

CAP. XII. *Dei Providentia.*

PRovidentia eſt ratio per quam res convenienter ad ſuum finem ordinantur. Quare non modò eſt actus pertinens ad intellectum, ſed præterea quoque involvit rerum gerendarum voluntatem; ſeu finis intentionem, cùm electione mediorum quæ ad finem aſſequendum idonea judicantur.

Alia autem eſt providentia particularis, circa res aliquas particulares; alia autem univerſalis, poſita in rerum communium, ſeu publicarum adminiſtratione, & conſervatione; de iis ſtatuendo quæ ſuo loco & tempore fieri debeant, facultatem ſuppeditando, removendo impedimenta, & nonnulla etiam quamvis mala ſint, permittendo, ſeu non impediendo. Iam verò

Dico I. Exiſtere in Deo rerum omnium providentiam. *Prob.* Quia, ex dictis, in eo eſt perfecta rerum omnium præſcientia. Tum 2. Eſt omnipotentia, unde quæcunque definierit, & quo libuerit modo efficiat. 3. Denique habet bonitatem, per quam de facto velit rerum omnium curam gerere. Sic legimus Sap. 12. *Non eſt alius Deus, quàm tu, cui cura eſt de omnibus.* Ita ut dicat ipſe *Matth.* 10. vel capillos noſtri capitis eſſe numeratos, nec unus cadat, niſi illo volente, aut permittente. Sap. 14. *Tua, pater, ſapientia gubernat omnia.* Tum cap. 8. *Attingit à fine, uſque ad finem fortiter.* Id eſt, ut interpretatur D. Bernardus, à ſummo cœlo, uſque ad infimas Terræ partes: à ſummo Angelo, uſque ad infimum vermiculum: ab ortu creaturæ, uſque ad finem ejuſdem, omni ex parte & conſtanter rebus omnibus proſpicit. *Et diſponit*

omnia

omnia ſuaviter, aptiſſimis mediis in finem dirigendo. Nihil enim eſt in totâ naturâ, cui non dederit propriam indolem & propenſionem, tum facultatem ad proprias functiones, & ad ſui conſervationem: ne quid dicam de formâ, & pulchritudine, ut decorè in ſuo ſtatu conſiſtat. Nihil autem hæc moror, cùm paſſim authores varii, (ut Granatenſis *in prima parte Catechiſmi*; Leſſius *Tract. De Providentia Numinis*.) Divinæ hujus providentiæ amplitudinem, ſeu quantopere ſit univerſalis, abundè exponant; ubi de mundi fabrica, & ſingulis illius partibus: de ipſa corporis humani, aliarumque animantium ſtructurâ: de inſtinctu ac dotibus quas accepere à Deo, tum ad ſui nutritionem, & cibos idoneos comparandos, ad nidos aut cubilia ædificanda, ad curandos morbos, ad repellendos hoſtes, ac denique ad prolem educandam. Quare

Not. 1. Res mundi univerſas in ſui creatione tum etiam fuiſſe opus Divinæ providentiæ. Quia non caſu factæ ſunt, ſed potius maximâ ex ſapientiâ deſtinatæ ſunt certos in fines, tum uniuſcujuſque proprios, tum in omnium communes, quos inter præcipuus eſt Dei gloria. Deinde per creationem acceperunt eas qualitates, illumque inter ſe ordinem, prout cuique congruebat ad ſuos fines obtinendos. Præterea verò

Not. 2. In earum gubernatione longè maniſeſtiſſimam eſſe Numinis providentiam, quâ conſervantur, ac tam variâ, tamque admirabili ratione ad fines ſuos diriguntur. Nihilque in mundo contingat, niſi volente ipſo, vel ſaltem permittente.

Dico II. Quæ eſt ſpecialis in hominem Dei pro-

providentia, univerſum hoc mundi opificium, non alios in uſus, quàm ad noſtram habitationem, ad utilitates & ad delicias comparavit; ut per ſe illi patet, qui ſingula cum Leſſio, & Granatenſi, loco jam citato, ſtudiosè conſideraverit. Neque verò eſt providentiæ defectus, ſed potius effectus admiratione dignus, quòd ex hominibus alii naſcantur conditione tam diſpares, ut videantur ſolùm facti ad miniſteria & ſervitutem, parſque maxima in paupertie vitam trahat. Illud, inquam, eſt perfectiſſimæ providentiæ opus. Nam alioqui ſublatâ paupertate, nemo agriculturam, nemo alias artes exercere vellet. Ceſſarent tum privata, tum publica opera, nulla eſſet reſpublica, nulli hominum gradus diverſi, nulla id genus alia generis humani ornamenta. Atque inde ſequeretur morum perverſitas, quam otium, & rerum copia ſolet inducere. Ne dixeris tamen iniquam eſſe illam providentiam. Nam hæc veluti momentanea ſunt; Deus autem omnibus pro uniuſcujuſque merito, beatitudinis gradus proprios, ad vitam æternam præſtituit.

Dico III. Deus ex providentia univerſali, ſeu quatenus mundi totius gubernator, ita finem unicuique rei ſuum deſtinat, præparatque media ſufficientia ad illum obtinendum, ut ſingulæ tamen agant juxta modum ſibi connaturalem & proprium; quatenus videlicet ſinit cauſas naturales & neceſſarias agere neceſſariò; contingentes autem & liberas, contingenter & liberè. Item

Dico IV. Divina providentia ſemper quidem aſſequitur finem illum communem, ad quem res univerſæ deſtinantur, nempe ut ipſe glorificetur Deus, ſive bonitatem, ſive juſtitiam

aut

aut alia attributa manifeſtando. At finem particularem ad quem illæ res ſunt de ſe ordinatæ, non aſſequitur ſemper. Inde enim prodeunt monſtra in naturâ, ubi cauſa naturalis occurrente aliquo impedimento, effectum ſibi proprium non attingit. Illudque etiam manifeſtum eſt in ordine providentiæ ſupernaturalis. Nam etſi Deus pro ſyncerâ voluntate ſalvandi omnes, nullo excepto, media omnibus quantùm eſt ex ſe ſufficientia præpararit, ut ſi voluerint ſalvi fiant; non omnes tamen ad finem illum perveniunt.

Objic. Sic Divinæ voluntatis decreto reſiſteretur: ergo non eſſet omnipotens. ℞. Divinæ quidem voluntati abſolutæ; vel ut alii loquuntur: decreto Divino efficaci abſoluto nemo poteſt reſiſtere. C. Efficaci conditionato. N. Deus enim quantùm eſt ex ſe, vult omnes homines ſalvos fieri, eſtque illa voluntas efficax etiam abſolutè reſpectu mediorum quæ præparavit. Nam & illi voluntati dandæ *v. g.* gratiæ prævenientis, tum concurſus generalis, nemo poteſt reſiſtere, aut impedire quominus iſta efficiat: at poſſumus illi reſiſtere, quatenus eſt voluntas dandæ gloriæ, ex hypotheſi liberi conſenſus noſtri; ſeu quatenus eſt in noſtrâ poteſtate conſenſum & cooperationem denegare illi gratiæ quam nobis offert.

Inſt. Sequeretur Divinam providentiam in ſui diſpoſitione falli poſſe. Atqui contrarium ſentit Eccleſia, ubi ſic orat: *Deus cujus providentia in ſui diſpoſitione non fallitur.* ℞. Non falli quidem Deum, quia per ſcientiam conditionatam prævidet num gratia illa repudiabilis quam homini præbet, ſit effectum habitura, per liberam voluntatis cooperationem.

CAP.

CAP. XIII. *Dei Iuſtitia.*

SVppono ex Morali, *Tract.*4. *Diſput.*3. Iuſtitiam propriè, & quatenus eſt ſpecialis virtus diſtincta ab aliis, *eſſe voluntatem reddendi unicuique quod ſuum eſt, ſeu id ad quod jus habet propriè dictum.* Et hæc quidem ſi ſtrictè ſumitur; requirit *debitum* alteri, ratione juris perfecti, cui niſi ſatisfiat, cenſetur fieri injuria, & incurritur obligatio ad illam reparandam; item, requiritur *alteritas*, quæ dicat non tantùm diſtinctionem perſonarum, ſed etiam *jurium.* Quanquam non deſinit eſſe propriè dicta *Iuſtitia*, licet hæ conditiones in omni rigore non ſerventur. His autem ſuppoſitis, cum Suario, & aliis, contra Vaſqueſium,

Dico I. In Deo eſt Iuſtitia, ſeu obligatio juſtitiæ propriè dictæ, & non tantùm metaphoricè. Prob. Quia pactum & promiſſio ſub conditione operis faciendi, inducit obligationem juſtitiæ propriè ſumptæ, ubi eſt præſtitum illud opus. Atqui hæc reperiuntur in Deo erga homines: iis enim Deus promittit vitam æternam, ſi mandata ſervent. *Matth.* 19. Quamobrem Dei legem ſervando ut oportet, acquirimus jus ad gloriam, fitque hoc pacto *noſtra*, & nobis *debita.* Reſpondent adverſarii, obligationem Iuſtitiæ propriè dictæ tunc nullam eſſe, quando promiſſio fit ſub conditione operis, ob ſolum commodum operantis, nempe ut illum *v. g.* ad officium debitum ritè obeundum inducat: ſicut cùm parens filio pecuniam promittit, ſi pergat rectè ſtudere. *At contra eſt*, Deus enim, ut ſupremus Angelorum, atque hominum moderator, vi muneris illius dirigens creaturas rationales ad ſuum finem, proponit

ponit illis præmia, quibus incitentur ad bonum; aut pœnas quibus deterreantur à malo. Vnde conſequens eſt, ut perinde ac in omni aliâ gubernatione publicâ humanâ, ita & in iſtâ oriatur in gubernante aliqua obligatio juſtitiæ erga ſubditos, ubi rem imperatam perfecerunt. Confir. Quia eam ob cauſam vita æterna in ſacris literis vocatur *corona juſtitiæ*. Hæcque eſt juſtitia propriè dicta, cui opponitur injuſtitia, per quam diceretur Deus *injuſtus*. Quo pacto legimus ad Heb. 6. *Non injuſtus eſt Deus, ut obliviſcatur operis veſtri*. Quæ verba ſunt accipienda in proprio ſenſu, nec detorquenda ad metaphoricum, ſi non repugnat in Deo eſſe Iuſtitiam propriè dictam, nec involvit ullam in ſe imperfectionem. Atqui nullam involvit.

Objic. Creatura ſic inferret Deo obligationem, & debitum propriè dictum, ac proinde legale: *ut habetur in Morali, Diſput. De Iuſtitia, cap.* 1. Hoc autem cadere in Deum non poteſt, cùm ſit ſupra omnem creaturæ legem, neque ordinari ad creaturas poſſit, aut ipſi debere quidquam. ℞. Non eſſe illud debitum in Deo niſi morale, ortum ex illius bonitate & libero arbitrio. Nam ut jam dixi *ex D. Auguſt. in Morali, Tract.* 2. *Diſput.* 5. *c.* 4. *aſſert.* 6. Debitor nobis factus eſt Deus, non aliquid accipiendo, ſed quod ei placuit promittendo. Item ex D. Bernardo, *promiſſum quidem ex miſericordiâ; ſed tamen ex juſtitiâ perſolvendum*. Cùm autem in Deo pari ſit efficacitate, ac ſi foret debitum aliquod legale, quia Deus pro ſuâ immutabilitate promiſſum fallere non poteſt; ideo perinde in eo ſufficiens eſt ad Iuſtitiam propriè dictam.

Inſt.

Inſt. 1. Cùm Deus dicatur rerum omnium ſupremus Dominus, nihil fieri à nobis, aut ipſi offerri poteſt, quod eo nomine ipſi debitum non ſit, & pro ſuo jure illud non exigat. Ergo fieri nobis debitor ex juſtitiâ non poteſt: quâ ratione, quicquid eſt mancipii, illud ad Dominum pertinet; aut quicquid eſt filii, non idcirco parentis jure eximitur. ℞. Poſſe à Domino concedi mancipio ſpeciale aliquod bonorum dominium, quod ab ipſo Domino conſequenter violari non poſſet citra injuriam. Quod perinde eſt dicendum de parente, reſpectivè ad filium. Ita etiam Deus, quamvis ratione ſupremi Dominii poſſet à nobis omnia exigere, tanquam ſibi debita; tamen pro ſua bonitate conceſſit nobis liberum actuum noſtrorum dominium; ut ſi velimus ipſius legem ſequi, mercedem ex Iuſtitiâ obtineamus; quam poſito ipſius pacto, ſine injuria non poſſit denegare. Sequiturque ſolùm in tali caſu ligatum eſſe Dei ſupremum dominium; nec tamen inde oritur aliqua imperfectio in Deo; quia illud non eſt niſi conſequens ad liberum ipſius decretum. Quomodo ex hypotheſi quod ſtatuit beatis conſervare beatitudinem ad totam æternitatem, nec proinde illâ privari unquam poſſint; non idcirco quidquam detrahitur ſupremo illius dominio.

Inſt. 2. Ex D. Aug. *Deus*, inquit, *reddit debita, nulli debens.* ℞. Deum reddere debita, cùm tamen nulli debeat, quantùm eſt ex ſe, id eſt, niſi pro ſuâ libertate voluiſſet ſe debitorem conſtituere.

Inſt. 3. Non eſt perfecta alteritas inter Deum & creaturam, cùm Deus ſemper retineat dominium ſupremum, permiſſo creaturæ domi-

dominio aliquo particulari in ſuos actus. ℟. Non eſſe quidem ſtrictam & rigoroſam juſtitiam in Deo erga creaturas, defectu hujus circunſtantiæ. Quomodo neque eſt in Repub. erga ſubditos, quia jura perfectè præciſa non ſunt. Vt legere eſt *cap.* 1. *Diſputationis jam citata*, *De Iuſtitia*, *in Morali*. At hoc non impedit quominus ſit propriè Iuſtitia.

Dico autem II. Hanc eſſe ſaltem Iuſtitiam diſtributivam; qualem explicui in eadem illa Diſputat. *cap.*2. In quâ ſervatur æqualitas cum Geometricâ proportione; præmia aut pœnas pro uniuſcujuſque meritis decernendo. Vnde illa Iuſtitia dicitur tum remunerativa, tum vindicativa. Quanquam nonnulli velint Iuſtitiam vindicativam eſſe ſpecialem, & diſtinctam à ſpeciebus Iuſtitiæ diſtributivæ.

Nec dubitant, quin Iuſtitia hæc vindicativa ſit propriè & formaliter in Deo, cùm alia non ſit quàm Iuſtitia punitiva. Eſt enim in Deo affectus etiam efficax puniendi, cùm reipsâ puniat, qui affectus, inquit Mæratius, cùm ſit juſtiſſimus, eſt proprius Iuſtitiæ punitivæ affectus.

Huic adjungunt in Deo & *Iram*, cujus effectus tam mirabiles & ſtupendos proſequitur Leſſius. Quanquam, ut docet D. Th. *Ira* non eſt in Deo propriè, ſed metaphoricè duntaxat; & quoad effectum. Nam, inquit, Ira ſupponit triſtitiam ſeu dolorem, cujus vicem rependit: vel ſi lubet, eſt appetitus vindictæ, id eſt, appetitus doloris viciſſim adverſario inferendi. At Deus non eſt capax triſtitiæ, aut doloris: ergo nec iræ propriè & formaliter ſumptæ.

CAP.

CAP. XIV. *Dei Vnibilitas cum naturâ creatâ.*

HOc loco uſui eſt maximè doctrina De Natura, & Suppoſito; quam in ſuperiori Tract. *Diſp. 6.* expoſuimus; ut ex iis quæ contigere in Chriſto Domino, intelligamus quænam in iſto genere fieri omnino poſſint.

Suppono enim cum D. Athanaſio, in Symbolo Fidei, duas eſſe in Chriſto naturas, Divinam ſcilicet, tum humanam ex corpore & animâ rationali perfectam; ita ut per unionem ſubſtantialem fiant unum per ſe unitate perſonæ, non autem unitate naturæ: contra hæreſim Eutychetis. Neque verò ex iis fieri potuit natura una per converſionem alterius in alteram; aut ex mixtione utriuſque. Alioquin ſi ſupponeretur natura humana tranſmutata in Divinam, jam Chriſtus non diceretur homo. Aut ſi Divina ſupponitur mutata in humanam; cùm legimus *Verbum caro factum eſt*, tunc etiam Chriſtus non diceretur verus Deus. Vel certè nec homo eſſet, nec Deus, ſi tertia natura diverſa ex illarum mixtione reſultaret. Confir. Quia natura Divina eſt incorruptibilis, & immutabilis: ergo nullam ejuſmodi mutationem ſubire poteſt. Item,

Dico I. Non poteſt natura Divina præcisè ſecundùm eſſe naturæ Divinæ, per ſeipſam uniri immediatè ſubſtantiæ creatæ, ita ut ex duabus naturis confletur una totalis, ſicut ex corpore & animâ rationali conflatur homo. *Prob.* Quia ex duabus naturis completis, neutra reſpectu alterius eſt aut actus, aut potentia, unde poſſint conſtituere unum per ſe. Conf. Quia natura completa & perfecta dicit eſſentiam ultimò terminatam, ac proinde negationem alterius: ergo

ergo non poteſt eſſe pars,cum aliâ naturam aliquam totalem conſtituens; ſiquidem hoc modo cum parte aliâ uniri, aut per modum potentiæ, aut per modum actus non poteſt. Hucque illa ſpectant quæ vulgò jactantur de hircocervo, aliiſque entibus chymæricis.

Dico II. Nec poteſt natura Divina per ſuam exiſtentiam, aut per aliam perfectionem abſolutam uniri immediatè cum naturâ creatâ, puta cum aliquâ humanitate. *Prob.* Quia,ex præcedenti aſſertione, natura ſeu eſſentia Divina creaturæ ſubſtantialiter ſic uniri per ſe immediatè non poteſt: ergo nec per exiſtentiam, aut aliam perfectionem abſolutam: quia, ut ſupra docuimus, nulla eſt in Deo perfectio abſoluta, quæ idem formaliter non ſit cum Divinâ eſſentiâ,& cum aliis perfectionibus Divinis. Ac proinde etiamſi quæ illi humanitati ſubſtantialiter uniretur, communicareturque; ſequeretur omnes pariter uniri, & communicari: Atqui impoſſibile eſt iſtud conſ. ergo & antec. *Prob. min.* Sic enim illi humanitati communicari non poteſt *eſſe actum purum*, cùm ſit multipliciter compoſita ex actu & potentia. Item, *eſſe æternam*, cùm ſit creata in tempore. *Eſſe independentem*, &c.

Objic. Humanitas Chriſti Domini ſanctificatur formaliter per ipſam Divinitatis ſanctitatem ſubſtantialem illi unitam, ut ajebam *cap.* 10. ex communi Theologorum doctrinâ. Inde autem ſic infero: ergo poteſt communicari creaturæ aliquod Divinum attributum, & illud quidem ſeorſum ab aliis. ℞. Cum Mæratio *De Incar. Diſp.* 31. *ſ.* 1. Diſcrimen eſſe inter ſanctitatem, aliáque attributa, quòd illa ſint purè phyſica; ſanctitas autem non eſt quippiam

piam purè phyſicum, ſed ſimul morale. Ac formæ hujuſmodi ſuum effectum formalem proprium & ſpecialem derivant in ea quæ ſecum habent aliquam unionem. Scientia autem *v. g.* non facit ſcientem niſi eum cui tanquam potentia intrinſecè inextiterit; atque ita de omnipotentiâ, & aliis attributis purè phyſicis.

Dico III. Natura Divina creaturæ ſubſtantialiter uniri ſolùm poteſt ſecundùm hypoſtaſim, ſeu ſubſiſtentiam, ſupplendo vices creatæ ſubſiſtentiæ; ut *Diſput. 6. ſuperioris Tract.* abundè jam explicui. Ita Ioan. 1. *Verbum caro factum eſt*, non quia mutatum eſt in carnem, hoc enim fieri nequit, ſed quia carnem aſſumpſit. *Aſſumptio* autem dicitur quaſi *ad ſe ſumptio.* Sic enim perſona Verbi Divini tanquam principium incarnationis effectivum, ſumit humanitatem ad ſe, tanquam ad principium ejuſdem humanitatis terminativum, & ſubſtantialiter perfectivum, in ea ſubſiſtendo; differtque ab aliis perſonis, quæ licet ſint ſimul principium effectivum ejuſdem incarnationis (quia operationes ad extra, ſunt indiviſibiliter à tribus ſimul perſonis) ſoli tamen ſecundæ perſonæ unita eſt illa humanitas. Ideoque dicitur fieri homo, non ſecundùm eſſentiam aut naturam, ſeu per mutationem ſui in hominem; ſed terminativè, & hypoſtaticè, nempe uniendo ſibi naturam humanam, & in ea fungendo vices ſubſiſtentiæ. Certè, ut quis dicatur *v. g.* fieri albus, non eſt opus converſione in albedinem, ſufficit enim ſi illam in ſe recipiat, &c.

Objic. Subſiſtentia Divina eſt communicabilis humanitati, per quam fiat ſubſiſtens: ergo poſſunt illi communicari & attributa Divina, ut omnipotentia Divina, per quam fiat omni-

potens; immenſitas, per quam fiat ubique præſens, & ſic de aliis. Ita Lutherani, qui eam ob cauſam credunt Chriſti Domini humanitatem eſſe ubique præſentem. ℞. Nego eſſe paritatem inter ſubſiſtentiam, quæ eſt perfectio relativa; & inter perfectiones abſolutas, ſeu attributa. Et verò non repugnat humanitatem ſubſiſtere per Divinam ſubſiſtentiam; quomodo repugnaret eam eſſe *v. g.* ſcientem per ſcientiam ipſam Dei, aut immenſam, per ipſius immenſitatem, &c. Nec ſubſiſtentia eſt attributum, aut perfectio de conceptu intrinſeco aliarum. Siquidem ſubſiſtentia filii non eſt de intrinſecâ ratione ſubſiſtentiæ patris, aut etiam de intrinſecâ ratione alicujus attributi, unde communicatâ ſubſiſtentiâ, intelligantur communicari & alia attributa. Item, ſubſiſtentia per ſe immediatè & formaliter communicata eſt humanitati; ſcientia autem & alia attributa illi non communicantur, niſi mediante ſubſiſtentia; aut identicè, ſeu quatenus idem ſunt cum illâ ſubſiſtentiâ; nec proinde illi humanitati ſuam tribuunt denominationem; Neque humanitas eſt hoc modo omnipotens, aut ubique præſens, videns Deum per viſionem ipſius Dei increatam, &c. Sed tantùm rectè dicitur eſſe humanitas illius perſonæ quæ eſt omnipotens, immenſa, &c.

Notandumque eſt ex D. Thomâ, humanitatem unam & eandem poſſe à tribus ſimul perſonis Divinis aſſumi; ut quomodo illæ tres ſimul terminant naturam eandem Divinam, ita & terminent eandem naturam humanam. Item, ut inquit, quomodo tres perſonæ Divinæ dicuntur unus Deus propter unam & eandem Deitatem in quâ ſubſiſtunt; ita & dicerentur homo unus & idem, quia ſubſiſterent

in eadem humanitate. Præterea verò etiam

Not. 2. Ex eodem D. Thomâ; Poſſe plures naturas *v. g.* humanas aſſumi ab eadem perſonâ Divinâ. Quia nihil implicat. Certè, perſona eadem Verbi Divini ſubſiſtit in naturâ Divinâ ſimul & in humanâ in Chriſto; quidni pro ſuâ infinitate ſimul poſſet ſubſiſtere in pluribus humanis. Quo in caſu, alii dicunt plures fore homines cum unitate ejuſdem ſuppoſiti; alii verò potiùs exiſtimant fore eundem hominem, quatenus Tò *homo* dicit *ſuppoſitum*. Quæ eſt ſententia D. Thomæ *3. p. 93. a. 7.*

Dico IV. Ex unione hypoſtaticâ naturæ *v.g.* humanæ cum Divinâ, oritur communicatio duplex reſpectu illius perſonæ; altera quidem naturarum; altera autem proprietatum, quam Græci appellant *communicationem idiomatum.* Quamobrem rectè dicitur *Deus eſt homo*, tum *homo eſt Deus.* Item, *Chriſtus eſt immortalis, æternus, infinitus*; quæ ipſi competunt ratione Divinitatis; cùm ſimul ratione humanitatis dicatur *mortalis, paſſibilis, &c.* Quando enim plures naturæ vel formæ in eâdem perſonâ uniuntur, poſſunt de illâ prædicari in concreto. Vnde quia in perſonâ Petri uniuntur corpus, anima, albedo, ſcientia; rectè dicimus, *Petrus eſt corporeus, animatus, albus, ſciens*, &c. Quia perinde eſt ac ſi diceretur, *perſona Petri habet corpus, animam,* &c. Quâ ratione etiam Chriſtus ex diverſis principiis dicitur ſimul æternus ac temporalis; finitus atque infinitus, &c. Nomen enim (*Chriſtus*) hoc pacto non eſt nomen ſolius naturæ aut Divinæ, aut humanæ; ſed potiùs perſonæ ſubſiſtentis in utráque illâ naturâ. *Huic benedictio, claritas, & gratiarum actio, in ſæcula ſæculorum. Amen.*

S*Varez in Metaphyſicâ, pro more aliorum, Tractationem* De *Subſtantiis immaterialibus, id eſt,* De *Angelis, &* De *Deo, ejuſque attributis, tanquam loci illius propriam inſtituit. Hunc ego imitatus, prolixior eſſe non potui, qui præterea res tam multas, & tam graves* De Ente in communi, variiſque illius diviſionibus, *tam exiguo libello comprehenderim. Ne enim viderer alienæ meſſi falcem inferre, illarum ferè tantùm quæſtionum terminos attigi, qui variis paſſim Philoſophiæ difficultatibus explicandis uſui eſſe ſolent. Neque verò etiam non ad rem ſubjungantur iſta veluti quædam rudimenta Theologiæ, ut inde, quod ajunt, incipiat Theologus, ubi deſinit Metaphyſicus.*

AD MAIOREM DEI GLORIAM.

ASSERTIONES

DISPVTATÆ

EX

VNIVERSA

PHILOSOPHIA.

AD LECTOREM.

EO ſunt primùm inſtituta Theſes, ut ſi quis Philoſophica dogmata impugnare voluerit, definitum habeat quod impugnet. Has tamen, quas hîc viſum eſt ſubjungere, eâ Methodo diſpoſitas invenies, ut Philoſophiam totam noſtram, partiumque connexionem ita ut ſe habent, oculis poſſint uno quaſi aſpectu ſubjicere.

Ad hæc, ut indicis inſtar eſſe poſſint, quæſtiones ibi nobiliſſimas leges adnotatas, eo planè ordine, quo ſuis ſunt ſingula in locis fuſiùs pro noſtro inſtituto tractata. Si tamen Mathematicas exemeris, quas in iis Theſibus invenies, quæ ſunt de Mundo. Ita & Problematica Theſes, quas hic ultimas habes, Problemata ex iis multa quæ in diverſis tum Philoſophiæ, tum Matheſeos tractatibus fuſa ſunt atque diſperſa, ſic quaſi in unum collecta exhibent. Ei tamen, qui hoc opere noſtro rectè uti noverit, loca facile erit convenire, quibus hæc pro materiæ diverſitate tractantur.

ASSERTIONES DISPVTATÆ EX LOGICA.

Natura Logicæ.

PHiloſophia eſt rerum naturalium, tum rerum Divinarum, Angelicarum atque humanarum cognitio; quæ naturæ lumine haberi à nobis poteſt. Quo pacto utramque tum Logicam, tum Moralem, ſimul ac Mathematicam, Phyſicam cum Metaphyſicâ complectitur. Sed Logica prima eſt Philoſophiæ pars, primuſque ad illam aditus. Logicæ verò iſtius objectum, putà ſyllogiſmus artificialis, ut ſecundùm naturam & proprietates conſideratur, ſtrictè ſcientificum eſt; quanquam ſecundùm exiſtentiam aut in fieri, ſubjectum eſt cognitionis atque habitus practici.

Diviſio & finis Logicæ.

ITa præter naturalem Logicam, acquiſitæ aliæ duæ, cum reali inter ſe diſtinctione admittendæ ſunt, quarum altera quidem ſpeculativa eſt, & ſtrictè ſcientia; ars verò altera, propriè inſtrumentaria, & propriè effectiva; quæ item dividitur in docentem & utentem: ſed hæc poſtrema diviſio eſt tantùm rationis, propter diverſa ejuſdem habitus munera. Hujus autem Logicæ artis objectum materiale, eſt intellectus in ſuis operationibus dirigibilis: formale eſt ipſa directio ex præceptis, unde varia exiſtunt generis diverſi opera intellectualia, atque in primis Syllogiſmus, per quem in

generationem actus ſcientifici influit. Quanquam ars illa non eſt neceſſaria ſimpliciter ad omnem actum ſcientificæ cognitionis, ſed tantùm ad ſcientias totales perfectè acquirendas.

Operationes Logicæ.

TRes ſunt operationes noſtri intellectus, cùm per triplex tantùm cognitionis genus verſari circa objectum poſſit: Et eum quidem inter ſe ordinem tenent, ut ſecunda primam, tertia utramque ſupponat neceſſariò. Omnes ſunt actus ſimplices; qui, ut rectè exerceantur, logicis præceptionibus conformari intellectus debet. In iis omnibus operationum generibus, tum veritas, tum falſitas reperiri poteſt. Primæ repugnat ſola compoſitio aut diviſio quæ fit per affirmationem, aut negationem; nec falſa unquam eſſe poteſt, niſi circa objectum aliquo modo compoſitum. Verùm iſtæ omnes intellectus operationes intùs apud animum latent, niſi per ſigna quædam foras veluti prodeant, aliiſque communicentur.

Signa operationum Logicarum.

SIgnum omne vel naturale, vel morale nos in alicujus rei cognitionem inducit. Aliud autem eſt practicum, aliud ſolummodo ſpeculativum; quod quidem vel eſt rei præteritæ rememorativum, vel præſentis demonſtrativum, vel prognoſticon futuræ. Sed inter ſigna moralia præcipuum locum tenent voces, ideo conceſſæ homini, quòd ſit animal ſociabile: non enim tantùm ſupponunt aut ſubſtituuntur pro rebus, ſed prætereà conceptus quoque noſtros manifeſtant. Hinc etiam vox omnis debet ſignificare ad modum concipiendi noſtrum, & conſequenter, vel eſt terminus complexus aut incomplexus, vel enuntiatio, vel argumentatio.

Præ-

Prædicabilitas, & Prædicabilia Logica.

TErminus omnis vel eſt ſubjicibilis, vel prædicabilis. Prædicatio verò non eſt inter res, ut in ſe ſunt, ſed potiùs ut ſunt ſub conceptibus noſtris; illa enim eſt actus rationis, non naturæ. Non fit niſi antecedente quadam unius comparatione cum alio: quamobrem ex illo intelligendi, ſeu enuntiandi modo, qui nobis eſt naturalis, ſupponi debet aliqua abſtractio prædicati à ſubjecto, nec deſinit prædicatum eſſe intrinſecè abſtractum, & univerſale, etiam cùm ſubjecto particulari attribuitur. Porrò ex Logicis prædicabilibus ejuſmodi, alia ſunt particularia, alia communia, ex quibus alia dicuntur denominativa; tum alia ſunt univoca, & univerſalia; alia diverſi generis æquivoca, &c.

Denominativa.

DEnominativa, propriè loquendo, ſecundùm accidens dicuntur de ſubjecto ſuo, formamque ipſam denominantem per ſe & primò ſignificant. At ſtatuendum eſt, nullam debere admitti novam denominationem realem, niſi fiat aliqua in rebus mutatio. Verùm etſi omnis forma realis nova ſupponat novam mutationem, inferatque novam realem denominationem; non omne tamen ſubjectum denominationis realis novæ intrinſecæ, novam mutationem, novamque formam in ſe recipit: nec realis omnis mutatio vel actio, novam ſemper entitatem realem inducit. Sic autem diſſentimus ab authoribus modorum, ut ex rebus non omnem idcirco rejiciamus modum.

Vnivoca & Æquivoca.

VNivoca à ſuis differentiis adæquatè & perfectè abſtrahunt; nec inferioribus conveniunt

veniunt inæqualiter per ſe & ſecundùm prius aut poſterius, vel cum dependentiâ unius ab alio, ſiquidem habent unitatem in perfectâ inferiorum convenientiâ fundatam. Vnivocis opponuntur æquivoca ut ſic, ſub quibus continentur tum purè æquivoca, tum analoga ſive attributionis, ſive proportionis. Analoga attributionis ſunt vel ab uno, vel ad unum; differuntque ab ipſis analoga proportionis, ea maximè quæ dicuntur ſuis analogatis eſſentialia, quòd habeant rationem unam, ſecundùm quid ſaltem abſtractam, unde etiam habere poſſunt communem aliquam definitionem: ſed illa ratio, æquali cum perfectione ab inferioribus non participatur.

Oppoſita.

QVæ propriè & ſpecialiter dicuntur oppoſita, ſic pugnant mutuò inter ſe, ut ſimili modo cum aliis non pugnent. Quadruplex eſt eorum genus: contrariorum alia per eſſentiam opponuntur indiviſibiliter, alia per intenſionem: at poſito ex contrariis naturalibus uno aliquo, neceſſe eſt alterum quoque ex naturæ providentiâ exiſtere. Privativa opponuntur ut habitus, & ejus carentia in ſubjecto apto: naturaliter verò à privatione ad habitum non fit regreſſus, quando per eam excluditur ſimul potentia & actus. Contradictio in terminum ſimplicem non cadit. Eſt oppoſitionum maxima, nullúmque admittit medium; unde neceſſe eſt, uno deſtructo, poni alterum. Item, quæ involvunt contradictionem, ea prorſus impoſſibilia ſunt, ob repugnantiam quam inter ſe habent.

Enuntiatio.

OMnis enuntiatio eſſentialiter eſt vel affirmatio, vel negatio; unde ſequitur veritas aut

aut falſitas, ex eo quòd res ſit, vel non ſit. Quæ autem propoſitiones dicuntur falſificantes, vel ſimul ſunt veræ & falſæ per ordinem ad diverſa objecta; vel ſunt ſpuriæ & nomine tenus propoſitiones, quòd nullum objectum aut præſupponant, aut inferant. In affirmativis totaliter neceſſariis verbum (*eſt*) à tempore abſolvitur; ac proinde verbum illud tunc tantùm connexionem prædicati cum ſubjecto ſignificat. Ex duabus contradictoriis ſingularibus de futuro contingenti, altera determinatè vera eſt, ſaltem quoad ſe, altera autem determinatè falſa.

Argumentatio.

FAcultatis intellectivæ propria eſt argumentatio ſeu diſcurſus, nec brutis animantibus convenit. Si pro tertiâ operatione intellectus præcisè accipitur, nihil aliud eſt quàm judicium formaliter illativum ex antecedente: commodiùs tamen dicetur eſſe aggregatum quoddam ex judicio antecedentis, conſequentis, & conſequentiæ, cum rectâ illorum inter ſe coordinatione. Quatuor ſunt argumentationis ſpecies; at exemplum imbelle eſt ſeu inefficax: ſolus verò ſyllogiſmus per ſe vi formæ neceſſariò concludit, treſque terminos, nec plures, nec pauciores habet, duaſque tantùm præmiſſas, quæ ſive moraliter, ſive phyſicè intellectum prædeterminando, ex neceſſitate inferunt concluſionem; ſed concluſio à debiliori antecedentis parte, ſive quoad qualitatem, ſive quoad quantitatem, fit ſemper deterior.

Forma ſyllogiſmi.

FOrma ſyllogiſmi conſtat ex figurâ & modo. Tres tantùm ſyllogiſmorum figuræ vulgò admitti ſolent, quòd quarta Galenica ſit minùs naturalis, ac proinde minùs Philoſo-

phiæ idonea, quamvis à primâ differat eſſentialiter. Sic autem ratione formæ, alii ex ſyllogiſmis dicuntur perfecti, quibus annumerari debent omnes expoſitorii, quòd maximè eorum bonitas nota ſit per ſe; nec conſequenter illa perfectionis prærogativa directis modis primæ figuræ ſolùm attribuenda eſt. At formæ ſyllogiſticæ vis tota reſolvitur tandem ad principium iſtud metaphyſicum, nempe, Quæ ſunt eadem uni tertio totaliter ſumpto, ſunt idem inter ſe; aut contrà; indéque derivantur à Logicis, Dictum de omni, & Dictum de nullo.

Syllogiſmi ſpecies.

SYllogiſmus, ratione materiæ, vel eſt demonſtrativus, vel probabilis, vel fallax ſeu ſophiſticus. Demonſtratio generat cognitionem certam atquè infallibilem; aliáque eſt in materiâ practicâ, alia verò in materiâ ſpeculativâ, quæ propriè vocatur ſcientifica. Atque hujuſmodi quidem ſcientifica demonſtratio, vel eſt à poſteriori, ſeu demonſtratio à ſigno; vel à priori, quæ propriam eſſendi cauſam neceſſariam, ſaltem virtualem continet: Neutri autem illarum demonſtrationum repugnat circulus naturalis. Syllogiſmus probabilis parit opinionem; Sophiſticus verò errorem: at diſſolvitur ut plurimùm vel jungendo quod dividit, vel dividendo quod jungit, vel obſcurum ſenſum & æquivocationes explicando.

Scientiæ exiſtentia.

SI nulla eſſet cognitio certa, nequidem ulla eſſet probabilitas ſeu veriſimilitudo; rueretque morum omnis diſciplina, fides, amicitia, religio, &c. Præterea verò certitudinem in cognitionibus ſcientificis probant vis ipſa luminis ſeu intelligentiæ naturalis, & ſciendi

appe-

appetitus nobis ingenitus, qui fruſtrà eſſe non poteſt; ſicque eſt plena veris demonſtrationibus Philoſophia; ſed quæ ſunt de ſe demonſtrationes vel perfectiſſimæ, ex accidenti non ſunt aliquibus demonſtrationes; illudq; oriri poteſt tam ex parte intellectus, quàm ex parte voluntatis. Item non modò ex evidentiâ rationis, ſed etiam ex fide humanâ talis certitudo eſſe poteſt, cui nulla falſitas ſubeſſe queat.

Scientiæ natura & proprietates.

QVæ propriè dicitur humana ſcientia & naturalis, eſt cognitio veritatis ſpeculativæ acquiſita per diſcurſum ex præmiſſis veris, certis, evidentibus ac neceſſariis, primumque ducit initium à ſenſuum operatione. Objecta ſolùm neceſſaria contemplatur; inter quæ, rerum etiam operabilium natura & proprietates locum obtinent. Scientia verò habitualis, quam totalem vocant, conflata eſt ex diverſis habitibus, qui ſub unâ aliquâ ratione conveniant. Ex ſciendi inſtrumentis, quædam ſunt tantùm diſponentia; rem enim per ſe ignotam notificare, ſoli argumentationi convenit, ſolique per ſe ſyllogiſmo. Actus fidei & opinionis, cum actu ſcientiæ de eodem objecto neceſſario, non ita opponuntur, ut ex parte ſubjecti ſimul conſiſtere in eodem intellectu nequeant, ſi abeſt actualis dubitatio. Varia cognitionum intellectualium genera, tum varias certitudinis ſpecies exponere.

ASSERTIONES DISPVTATÆ EX MORALI.

Natura hujus facultatis.

RAtionalem haud immeritò conſequitur Philoſophia moralis, juveni, maximâ ſaltem ex parte, ad vitam benè inſtituendam neceſſaria. Duplex eſt, altera ſcientifica, quæ de naturâ, cauſis & proprietatibus morum diſputat; altera practica, quæ rectè agendi, perinde ac Rationalis intelligendi modum tradit. Hæc idem eſt ac prudentia; non tamen ſola ſufficit, ut quis rectè & prudenter ubique agat, quantumcunque rerum omnium cognitione inſtructus, ſi vel criterio naturali, vel probitate animi deſtitutus ſit. Dividitur in Ethicam ſeu perſonalem, tum in Oeconomicam, & Politicam, pro diverſis vitæ generibus, quorum quæ inferiora ſunt & minùs univerſalia, ſervire aliis debent, ſervatâ ſemper ſubordinatione ad Deū.

Bonum.

BOnum, finis, & beatitudo ſunt prima morum principia. Bonum idem eſt ac perfectum; Quare hujus ratio eſſentialis non eſt relativa; nec habet ſui communicabilitatem, convenientiam, & appetibilitatem niſi ut proprietates. Dicitur verò illud ſic appeti ab omnibus, tum quia res quælibet bonum ſemper aliquod appetit, tum etiam quia ſoli bono convenit eſſe appetibile, nec in malum ut malum, præciſâ omni ratione boni, ferri ullus appetitus poteſt. Quo pacto bonum eſt malorum omnium

nium principium & finis, quòd boni causâ tam bona, quàm mala fiant. At malum omne vel privatur, vel privat aliquâ perfectione: dividitúrque in privativum tum in poſitivum, quod ſubjecto ſuo repugnat poſitivè: iſtudque eſt vel abſolutum, vel reſpectivum. Item malum aliud eſt naturæ, aliud autem culpæ, aliud pœnæ.

Finis.

FInis cum bono non reciprocatur; neque alius eſt propriè ac ſimpliciter dictus finis, niſi id quod ſit, aut æſtimetur bonum. Ac finis quidem cauſalitatem admittit quiſquis ſapit: manifeſtum eſt enim res omnes agere propter finem, naturales ad illum tendendo, intelligentes verò intendendo. Omnium autem creaturarum finis ultimus per ſe, unus eſt Deus: omniſque in ipſum, virtualiter ſaltem atque implicitè, fertur humana appetitio, per quam beati fieri volumus: alios tamen poſſumus fines ultimos, non tamen plures ſimul totales intendere. At Deus univerſa propter ſemetipſum agit, dum extra ſe agit: ſicque à Deo mundum propter hominem eſſe conditum oportuit, ut per hominem Dei gloriæ ſerviret, ac totus in Deum refunderetur.

Beatitudo objectiva.

QVilibet eſſe beatus cupit; quod tamen in hoc vitæ præſentis ſtatu nemo aſſequitur perfectè. Et verò, quæ hîc vulgò appetimus, infra nos ſunt: neque res ulla creata, propter inſufficientiam ſibi propriam & eſſentialem, replere in bonis humanum deſiderium poteſt. Quare tam excellentis naturæ eſt homo, quatenus ad imaginem Dei factus, ut ſolo Deo beatus ſit. Quanquam ad hunc perfectè & ſupernaturaliter poſſidendum, non niſi ex congruen-

gruentiâ quadam elevatur : potuitque abſolutè ad beatitudinem tantùm naturalem ordinari, in quâ, morte etiam priùs non obitâ, malorum expers viveret, bonis duntaxat naturalibus contentus; quæ in omni beato ſemper eſt tum ſapientia, tum voluntatis rectitudo.

Beatitudo formalis.

DEi perfectam poſſeſſionem ſimul cum fruitione beatitudo noſtra formalis adæquatè ſecundùm eſſentiam complectitur. Huic verò maximè tanquam proprietates accedunt tum impeccabilitas orta ex viſione beatificâ, tum perpetuitas. At nonnulli præter eà quibuſdam decorantur aureolis, quarum eſt triplex genus. Huc adde jucundiſſimam inter beatos omnes amicitiæ neceſſitudinem, & familiaritatis uſum. Item, quia caro virtutis particeps, debet eſſe beatitudinis conſors, huc etiam conſequenter accedit reſumptio corporum cum dotibus glorioſis, ſummáque ſenſuum oblectatione. Per ſe tamen ſolummodo videndi atque audiendi ſenſus in eo ſtatu ſuas exercent functiones: ipſáque Chriſti humanitas appetitum videndi, quamvis ad omnia corporea univerſalem, ſola ſatiare poteſt.

Principia effectiva morum.

BEatitudinem promeremur humanis actibus: quorum principia effectiva ſunt, vel innata, ut intellectus & voluntas libera: vel infuſa, ut gratia ſupernaturalis: vel acquiſita, ut habitus virtutum moralium: tum directiva, ut lex. Primò igitur nihil eſt voluntarium, ſine præviâ rationis advertentiâ ad præcipuas ſaltem objecti circunſtantias. Voluntarium autem augetur concupiſcentiâ; nec per ſe minuitur

metu;

metu ; at tollitur ignorantiâ invincibili. Voluntario autem indifferentiam activam, eámque proximè antecedentem ſuperaddit libertas ea, quæ ad laudem aut vituperium neceſſaria eſt : nec brutis animantibus convenit, aut iis, qui uſum rationis expeditum non habent. At libera eſt voluntas tunc maximè cùm agit ; neque in ſenſu compoſito alia eſt illius actus neceſſitas, quàm conſequentiæ.

Principium actus Moralis directivum.

LEx ut ſic & ſecundùm ſe eſt regula communis & ſtabilis noſtrorum actuum directiva, obligans ad aliquid agendum, aut non agendum. Dividitur in legem æternam ac participatam : participata in naturalem & poſitivam : poſitiva in Divinam & Humanam: Divina in veterem ſeu Moſaïcam, tum in novam ſeu Chriſtianam ; Humana in Eccleſiaſticam ſeu canonicam, tum in ſæcularem ſeu civilem. Item, humana ſubdividitur in ſcriptam & non ſcriptam : at ſcripta, ſi propria eſt alicujus provinciæ aut regni, vocatur conſuetudo : ſin communis eſt regnis aliis, dicitur Ius gentium. Singularum naturã, vim, ac proprietates exponere.

Actus Morales.

HVmanus ſeu moralis actus hic noſter cum libero eſt idem : omniſque vel eſt elicitus, vel imperatus. Qui dicitur efficax, ſimul eſſe nequit cum inefficaci de eodem objecto. Intentio ac fruitio finem ſpectant ; conſenſus, electio & uſus media ; actuſque hujuſmodi ſunt eliciti à voluntate, ex quibus maximè libera eſt electio. Hæc verò eſt humana perverſitas, fruendis uti, & utendis frui : Imperare eſt tum intellectus, tum voluntatis. Hæc in facultates quidem aliquas deſpoticum, ſed in appetitum

titum ſenſitivum atque in imaginationem politicum tantùm exercet imperium. Poſſeſſioni accidentaria eſt ratio dominii,ipſumque dominium ſolius eſt naturæ intelligentis; variiſque modis à nobis acquiri poteſt. At jure gentium & civili tantùm, unus homo habet dominium in alterum, non autem jure naturæ.

Moralis actus bonitas aut malitia.

NOſtrorum actuum alii ſunt boni,alii mali, tum alii denique non ſolùm in ſpecie,ſed in individuo quoque indifferentes. At primò quidem nullam contrahunt bonitatem vel ab objecto, vel à fine, aut ab aliis circunſtantiis, niſi expreſſè in iis radicaliter cognitam, volitamque. Non eodem modo incurritur malitia; quamvis enim illa per ſe debeat expreſsè cognoſci, aut ſaltem de eâ dubitari, per ſe tamen non appetitur. Iam verò actus aliquâ ex parte malus, nullâ ratione ſimul eſſe bonus poteſt. Quinetiam ab homine ſimpliciter bono ſeu ſancto eſſe debet, ut perfectè ad ultimum hominis finem tendat: quem quidem in finem ſic meritoriè tenditur, licet actu aut per ſe non intendatur.

Paſſiones humanæ.

HOmo naturæ Angelicæ ſimul ac belluinæ particeps, tum rationalem,tum ipſius dominio ſubditum habet appetitum ſenſitivum. Hic reſidet in corde,dividiturque in concupiſcibilem & iraſcibilem, ob diverſum ejuſdem potentiæ agendi modum. Propriæ verò illius paſſiones numerantur undecim, non tamen ſervatâ inter eas omnes diverſitate eſſentiali. Impetum ſibi adjunctum ſemper habent connaturaliter; de ſe tamen moraliter bonæ aut malæ non ſunt, nec viro ſapienti indecoræ; quin potiùs

tiùs ubi recto mentis conſilio diriguntur, magnas ad opera virtutum exercenda utilitates habent. Paſſionum omnium præcipua eſt amor, & in rebus quibuſcunque agendis quaſi primum movens; nec faciunt bonos vel malos mores, niſi vel boni, vel mali amores.

Paſſiones in particulari.

AMorem potiùs dixeris eſſe boni, quàm pulchri. Ex naturâ ſuâ eſt appretiativus, tum affectivus, ſeu unitivus; ac denique, ſi perfectionem habet, effectivus. Cuilibet verò alterius erga ſe amor eſt honori, debeturque dignioribus major. Nata eſt ad humanæ vitæ ſubſidium Amicitia; quæ propriè dicitur eſſe mutua benevolentia non latens: hanc inæqualitas non impedit, cùm etiam inter ipſum Deum & hominem reperiatur. Datur quidem aliqua bona philautia; ſed amator ſui non rectus; nec virtutis, nec veræ amicitiæ ullum ſenſum habere poteſt. Vt amor, aliæque ex eo prodeuntes paſſiones cor dilatant, ſic illud contrariis affectionibus turbant triſtitia, timor, &c. Viris fortibus cruenti ſudoris cauſa extitit vis ac motus audaciæ.

Virtutes Morales.

PRopria naturæ rationalis perfectio eſt Virtus moralis; cujus habitu nemo utitur male. Hæc ſemper aliquâ ratione medium tenet; reſidetque tantùm in rationali parte animæ: nulla eſt autem à naturâ nobis ingenita; omniſque vel acquiritur, vel infunditur. Item, moralis omnis per ſe eſt ad media, cùm theologicæ immediatè ad finem ultimum ordinentur. Qui ſolas habet virtutes morales, non ideo ſimpliciter eſt bonus. Nulla eſt ſine aliis in ſtatu perfecto, quem heroïcum vocant. Prudentia rationem,

tionem, Temperantia & Fortitudo utrumque appetitum, Iuſtitia voluntatem regit in ordine ad alterum; horumque omnium vinculum eſt charitas in Deum, qui à nobis amari poteſt ſupra omnia, etiam amore naturali.

Prudentia.

INter virtutes morales locum habet Prudentia, quòd omnis officii fons primus ſit, ac regula noſtrorum actuum immediata, quam teneamur ſequi. Neque verò etiam ullus eſt virtutis actus formaliter ſumptus, ſine actuali prudentiâ. Hæc autem ſemper vera eſt practicè, neque opus moraliter malum unquam efficit, quamvis nitatur principiis ſpeculativè falſis, modò id contingat ex ignorantiâ invincibili. At perfectam prudentiam ut tibi compares, requiritur memoria præteritorum, vis ratiocinandi, ſolertia & docilitas; tum ad uſum quoque illius perfectum neceſſaria eſt cautio, circumſpectio, providentia, & rerum præſentium intelligentia; præſtóque huic eſſe debent Eubulia, Syneſis, & Gnome, per quam dirigitur ἐπιείκεια.

Iuſtitia.

IVſtitia voluntatem in ordine ad alterum perficit, ac debitum unicuique reddit. Quamobrem ex variâ debiti ſeu legalis, ſeu tantùm moralis ratione, multiplex etiam juſtitiæ diverſitas exſurgit. Generalis ſeu Legalis ordinat partes ad bonum totius; Diſtributiva totum ad bonum partium; Commutativa partem ad partem. Si jura perfectè præciſa non ſunt, aut reddi æquale non poteſt, deficit ſtricta & rigoroſa juſtitia. Morale debitum, ſeu debitum ex morum decentiâ tantùm ſervant Gratitudo, Liberalitas, & cæteræ virtutes ejuſmodi;

modi: at maximâ ſaltem ex parte legale ſimul complectuntur Religio erga Deum; Pietas adversùs patriam aut parentes; Obedientia in ſuperiores; ac denique Obſervantia in Majores, aut illuſtres viros.

Temperantia & Fortitudo.

TEmperantia & Fortitudo ſunt virtutes Herôum propriæ. Temperantia valetudinem corporis, tum animi vigorem plurimùm juvat, dum eſculenta per Abſtinentiam, poculenta per Sobrietatem, reſque venereas per Caſtitatem ſive imperfectam, ſive perfectam moderatur. His Temperantiæ partibus per affinitatem quandam accedunt Continentia, Humilitas, Manſuetudo, Clementia, & Modeſtiæ ratio multiplex; cui conjungitur Eutrapelia in ludicris decorum ſervans. Fortitudinis actus ſunt agere & pati res difficiles ac periculoſas, modò illæ conformitatem habeant cum rectâ ratione: unde latrones, & ſicarii non reputantur fortes; parique dedecore ſunt infames, qui per fas & nefas ſingulari certamine dimicant.

ASSERTIONES DISPVTATÆ EX PHYSICA VNIVERSALI.

Principia int. corporis naturalis.

PHyſica eſt ſcientia de corpore naturali ut ſic, ſeu quatenus compoſitum eſt ex materiâ & formâ. Naturale enim ſumptum Phyſicè, eſt habens naturam, quæ tantùm

duplex

duplex eſt, nempe illa materia & forma; definiturque, Principium motus, &c. Quo pacto neque ulli ſubſtantiæ completæ, neque ulli accidenti, nec corpori ut artificiato convenit. Naturalis verò corporis in facto eſſe principia intrinſeca ſeu compoſitiva, omnino ſunt duo, quod maximè ex rerum tranſmutatione demonſtratur; at ſi corpus illud conſideratur in fieri ſecundùm viam naturalem, requirit prætereà privationem ut terminum à quo: ſed hæc alio modo non principiat, quàm per ſui deſitionem.

Materia prima.

MAteria prima cognoſcendo ignoratur à nobis, & ignorando cognoſcitur. Habet propriam entitatem, à quâ emanativè procedit quantitas, ſine alio genere activitatis. Propriam exercet cauſalitatem, quatenus conſtituit corpus naturale, formam in ſe recipiendo. Quamcunque verò ad formam, hanc vel illam, eodem modo ex ſe indifferens eſt; neque ullâ ratione eſt principium corruptionis, niſi purè paſſivum; corruptio enim oritur potiùs à formâ, quæ defectibiliter ipſi materiæ primæ uniatur. Ejuſdem ubique eſt rationis, ſive in corpore ſublunari, ſive in cœleſti: ubique ingenerabilis & incorruptibilis; poteſtque abſolutè ſine ullâ formâ exiſtere; quemadmodum & omnis forma ſine materiâ.

Forma ſubſtantialis.

MAteriam primam reſpicit forma ſubſtantialis, ut actus paſſivam potentiam ſibi propriam; ſicque illam terminat, ut nequeat ejuſmodi formæ alteri ſubordinari, cum quâ, tanquam actus cum potentiâ, unum per ſe efficiat. Eſt autem inutilis multiplicitas formarum in eodem, vel ad diverſos gradus, viventis,

tis, vel ad eſſentiales quoſcunque alios explicandos. Hoc tamen non impedit quominus plures in eâdem materiâ reperiri ſimul divinitùs poſſint; cùm etiam in corpore animato ſimul cum formâ totali, partiales ſint admittendæ. Sola creatur anima rationalis, aliæ dicuntur educi, quia producuntur dependenter à materiâ, non ſolùm ut recipiente, ſed etiam ut ſuſtentante. At contineri in ſinu materiæ, aut in ejus potentiâ præexiſtere formas illas, quæ ſic poſteà propriè educantur, materiâ primâ quaſi activè ad earum productionem concurrente, commentum eſt ridiculum.

Compoſitum naturale.

MAteria ſimul & forma per mutuam ſui communicationem ad invicem, corpus naturale conſtituunt eſſentialiter, ut veræ illius cauſæ intrinſecæ. At in eo quidditatis pars præcipua eſt forma, quæ materiam etiam trahit ad ſpeciem entis determinati. Dum autem uniuntur inter ſe, remanent diſtinctæ realiter, quanvis nihilominus efficiant unum per ſe compoſitum. Hîc verò, ſuppoſitâ materiæ diſpoſitione, ac præſentiâ intimâ, forma per actum ſeu modum ſubſtantialem ultimò ſui perfectivum, ad eam informandam determinatur: nec totum ab illis partibus collectivè ſumptis & unitis, diſtinguitur realiter. At non exiſtit per unicum tantùm & ſimplicem exiſtentiæ actum; ſuáque eſt propria materiæ primæ, perinde ac formæ, ſubſtantialis exiſtentia.

Cauſæ naturales.

EST igitur corporis naturalis una eſſentia completa, natura duplex, triplex principium, quadruplex autem cauſa: ſed cauſarum perfectiſſima eſt efficiens; hæcque eſt vel principalis,

palis, quæ per virtutem ſibi propriam, & effectui proportionatam operatur: vel inſtrumentalis; quæ agit cum ſubordinatione ad principalem, & per vim dependenter ab illâ acceptam, effectui non proportionatam. At inſtrumentum in genere aliud eſt activum, aliud ſine activitate purè motum: Res autem nulla per uberiorem duntaxat concurſum ſimultaneum elevari poteſt ad effectum ſupernaturalem, ni ſaltem habeat vim agendi aliquam imperfectam illi proportionatam; nec conſequenter poteſt à Deo quidlibet elevari ad quodlibet vel producendum, vel etiam recipiendum. Ars verè eſt effectiva, non tamen ſine ideâ; poteſtq; ad opera naturæ, dirigendo ſaltem, concurrere. Fortuna & Caſus ſunt cauſæ per accidens; nihil autem fit caſu aut fortunâ, reſpectu Dei. Fatum, ſecundùm rei veritatem, idem eſt ac Divina providentia, quæ cauſis tantùm neceſſariis inducit neceſſitatem.

Cauſarum efficientia.

CAuſæ efficientis cauſalitas eſt actio non ſolùm paſſiva, ſed etiam activa, quæ ſine reali diſtinctione in ipsâ causâ exiſtit. Creata verè ac phyſicè quidem producit effectus, ſed ex aliquo præexiſtente ſubjecto; neque enim ulla creare quidquam poteſt. Quinetiam omnimodam habet eſſentialem dependentiam à Deo, tum in eſſendo, tum in agendo. Sic enim primò res omnis per jugem illius efficientiam poſtulat conſervari directè & immediatè, ne recidat in nihilum: ſic deinde ſuos effectus nequit ullo modo attingere, niſi Deus per ſuum liberum concurſum, ſaltem ſimultaneum, eſſe in illos quoque influat. Neque verò hîc hæret eſſentialis dependentia creaturæ à Deo; nam prætereà per illum concurſum ſimultaneum neceſſariò

deter-

determinari debet ad hunc numero affectum potiuſquàm ad illum inferendum.

Virtus agendi.

Svbſtantia creata potentiis accidentalibus realiter ſibi ſuperadditis indiget, quò ſic mediatè producat ſuos propriè dictos effectus. Quare accidẽtia ejuſmodi ſunt virtutes inſtrumentariæ ſubſtantiarum; nec modò alia accidentia, ſed & ſubſtantias quoq; immediatè attingunt, eóq; nobiliores, quo perfectiorem eſſendi modũ ab iis accipiunt. Quia verò creata virtus omnis finita eſt, determinatam habet ſphæram activitatis in quam agat, vel actione directâ, vel reflexâ, vel refractâ. At nondum iſtę inferiores cauſæ ad generationes corporum naturalium omnino ſunt completæ, dum ultimò tandem perficiantur ſuperiorum influxu, ſicq; etiã mediatè vel immediatè ſupremo rerũ omnium principio, in agendo ſubordinentur. Neq; verò ad ejuſmodi effectus ullum aliud præmotionis, aut prædeterminationis genus habent cauſæ naturales, præter virtutem naturalem ſibi propriam à Deo acceptã & jugiter cõſervatã.

Conditiones ad agendum.

Conditio ad agendum neceſſaria, eſt agentis & paſſi indiſtantia: tum diſtinctio ac diſſimilitudo: nam idem in ſeipſum directè ſecundùm idem, vel in ipsâ antiperiſtaſi non agit actione univocâ: nec ſimile à ſimili ſecundùm ejuſdem qualitatis gradum intenditur. Hnc adde per ſe majorẽ ſemper in minùs remoto fieri intenſionem, quam denſitas, aut agentium multiplicitas non parum juvat. Vbi autem ſuperanda eſt contraria qualitas, requiritur quoque proportio majoris inæqualitatis, cum exceſſu determinato virtutis activæ ſupra illius reſiſten-

tiam ſaltem formalem, ſicque inter ſe reciprocam actionem exercere poſſunt agens & patiens. In his porrò medium ſemper vel coagit cum agente principali, vel patitur cū patiente.

Rerum producibilitas & finis.

ITem effectus à pluribus cauſis totalibus tum generis, tum ordinis diverſi dependet naturaliter. Verùm, etſi cauſa efficiens poſſibiles effectus omnes ejuſdem ſecum rationis in activâ potentiâ contineat; quatenus tamen primæ cauſæ determinationi ſubeſt, eum effectum qui jam ab aliâ fuerit productus, reproducere naturaliter non poteſt, nec eum etiam reparare qui jam ſemel corruptus ſit. At corruptum vel non corruptum, adhucque exiſtentem reproduci à Deo nihil repugnat, niſi agatur de rebus ſucceſſivis. Finis eſt vera cauſa. Eſſe illud cognitum ratione cujus movet, adjunctâ naturali inclinatione ac determinatione ad actum, idem eſt ac inſtinctus naturalis in viventibus. Sic autem operari ex inſtinctu, minùs perfectum eſt, quàm operari ex ratione & libertate.

Quantitas.

COrporis naturalis proprietas notiſſima eſt quantitas, triplicem diviſa in ſpeciem. Inhæret ſoli materiæ, ab eáque diſtinguitur realiter. Hujus autem effectus formalis eſt rerū materialium entitativis partibus tribuere extenſionem ſive in ordine ad ſe, ſive ad locum, quæ ſit principium & radix impenetrabilitatis. Qui verò eſt ordo ad locum, ille habetur per modum extenſionis localis realiter ſuperadditum: proximéque hunc ſequitur impenetrabilitas, menſurabilitas, ac diviſibilitas phyſica. Porrò quantitas ſic diviſibilis eſt in ſemper diviſibilia; nec tamen ullas in ſe continet partes diſtinctas

actu;

actu; neque ullius generis indiviſibilia, niſi virtualia terminantia. Vt autem rarefactio & condenſatio perficitur beneficio localis extenſionis *eſſentiali quantitati* ſuperadditæ: ita per proportionem in *qualitate* intenſio & remiſſio explicari debet per modum aliquem ipſi *qualitati* realiter ſuperadditum.

Infinitum.

INter finitum atque infinitum actu, medium eſt infinitum ſyncategorematicum, quod ex naturâ ſuâ dicit ſemper potentiam ad aliud; nec reduci ad actum poteſt, niſi inadæquatè. Repugnat verò infinitum actu ſimpliciter, vel terminis claudi, vel ab alio ſuperari infinito, vel in ſuo genere quicquid poſſibile eſt non continere; adeóque præterquam in genere morali, nullum inter res creatas aut exiſtit, aut poteſt exiſtere. Vnde etiam conſequens eſt, nec omnia diſtributivè poſſibilia, eſſe poſſibilia collectivè; nec Deum habere ullum potentiæ ſuæ objectum niſi infinitũ ſyncategorematicè, nec poſſibiles creaturas quas attingit per cognitionem actualem, eſſe infinitas, ſed tantùm finitas in infinitum; nec poſſe in cauſis ſubordinatis, aliiſve rebus actu exiſtentibus reperiri proceſſum in infinitum.

Locus & vacuum.

NVlla res eſt creata non alicubi exiſtens. At in loco propriè ac phyſicè ſumpto eſſe tantùm poſſunt corpora; idque habent per ſuam quantitatem ipſi coëxtenſam loco, ſine aliâ formâ realiter à ſe diſtinctâ. Sic autem naturaliter unum corpus uni loco reſpondet, ut abſolutè nihilominus non repugnet idem corpus circumſcriptivè in multis ſimul locis, multáque ſimul corpora in eodem eſſe loco. Iam verò corpora omnia ſic natura illigavit, ut per inſitam quali-

tatem contrariis etiam motibus ferantur naturaliter ad impediendum vacuum, ſolique Deo non reſiſtant: hincque oriuntur effectus in hydraulicis tam mirabiles. Sed in vacuo naturalis motus gravium aut levium non fit: cauſa tamen illius rei hæc non eſt; quia foret inſtantaneus.

Motus.

RAtio motus propriè dicti, mutationibus inſtantaneis non convenit: is enim eſt quidam fluxus, ex ratione genericâ ſucceſſivus & continuus; quare habet tantùm partes ſucceſſivè, eaſque, ratione totius, vel ratione partis alicujus fluenter præſentis, exiſtentes. Rectè ajunt illum incipere etiam intrinſecè, & deſinere extrinſecè. Ad triplex genus revocatur, neque ullus à rebus ipſis entitativè diſtinguitur. Specificatur à termino ad quem, ſed ejus individuatio præterea unitatem mobilis ſimul ac temporis requirit. Iam verò inter motus, omnium perfectiſſimus eſt localis; inter locales circularis, ob admirabiles ipſius proprietates. Nullus ad locum perfici in inſtanti poteſt; nec per ſe eſt quies in puncto reflexionis. Motus etiam in projectis non fit ſine qualitate impreſsâ, quæ naturaliter ſaltem ſine motu nec producitur, nec conſervatur.

Duratio.

NVlla duratio quidquam intrinſecum realiter ſuperaddit rei exiſtentiæ: multiplex in genus dividi ſolet. Sic Dei propria eſt Æternitas, ut nulla res creata potuerit exiſtere ab æterno. Tempore menſurantur quæ incipiunt ac deſinunt. At Tempus eſt ipſa duratio & numerus, ſeu menſura cujuſlibet motus, ſecundùm prius & poſterius. Quanquam vulgò ſumitur Tempus pro duratione motus cœ-

leſtis,

leſtis, quæ ſola eſt primaria & communis menſura quâ rerum aliarum durationes metimur: nondum tamen eſt actu menſura ejuſmodi, niſi quando in horas, dies & annos diviſa, rerum illarum durationi veluti applicatur, ſicque ab intellectu pendet. Nihil habet ſui exiſtens niſi ſucceſſivè & fluenter; neque ulla res poteſt ſecundùm entitatem exiſtere per unicum ſolummodo inſtans reale & indiviſibile.

ASSERTIONES DISPVTATÆ DE MVNDO.

Mundi creatio.

MVndum eſſe creatum à Deo ex nihilo, cognoſci naturaliter poteſt: Accipimus verò ex ſacris oraculis non totum ſimul, quod fieri potuit, ſed ſpatio ſex dierum, idque ſub æquinoctium vernum, fuiſſe tandem abſolutum: quæ tamen opera ſingulis addicuntur diebus, ſimul inſtanti producta ſunt. Rerum perfectiones genericas omnes continet, non tamen ſpecificas omnes; ſic enim plura in infinitum individua, non tantùm numero, ſed etiam ſpecie diſtincta, plureſque mundi creari poſſunt. Iſtum nihilominùs unum de facto ſolùm exiſtere credendum eſt: dividiturque in angelicum & corporeum; tum hic in cœleſtem atque elementarem, qui aliam in ſe unitatem non habet, quàm ex aggregatione partium, cum debitâ earum inter ſe ordinatione.

Mundi duratio.

ETſi Mundus non potuit ab æterno exiſtere tam ſecundùm entia ſucceſſiva, quàm per-

permanentia: fuit tamen Deo liberum creare illum priùs & priùs in infinitum. Quos autem habet ſuæ ætatis annos, illi deſumi poſſunt primùm quidem ex ſacrâ hiſtoriâ; tum ex prophanâ; non tamen præcisè & ſine incertitudine, varias ob cauſas. At quater mille circiter ad Chriſti natalem fluxiſſe probabilius eſt. Quanquàm impunè quivis aliam ex communioribus ſententiis amplecti poteſt, dum agat eâ prudentiâ, ut ne cæteros condemnet. Durare verò in æternum hic ſaltem rerum inferiorum ſtatus non poſſet naturaliter. Quin prætereà ex decreto divino, non modò iſte elementaris mundus, ſed & cœleſtis quoque immutari debet, ſive ſubſtantialiter, ex aliorum probabili ſententiâ; ſive accidentaliter ſolùm, ſervatâ eorundem corporum ſubſtantiâ.

Mundi Syſtema.

QVi varias mundi hypotheſes excogitant, ſæpè non docent quod res eſt, ſed tantùm quid ſalvis apparentiis dici, aut potiùs effutiri poſſit. Terram ad mundi centrum eſſe diſpoſitam, nemo ſanæ mentis dubitet. Hæc diverſis excavata partibus aquas continet; cum quibus unum globum efficit; tum ambitur aëre undequaque circumfuſo, ſupra quem ſphæra ignis locum tenet. Sequitur verò ſpatium quoddam ingens liquidum ad Firmamentum uſque, in quo deferuntur planetæ: At propriè dictum Firmamentum ſolidum eſt, habetque infixas ſtellas quas inerrantes vocant. Suprà exiſtunt aquæ noſtris elementaribus ſimiles; tandemque univerſi moles terminatur Empyreo, quod de ſe eſt immobile. Illæ autem partes omnes unitatem aliam non habent quàm aggregationis, cum inferiorum ſubordinatione ad ſuperiora.

Cœli

Cœli Protheoria.

COeli regiones diverſas per circulos quoſ-dam imaginarios deſignamus; hoſque ex arte ſic repræſentamus, vel in Globo, vel in Planiſphærio, vel in Sphærâ armillari, ut multos etiam ad alios uſus valeant. Ita enim Globo aſtronomicè diſpoſito, eclipticæ declinationes; ita maximas ſeu meridianas aſtrorum altitudines; ita dierum artificialium ac crepuſculorum quantitatem exponimus, pluresque alias id genus praxes tum aſtronomicas, tum chronologicas inſtituimus. Numerum ſtellarum ſive errantium, ſive inerrantium, nemo hactenus verè definivit: At nonnullarum ſaltem diſtantias magnitudineſque, etiam geometricè demonſtramus; ſicque aſſerimus quoque in eâdem ſimul regione cum ſtellis deprehenſos fuiſſe cometas, vel ex materiâ cœleſti addenſatâ, vel ex ſtellis minoribus ſimul conglobatis compactos.

Cœli natura & proprietates.

COelum neque eſt unum ex elementis, neque ex iis mixtum: eſt tamen corpus naturale compoſitum ex materiâ & formâ, ſed non vivente: quâ ex parte rebus animatis quibuſcumque inferius eſt. Tum cœli, tum aſtra nonnulla ſaltem, inter ſe differunt ſpecie. Corrumpi naturaliter non poſſunt, nec ullas quoque in ſe admittunt qualitates alterativas, ſed perfectivas tantùm. Sunt figuræ ſphæricæ: gravitatem & levitatem non habent, nec ſonum reddunt. Sol de ſe lucet; reliqua verò aſtra quicquid ferè habent luminis, ab ipſo mutuantur: at Luna ideo magis non illuſtratur quòd plena ſit. Non quælibet Solis & Lunæ oppoſitio ecliptica eſt, ſed ea tantùm quæ fit apud nodos quibus via ſolaris & lunaris interſecatur. Solis maculæ

ſunt corpora quædam opaca ipſius diſco oberrantia, cujuſmodi non ſunt lunares.

Cœli motus.

NVllus eſt primi mobilis motus, quo cœli inferiores in contrarium rapiantur; quin potiùs planetæ ſinguli ſuas habent ſibi addictas Intelligentias, à quibus, non ſine arte ſummâq; ſapientia, varias mundi in partes deferuntur. Sic igitur aſtra univerſa moventur circa Terram, alia quidem motu ipſi concentrico, alia excentrico; Solque in apogæo conficit unâ horâ leucas 547142. Luminaria autem Firmamenti ad Æquatorem poſita, horis etiam ſingulis conficiunt leucas circiter 6299333; atque uno minuto plures quàm 104988. Iam verò ex ſtellis finguntur aliæ retrogredi, nec eaſdem cum aliis ſervant habitudines, quòd diurnas revolutiones, alioſve curſus eodem temporis ſpatio non obeant. Quanquam in illâ diverſitate æqualitatem & conſtantiam tuentur maximam; ideóque Solis ingreſſum in ſigna Zodiaci enunciamus; noviluniorum tempora, item annorum ac menſium periodos vulgò definimus, &c.

Cœli efficientia.

COeli maximam atque univerſaliſſimam habent activitatem, cui ſubordinantur cuncta ſublunaria; ſicque ad omnes effectus corporeos rerum naturalium concurrunt ſaltem in genere cauſæ univerſalis: ſic etiam à cœlo tanquam à cauſâ particulari neceſſe eſt produci res eas, quæ ſui ſimiles non generant, ut metalla; item & nonnunquam animalia imperfecta. Sic aſtra quoque influunt in humani corporis temperiem, ideóque poſſunt agere in voluntatem noſtram indirectè. Suos autem ejuſmodi effectus, non modò per lumen & calorem

ortum

ortum à lumine, ſed & per qualitates occultas attingunt. Huc verò additur motus ut conditio, unde applicentur tanquam activa paſſivis. Sicque etiam Sol accipiens motum, omnes ſimul tum anni tempeſtates, tum horas diei, diverſis mundi in regionibus ſemper efficit, variis rerum naturalium generationibus ſerviendo.

Aſtromantia.

ANni diverſæ tempeſtates deſignantur per aſtra, prænuntianturque ex eorum aſpectu pluviæ, morbi, ſiccitates & ſimilia, non tamen ſine erroris formidine. Sed prætereà nonnulla eſſe quæ beatum hominem efficiant, eſque ſcientiam, opus ac dignitates largiantur: item ab aliis portendi nefarias cædes, ac cætera id genus, quæ vel fortuitò contingant, vel à noſtrâ libertate proficiſcantur, olim excogitarunt viri imperiti: quorum quidem figmenta poſteà ridiculi adulatores, tum circulatores impii & ſacrilegi auxerunt, falſóq; inter ſcientias retulerunt: At futiliſſima ſunt eorum pronunciata, nec verum unquam ex illâ ſyderum inſpectione loqui poſſunt, niſi caſu & fortuitò. Pari etiam modo proſcribenda eſt Iudiciariorum ejuſmodi tum Chiromantia, tum Phyſiognomia, ſoláq; duntaxat retinēda eſt naturalis.

Mundus Elementaris.

ELlementa non plura aut pauciora quàm quatuor, mundum hunc conſtituunt. Poſitâ autem ſphæræ elementaris ſemidiametro ſemidiametrorum Terræ 52 intelligetur per methodum triplicatæ proportionis, quoties in eâ contineatur ſphæra Terræ; unde & maximè apparebit, quemadmodum in ipſis elementis non ſervetur porportio decupla ſecundùm magnitudinem; prout mutuò cohærent, unumque

alio nobilius eſt. Omnia inter ſe contrarietatem exercent; verùm ut aliquam in eâ diſcordiâ ſervent concordiam, ſimul tantùm ſymbola conjunxit natura in diſpoſitione univerſi. Cúmque omnia ſint immediatè activa & paſſiva ad invicem, non modò in alia ſymbola, ſed etiam in diſſymbola tranſmutari poſſunt, licet non æquè facilè. Moventur ſeipſis ad locum naturalem; in quo nec gravia ullo modo gravitant, nec levitant levia.

Qualitates Elementares.

QVatuor ſunt primæ qualitates elementorum propriæ, poſitivæ omnes & activæ; ſeu ex iis geminæ in ſummo gradu, elementorum unicuique, ſecundùm puram naturam debentur. Vna non eſt niſi uni formaliter contraria; neque in diverſis elementis ullam contrahunt ſpecificam diverſitatem eæ quæ dicuntur ſymbolæ. Item, ſingulis elementis ſua eſt etiam aut raritas aut denſitas propria, cum propriâ aut levitate, aut gravitate, quæ conſequuntur ad primarum qualitatum temperiem, illi raritati, aut denſitati conjunctam. Et verò primæ qualitates ſic etiam meritò appellantur, quòd ex iis aut formaliter, aut præſuppoſitivè oriantur ſecundæ innumerabiles diverſæ rationis; quas inter aliæ ſunt perfectivæ, aliæ corruptivæ: item, motivæ aliæ & magneticæ, tum eæ denique per quas exercetur ſympathia & antipathia inter res naturales, &c.

Motus Elementares.

GRavitas & levitas ſunt principia unde proxime oritur motus rerum elementarium, tum quies in loco naturali, ac niſus,

quem

quem propriè vel gravitationem, vel levitationem appellant: ſed gravitare gravia non poſſunt, niſi dum ſupra levius ſe exiſtunt; quemadmodum neque levitant levia, niſi dum minùs leve ſupra ſe habent. Iam verò, ut levia ſurſum, ita gravia undequaque ad mundi centrum de ſe tendunt perpendiculariter, & ſecundùm lineam directionis, ab ipſo mundi centro per centrum ſuæ gravitatis quaſi traductam. Movendis autem ponderibus adhibentur machinæ, quæ ad vectem penè omnes revocari poſſunt; ſicque arte ſuperamus ea in quibus à naturâ vincimur: atque hujus tam admirabilis effectus ratio maximè petitur ex naturâ motus circularis.

Ignis & Aër.

IGni inter elementa princeps dignitatis locus debetur; neque hujus ratio omnino infœcunda eſt, cùm ſimilem generet, minimiſque ex ſcintillis in infinitum creſcat. De ſe nullo indiget pabulo ut conſervetur, neque aëre opus etiam abſolutè habet, niſi ad abigendam fuliginem ab ignitâ materiâ exortam, quâ infeſtatur. Abſque idoneâ raritate aut generari, aut ſervari in *eſſe* non poteſt: Neque etiam ab eo qui eſt elementaris, aër ſufficienter in illâ raritate differt, ut radios cœleſtes cum aliquâ ſenſibili refractione ad nos tranſmittat. Aër autem, etſi naturâ ſuâ calidus eſt, facilè tamen admittit frigus: vaporibus addenſatur, maximè in mediâ regione; ipſúmque crepuſculum aliud nihil eſt, quàm vapores illi crepero ſolis lumine colluſtrati.

Terra & Aqua.

TErra univerſa cum firmamento comparata, eſt inſtar puncti cujuſdam. Quanquam

illa, uti quidem ex præceptis Geometriæ oſtendimus, continet in circuitu leucas Gallicas 10800; & conſequenter ejus ſemidiameter eſt circiter leucarum 1718; &c. Si planâ ſuperficie eſſet, quemadmodum Sinæ opinantur, vix paucis hominibus foret habitabilis; nulla fieret poli elevatio, &c. Vnde phyſicam ſaltem rotunditatem habere debet. Globum ſimul cum aquâ circumquáque habitabilem efficit; At ipſius aquæ ſuperficies tota, univerſâ terræ ſuperficie eſt depreſſior; nec ſine admirabili Numinis providentiâ tam variis modis per Terram effunduntur aquæ, & tam varias contrahunt qualitates, ad tam multos generis humani uſus. Neque verò etiam Terra ullam haberet fœcunditatem, ni ſpiritus aquei, virtute ſalis admixtâ.

Terræ Magnetiſmus.

MAgneticam virtutem globo Terræ inexiſtere, tum à poſteriori ex multis effectibus, tum à priori ex fine oſtenditur: ſic enim pro rerum exigentiâ Terra in medio mundi continetur, ut in eo moveri nullâ ratione queat. Et verò illa eſt natura virtutis magneticæ, ut non modò axem & polos utrinque oppóſitos, ſed meridianum etiam de ſe immobilem præſtet ſubjecto ſuo; quamobrem vel ope magnetis debitè diſpoſiti, vel ope acus verticalis, meridianum ſine declinatione ubique in promptu habere potes. Sic autem Globo terreſtri inſita eſt virtus magnetica, ut eam tantùm afficiat, quæ dicitur *pura Terra*; nec foras prodit tam vehementer, ob vitium partium extimarum à quibus retunditur. Itẽ, cùm minora magnetica ſe ſe majoribus conforment, amicis polis ſimul coëuntibus; inde fit, ut, quæ eſt

excitæ acus verticitas tam multiplex per magneticam Terræ virtutem explicari debeat.

Multa ſunt ex iis Theſibus, ut jam monui, quas in Mathematicâ ſolùm explicatas reperies; eoque eſt confugiendum, ubi deſiderabuntur in Phyſica.

De magnetiſmo iterum poſteà, ubi de cauſis particularibus effectuum naturalium.

ASSERTIONES DISPVTATÆ DE GENERATIONE ET CORRVPTIONE.

Generatio in communi.

Generatio à naturâ ſecundariò ſaltem per ſe intenditur. Quæ autem viâ naturali perficitur, eſt actio per quam corpus naturale, novâ in materiam præexiſtentem formâ inductâ, generatur actu: Deſcribitúrque à Philoſopho, mutatio totius in totum, nullo ſenſibili ſubjecto remanente ut ſubjecto eodem: hócque in loco, ſubjectum aliud nihil ſignificat, quàm ſubſtantiam completam; ſicque realiter ſumpta generatio, verè etiam & propriè dici poteſt converſio, in quâ materia tranſeat ab *eſſe* unius formæ, ad *eſſe* alterius, unde novum exiſtat compoſitum: At ejuſmodi generatio & converſio ſucceſſionem non includit, niſi ſecundùm præviam alterationem. Nam, etſi qualitas alterativa producatur tota ſimul ſecundùm extenſionem, ſiquidem eâ ratione non habet contrarium; producitur tamen ſucceſſivè ſecundùm intenſionem.

Corruptio in communi.

GEneratio unius, eſt conſecutivè corruptio alterius; uti corruptio unius ſimili modo eſt alterius generatio. Quam maximè ob cauſam integra ſtat ſemper hæc rerum univerſitas, petiturque iſtud ex modo eſſendi materiæ primæ proprio. Cùm enim viribus agentium naturalium nec poſſit corrumpi, nec ſine omni formâ ſubſtantiali, aut etiam ſub pluribus ſimul connaturaliter exiſtere; ideò neceſſariò debet illam corruptionis & generationis viciſſitudinem admittere. Sed in corruptione ſubſtantiali nequaquam fit reſolutio uſque ad materiam primam; quin potiùs oſtendunt ratio & experientia, corrupti accidentia perſeverare in genito: Item, nec formæ materiales ſic in rerum naturâ extra materiam perſeverant; cum hæc ſit animæ rationalis prærogativa. Res porrò in univerſum corrumpitur, ſeu eſſe deſinit, vel ad poſitionem formæ incompoſſibilis, vel ob defectum ſubjecti, aut cauſæ conſervantis.

Generatio mixti in communi.

SVbſtantialis mixtio ſumitur pro actione, quâ miſcibilia jam localiter conjuncta, nec non per antecedentem alterationem diſpoſita, ſub unâ demùm ſubſtantiali formâ novâ uniuntur. Hæc autem miſcibilium ratio primò & per ſe communibus elementis convenit. Sed hæc elementa in mixto remanent tantùm potentiâ & virtute, non ſecundùm formas ſubſtantiales; neque à mixto ſegregantur niſi quatenus ex eo per actionem generativam fiunt. Quod per proportionem dicendum eſt de Sale, Sulphure, & Mercurio, aliiſ-ve id genus, quæ per artem Chymicam ſeparantur ex mixto.

Mixtum

Mixtum verò omne ſuo in temperamento ſervat perfectam aut imperfectam æqualitatem ad juſtitiam; quâ ſublatâ, nec forma in materiam introduci naturaliter, nec in eâ retineri poteſt. At ex eo tandem maximè ſequitur putrefactio in mixto ſubſtantiali, quòd Salis virtutem à ſe diffluentem ampliùs non retineat.

Generationes Meteorologicæ.

Exhalatio ex terrâ, vapor autem ex aquâ per accidentalem ſolùm mutationem generantur; fiuntque ex iis reliqua meteora. Supremo in aëre varii interdum pro diſpoſitione materiæ accenſæ, variis figuris apparent ignes, ut lanceæ, capræ ſaltantes, ſydera diſcurrentia, &c. Tonitrua verò, fulgura & fulmina, mediæ regionis ſunt partus; tonitruum enim aliud nihil eſt quàm fragor editus ab exhalatione intrà nubem coactâ; quæ quidem exhalatio fit fulgur, quatenus igne concepto emicat; eademque dicitur fulmen, ſi vehementi cum impetu nube diffractâ eruperit. Ignes fatui, Caſtor & Pollux, inferioris hujus aëris impreſſiones ſunt: nec ſuis etiam ignibus caret Terra, quos Terræ ipſius motus, tum erumpentes flammæ, fontéſque calidiores ſatis produnt.

Meteora tum Lucida, tum Aquea.

Irim, Parelium, aliáque hujuſmodi lucida meteora, luminis radii variè in opacam nubem incidentes efficiunt; illáque Iridis apparens rotunditas oritur ex modo reflexionis undequaque perſimili. Nubes autem eſt vapor ad mediam uſque aëris regionem evectus, qui in pluviam reſolvitur, ubi ſuum frigus propriamque reparavit gravitatem: at pluvia, quando per aërem decidit, ſi frigore ſimul accedente exhalatione indureſcit, fit grando; parique modo hîc etiam

etiam in infima regione glacies generatur, non ſine aliquâ rarefactione ortâ ex aëreo ac terreſtri ſpiritu admiſto. Nix verò concreſcit ex nube flatuosâ, paulò antequàm liqueſcat in pluviam. Vapor interdiu non longè à Terrâ eductus, nocturno frigore in rorem; ros in pruinam, ſi frigus intemperatum fuerit, convertitur. Mel apes non conficiunt, ſed colligunt.

Reliqua Meteora.

Ventorum materia poteſt eſſe aër ipſe. Quanquam præcipuè huc accedit exhalatio per cœleſtem virtutem in tranſverſum, aliiſve modis agitata: ſed ex ventis alii ſunt placidiores, alii vehementes & procelloſi; quos inter Ecnephias, Typhon ſeu Turbo, & Preſter. Terræ motus eſt ab exhalatione incluſâ, vel ob inflammationem, vel ob nimiam rarefactionem exitum ſibi moliente. Ex aquis inferioribus aliæ duritiem lapideam inducunt, aliæ ſpiritus igneos expirant, aliæ ſunt bituminoſæ, nitroſæ aliæ, &c. Quas quidem affectiones contrahunt ab iis regionibus ſubterraneis quas permeant. Item etiam aquæ ſalſedinem habent à mixtione ſicci terrei aduſti; tum in ſalem concreſcunt, ubi vi caloris pars humiditatis major excernitur. A Lunâ ſimul, & ab aliis aſtris perficiuntur æſtus maritimi. Pleroſque autem fontes & flumina prodire à mari, tum ſacræ paginæ authoritas, tum ratio perſuadet.

Generationes Foſſilium.

Foſſilia generantur præcipuè ex vapore humido, & ſicco terreo. Dividuntur in metalla & lapidum genus multiplex, quibus accedunt diverſæ etiam rationis ſucci. Vapor humidus prævalet in metallis, quamobrem liquabilia, flexibilia & ductilia ſunt. Quinetiam ex abun-

abundantiâ humoris illius nimiùm tenacis, frangi, aut friari perfectè non poſſunt. Habent autem eſſentiales inter ſe diverſitates; nec tamen repugnat unum metalli genus per artem converti in aliud: quanquam ex fornace chymicâ vix ullum hactenus, niſi deterioris notæ aurum profluxit: meritóque illi ciniflones damnandi ſunt, quòd, ut minimùm, ſuam operam perdant. Quanquam non eſt diffitendum veros Chymicos præſtare multa, quæ præclara ſint, & curandis morbis non parum utilia.

Generatio corporis animati.

Viventium corporum alia generantur ex ſemine, alia ex materiâ putri; hæc nihilominus ſunt ejuſdem ſpeciei cum iis quæ oriuntur ex ſemine. At in procreatione fœtus, non omnes ſimul partes efformat virtus ſeminalis, quanquam ad perficiendas ſimul præcipuas incumbit, niſi quid repugnet ex parte materiæ; pluréſque animæ ſucceſſivè introducuntur, quæ tamen ſimul non remanent. Ea porrò generatio, quam propriè vocamus nativitatem, dicitque patrem & filium, eſt origo ſeu proceſſio viventis à vivente, ut à principio activo conjuncto, in ſimilitudinem naturæ, vi proceſſionis formaliter; petiturque maximè ex viribus potentiæ formatricis, quòd nati vultu ac membrorum conformatione ſoleant eſſe progenitoribus ſimiles.

Partes corporis animati.

Animalis corpus eſt quoddam animæ organum. Quicquid verò in eo continetur, vel eſt pars ſimilaris aut diſſimilaris, vel facultas, vel alimentum, vel utile aut inutile excrementum. Ex partibus aliæ ſunt primariæ, ſeu quæ ad primam corporis conſtitutionem attinent: aliæ verò ſunt duntaxat ſecundariæ,

putà

putà alimentitiæ, aut excrementitiæ. Ex primariis, iiſque ſpermaticis, oſſa quidem ſunt veluti baſis ac fundamentum hujus ſtructuræ; nec modò ad ſtabilimen & propugnaculum aliarum partium, tum ad tuendam earum figuram inſtituta ſunt, verùm etiam ut motui progreſſivo deſerviant. Atque hujuſmodi motus dicitur *voluntarius*, qui per muſculos efficitur, cùm *naturalis* per fibras fiat. In Tonico motu, etſi otioſi appareant Muſculi, utrinque tamen agunt pari contentione, & in iis pars præcipua eſt *tendo*: carnem habent ſibi propriam, perinde ac glandulæ & viſcera. Inter membranas quibus veſtiuntur aut partes, aut totum ipſum corpus, Carnoſa eſt ſenſus graviſſimi, & in eâ propriè fit motus ille corporis concuſſivus, quem *rigorem* appellant. Pinguedo generatur maximè ex vapore oleaginoſo, quē ex ſe tranſmittit ſanguis.

Partes internæ corporis animati.

EX illis partibus tres tantùm ſunt primò & per ſe nobiles principeſque, Cor ſcilicet, Hepar, ac Cerebrum: quibus ſingulas ſuas regiones diverſas, parteſque alias adminiſtras aſſignavit natura. Hepar alimentum corpori univerſo; Cor vitalem facultatem; Cerebrum verò animalem ſuppeditat. Quinetiam venæ ab ipſo Hepate, ſicut à Corde arteriæ, & à Cerebro, Spinæque medullâ nervi ortum ducunt. At venæ & arteriæ, etſi eundem ſanguinem tranſmittunt, non ſolùm origine, ſed prætereà quoque ſtructurâ, tum actione & officio inter ſe differunt. Nam arteriæ conſtant ex tunicâ duplici, pulſantque impellendo ſanguinem à corde immiſſum varias in corporis partes; venæ autem non pulſant; nec earum officium aliud eſt, quàm ſanguinem ex ſaturis partibus collectum reve-

here

here ad cor, tanquam ad fontem vitalis caloris, ut ab eo perfectiorem in ſtatum reſtauretur. Quanquam vena arterioſa, & arteria venoſa hanc idcirco appellationem habent aut venæ, aut arteriæ, quòd vaſa, quæ communicant cum dextro cordis ſinu, nomen venæ accipiant, quo pacto arteriæ nuncupantur, quæ ſiniſtro reſpondent.

Humores corporis animati.

ETſi calor ſive temperatus, ſive immodicus, tum ipſa regio & cœlum non parum conferant ad varias humorum qui in nobis ſunt differentias; præcipuè tamen oriuntur à diſſimilitudine alimenti. Vtilis verò eſt Lien, non modò conficiendis ſpiritibus ad diverſa corporis animati munia neceſſariis, aut ad ebibendas humiditates ſuperfluas quæ coctionem alimenti in ventriculo interturbant; ſed prætereà & excernendo humori melancholico, qui per vas breve in ventriculum rejectus, aciditate ſuâ conciliet cibi appetentiam. Bilis flava deducitur ad Cyſtim felleam, indéque ad duodenum per canales cholidochos duos illi inſertos derivatur ad reliqua inteſtina, tum ut fæces ultro abigat, tum ut diaphoreticâ virtute ſibi propriâ impediat, diſcutiat-ve flatus ibi exortos. Pituita proprium ac determinatum conceptaculum non habet, quia ſimul cum ſanguine fluit in corpus univerſum, tanquam ſanguinis ipſius vehiculum; quo præcipuè munere perfuncta, vi Renum ſecernitur, ſimulq; cum ſero uniuſcujuſque humoris proprio evadit in lotium. Nec illi humores, quomodo nec ſanguis aut ſemen vivunt: vitáque ſolùm vegetativâ vivunt oſſa & dentes; cujuſmodi vitam habent ungues, capilli, plumæ, &c.

Nu-

Nutritio corporis animati.

VAriis ex cauſis perpetuam humidi primigenii ſeu radicalis jacturam patiuntur animalia. Quare ſui nutriendi potentiam innatam habent, per quam ex alimento intus ſuſcepto, materia quæ effluit, ſubinde reparetur; nec ſuſcitantur fames & ſitis; niſi alimenti procurandi gratiâ. Alimentum autem neceſſariò debet eſſe ſubſtantia, eáque ſic primis qualitatibus temperata, ut facilè in ſubſtantiam viventis tranſmutati poſſit. Alimentum ergo hujuſmodi ore præparatum, ac poſteà ventriculo exceptum, in eo fit Chylus: indéque beneficio motus periſtaltici devolvitur per inteſtina, ex quibus partim ſubit ad Iecur, per venas meſenterii tum communes, tum lacteas; partim confluit ad receptaculum ſub meſenterio diſpoſitum, ex quo defertur ad Cor. At Chylus in Iecore fit Chymus prædominante ſanguine, qui inde primùm ad Cor deductus, ex corde per arterias ad nutriendas partes, & vitalem earum calorem fovendum profunditur, dum motu circulari per venas ad cor ipſum regrediatur. Non ſolus ſanguis, ſed majori etiam ex parte Chylus eſt proxima lactis materia.

Augmentatio corporis animati.

COrpus animatum per generationem *eſſe* accipit; quo quidem in *eſſe* per nutritionem conſervatur, at magnitudinem ſuæ ſpeciei debitam idoneamque ad operandum obtinet per augmentationem. Hæc autem viventium corporum propria augmentatio, formaliter poſita eſt in dilatatione partium, ex additione alimenti intus ſuſcepti, & ejus converſione in ſubſtantiam viventis ipſius; nec proinde augmentatio eſt eadem cum nutritione. Imò neque

que in ſtatu conſiſtentiæ, neque in ſenio fit augmentatio, ſed decretio potiùs; cùm tamen animal quandiu vivit, nutriatur. Quæcunque verò in corpore viventi fiat augmentatio vel decretio, habet magnitudinis aut parvitatis ſuæ terminos; quos nunquam poterit naturaliter tranſgredi.

Corruptio corporis animati.

ANimalia non eadem prorſus totâ remanent vitâ, niſi æquivalenter, aut ratione primigeniarum quarumdam partium; nec ſibi convenientem qualitatum, humorum ac partium omnium ſymmetriam, quæ ſanitas eſt, ita retinent, quin tandem aliquando per morbum alterentur, tendantque ad mortem. Ille verò interitus oritur maximè ex eo quòd animalis corpus ſit vegetabile. Sicque homo, quamvis animam habeat immortalem, eſſe nihilominus immortalis, niſi ex dono ſupernaturali, non poteſt; neque ulla eſt Spagyricorum epota quinta eſſentia, neque alimenti genus ullum, neque ulla vis in naturâ, quæ nativum calorem, humidúmque radicale priſtinæ reſtituat integritati, unde in alias deinceps ætates perpetuò incolumis vita protrahatur. Si tamen in cibo & potu, maximè verò in exercitatione corporis, tum in regendis animi affectibus modus adhibebitur, haud dubiè ex eo vita futura eſt longior.

ASSER-

ASSERTIONES DISPVTATÆ DE ANIMA.

Anima in communi.

ANima eſt actus primus corporis organici,&c. Adæquatè in Vegetativam, Senſitivam ac Rationalem dividitur; nec plura etiam animatorum ſunt genera. Vnica verò ſolùm eſt in uno vivente; gradúſque inferiorum continet anima ſuperior. Non in unâ tantùm corporis parte reſidet; omniſque præter Rationalem formaliter extenſa eſt ad diviſibilitatem materiæ. Nulla in ſecundario tantùm atque inadæquato ſubjecto retineri, neque ulla in corpus alienum tranſmigrare poteſt, ſaltem naturaliter. Quæ autem ſunt ejuſdem ſpeciei, perfectionis inæqualitatem ex differentiâ individuali non habent, de lege ſaltem communi.

Potentiæ animæ in communi.

ANima ex ſe immediatè potentias ab invicem realiter diſtinctas emanat, per quas, vitales ſuas operationes exerceat: iſque eſt modus operandi rerum viventium proprius, ut ſeſe ab intrinſeco principio moveant ad aliquam perfectionem, quam accipere à generante, vi ſuæ generationis non debuerunt. Operatio igitur à vivente ut vivens eſt, non modò perfectionem ejuſmodi tanquam terminum, ſed actionem quoque & paſſionem includit neceſſariò. Quinque autem ſunt animæ generales potentiæ, quæ inter ſe differunt penes diverſa objecta formalia genericè & adæquatè ſumpta;

pta;

pta; recipiunturque immediatè in ipſâ animâ quæ ſunt inorganicæ, quemadmodum organicæ & materiales in organo corporeo: hancque ob cauſam dicuntur materiales, quòd à materiâ in *eſſe* dependeant, ejuſque proprietates conſequantur.

Anima vegetativa & ſenſitiva.

ANimæ vegetativæ propria eſt maximè vis nutriendi, ſuis inſtructa propriis facultatibus, quæ à temperamento primarum qualitatum realiter etiam diſtinguantur. Ita in animali cor & arteriæ propriam ſibi & innatam habent vim pulſandi: &c. Quæ autem ſimul eſt Anima ſenſitiva, tres in genere has prætereà vendicat ſibi facultates; Ac primò quidem ſenſitivam, à quâ ſuam trahit denominationem. Huic jungitur appetitiva, tum locomotiva ſive naturalis, ſive animalis. Senſitiva internos ſenſus & externos complectitur. Hi numero ſunt quinque, ejuſdem ſpeciei in omnibus animalibus, non eodem inter ſe dignitatis aut neceſſitatis gradu. Nullum verò eſt ſensûs objectum per ſe, niſi ens materiale, extenſum localiter ac ſingulare: & ejuſmodi quidem ſenſibilium aliud proprium eſt, aliud commune, quod à ſenſibus externis non percipitur niſi ſecundariò, & quatenus alicui proprio conjungitur, cujus ſpeciem modificat.

Senſatio.

SEnſatio eſt actus potentiæ ſenſitivæ; quem quidem actum ut eliciat, ſupponit organum benè affectum, ſpiritûſque animalis copiam; tum objectum debitè applicatum, ac medium congruum. Neque verò errare poteſt ſenſus circa proprium ſenſibile, ſi conditiones eæ concurrerint. Neceſſariò etiam pleriſque

ſaltem

ſaltem in ſenſibus præraequiruntur ſpecies intentionales ab objectis eſſentialiter diverſæ, quibus ad agendum ultimò compleantur determinenturque; nec præſtare hoc poſſunt in externis ſenſibus, aut in iis conſervari ſine jugi præſentis objecti influxu, niſi ſupernaturaliter. Quod autem viſio non fiat niſi per picturam objecti in oculo, inde probatur maximè, illas ſpecies non eſſe in repræſentando indiviſibiles. Porrò nondum perfecta eſt externa ſenſatio, dum ſimul accedat ſenſus interni operatio.

Senſus videndi.

POtentiæ viſivæ organum eſt oculus, quem ſex tunicæ, muſculi ſeptem, ac duo nervi, tum humores tres pellucidi conſtituunt. Ambo ducunt originem à cerebro, ſuntque naturæ potiùs aqueæ, quàm igneæ; nec ullum de ſe habent inſitum lumen. Duos autem non abſque neceſſitate eſſe oportuit. Verùm inter ſe ita conſentiunt, ut uno moto, alter ſimili modo naturaliter moveatur, & in rem eandem obtutum figat. Porrò facultatis viſivæ proprium objectum eſt lumen & color. A luce lumen non differt, niſi in exiſtendi modo: à lumine autem realiter diſtinguitur is maximè qui dicitur verus color; quanquam à lumine ſic dependet, ut ſine ipſius beneficio, viſibilis actu non fiat. Ex coloribus alii ſunt ſimplices, tum ex iis mixti alii.

Viſio.

VIſio fit in Retinâ per intus-ſuſceptionem ſpeciei, quæ ex ſingulis objecti veluti punctis, ad totidem ipſius Retinæ puncta producitur in formam duplicis coni, quorum alter eſt directus, refractus alter, ſimulque eun-

dem

dem quaſi penicillum conſtituunt. Ad pupillam decuſſantur immiſſi radii; tum maximè ex aliis humoribus præſto eſt Cryſtallinus, inſtar naturalis cujuſdam perſpicilli, nec tamen refractio quam efficit, locum objecti mutat. Intuitus fit ſolummodò ad coni viſualis axem; neque res eadem per geminatam inſpectionem geminata apparet, quòd in oculi utriuſque Retinâ ſimili modo, ſimilique in loco depingatur. Viſio refracta fit ex radiis qui obliquè per media inæqualis denſitatis aut raritatis profunduntur. In ſpeculis non videtur ſpecies, ſed potiùs objectum per ſpeciem à ſpeculo reflexam.

Senſus audiendi.

Auditus à viſu dignitate eſt ſecundus; eliciturque auditio in membranâ, quæ nervis auditoriis copulatur ad profundiſſimam auris partem. Sonus autem eſt ipſius objectum, diciturque eſſe qualitas orta ex ſubitâ corporis alicujus fluidi fractione, qualis ſolet contingere in ſubitâ ac vehementi corporum alliſione ad invicem, tum fractione aëris intercepti. At propagatur non modò realiter & ſucceſſivè, quoquoversùm cum motu aëris, ſed etiam intentionaliter. Si verò in corpus ſolidum & concavum incidit, reflectitur, efficiturque Echo. Ab animali, pulmonum operâ, per aſperam arteriam emiſſus cum imaginatione vel intentione aliquid ſignificandi, vox eſt. Si gravis ſimul cum acuto, ſervatâ proportione, temperetur, fit Muſica, illi tantùm, qui aliquo animi vitio laboret, non jucunda.

Sonus muſicus.

Muſica habet ſua intervalla, ſuas voces, tonos & ſemitonia, ſuas conſonantias, ſua genera & modos. Vocibus quindecim de-

finitur rectè Syſtema totum, ſua olim diviſum in Tetrachorda. Toni inter ſe æquales non ſunt, neque etiam æquali ſunt perfectione conſonantiæ omnes; quibus annumeranda eſt Diateſſaron, non autem Vniſonum. Quæ verò in ſingulis contineantur intervalla & proportiones, declarat diviſio Monochordi. Sex tantùm ſunt modi utiles eſſentialiter diverſi, qui petuntur ex diverſis ſpeciebus Diapaſon. Sed præterea ſecundùm accidentalem differentiam dividi ſolent in Authenticos ſeu principes; tum in Plagios, qui & δοῦλοι, quòd videantur ſubeſſe aliis tanquam famuli quidam. Genus diatonicum ornamenta ex Chromatico & Enharmonico mutuatur; ſed qui illa nimis curiosè obſervant & conſectantur, ridiculè peccant contra finem Muſicæ.

Senſus alii externi.

ODoratus, Guſtus, & Tactus, inter externos ſenſus maximè ſunt neceſſarii ad conſervationem individui. Vis odorandi in proceſſibus mamillaribus, tum in caruncŭlis oſſis ſpongioſi reſidet; hujuſque objectum eſt odor; qui per aerem, vel per aquam, tum realiter, tum intentionaliter quoque ad nares diffunditur. Ad generationem odoris debet ſiccitas ſuperare humidum bene maceratum; at contrà, ſiccum vincit humiditas bene uncta in ſapore, qui eſt objectum guſtûs in linguâ & palato reſidentis. Tangendi potentia per omnes ferè totius corporis partes diffunditur; ejuſque objectum per ſe & primò ſunt quatuor primæ qualitates, à quibus tamen non movetur niſi ſecundùm exuperantias, & poſitâ unione reali immediatâ.

Sen-

Senſus internus.

I*Lle* tendit in omnia ſenſuum externorum objecta, ut priùs iiſdem cognita: quamob cauſam utitur ſpecie impreſſâ, quæ ab eorum ſenſatione oritur; niſi potiùs dicendum ſit eum ab animâ teneri ordinem in operando, ut poſitâ ſenſatione externâ, determinetur ad ſpeciem interno ſenſui imprimendam, ejuſque ſenſationem inferendam. At ſenſus ille internus varias cerebri in partes diffuſus, virtualiter ſaltem, pro diverſitate operationum quas exercet, diſtinguitur in ſenſum communem, phantaſiam ſeu imaginationem, æſtimativam & memoriam. Quæ dicitur Reminiſcentia, proprie ad hominem ſpectat. Ligatis per ſomnum externis ſenſibus, ſimul vacat ſenſus communis; quo maximè tempore animalis vires reparantur: tuncque etiam fiunt ſomnia, ſpiritibus agitatis, quibus maximâ ex parte inſident illæ ſpecies quæ Imaginationi famulantur, non modò ad formanda rerum ſimulachra tam varia, ſed etiam ad alios generis diverſi effectus præſtandos.

Animæ rationalis natura.

A*Nimarum* perfectiſſima eſt rationalis, cujuſmodi ſuam unicuique homini propriam ineſſe, eámque verè & per ſe informantem, non ſolùm Divina Fides, ſed etiam ratio naturalis perſuadet. Ab alio non producitur, quam ab ipſo Deo; tuncque illam creat ex nihilo; cùm ſufficienter præparato corpori unitur. Eſſe autem naturæ incorporeæ atque immortalis, nemo unquam negabit, niſi impius, & ab omni rationis ſenſu alienus. Sed quanvis à corpore independens eſt quoad na-

turalem exiſtentiam; quia tamen ordinem eſſentialem habet ad corpus, ut forma ipſius informans, non intelligit in hoc vitæ præſentis ſtatu, niſi per converſionem ad phantaſmata; unde res tantùm modo corporeo ſibi repræſentat. Porrò quæ dicta vulgò jactantur de converſione ad phantaſmata, &c. ſunt acipienda ſolùm in ſenſu metaphorico.

Animæ rationalis potentiæ.

SVis inſtructa eſt facultatibus anima rationalis, iiſque ex genere ſuo perfectiſſimis. Nam intellectum habet ad omne verum, ſicut & voluntatem ad omne bonum univerſalem. Sed duplex eſt intellectus; alter nimirum patiens ſeu poſſibilis, alter verò agens, ſeu ſpecierum opifex, quæ patienti ad eliciendum cognitionis actum imprimuntur. Memoria autem ab intellectu non diſtinguitur realiter: pertinetque etiam ad ipſum Conſcientia & Syndereſis. Intellectui libertas cõpetit ſolùm radicaliter, voluntati autem formaliter, cum dominio in proprios, & plures etiam aliarum facultatum actus; nec poteſt illi inferri violentia quoad actus elicitos. Vtraque demum hæc facultas admittit varios habitus ac virtutes, tum naturaliter acquiſitas; tũ infuſas ſupernaturaliter in ordine ad actus ſupernaturales, quibus anima rationalis à Deo profecta, redeat tandẽ ad Deum.

Animæ rationalis operationes.

INtellectio eſt formalis objecti ſimilitudo & repræſentatio expreſſa, cum reali diſtinctione ab intellectu; nec ulla, vel à Deo nobis injicitur cogitatio, quæ ſine nobis activè concurrentibus fiat. Dicuntur autem res cognitæ aliquo modo trahi ad intellectum, omneſque in ipſo reddi immateriales: cùm è contrario

rio

rio ſua potius ad objecta feratur voluntas: ſed in ea ferri, ipſiſve adhærere nunquam poteſt, ſine prævio ac ſimul concomitante intellectu. Neque verò etiam in hoc ſtatu circa objectum ullum verſatur intellectus, quin eidem ſimul intendat imaginatio. Quod in ſuas, aut in aliarum facultatum operationes dominium habet voluntas noſtra, illud, in ſomno, ligatis ſenſibus, ac perturbatis phantaſmatis exercere non poteſt.

Anima rationalis ſeparata.

Anima rationalis de ſe quidem eſt ens incompletum, cùm eſſentialiter ſit pars conſtitutiva hominis, informando corpus: quo pacto maximè differt ab Angelo, qui eſt ens completum, ac proinde naturæ præſtantioris. Hæc tamen in ſtatu ſeparationis ſimilem habet cum Angelo, tum eſſendi in loco ac movendi ſeſe, tum intelligendi modum: Nec ſolùm retinet ſpecies quas acquiſivit in corpore; ſed aliæ præterea connaturales ad eum in quo eſt ſtatum infunduntur. Quamobrem, abſolutè loquendo, tunc perfectiùs intelligit, quàm in ſtatu unionis cum corpore; etſi nihilominus naturæ illius magis congruat, uniri cum corpore; huncque unionis ſtatum magis appetat de ſe, ubi ſaltem agitur de corpore corruptioni, aliiſve miſeriis non ampliùs obnoxio, nec impediente perfectam facultatis rationalis operationem. Eamque ob cauſam omnino conſentaneum fuit Divinæ providentiæ, ut animæ denuò jungerentur cum ſuis corporibus, ne quid violentum, etiam ſecundùm quid, paterentur per totam æternitatem.

ASSERTIONES DISPVTATÆ EX METAPHYSICA.

Ens in communi.

METaphyſica inter ſcientias naturales objectum habet univerſaliſſimum, nobiliſſimumque; ſcilicet ens in communi, ab omni materiâ, tam ſecundùm rem, quàm ſecundùm rationem abſtractum. Ens autem, eſt id quod opponitur nihilo; dividiturque in ens eſſentiæ & exiſtentiæ, completum vel incompletum; tum in ſubſtantiam & accidens, cum eorum modis. Subſtantia verò alia eſt corporea, alia incorporea; eáque vel finita, vel infinita. Item ſuas habet proprietates ens ut ſic; ex quibus unitas adæquatè ſumpta, dicit aliquid poſitivum; quanvis explicari non poſſit abſque negatione. Veritas porrò hîc accipienda eſt pro conformitate rei cum ideâ Divinâ: Bonitas denique aliud nihil eſt quàm ipſa rei perfectio.

Ens eſſentiæ & exiſtentiæ.

ESſentiæ creaturarum, etſi ab æterno dicantur eſſe purum nihil actu extra Deum, non ſunt tamen abſolutè purè non ens. Sunt ab alio producibiles, nec habent neceſſitatem niſi quoad connexionem attributorum eſſentialium. Quos verò in ipſis conſideramus differentes gradus, alios aliis univerſaliores, illi diſtinctionem ſolùm virtualem & formalem, non autem realem inter ſe habent. Per individuationem deſinunt eſſe inferioribus communicabiles; nec modò per ſuam entitatem & abſolutè

ſolutè individuantur, ſed etiam quoad nos & ſenſibiliter per materiam ſignatam. Eſſentia porrò individua, potentia eſt ad eſſendi modum realiter diſtinctum, per quem determinatur ut vel in ſe, vel in alio ſubſiſtat; aut ſi agitur de formâ, per eum habet ut actu vel informet, vel non informet. Neque idcirco tamen ille modus propriè & formaliter dicitur ipſa rei exiſtentia, ſed tantùm cauſaliter; vixque hoc loco poteſt eſſe nobis diſputatio cum iis qui modos aut unionis, aut actionis realiter diſtinctos vel admittunt, vel non admittunt.

Ens rationis.

C*Ognoſcibilitatem* propriam non habet purè non ens; quare vel ſub ratione negationis, vel ſub ratione entis, ipſiusve ad ſimilitudinem cognoſci tantùm poteſt; eſtque duntaxat objectivè in intellectu. Vbi autem ſic cognoſcitur ad ſimilitudinem entis, prodit figmentum illud, quod propriè ens rationis vocant, nec terminat operationem intellectus noſtri, niſi ſecundariò. At figmentum hujuſmodi, cùm ſit ſimpliciter non ens repræſentatum ad modum entis, neque à ſenſu, aut à brutis animantibus fieri poteſt, neque ab ullâ potentiâ appetitivâ, quia hæc objecti ſui non eſt repræſentativa. Prætereà verò, cùm imperfectæ & falſæ operationis ſit effectus, aut potiùs defectus, ab intellectu ſolùm creato fieri poteſt, quanvis accipiat etiam eſſe objectivè in intellectu Divino.

Entis Vniverſalitas.

V*Niverſale* in eſſendo formaliter & propriè ſumptum, debet eſſe quid unum aptum eſſe univocè & diviſim in multis inferioribus, ac de illis prædicari poſſe. Hujuſmodi admit-

tere debent Philoſophi. Sed eſſe ideas extra ſingularia, aut ipſas naturas in ſingularibus realiter & in ratione eſſentiali non diviſas, ſeu non multiplicatas, variis modis repugnat. Qui ſecus dicunt, vel ex modo concipiendi aut prædicandi noſtro, de rebus ipſis judicant; vel ubi ſermo eſt de objecto ſcientiæ, non diſtinguunt; vel ſolâ nituntur verborum homonymiâ & improprietate; vel ſupponunt quod probandum eſt, vel perperam ſecundas intentiones ſumunt pro primis; vel diſparitates non capiunt, unde ſic falſo aſſentiuntur.

Quomodo ens fiat Vniverſale.

IGitur naturæ univerſalitas ante operationem intellectus non reperitur à parte rei, niſi materialiter, aut fundamentaliter, ſeu per conformitatem aut convenientiam perfectam. Quare univerſale formaliter ſumptum vel nihil eſt, vel eſt quid anima poſterius. Non eſt tamen aut fictio entis rationis, aut conceptus, aut vox ſola, aut ſingularia confusè & adæquatè cognita; ſed ipſa potiùs natura per conſiderationem ab inferioribus abſtracta; quo pacto res fiunt objectũ noſtræ ſcientiæ, mediante ſui cognoſcibilitate univerſali in intellectu. Sic autem intellectus ſolùm, iſque humanus eſt univerſalium, non verò Divinus; neque ex proprio & connaturali intelligendi modo Angelicus.

Numerus Vniverſalium.

PRo diverſâ ratione quâ unum univocum in multis inferioribus eſſe poteſt, quinque à Peripateticis numerari ſolent Vniverſalia. Ratio generica ſe habet in eſſentiâ veluti pars materialis, neque hoc impedit quominus petatur ab ipſâ totâ eſſentiâ inadæquatè ſumptâ. Vltima differentia de ſolis numero differẽtibus præ-

prædicatur. Hæc ſuperiores ex naturâ ſuâ præſupponit, non autem illas includit formaliter: eadem ſimul eſt diviſiva generis, & conſtitutiva ſpeciei, ejuſque ab aliis diſtinctiva. Quartum univerſale continet accidentia quæ ſequuntur aliquem eſſentiæ gradum, ſeu propria ſint quarto, ſeu ſecundo etiam modo: reliqua ſunt quinti univerſalis, quæ per intellectus operationem judicativam abeſſe & adeſſe poſſunt abſque interitu ſubjecti.

Entis Analogia.

Conceptus formalis entis ut ſic, unus in ſe eſt; huicque reſpondet objectivus à conceptibus inferiorum inadæquatè ſaltem, atque imperfectè abſtractus. Inde tamen non ſequitur debere admitti aliquam entis rationem, vel Deo & creaturis, vel ſubſtantiæ & accidenti, pluſquam analogicè communem. Subſtantiæ ſingulari competit eſſe Suppoſitum; ſed creata ſubſtantia in illâ ratione Suppoſiti non conſtituitur niſi per modum ſubſiſtentiæ realiter ſuperadditum. Perſeitati ſubſtantiæ oppoſita eſt inhærētia in ſubjecto, accidētis propria. Quanquam accidens ita ſubjecto inhærere dicitur, ut nihilominus poſſit eſſe divinitus extra omne ſubjectum; ſicque habet tantùm aptitudinalem inhærentiam de eſſentiâ. Porrò omne accidens habet connaturalem exigentiam determinati alicujus ſubjecti. Item, quæ ſunt accidentia propria ſui ſubjecti, ea maximè ordinem generationis cujuſdam inter ſe habent, quo ex ordine petitūr etiam demonſtrationum ordo.

Ens prædicamentale.

Categoria ſubſtantiæ completam omnem, præter increatam, complectitur. In genere qualitatis, quatuor ſunt ſpecies, bimem-

exiſtere, non modò Chriſtiana Fides,ſed & ratio naturalis, ipſáque Energumenorum facta perſuadent. Varias in Hierarchias, tum in varios ordines diſtribuuntur, pro diverſitate munerum quæ ab ipſis exerceri debent. Eorum lingua eſt intellectus; nec ſibi mutuò loquuntur, niſi per conceptus directos ad invicem. Res autem naturales per ſpecies ab initio creationis ſibi connaturaliter infuſas perfectè cognoſcunt: at ſecretas cogitationes, aut futuros hominum eventus non attingunt, niſi per incertam conjecturam; nec ſunt etiam in eligendo ex naturâ ſuâ immutabiles.

Vires naturæ Angelicæ.

ANgeli apparent,modò per immutationem phantaſiæ, quæ ut plurimùm fit in ſomnis, modò in aſſumpto corpore. Ejuſmodi autem corpori aſſumpto neque hypoſtaticè uniri poſſunt, neque per informationem, ſed tantùm ut motores mobili, quo utuntur tanquam inſtrumento ad ſe ipſos manifeſtandos. Multa operantur ad extra, vel actione immediatâ per motum localem, vel applicando activa paſſivis,vel ſenſibus illudendo. Atque ita permittente Deo ecſtaſim inducunt, morbos aut creant, aut curant. Item, procellas, grandines, tonitrua & ſimilia meteorologica cient. At propriè dicta miracula edere, aut univerſi ordinem perturbare; item, animalia perfecta producere aut corpora ex unâ ſpecie in aliam transformare non poſſunt, &c.

Ens increatum.

DEI Opt. Max. exiſtentiam, tum attributa & perfectiones multas demonſtrat Philoſophia, non ſolùm viâ negationis, ſed etiam viâ cauſalitatis & eminentiæ. Naturæ

ris. Per ſcientiam naturalem, ac per æternum liberæ voluntatis decretum, eſt operativus ad extra; ſic tamen ut effectum non inferat, niſi pro eâ virtuali æternitatis parte quam elegit, potéſtque omnia quæ non implicant contradictionem. Si autem liber in agendo non foret, nihil actu efficere poſſet.

Divinorum attributorum proprietates.

QVæ Deo attribuuntur perfectiones, ita ſunt illi propriæ, ut nequeant creaturæ ſub eâdem ratione communicari. Ita ſolus poteſt eſſe immutabilis; ſolus principio ac fine carens, cùm ſit ipſe rerum omnium principium ac finis: ſolus poteſt eſſe immenſus, & in omni genere perfectionis ſimpliciter infinitus. Item, ſolus ipſe ſibi eſt ſufficiens, unde nec eget boni cujuſcunque creati quo melior eſſe queat. Item, ſolus omni ex parte vel ad intrà, vel ad extrà realiter eſt independens: ſolus eſſe poteſt abſolutè & eſſentialiter Dominus, ſolus altiſſimus, ſolus omnipotens, ſolus creator. Item, ſolus eſſe poteſt ex naturâ ſuâ & eſſentialiter Sanctus, ſolus ſupra omnia amabilis & glorioſus; ſolus ex naturâ ſuâ beatus; ſolus denique noſtra beatitudo per ſe, atque ultimus finis. Videtur quidem à Beatis ut in ſe eſt, ſed ab iis ratione ſibi propriæ infinitatis nec comprehendi poteſt, nec perfectè nominari, &c. *quæ ſunt deprompta ex Theſibus in* 1. *&* 2. *p. Divi Thomæ, quas olim tradideram diſcipulis in Theologiâ propugnandas, & ad concipiendam illius omnis facultatis ideam.*

QVÆSTIONES PROBLEMATICÆ

De particularibus Rerum cauſis & proprietatibus.

De virtutibus actiuis.

AGendi virtus & ratio in particularibus cauſis, non eſt influxus cœleſtis ſolus, aut ſola primarum qualitatum temperies: huc enim accedunt prætereà virtutes ſpecificæ, quæ variis in mixtis ſiue animatis, ſiue inanimatis reperiuntur in ordine ad varios effectus; quales ſunt apud Medicos catharticæ, deleteriæ, ſmecticæ, çauſticæ, &c. Qualis eſt facultas narcotica in torpedine; item qualis eſt vis retinendi ſanguinis in Iaſpide & oſſibus piſcis anthropomorphi, &c. Virtus retinendæ navis, non fuit attribuenda piſci quem Remoram vocant, ſed aliis cauſis. Quænam ſunt vires hydrargyri? Quomodo nihil eo gravius & levius? Quomodo etiam inter cortices arborum, & in hominis demortui cranio reperitur?

EXplicare quomodo alexipharmaca humores attrahant, purgentque corpus. Quomodo exteriùs applicata medicamenta vires intrò exerceant ſuas, cor ipſum afficiant, curentque febres. Item explicare quæ per antiperiſtaſim in naturâ fiunt. Ad meteorologicas affectiones. Quænam in mundo elementari fiat circulatio ad rerum generationem. Quomodo venti longiſſimos in tractus propagentur. Cur intumeſcat aqua & dilatetur, dum concreſcit in glaciem. Quomodo ad tenuiſſimam ventilatæ lampa-

lampadis flammam vitrum etiam liquatum fluat. Metiri intenſionem caloris & frigoris. Aperire rationem eorum quæ in aquis natant. Quomodo fontes aliqui recenter extinctas faces & propiùs admotas rurſus accendant, immerſas verò extinguant. Quomodo terra converſione, fimo, inflammatione, aut ceſſatione fœcundetur. Quomodo eádem ex arbore diverſæ rationis fructus, item & inſecta, & anates quoque certi generis prodeant, &c.

Rerum Sympathiæ & Antip. &c.

Res aliæ ſympathiam aut antipathiam exercent per qualitates occultas, aliæ autem per tenues quaſdam & inſenſibiles expirationes: quomodo ex plantis aliæ alias fovent, aut interimunt; quo pacto etiam perficitur naturale faſcinum; Baſiliſcus evibrato ex oculis lethali ſpiritu homines enecare dicitur. Magnes & ferrum, aut magnetes inter ſe vel diſſident, vel conſentiunt per occultam qualitatem à ſe diffuſam, quæ ſimul attractiva eſt & directiva, ſimul ubique in omnibus ſubjecti ſui partibus bipolaris, cum utriuſque ſimul poli contrarietate; nec habet Magnes ſuæ virtutis centrum, niſi in circunferentiâ: quinetiam & duo centra oppoſitæ virtutis continet in eâdem circunferentiâ.

CAuſam aſſignare cur Magnes plus valeat ferro armatus, quàm inermis. Cur ipſi ferro tribuat vim majorem, quàm ipſe exerat. Cur ferrum magneti eripiat ferrum aliud. Cur eidem polo affricatæ acus, contrariam inter ſe virtutem hauriant. Cur poli diſſimiles tantùm ſint amici. Cur polus tertius duobus amicis interveniens, eorum amicitiam impediat, neque in magneticis amici eſſe poſſint niſi duo, qui

tamen

tamen tendant in oppoſitas mundi partes. Cur ſe erigat acus in polis oppoſitis ſecundùm oppoſitas partes. Cur unius poli virtus ab alio polo, vel per contrarium motum deſtruatur. Cur nulla ſit acus magnetica quæ proprio in ſitu conſiſtat. Porrò attractiones magneticæ multùm differunt ab electricis, &c.

QVomodo nonnunquam ex ſolo alterius conſpectu tam dirus ardor, & tam exoticus animum ſubit? Quomodo bufonem inter & muſtelam tanta exercetur antipathia, & quomodo videtur tandem muſtela pertrahi ad bufonem, ut in eſcam illi cedat? Quomodo ad certos animi affectus concitat muſica? Cur in luctu eſt importuna narratio? Cur melancholicos, furioſos, varioſque energumenos ſanat? Cur Tarantiſino laborantes, dum graviſſimos ſentiunt paroxiſmos variiſque infeſtantur ſymptomatis, certo genere cantus adhibito excitantur ad ſaltandum, neque aliâ ratione curari poſſunt? falſum eſt autem morbum illum tam exitialem vigere tantùm vivente Tarantulâ.

SIquidem nulla eſt actio phyſica in diſtans non concurrente medio; cur, aquâ jam efferveſcente, fundus lebetis friget? Cur chorda reſonans diſtantem aliam concitat; nec modò nete aut hypate ad aliam ſimilis rationis, ſed omnes etiam chordæ ad hypatem conſonæ moveantur? Quomodo araneus fila traducit ex unâ arbore ad aliam, aut ad locum alium ſibi inacceſſibilem? Quomodo ſerpens Americanus cervum prætereuntem ſiſtit ad ſpatium diſtans, dum poſteà illum deglutiat? Cur accidit plerumque ut cadaver occiſi hominis effundat ſanguinem ad præſentiam illius qui perpetratæ cædis eſt reus? Quæ de pulvere ſympa-

thico

thico vulgò narrantur, plena ſunt ſtultitiæ aut ſuperſtitionis, &c.

DIverſas luminis, rerumque aliarum viſibilium phaſes explicare. Cur lucida interdum videantur majora, quò longiùs diſtant. Quomodo fiat ut aliis res non appareant diſtinctè, niſi diſtantes; aliis verò contrà. Cur latera in longioribus ambulacris videantur coïre. Cur Iris videatur inſequentes fugere, & fugientes ſequi. Vnde illi colores in aëre & in vitris trigonis. Cur piſces in aquâ nobis appareant majores & propinquiores; nos illis contrà. Quomodo videantur ſydera orientia cùm adhuc ſunt infra horizontem. Cur ſtellæ magis videantur diſtare in horizonte quàm in meridie; cur ſcintillent. Cur aliquando ſol oriens videatur ſub figurâ ellipticâ. Cur lumen ſólis per rimulas quaſcunque incidens, formam circuli affectet. Vnde pupilla oculi nunc minor, nunc major evadat. Cur in oculi fabricâ orificium nervi optici diſpoſitum eſt ad latus. Quis ſit uſus ſpecillorum, &c.

De rebus Animalium.

PLaſtica facultas in ſemine reſidens ex eo maximè eſt mirabilis, quòd in ſe corpus univerſum, omneſque ipſius proprietates cum tantâ partium diverſitate atque ordinatione virtualiter contineat: item, quòd ex uno animali alia in infinitum per generationem ſic propagari poſſint. Sic Noë dum vixit potuit videre plures hominum milliones à ſe profectos. Sic uno ex grano frumenti, aliiſque ex eo prodeuntibus, poſt 20 annos tot grana extarent, ut cœli ambitus continendis illis non eſſet capax. Cur tamen ſemen idem eſt vitæ ac mortis principium? Cur parentum morbi

& mo-

& mores in natos derivantur cum ſemine? &c.

ANimalis vita diſpoſitivè ſumpta vulgò dicitur conſtare calido atque humido, cui fovendo ac reparando ſanguis ſit opus. Quam ob cauſam ubi vivificum calorem hauſit à corde, per arterias univerſum in corpus diſpenſatur. Sic enim exiſtimandum eſt in arteriis contineri ſanguinem, qui partium nutritioni, & calori tuendo ſerviat. At illo defunctus munere, iterum per venas ad cor remeat, ut priſtinum in vigorem reſtituatur. Alium autem in finem à naturâ non eſt comparatus pulſus cordis, niſi ut ſanguinem tum hauriat, tum vitali charactere impreſſo refundat in arterias, quarum pulſus ad illum ſanguinem ultra impellendum ſolummodo eſt deſtinatus; ſicque arteriarum & cordis pulſus non habet uſum eundem ac reſpiratio.

IN utroque ſinu cordis bina reperiuntur vaſa & orificia, idoneis valvulis inſtructa; quorum alterum, adjunctæ ſibi auriculæ pulſantis beneficio, ſanguinem inducit, alterum verò educit; neque unâ ſemihorâ cor minùs pulſat quàm millies, aut bis millies, nam in aliis longè frequentiùs illud contingit. Sanguis autem ex uno cordis ventriculo in alterum non transfunditur per ſeptum intermedium, ſed potiùs ex dextro per venam arterioſam, tum inde per arteriam venoſam tranſmittitur in ſiniſtrum; neque illa venalis arteria pervia eſt aut puro aëri deducendo ad cor, aut fuliginibus ab eo remittendis.

EXplicare in hac doctrinâ totius corporis cum corde commercium. Quem in finem ſit à naturâ inſtituta reſpiratio. Cur in ipſo etiam embryone, quamvis nulla ſit reſpiratio,

cor

cor tamen & arteriæ non otientur. Cur in iis tantùm animalibus quibus ineſt pulmo, duo reperiantur cordis ventriculi, in aliis ſolus ſiniſter; & ubicunque eſt ejuſmodi aliquis ventriculus, adeſſe neceſſariò debeat auricula. Cur in anatome multùm ſanguinis reperiatur in venis & dextro cordis ſinu, parùm in ſiniſtro & in arteriis. Cur in adminiſtratione phlebotomiæ ligatur brachium. Quis in venis valvularum uſus. Quomodo torpeant manus aut pedes, &c.

CVr homo, cùm cæteris animantibus dignitate præſtet, habeatque corpus omnium perfectiſſimum, maximè tamen ſit morbis obnoxius, ita ut nulla ſit ejus pars, nulla ætas, quam peſſimi affectus diverſi non obſideant & ſæpenumero infeſtent. Exponere morborum omnium cauſas communes. Cur ſæpe morbus ex ſolo alterius tactu contrahatur, non autem ſanitas. Item, exponere vires imaginationis in corporis ipſius habitu immutando, in creandis morbis, in excitandis animi perturbationibus, in maculando fœtu, &c. Item, quomodo ex amore, ex mœrore, ex invidiâ cæteriſque id genus pathematis, cacochymia, tabes & extenuatio contingat. In timore non confluit ſanguis ad cor, eſtque aliâ ratione explicandus inde conſequens tum pallor, tum tremor, &c. Aperire etiam cur & quomodo ex habitudine corporis ſigniſque externis judicemus de aliorum ingenio atque indole, occulta animi ſenſa conjectemus, &c.

De Magnitudine, Figurâ & Motu.

MAgnitudo Geometrica ubique eſt & nullibi; neque ulla poteſt eſſe vel maxima, vel minima. Si Angelus haberet vim redu-

cendi ſeſe ad punctum, datam quamcunque longitudinem occupare poſſet, ſimulque adeſſe præſens tum Cœlo, tum Terris. Quantitas aliqua poteſt continuè & in infinitum augeri, altera verò in infinitum minui, & tamen augmentum unius ſemper erit minus decremento alterius. Variis modis, qui ſunt in promptu, ſtatuere de diſtantiâ, latitudine, altitudine & profunditate rei alicujus inacceſſæ.

QVantitas omnis neceſſariò figurata eſt ſive regulariter, ſive irregulariter. Omnium autem figurarum iſoperimetrarum capaciſſima eſt circularis aut ſphærica; ſicque eſt maximum continens, quamvis non eſt contentum maximum. Item, hanc habet maximè proprietatem, ut cognitâ vel diametro, vel circunferentiâ, cognoſcantur omnes ipſius dimenſiones. Sic etiam datis lateribus figuræ angularis; item datâ baſi & altitudine pyramidis, coni aut cylindri, exponitur eorum capacitas. Ex planis tres locum replent. Sed quare apes in ſuis cellulis regularem hexagonam tantùm ſervant?

INceſſus animalium fit tractione & pulſione: quamobrem nullum eſt bipes, quod non ſit æquivalenter quadrupes. Quomodo ille motus comparatur cum motu currus? Cur hominis caput plus itineris ſic conficit quàm pedes? Cur ſedentes ubi ſurgere volunt, retrorſum crura, antrorſum caput ac pectus inclinant? Cur ſi quis, rhedâ vectus aut navi, dum lapidem ſurſum projicit, ille recidit in manum projicientis, prætervectâ licet rhedâ aut navi? Cur motus projectorum in medio, contrà autem motus naturalis in fine celerior eſt? Cur oculus motum qui ſit aut celerrimus, aut tardiſſimus non percipit?

Oſten-

OStendere quemadmodum per æternitatem continuari poſſit motus, quo tamen linea pedalis finita nunquam decurratur tota. Cur duo globi inæqualis gravitatis, cæteris paribus, æqualiter deſcendant per aërem. Cur minor rota eodem in axe defixa cum majori, æqualem cum eâ lineam deſignet. Cur miſſa per aërem ſagitta ex celeritate motus inflammetur. Cur faciliùs moveas rem in motu jam exiſtentem, quàm quæ immota eſt. Cur longiùs deferatur lapis fundâ emiſſus, quàm manu. Quomodo illud Archimedis fieri poſſit; Da ubi figam pedem, & Terram movebo. Quomodo navis tanti ponderis tam parvo gubernaculo inflectatur dirigaturque. Vnde cuneo tantæ vires ad ſcindenda ligna. Cur baculus ictu vehementi percuſſus frangatur, non fractis paleis aut vitris quibus ſuſtinetur.

MOtus ſolaris ſpatia horaria uno & eodem circini intervallo deſignare. Item & horologium ſciothericum abſque ſtylo conſtruere ex arte Gnomonicâ, quæ certiſſima eſt quamvis nitatur principiis falſis. Et cætera id genus, quæ petuntur ex Mathematicâ.

AD MAIOREM DEI GLORIAM.

INDEX TRACTATVVM, Diſputat. & Capitum Metaph.

Præfatio de naturâ Metaphyſica. 1

TRACTATVS I.

De Ente in communi, variiſque illius diviſionibus & modis.

DISPVTATIO I.

Natura & proprietates Entis in communi.

CAP. I. *Explicantur natura & proprietates Entis in communi.* 7

II. *Expenditur natura illarum proprietatum.* 10

DISPVTATIO II.

Varii diſtinctionum modi qui reperiuntur in Ente; tum de ipſius diverſitatibus, &c.

CAP. I. *De variis diſtinctionum modis.* 15

II. *Diſcrimē inter diſtincta, diviſa, &c.* 23

III. *Diviſionis entis in communi.* 26

DISPVTATIO III.

De Ente eſſentiæ & Exiſtentiæ.

CAP. I. *Quid ſit eſſentia.* 28

II. *De diſtinctione graduum eſſentialium.* 34

III. *Quomodo rerum eſſentia dicantur eſſe ab æterno.* 37

IV. *De ente exiſtentiæ.* 40

DISPVTATIO IV.

De Ente rationis.

CAP. I. *Quid ſit ens rationis.* 46

II. *Solvuntur objectiones.* 48

III. *Cauſa effectiva entis rationis.* 52

DISPV-

DISPVTATIO V.

De Ente univerſali.

CAP. I. EXiſtentia entis univerſalis. 56
II. Eſſētia & proprietates entis univerſ. 62
III. Solvuntur objectiones. 65
IV. Numerus univerſalium. 73
V. De Genere. 80
VI. De Specie & de Individuo. 84
VII. De Differentiâ. 86
VIII. De Accidente proprio & de communi. 91

DISPVTATIO VI.

De Ente ſubſtantiali & accidentali.

CAP. I. NAtura & diviſiones ſubſtantiæ. 95
II. Quidnā Suppoſitū ſuperaddat, &c. 100
III. Natura & proprietates Suppoſiti. 104
IV. Objectiones contra ſuperiorem doctrinā &c. 110
V. De Accidente. 113

DISPVTATIO VII.

Entis analogia ad Subſtantiam & Accidens, &c.

CAP. I. QVæ præſupponi debent de unitate, &c. 116
II. Entis analogia. 120
III. Objectiones contra unitatē entis abſtracti. 123
IV. Objectiones pro univocatione entis. 126

DISPVTATIO VIII.

CAP. I. QVid ſit ens categoricum. 130
II. Categoria ſubſtantiæ. 134
III. Categoria Quantitatis. 138
IV. Categoria Qualitatis. 143

DISPVTATIO IX.

De Ente Relativo.

CAP. I. EXiſtere in rerum naturâ Relationes. 147
II. Natura Relationis. 150
III. Diviſio Relationis. 156
IV. De diſtinctione Relationis à ſuo ſubjecto, &c. 160
V. De ſubjecto Relationis. 167

VI. Quo-

VI. *Quomodo Relatio poſſit eſſe eſſent. ſubjecto.* 171
VII. *De Termino Relationis.* 174

TRACTATVS II.
De Ente Immateriali tum creato, tum increato.

DISPVTATIO I.
De Ente Immateriali creato, ſeu de Angelis.

CAP. I. *De Exiſtentiâ & naturâ Angelorũ.* 178
II. *Solvuntur objectiones.* 181
III. *Angelorum differentia ſeu diverſitates.* 186
IV. *Varii Angelorum ſtatus.* 188
V. *De cognitione naturali Angelorum.* 191
VI. *De locutione Angelorum.* 193
VII. *De volitione Angelorum.* 195
VIII. *De loco Angelorum.* 196
IX. *De motu locali Angelorum.* 198
X. *Angelorum vires naturales ad extra.* 200
XI. *De Apparitione Angelorum, & corporum aſſumpt.* 203

DISPVTATIO II.
De Ente Increato, ſeu de Deo.

CAP. I. *Dei exiſtentia & cognoſcibilitas.* 206
II. *Dei Vnitas & Trinitas.* 211
III. *Dei natura ſeu eſſentia.* 214
IV. *Diverſitas perfectionum in Deo, cum propriis eſſẽdi modis, ſeu infinitate & immutabilitate.* 221
V. *Dei Æternitas.* 226
VI. *Dei Immenſitas.* 228
VII. *Dei Viſibilitas.* 233
VIII. *Dei Scientia.* 240
IX. *Dei Omnipotentia & Dominium.* 245
X. *Dei Bonitas.* 247
XI. *Dei Sanctitas.* 248
XII. *Dei Providentia.* 255
XIII. *Dei Iuſtitia.* 259
XIV. *Dei unibilitas cum naturâ creatâ.* 263

FINIS.

Ø1 1454421

Digitized by Google

Digitized by Google

A 59